

การจำกัดคดีในชั้นฎีกา : ข้อพิจารณาระบบอนุญาต

ปัทมา ศิลปโอสถ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ปริทัศน์นวมงคล

มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

พ.ศ. 2557

Limitation of Appeals to the Supreme Court

: A Consideration of Leave to Appeal

Pantita Sinlapaosoth

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of Requirements

For the Degree of Master of Laws

Department of Law

Pridi Banomyong Faculty of Law, Dhurakij Pundit University

2014

เลขที่.....	0231579.....
วันส่ง.....	- 8 ต.ค. 2557.....
เลขที่.....	347.035.....
	5257.....
	2557.....

ใบรับรองวิทยานิพนธ์

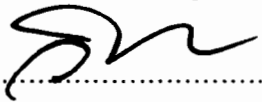
คณะนิติศาสตร์ปรีดี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

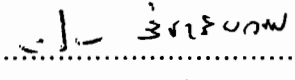
ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต

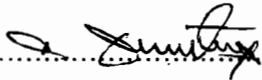
หัวข้อวิทยานิพนธ์ การจำกัดคดีในชั้นฎีกา : ข้อพิจารณาระบบอนุญาต
เสนอโดย นางสาวบัณฑิตา ศิลปโอสถ
สาขาวิชา นิติศาสตร์
หมวดวิชา กฎหมายเอกชนและกฎหมายธุรกิจ
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ศาสตราจารย์ (พิเศษ) วิชัย อริยะนันท์ทกะ

ได้พิจารณาเห็นชอบโดยคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์แล้ว

..... ประธานกรรมการ
(ศาสตราจารย์ ดร.ไพศิษฐ์ พิพัฒน์กุล)

..... กรรมการและอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
(ศาสตราจารย์ (พิเศษ) วิชัย อริยะนันท์ทกะ)

..... กรรมการ
(อาจารย์รุ่งโรจน์ รื่นเรืองวงศ์)

..... กรรมการ
(ศาสตราจารย์ (พิเศษ) สุชาติ ธรรมาพิทักษ์กุล)

มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ รับรองแล้ว

..... รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.สมบูรณ์วัลย์ สัตยารักษ์วิทย์)
วันที่ ...31... เดือน ...มีนาคม... พ.ศ. ...๒๕๕๗..

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การจำกัดคดีในชั้นฎีกา: ข้อพิจารณาระบบอนุญาต
 ชื่อผู้เขียน ปณิตดา ศิลปโอสถ
 อาจารย์ที่ปรึกษา ศาสตราจารย์ (พิเศษ) วิชัย อริยะนันทกะ
 สาขาวิชา นิติศาสตร์
 ปีการศึกษา 2556

บทคัดย่อ

การที่ไทยยังคงใช้ระบบสิทธิในการฎีกาคดีแพ่ง โดยใช้หลักการจำกัดคดีในชั้นฎีกา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 219 วรรคสอง และพระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 23 พบว่าหลักการดังกล่าวนี้ไม่สามารถแก้ไขปัญหาปริมาณคดีค้างในศาลฎีกาได้เท่าที่ควรจะเป็น อีกทั้งระบบสิทธิยังเปิดโอกาสให้คู่ความสามารถฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่งมายังศาลฎีกาได้กว้างขวาง ย่อมก่อให้เกิดปัญหาในเรื่องการใช้สิทธิโดยไม่สุจริตเพื่อประวิงคดีให้ล่าช้าออกไป โดยมีได้มุ่งหวังผลแพ้ชนะแก่คดีอย่างแท้จริง โดยเฉพาะการใช้สิทธิในการฎีกาคดีแพ่งที่เป็นปัญหาข้อเท็จจริงเมื่อศาลฎีกาของไทยยังคงใช้ระบบสิทธิในการฎีกาคดีแพ่งอยู่ ย่อมมีผลทำให้มีคดีแพ่งขึ้นสู่การพิจารณาของศาลฎีกาเป็นจำนวนมากซึ่งเป็นสาเหตุหลักของการเกิดปัญหาปริมาณคดีล้นศาลฎีกาอยู่ในปัจจุบัน และการพยายามแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยการเพิ่มจำนวนผู้พิพากษาศาลฎีกาให้มากยิ่งขึ้นนั้น ก็ไม่ใช่ทางออกที่ถูกต้องเพราะจะทำให้ติดขัดในเรื่องสถานที่และงบประมาณ อีกทั้งยังเป็นการส่งผลกระทบต่อความน่าเชื่อถือของการเป็นสถาบันสูงสุด ในการใช้อำนาจตุลาการได้ นอกจากนี้จากการที่ไทยยังคงใช้รูปแบบโครงสร้างศาลชั้นอุทธรณ์ 2 ชั้น และใช้ระบบการอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นอุทธรณ์ซึ่งเป็นศาลชั้นต้นไปยังศาลฎีกาแผนกคดีพิเศษต่าง ๆ ได้นั้นคดีจากศาลชั้นอุทธรณ์จึงขึ้นสู่การพิจารณาชั้นฎีกาได้โดยไม่ต้องผ่านการอุทธรณ์ไปยังศาลอุทธรณ์ก่อนตามรูปแบบโครงสร้างศาลยุติธรรม 3 ชั้น ทำให้ปริมาณคดีในศาลฎีกาเพิ่มมากขึ้นทั้ง ๆ ที่ควรจะมีการพิจารณาคดีดังกล่าวในศาลอุทธรณ์อีกชั้นหนึ่งเสียก่อน เพื่อเป็นการคัดกรองคดีที่มีความสำคัญซึ่งมีผลทำให้ปริมาณคดีที่จะขึ้นสู่ศาลฎีกาลดลง

แตกต่างจากประเทศที่ใช้ระบบอนุญาตในการฎีกา เช่น ประเทศอังกฤษ สหรัฐอเมริกา หรือญี่ปุ่น ที่การอุทธรณ์ในครั้งที่สองหรือการฎีกานั้นศาลสูงสุดสามารถใช้ดุลยพินิจเลือกรับคดีที่จะขึ้นสู่การพิจารณาในศาลสูงสุดได้ คู่ความจะนำคดีขึ้นสู่การพิจารณาของศาลสูงสุดได้ก็ต่อเมื่อได้รับอนุญาตให้ฎีกาจากศาลสูงเท่านั้น จากการศึกษาถึงระบบอนุญาตในการฎีกา

ของศาลสูงสุดต่างประเทศพบว่า มีสถิติคดีเสร็จไปจากศาลสูงสุดในอัตราที่สูงมากเมื่อเทียบกับสถิติคดีเสร็จไปของศาลฎีกาไทย รวมทั้งจำนวนผู้พิพากษาในศาลสูงสุดที่มีจำนวนน้อยกว่าผู้พิพากษาศาลฎีกาของไทย แต่สามารถบริหารจัดการกับปริมาณคดีที่มีจำนวนมากได้เป็นอย่างดี

จากการศึกษาและวิเคราะห์ถึงระบบสิทธิในการฎีกา โดยหลักการจำกัดคดีแพ่งในชั้นฎีกาของไทย ผู้เขียนเห็นว่าระบบดังกล่าวไม่เหมาะสมที่จะนำมาใช้ในการฎีกาคดีแพ่งของไทยในปัจจุบัน ผู้เขียนได้เสนอระบบในการฎีกาคดีแพ่งที่เหมาะสม คือระบบอนุญาต โดยกำหนดให้คดีแพ่งเป็นที่สุดในศาลอุทธรณ์ คู่ความจะฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่งไปยังศาลฎีกาได้ก็ต่อเมื่อยื่นคำร้องขออนุญาตฎีกาต่อศาลฎีกาท่านั้น ซึ่งจะทำให้ศาลฎีกาสามารถควบคุมและคัดกรองคดีแพ่งที่มีความสำคัญเพียงพอหรือมีเหตุสมควรจะอนุญาตจริง ๆ เข้าสู่การพิจารณาได้อันจะทำให้ปริมาณคดีที่ค้างพิจารณาอยู่ในศาลฎีกาลดลงได้ และนอกจากการนำระบบอนุญาตมาใช้ในการฎีกาคดีแพ่งแล้วนั้น ในส่วนของการอุทธรณ์ฎีกาคดีจากศาลชั้นอุทธรณ์ ผู้เขียนเห็นว่าสมควรที่จะปรับปรุงโครงสร้างศาลจากเดิม 2 ชั้น ให้เป็น 3 ชั้น และแก้ไขรูปแบบการอุทธรณ์ฎีกาของศาลชั้นอุทธรณ์พิเศษ โดยการนำเอาระบบอนุญาตมาใช้ในการฎีกาให้สอดคล้องเป็นแนวทางเดียวกับคดีแพ่งเพื่อช่วยในการลดปริมาณคดีที่จะขึ้นสู่ศาลฎีกาได้อีกวิธีหนึ่ง

Thesis Title Limitation of Appeals to the Supreme Court: A Consideration of
 Leave to Appeal

Author Pantita Sinlapaosoht

Thesis Advisor Prof. Vichai Ariyanuntaka

Department Law

Academic Year 2013

ABSTRACT

In regard to Thai Civil Procedure law, Thailand use ‘appeal by right’ system which eliminate the number of cases through Thai Constitution B.E. 2550 article 219 paragraph 2 and Statute of the Courts of Justice article 23 which is proved that the system is inefficient. Additionally, this system leads to abuse of right and the impeding of the case. This system resulted in a severe Supreme Court caseload problem. Moreover, increasing of the number of Supreme Court Judge is not appropriate resolution because the place and budget obstacle. Another reason which leads to caseload problem is the appellate system in the Specialized Courts which permit the parties to appeal the decision of the Court of First Instance directly to the Supreme Court. The Appellate Court should be the court which acts on the purpose to reduce the number of cases considered by the Supreme Court.

In contrast with the countries which have ‘leave to appeal’ system such as United Kingdom, United States or Japan of which the Supreme Court have the discretion in considering to accept the case. These countries show the efficient case management. Caseload problem is less severe compare with the situation in Thailand.

From the analysis of the system that consider ‘appeal by right’ system as Thai Civil procedure system. The author proposes the leave to appeal system for adopting into Thai legal system. In the proposed system, the civil case will settle in the appellate court; however, the parties have the right to request to the court for permission. This proposed solution will reduce the remaining problem because it will give the discretion to the Supreme Court to decide whether the settled case should be considered by the Supreme Court of Thailand or not, only the significant case that should be re-considered by the Supreme Court will be accepted. Moreover, Thai

authority should adjust the structure of Specialized Courts from two levels into three levels, the Court of First Instance, the Appellate Court and the Supreme Court for solving the caseload problem.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงเป็นอย่างดีได้ด้วยความกรุณาอย่างยิ่งจากผู้มีพระคุณหลายท่าน ก่อนอื่นผู้เขียนต้องขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงต่อ ศาสตราจารย์ (พิเศษ) วิชัย อริยะนันทกะ ที่กรุณารับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และได้ให้คำปรึกษารวมทั้งข้อชี้แนะต่าง ๆ ในการจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ด้วยดีมาโดยตลอดและผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงต่อศาสตราจารย์ ดร. ไพศิษฐ์ พิพัฒนกุล ศาสตราจารย์ (พิเศษ) สุชาติ ธรรมมาพิทักษ์กุล และอาจารย์ รุ่งโรจน์ รื่นเรืองวงศ์ ที่ให้เกียรติและสละเวลาอันมีค่าในการรับเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และแสดงข้อคิดเห็นต่าง ๆ ตลอดจนให้คำชี้แนะที่เป็นประโยชน์ต่อผู้เขียน ทำให้วิทยานิพนธ์ มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ผู้เขียนขอขอบคุณพี่ ๆ เพื่อน ๆ น้อง ๆ ที่เกี่ยวข้องทุกคนที่ทำงานและเคยทำงานด้วยกันในสาส์นศึกษา ที่ให้คำแนะนำและให้ความช่วยเหลือในการค้นคว้าหาข้อมูลอันเป็นส่วนสำคัญในการทำวิทยานิพนธ์ รวมทั้งให้กำลังใจแก่ผู้เขียนตลอดมา

ท้ายสุดนี้ ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณบิดามารดาและพี่สาว ที่ได้อุปการะให้ความช่วยเหลือให้การสนับสนุนในทุก ๆ ด้านรวมทั้งเป็นกำลังใจที่ดีแก่ผู้เขียนเสมอมาจนเป็นแรงผลักดันให้ผู้เขียนทำวิทยานิพนธ์จนเสร็จสมบูรณ์ หากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ผิดพลาดประการใด ผู้เขียนขอน้อมรับและขออภัยมา ณ ที่นี้ด้วย

ปัทมา ศิลปโอสถ

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	๗
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	๖
กิตติกรรมประกาศ.....	๗
สารบัญตาราง	๘
บทที่	
1. บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	2
1.3 สมมติฐานของการศึกษา.....	3
1.4 ขอบเขตของการศึกษา.....	3
1.5 วิธีดำเนินการศึกษา.....	4
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	4
2. วิวัฒนาการ แนวความคิดพื้นฐาน หลักการและวัตถุประสงค์ของการอุทธรณ์ฎีกา ในคดีแพ่ง.....	5
2.1 ประวัติและวิวัฒนาการของการอุทธรณ์ฎีกาไทย.....	5
2.2 แนวความคิดพื้นฐานของการอุทธรณ์ฎีกา.....	14
2.3 หลักการสำคัญเกี่ยวกับการอุทธรณ์ในคดีแพ่ง.....	17
2.4 วัตถุประสงค์ของการอุทธรณ์ฎีกาในคดีแพ่ง.....	20
2.5 ระบบการอุทธรณ์ฎีกา.....	23
2.5.1 ระบบสิทธิ.....	24
2.5.2 ระบบอนุญาต.....	25
2.6 การจัดรูปแบบของชั้นศาล.....	27
3. โครงสร้างศาล ระบบการอุทธรณ์ฎีกาและการจำกัดคดีในชั้นฎีกาของศาลสูง ต่างประเทศเปรียบเทียบกับกฎหมายไทย.....	32
3.1 โครงสร้างศาล ระบบการอุทธรณ์ฎีกาและการจำกัดคดีในชั้นฎีกาของศาลสูง ต่างประเทศ.....	32
3.1.1 กลุ่มประเทศคอมมอนลอร์.....	32

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
3.1.2 กลุ่มประเทศซีวิลลอว์.....	52
3.2 โครงสร้างศาล ระบบการอุทธรณ์ฎีกาและการจำกัดคดีแพ่งในชั้นฎีกาของไทย	68
3.2.1 โครงสร้างศาล	68
3.2.2 ระบบการอุทธรณ์ฎีกาคดีแพ่ง.....	70
3.2.3 การจำกัดคดีแพ่งในชั้นฎีกาตามกฎหมายไทย.....	71
4. วิเคราะห์การจำกัดคดีในชั้นฎีกา: ข้อพิจารณาระบบอนุญาต.....	95
4.1 วิเคราะห์การจำกัดคดีในชั้นฎีกาตามกฎหมายไทย.....	95
4.1.1 ผลต่อการลดปริมาณคดีที่ค้างพิจารณาในศาลฎีกาของไทย.....	95
4.1.2 ผลต่อการใช้สิทธิของคู่ความในการฎีกาคดีแพ่ง.....	111
4.1.3 ผลต่อจำนวนผู้พิพากษาศาลฎีกาในการพิจารณาพิพากษาคดี	115
4.1.4 ผลต่อการอุทธรณ์ฎีกาคดีในศาลชั้นอุทธรณ์.....	118
4.2 วิเคราะห์ความเหมาะสมในการนำระบบอนุญาตมาใช้ในการฎีกาคดีแพ่ง ของไทย	121
5. บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	127
5.1 บทสรุป.....	127
5.2 ข้อเสนอแนะ	129
บรรณานุกรม	137
ภาคผนวก	144
ก ระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยการไม่รับคดีซึ่งข้อกฎหมายหรือ ข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์หรือฎีกาจะไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาไว้พิจารณา พิพากษา พ.ศ. 2551	145
ข คำสั่งศาลฎีกาที่ 22/2551 เรื่องการไม่รับคดีซึ่งข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่ อุทธรณ์หรือฎีกาจะไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาไว้พิจารณาพิพากษา	148
ค ตารางสถิติคดีค้างมา รับใหม่ เสร็จไปของศาลชั้นต้นทั่วราชอาณาจักรประจำปี พ.ศ. 2546 ถึงปี พ.ศ. 2555	152

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
ง ตารางสถิติคดีเสร็จไปโดยระบบการปฏิเสหคดีซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาพิพากษาเปรียบเทียบกับคดีเสร็จไปทั้งหมดของศาลฎีกา ตั้งแต่เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2551 ถึงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2555	154
จ ประกาศคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม เรื่อง กำหนดจำนวนผู้พิพากษาในศาลยุติธรรม (ฉบับที่ 49)	158
ประวัติผู้เขียน	161

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
4.1 สถิติคดีแพ่งของศาลฎีกา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2546 ถึงปี พ.ศ. 2555	97
4.2 สถิติคดีแพ่งของศาลฎีกา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2546 ถึงปี พ.ศ. 2555	100
4.3 สถิติคดีเสร็จไปโดยระบบการปฏิเสธคดีซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณา พิพากษาเปรียบเทียบกับคดีเสร็จไปทั้งหมดของศาลฎีกา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2551 ถึงปี พ.ศ. 2555.....	103
4.4 สถิติคดีของศาลสูงสุดของประเทศอังกฤษ ตั้งแต่ปี ค.ศ. 2009 ถึงปี ค.ศ. 2011.....	104
4.5 สถิติคดีของศาลสูงสุดแห่งสหรัฐ ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1996 ถึงปี ค.ศ. 2011	106
4.6 สถิติคำร้องขอให้รับพิจารณาคดีของศาลสูงสุดแห่งมลรัฐแคลิฟอร์เนีย ตั้งแต่ปี ค.ศ. 2002 ถึงปี ค.ศ. 2012	107
4.7 สถิติคดีแพ่งของศาลสูงสุดญี่ปุ่น ตั้งแต่ปี ค.ศ. 2003 ถึงปี ค.ศ. 2010.....	109
4.8 สถิติคดีแพ่งของศาลสูงสุดญี่ปุ่น ตั้งแต่ปี ค.ศ. 2003 ถึงปี ค.ศ. 2010.....	110
4.9 สถิติคดีค้ามา รับใหม่ จากศาลชำนาญพิเศษเปรียบเทียบกับคดีทั้งหมดที่อยู่ระหว่าง การพิจารณาในศาลฎีกา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2546 ถึงปี พ.ศ. 2555.....	118

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ตามพระชนมบุญศาลยุติธรรมกำหนดให้ศาลยุติธรรมมี 3 ชั้น คือ ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา ในการฟ้องคดีต่อศาลต้องเริ่มดำเนินคดีที่ศาลชั้นต้น เมื่อศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาคดีใดแล้ว หากคู่ความที่คัดค้านคำพิพากษาก็สามารถใช้สิทธิในการอุทธรณ์หรือฎีกาต่อไปได้ตามลำดับชั้น โดยการอุทธรณ์ฎีกาในระบบกฎหมายของไทยเป็นระบบสิทธิ ซึ่งถือว่าการอุทธรณ์ฎีกานั้นเป็นสิทธิของคู่ความและเปิดโอกาสให้คู่ความใช้สิทธิอุทธรณ์ฎีกาได้อย่างกว้างขวางทั้งในปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย ส่วนการต้องห้ามอุทธรณ์ฎีกานั้นเป็นเพียงข้อยกเว้น หากไม่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์ฎีกาไว้ คู่ความย่อมมีสิทธิอุทธรณ์ฎีกาได้เสมอ ระบบสิทธิในการอุทธรณ์ฎีกาดังกล่าวจึงมีส่วนสำคัญที่ทำให้ทัศนคติเกี่ยวกับการอุทธรณ์ฎีกาเปลี่ยนแปลงไป กล่าวคือ คู่ความมักจะใช้สิทธิอุทธรณ์ฎีกาจนครบทั้ง 3 ศาลเพื่อเป็นการขอโอกาสอีกครั้งมากกว่าที่จะเป็นการตรวจสอบความถูกต้องของคำพิพากษาอย่างแท้จริง จึงทำให้ในปัจจุบันมีคดีขึ้นสู่ศาลสูงเป็นจำนวนมากเกิดปัญหาาคคีคั่งค้างพิจารณาในศาลตามมา ส่งผลให้เกิดความล่าช้าในการพิจารณาพิพากษาคดีโดยเฉพาะอย่างยิ่งในศาลฎีกาซึ่งเป็นศาลสูงสุดมีเพียงศาลเดียว

การแก้ไขปัญหাপริมาณคดีขึ้นศาลฎีกาในอดีตที่ผ่านมา กระทำโดยการแก้ไขกฎหมายเพื่อเพิ่มการจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์ฎีกา เพิ่มจำนวนผู้พิพากษาและบุคลากรเพื่อให้เพียงพอในการพิจารณาพิพากษาคดี รวมทั้งการพยายามจำกัดปริมาณคดีที่ในศาลฎีกาโดยการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเพื่อให้ศาลฎีกามีอำนาจใช้ดุลยพินิจไม่รับวินิจฉัยคดีได้แม้จะเป็นการอุทธรณ์ฎีกาที่ไม่ถูกจำกัดสิทธิ แต่ถึงอย่างไรก็ตามปริมาณคดีที่ค้างพิจารณาในศาลฎีกากลับไม่ได้ลดจำนวนลง แม้ว่าในเวลาต่อมาจะได้มีการให้อำนาจศาลฎีกาในการปฏิเสธไม่รับคดีซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาพิพากษารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 219 วรรคสอง ที่บัญญัติให้ศาลฎีกามีอำนาจปฏิเสธไม่รับคดีไว้พิจารณาพิพากษาได้ หากข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์หรือฎีกาขึ้นมานั้นไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณา ซึ่งเป็นหลักการที่ถูกลำมาใช้เป็นมาตรการเพื่อแก้ไขปัญหাপริมาณคดีค้างพิจารณาในศาลฎีกาอยู่ในปัจจุบัน โดยมีการออกระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยการไม่รับคดีซึ่งข้อกฎหมาย

หรือข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์หรือฎีกาจะไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาไว้พิจารณาพิพากษา พุทธศักราช 2551 ขึ้นมาเพื่อกำหนดระเบียบและแนวทางในการบังคับใช้และได้มีการกำหนด หลักการดังกล่าวไว้ในพระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 23 ด้วยแล้วก็ตาม แต่การฎีกายังคง เป็นการใช้ระบบสิทธิ และยังคงจำกัดการใช้ดุลยพินิจของศาลฎีกาให้อยู่แต่เฉพาะคดีที่คู่ความ ใช้สิทธินำคดีขึ้นสู่การพิจารณาของศาลฎีกาเท่านั้น มิได้มีผลเป็นการยับยั้งคดีที่ไม่เป็นสาระมิให้ ขึ้นสู่การพิจารณาพิพากษาคดีของศาลฎีกาอันเป็นต้นเหตุสำคัญของปัญหาคดีต้นศาลฎีกา จึงเหมือน เป็นการแก้ปัญหาที่ปลายเหตุเท่านั้น

นอกจากนี้สาเหตุอีกประการหนึ่งที่ทำให้ปริมาณคดีในศาลฎีกามีจำนวนเพิ่มขึ้น คือโครงสร้างศาล 2 ชั้นและรูปแบบการอุทธรณ์ฎีกาในศาลชั้นอุทธรณ์ที่คำพิพากษาหรือคำสั่ง ของศาลชั้นอุทธรณ์ขึ้นสู่การพิจารณาของศาลฎีกาทั้ง ๆ ที่ควรจะมีการพิจารณาคดีดังกล่าว ในศาลอุทธรณ์อีกชั้นหนึ่งเสียก่อน

ดังนั้น ผู้เขียนจึงเห็นควรที่จะทำการศึกษาและวิเคราะห์ถึงระบบสิทธิในการฎีกา คดีแพ่งของไทย การจำกัดคดีแพ่งในชั้นฎีกาของไทยในปัจจุบัน รวมทั้งวิเคราะห์ถึงโครงสร้างศาล และรูปแบบการอุทธรณ์ฎีกาในศาลชั้นอุทธรณ์พิเศษ ว่ามีความเหมาะสมกับปริมาณคดีในศาลฎีกา ของไทยในปัจจุบันหรือไม่ พร้อมทั้งเสนอแนวทางในการพิจารณานำระบบอนุญาตมาใช้ ในการฎีกาคดีแพ่ง เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการใช้ระบบสิทธิในการฎีกาของไทย ในปัจจุบัน ตลอดจนไปถึงการปรับปรุงโครงสร้างศาลและแก้ไขรูปแบบการอุทธรณ์ฎีกา ของศาลชั้นอุทธรณ์พิเศษเพื่อให้สอดคล้องเป็นแนวทางเดียวกัน เพื่อเป็นการลดปริมาณคดีที่จะขึ้น สู่ศาลฎีกา

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาถึงหลักเกณฑ์ แนวความคิด เจตนารมณ์ วัตถุประสงค์ และระบบของการอุทธรณ์ ฎีกาในคดีแพ่ง
2. เพื่อศึกษาระบบการอุทธรณ์ฎีกาในคดีแพ่งและหลักการจำกัดคดีในชั้นฎีกาตามกฎหมาย ไทยเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศทั้งที่ใช้ระบบคอมมอนลอว์และระบบซีวิลลอว์ เพื่อให้ ทราบถึงความแตกต่างและเพื่อหาระบบการฎีกาที่มีความเหมาะสมสอดคล้องกับประเทศไทย ในปัจจุบัน
3. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ถึงปัญหาที่เกิดจากระบบสิทธิในการฎีกาและหลักการจำกัดคดี ในชั้นฎีกาของไทย

4. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ถึงแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการระบบสิทธิในการฎีกา และหลักการจำกัดคดีในชั้นฎีกาของไทย และข้อพิจารณาในการนำระบบอนุญาตใช้ในการฎีกาคดีแพ่งของไทย

1.3 สมมติฐานของการศึกษา

หลักการจำกัดคดีในชั้นฎีกาของไทยตามที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง กฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 219 วรรคสอง และพระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 23 เป็นหลักการที่ถูกนำมาใช้เพื่อแก้ไขปัญหาปริมาณคดีค้างพิจารณาชั้นศาลฎีกาของไทยในปัจจุบัน แต่หากศึกษาและวิเคราะห์ถึงหลักการดังกล่าวจะเห็นได้ว่าไม่สามารถแก้ไขปัญหาปริมาณคดีในศาลฎีกาได้อย่างแท้จริง เนื่องจากระบบการฎีกาในคดีแพ่งของไทยเป็นระบบสิทธิ คู่ความยังคงมีสิทธิฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลล่างมายังศาลฎีกาได้นอกจากนี้ สาเหตุอีกประการหนึ่งที่ทำให้คดีขึ้นสู่การพิจารณาในศาลฎีกาเป็นจำนวนมากนั้นก็คือการอุทธรณ์ฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้น ไปยังศาลฎีกา ทั้ง ๆ ที่ควรจะมีการพิจารณาคดีดังกล่าวในศาลอุทธรณ์อีกชั้นหนึ่งเสียก่อน ดังนั้นแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว จึงควรปรับปรุงระบบการฎีกาในคดีแพ่งของไทยให้เป็นระบบอนุญาต โดยการกำหนดให้คดีแพ่งเป็นที่สุดศาลอุทธรณ์ คู่ความสามารถนำคดีขึ้นสู่ศาลฎีกาได้ก็ต่อเมื่อมีคำขอและได้รับอนุญาตจากศาลฎีกาเท่านั้น โดยให้ศาลฎีกามีอำนาจในการเลือกรับคดีที่มีความสำคัญขึ้นพิจารณา ซึ่งจะมีผลทำให้ศาลฎีกาสามารถควบคุมและคัดกรองปริมาณคดีในศาลฎีกาได้อย่างแท้จริง รวมทั้งการปรับปรุงโครงสร้างศาลและแก้ไขรูปแบบการอุทธรณ์ฎีกาของศาลชั้นต้นพิเศษให้สอดคล้องเป็นแนวทางเดียวกับการอุทธรณ์ฎีกาในคดีแพ่ง เพื่อเป็นการลดปริมาณคดีที่จะขึ้นสู่ศาลฎีกา

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ทำการศึกษาถึงหลักเกณฑ์ โครงสร้างศาล ระบบการอุทธรณ์ฎีกา และหลักการจำกัดคดีในชั้นฎีกาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง รวมไปถึงจนถึงโครงสร้างศาลและระบบการอุทธรณ์ฎีกาในศาลชั้นต้นพิเศษ อำนาจของศาลฎีกาในการปฏิเสธคดีซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การได้รับการวินิจฉัย ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 219 วรรคสอง และพระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 23 โดยจะศึกษาและวิเคราะห์ถึงปัญหาจากการใช้ระบบสิทธิในการฎีกาและหลักการจำกัดคดีในชั้นฎีกาของไทย

ในปัจจุบัน รวมทั้งศึกษาแนวทางในการปรับปรุงและวิเคราะห์ความเหมาะสมในการนำระบบอนุญาตมาใช้ในการศึกษาคดีแพ่งของไทย

1.5 วิธีดำเนินการศึกษา

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นการศึกษาข้อมูลโดยวิจัยเชิงเอกสาร โดยค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากหนังสือ บทความกฎหมาย โครงการวิจัย เอกสารสัมมนาเชิงวิชาการ วิทยานิพนธ์ สารสนเทศจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ รวมทั้งศึกษาตัวบทกฎหมายไทยที่เกี่ยวข้องได้แก่ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง กฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 219 วรรคสอง พระธรรมนูญศาลยุติธรรม ระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยการไม่รับคดีซึ่งข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์หรือฎีกาจะไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาไว้พิจารณาพิพากษา พุทธศักราช 2551 และแนวคำพิพากษาของศาลฎีกา

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงหลักเกณฑ์ แนวความคิด เจตนารมณ์ วัตถุประสงค์และระบบของการอุทธรณ์ฎีกาในคดีแพ่ง
2. ทำให้ทราบถึงระบบการอุทธรณ์ฎีกาในคดีแพ่ง และหลักการจำกัดคดีในชั้นฎีกาตามกฎหมายไทยเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศทั้งที่ใช้ระบบคอมมอนลอว์และระบบซีวิลลอว์ เพื่อให้ทราบถึงความแตกต่างและเพื่อหาระบบการฎีกาที่มีความเหมาะสมสอดคล้องกับประเทศไทยในปัจจุบัน
3. ทำให้ทราบถึงปัญหาที่เกิดจากระบบสิทธิในการฎีกาและหลักการจำกัดคดีในชั้นฎีกาของไทย
4. ทำให้ทราบถึงแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่เกิดจากระบบสิทธิในการฎีกาและหลักการจำกัดคดีในชั้นฎีกาของไทยและข้อพิจารณาในการนำระบบอนุญาตมาใช้ในการศึกษาคดีแพ่งของไทย

บทที่ 2

วิวัฒนาการ แนวความคิดพื้นฐาน หลักการและวัตถุประสงค์ ของการอุทธรณ์ฎีกาในคดีแพ่ง

ในการที่จะศึกษาเพื่อให้เข้าใจถึงระบบการอุทธรณ์ฎีกาในคดีแพ่งของประเทศไทย ได้อย่างกระจ่างและชัดเจนนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาถึงประวัติความเป็นมาและวิวัฒนาการของการอุทธรณ์ฎีกาของไทยที่มีมาตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบัน ระบบของการอุทธรณ์ฎีการวมไปถึงวัตถุประสงค์ หลักการและแนวความคิดพื้นฐานที่สำคัญในการอุทธรณ์ฎีกา

2.1 ประวัติและวิวัฒนาการของการอุทธรณ์ฎีกาของไทย

ในสมัยกรุงสุโขทัยเป็นราชธานี (พ.ศ. 1781 - พ.ศ. 1893) การปกครองเป็นแบบพ่อปกครองลูก เนื่องจากจำนวนราษฎรยังมีไม่มากนัก พระมหากษัตริย์จึงเป็นผู้ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจสูงสุดในการปกครองทั้งทางด้านนิติบัญญัติ บริหารและตุลาการ ดังนั้นพระมหากษัตริย์จึงทรงมีพระราชอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีด้วยพระองค์เองเป็นส่วนใหญ่ คดีใดที่ได้รับการพิจารณาพิพากษาโดยพระองค์เองเป็นที่สุดและเด็ดขาดจะโต้แย้งหรือคัดค้านไม่ได้ และแม้จะไม่ปรากฏหลักฐานชัดเจนว่าในสมัยสุโขทัยได้มีการจัดระบบศาลหรือมอบหมายหน้าที่ในการวินิจฉัยคดีให้แก่ขุนนางผู้ใดผู้หนึ่งโดยเฉพาะเจาะจงก็ตาม¹ แต่ได้มีหลักฐานปรากฏในหลักศิลาจารึกสมัยพ่อขุนรามคำแหง ว่าในสมัยนั้นยังมีขุนศาลตระลาการซึ่งเป็นขุนนางที่มีอำนาจหน้าที่ในการพิจารณาพิพากษาคดีด้วย โดยมีการบัญญัติถึงคุณสมบัติของผู้พิพากษาศาลการในสมัยนั้น ความตอนหนึ่งว่า “ไพร่ฟ้าลูกเจ้าลูกขุนมิแฉ ผิดแฉกแสกกว้างกัน สวนดูแท้แล้วจึงแล่งความแก่ข้าด้วยชื้อ บ่เข้าผู้ลักมักผู้ชื้อน เห็นข้าวท่านบ่ใคร่พิน เห็นสินท่านบ่ใคร่เดียด” จากข้อความดังกล่าวหมายความว่า ขุนศาลตระลาการในสมัยสุโขทัยจะต้องได้สวนและพิจารณาพิพากษาอรรถคดีด้วยความซื่อสัตย์ยุติธรรมไม่ว่าคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะเป็นเจ้าขุนมูลนาย เป็นขุนนางที่มียศศักดิ์หรือว่าเป็นเพียงราษฎรสามัญ ก็ต้องไม่เอนเอียงเข้าข้างฝ่ายใด และต้องไม่พิพากษาโดยเห็นแก่

¹ ชาญณรงค์ ปราณจิตต์ และคณะ. (2545). การวิจัยเพื่อหาวิธีลดปริมาณคดีที่มาสู่ศาลอุทธรณ์และศาลฎีกา. หน้า 145.

ลาภสักการหรือสินบนรางวัลอย่างใดทั้งสิ้น² ซึ่งเป็นหลักการสำคัญในการพิจารณาพิพากษาคดีในสมัยนั้นและขุนศาลตระการจะพิจารณาพิพากษาคดีได้ก็แต่เฉพาะในส่วนที่ได้รับมอบหมายจากพระมหากษัตริย์เท่านั้น การใช้อำนาจหน้าที่ของขุนศาลตระการจึงอยู่ภายใต้การสั่งการและการควบคุมของพระมหากษัตริย์ นอกจากนี้ ยังมีข้อความปรากฏว่าในสมัยนั้นได้มีระเบียบว่าด้วยการร้องทุกข์หรือข้อบังคับในเรื่องการทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาขึ้น ความว่า “ในปากประตุมิกระดิ่งอันหนึ่งแขวนไว้หั้น ไพร่ฟ้าหน้าปกกลางบ้านกลางเมืองมีด้อยมีความเจ็บท้องข้องใจมันจกกล่าวถึงเจ้าถึงขุนบ่ไว้ ไปสั่งกระดิ่งอันท่านแขวนไว้ พ่อขุนรามคำแหงเจ้าเมืองได้ยินเรียกเมื่อถามความแก่มันด้วยชื่อ ไพร่ฟ้าในเมืองสุโขทัยจึงชม” กล่าวคือ การร้องทุกข์สามารถทำได้โดยไม่ต้องใช้วิธีเรียงเขียนหรือพิมพ์ยื่นเข้าไปตามลำดับ หากแต่สามารถทูลได้ด้วยวาจา โดยการจัดให้มีกระดิ่งแขวนไว้ที่ประตูเมือง ใครเคาะร่อนประการใดให้มาเข้ากระดิ่งนั้น เพื่อให้กษัตริย์ผู้ครองเมืองทราบและเรียกตัวเข้าไปพิจารณาด้วยพระองค์เอง³ การฎีกาหรือการร้องทุกข์ดังกล่าวราษฎรสามารถกระทำได้ในทุกรื่องราว เมื่อเป็นเช่นนี้ ถ้าราษฎรคนใดไม่ได้รับความเป็นธรรมจากการปฏิบัติหน้าที่ของขุนศาลตระการ ก็สามารถที่จะฎีกาหรือร้องทุกข์ เพื่อให้พระมหากษัตริย์ตัดสินชี้ขาดได้เช่นกัน⁴

ในยุคสมัยที่กรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี (พ.ศ. 1983 - พ.ศ. 2310) นับตั้งแต่สมัยพระรามาธิบดีที่ 1 (พระเจ้าอู่ทอง) ทรงสถาปนากรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี บ้านเมืองก็มีความเจริญมากขึ้นเป็นลำดับ ทำให้มีจำนวนราษฎรเพิ่มขึ้นจากสมัยสุโขทัย เมื่อสังคมมีความสลับซับซ้อนมากกว่าแต่ก่อน จึงทำให้พระราชภารกิจของพระมหากษัตริย์มีมากขึ้นจากเดิมที่พระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้พิจารณาพิพากษาคดีด้วยพระองค์เอง จึงทรงมอบอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการวินิจฉัยอรรถคดีของอาญาพระราชราษฎรให้แก่ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ได้แก่ พระราชครูอุปโรหิต พฤฒาจารย์ แทนพระองค์ในบางส่วนด้วย นอกจากนี้อำนาจหน้าที่ในการพิจารณาพิพากษาคดียังได้แยกไปอยู่ตามกรมต่าง ๆ ตามการปกครองในรูปแบบที่เรียกว่าจตุสดมภ์ ที่ได้มีการแบ่งส่วนราชการออกเป็น 4 ส่วนด้วยกัน คือ กรมเวียง วัง คลัง และนา มีเสนาบดี 4 ตำแหน่งเป็นหัวหน้ากรม การพิจารณาและพิพากษาคดีในสมัยกรุงศรีอยุธยาแบ่งเป็นหลายหน้าที่ให้หลายหน่วยงานทำงานร่วมกัน เริ่มจากกรมรับฟ้อง ลูกขุน ตระลาการ ผู้ปรับ กล่าวคือ กรมรับฟ้อง

² หลวงสุทธีวาทนฤพฒ. (2516). *ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย*. หน้า 147.

³ แหล่งเดิม.

⁴ ชำรงค์ศักดิ์ หงษ์ขุนทด. (2527). *บทบาทของฝ่ายตุลาการในประเทศไทย*. หน้า 54.

⁵ คณะกรรมการจัดงานฉลองวันเฉลิมถวัลย์ราชสมบัติครบ 100 ปี. (2511). *การปฏิรูประบบกฎหมายและการศาลในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระปิยะมหาราช*. หน้า 33-34.

เป็นกรมต่างหาก มีหน้าที่รับฟ้องจากผู้เดือดร้อนทางอรรถคดี กรมรับฟ้องนำฟ้องเสนอกกรมลูกขุน ที่มีลูกขุนทำหน้าที่ตรวจฟ้อง เมื่อลูกขุนตรวจฟ้องแล้ว กรมรับฟ้องก็จะส่งฟ้องไปยังกรมต่าง ๆ ที่แยกย้ายกันสังกัดกระทรวงกรมต่าง ๆ ศาลใดศาลหนึ่งแล้วแต่คดีความนั้นจะอยู่ในอำนาจศาลใด เช่น ศาลกรมวัง กรมนา เป็นต้น โดยในแต่ละศาลจะมีระลาการทำหน้าที่ไต่สวนอรรถคดี เมื่อระลาการที่อยู่ตามกรมต่าง ๆ ได้พิจารณาพิพากษาคดีเสร็จแล้วก็จะส่งเรื่องไปยังลูกขุน ณ ศาลหลวง เพื่อให้ลูกขุนทำหน้าที่ชี้ขาดว่าฝ่ายใดผิดหรือไม่ผิดอีกชั้นหนึ่งและส่งคำพิพากษา ไปให้ผู้ปรับทำการปรับสินไหมพินัยต่อไป⁶

เมื่อมีคำพิพากษาแล้ว คดีเป็นอันเสร็จเด็ดขาด ไม่มีการฟ้องร้องระหว่างคู่ความเดิม ในศาลสูงอีก⁷ เว้นแต่ในกรณีที่คู่ความเห็นว่าระลาการ ผู้ถามความ ผู้ถือสำนวน พยานซึ่งเกี่ยวข้องกับคดีของตนปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบหรือไม่ให้ความเป็นธรรมแก่ตน ก็อาจฟ้องร้องบุคคลดังกล่าว ต่อศาลหลวงได้ คดีในลักษณะเช่นนี้ในสมัยอยุธยา นับว่าเป็นความอุทธรณ์และศาลหลวงก็คือ ศาลอุทธรณ์ จึงอาจกล่าวได้ว่าศาลอุทธรณ์เกิดขึ้นครั้งแรกในสมัยกรุงศรีอยุธยา แต่การอุทธรณ์ ในลักษณะดังกล่าวแตกต่างไปจากความหมายในปัจจุบัน เพราะมิใช่เป็นการอุทธรณ์ในเนื้อหาของคดีระหว่างคู่ความ แต่เป็นการอุทธรณ์การปฏิบัติหน้าที่ของระลาการ⁸

โดยในการพิจารณาพิพากษาคดีของระลาการหรือข้าราชการที่ได้รับมอบหมาย จากพระมหากษัตริย์ จะอยู่ภายใต้พระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ เพราะถือว่าพระมหากษัตริย์ เป็นองค์กรสูงสุดในการพิจารณาพิพากษาคดี จึงทรงมีพระราชอำนาจที่จะวางหลักในการวินิจฉัย ชี้ขาดคดีและมีอำนาจที่จะแก้ไขเปลี่ยนแปลงคำชี้ขาดตัดสินของระลาการได้⁹

ต่อมาในยุคสมัยที่กรุงรัตนโกสินทร์เป็นราชธานี ระบบศาลในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ตอนต้น คือตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช จนถึงรัชสมัย พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ก่อนที่จะมีการปฏิรูปกฎหมายและการศาลไทย เข้าสู่ระบบกฎหมายและระบบศาลตามแบบฉบับของประเทศตะวันตกนั้น ระบบศาลเป็นระบบ ที่สืบเนื่องมาจากสมัยกรุงศรีอยุธยา ทั้งนี้เพราะมิได้มีการเปลี่ยนหลักการของกฎหมายทั้งสารบัญญัติ และวิธีสบัญญัติแต่อย่างใด การชำระกฎหมายตราสามดวงในสมัยรัชกาลที่ 1 เป็นแต่เพียง การรวบรวมชำระกฎหมายให้บริสุทธ์ขึ้นเท่านั้น โดยสาเหตุที่ทำให้พระบาทสมเด็จพระพุทธ

⁶ ศูนย์วิจัย คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (2546). *โครงการศึกษารวบรวมข้อมูลด้านการเมือง การปกครองของไทย ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสถาบันฝ่ายตุลาการ*. หน้า 2.

⁷ กระทรวงยุติธรรม. (2535). *100 ปี กระทรวงยุติธรรม*. หน้า 9.

⁸ ปวีณา มาศมหิตล. (2533). *การจำกัดสิทธิอุทธรณ์ฎีกาในคดีแพ่ง*. หน้า 49.

⁹ ธีรศักดิ์ หงษ์ขุนทด. เล่มเดิม. หน้า 58.

ยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชทรงจัดให้มีการชำระสะสางกฎหมาย ก็เนื่องมาจากคดีนายบุญศรีช่างเหล็ก หลวงร้องทุกข์กล่าวโทษพระเกษมและนายราชาอรรด มีใจความว่า อำแดงป้อมภรรยาบุญศรี ฟ้องหย่าบุญศรี บุญศรีให้การว่าอำแดงป้อมนอกใจทำชู้ด้วยนายราชาอรรด ตนจึงไม่ยอมหย่าให้ พระเกษมซึ่งเป็นตระลาการพิจารณาคดีไม่เป็นสัจเป็นธรรมเข้าข้างด้วยอำแดงป้อม คัดข้อความมาให้ลูกขุนศาลหลวงปรึกษาซึ่งลูกขุนศาลหลวงก็ปรึกษาว่าให้อำแดงป้อมหย่า บุญศรีได้ตามกฎหมาย พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชทรงเห็นว่า หลวงนอกใจชายแล้วมาฟ้องหย่าชาย ลูกขุนปรึกษาให้หย่ากันนั้นหายุติธรรมไม่ จึงโปรดเกล้าฯ ให้นำเอากฎหมาย ณ ศาลหลวงมาทดสอบกับฉบับหลวงและฉบับข้างที่ ก็ได้ใจความตรงกันว่า ชายหาผิดมิได้ หลวงขอหย่า ท่านว่าให้หญิงหย่าชายได้ เมื่อพระองค์ทรงเห็นว่ากฎหมายนั้น ไม่ถูกต้องเหมาะสม จึงทรงให้มีการชำระสะสางใหม่เพื่อให้ทรงไว้ซึ่งความยุติธรรมสืบไป¹⁰

ระบบศาลในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นนั้น ศาลมีจำนวนมากแยกย้ายกันอยู่ตาม กระจุก กระจุกต่าง ๆ ตามระบบจตุสดมภ์ ไม่มีกรมใดกรมหนึ่งมีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการศาล โดยเฉพาะ การพิจารณาพิพากษาคดีให้หน่วยงานหลายหน่วยที่อยู่ต่างหากจากกันมาทำงาน ร่วมกัน จึงทำให้เห็นได้ว่ามีศาลจำนวนมากอยู่กระจัดกระจายกันก่อให้เกิดผลคือ อำนาจศาล ไม่แน่นอน ศาลบางศาลแก่งแย่งหน้าที่กันหรือไม่เอาธุระรักษาการตามหน้าที่ ทั้งอำนาจหน้าที่ ของตระลาการก็ไม่ได้แยกออกจากฝ่ายปกครองเป็นการเด็ดขาด การพิจารณาคดีความแทบทั้งหมด มีเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองเข้ามาเกี่ยวข้องอยู่เสมอ นอกจากเจ้ากระทรวงและเจ้าเมืองจะมีหน้าที่ ทางฝ่ายปกครองแล้วยังต้องชำระความอีกด้วย ลูกขุน ตระลาการผู้พิจารณาพิพากษา หาผลประโยชน์ส่วนตัวอันมิบังควร วิธีกระบวนพิจารณาความยืดยาว¹¹

สำหรับการอุทธรณ์นั้น คดีอุทธรณ์ในสมัยดังกล่าว เป็นเรื่องคู่ความพิพาทกับผู้พิพากษา หรือตระลาการ โดยกล่าวหาว่าตระลาการศาลชั้นต้นเป็นกรณีต่าง ๆ เช่น เข้าข้างคู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง แกล้งถามความให้ผิดข้อเท็จจริง แนะนำเสียสอนคู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง ทำชู้กับคู่ความ หรือรับฟ้อง และพิจารณาคดีที่ไม่อยู่ในอำนาจของตน เป็นต้น ศาลหลวงเป็นผู้มีอำนาจพิจารณาคดีอุทธรณ์ ในราชธานีและศาลหน้าโรงผู้รักษาเมืองเป็นผู้มีอำนาจพิจารณาคดีในหัวเมือง¹² โดยราษฎรสามารถ

¹⁰ วิชามหาคุณ. (2525). "ระบบศาลในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น." *ที่ระลึกนิทรรศการทางการศาล สมโภชกรุงรัตนโกสินทร์สองร้อยปี*. หน้า 3-4.

¹¹ ธานินทร์ ทรัพย์วิเชียร. (2511). *การปฏิรูประบบกฎหมายและการศาลในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระปิยะมหาราช*. หน้า 35.

¹² กฤษฏา บุญยสมิต. (2550, ธันวาคม). "กระบวนกรฟ้องคดีในกฎหมายตราสามดวง: พระอัยการ ลักษณะฟ้อง." *บทบันทึกคดี*, 63 (4). หน้า 8.

ฟ้องร้องยังศาลอุทธรณ์คดีราษฎร ซึ่งขึ้นอยู่กับกระทรวงมหาดไทยแล้ว นอกจากนี้พระมหากษัตริย์ยังได้พระราชทานให้อธิบดีเจ้ากระทรวงรับเรื่องราวซึ่งราษฎรฟ้องร้องกล่าวโทษเจ้าเมือง กรรมการและตระลาการด้วย¹³ โดยในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นนี้ก็ยังคงไม่มีองค์กรที่ทำหน้าที่ศาลฎีกา แต่มีระบบการทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาเพื่อร้องทุกข์และขอความเป็นธรรมจากพระมหากษัตริย์ เมื่อถูกข่มเหงจากผู้มีอำนาจเฉกเช่นเดียวกับสมัยอยุธยาซึ่งมีผลทำให้พระมหากษัตริย์ทรงเป็นสถาบันสูงสุดในการให้ความยุติธรรมแก่ประชาชน อย่างไรก็ตามไม่ปรากฏหลักฐานเกี่ยวกับการรับฎีกาในสมัยรัชกาลที่ 1 และรัชกาลที่ 2 แต่ในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 3 พระองค์ได้โปรดให้ตั้งกลองวินิจฉัยเกรไไว้ที่ทิมดาบกรมวังเพื่อให้ราษฎรทูลเกล้าฯ ถวายฎีการ้องทุกข์ แต่ถึงอย่างไรก็ตามแม้ว่าจะมีกลองวินิจฉัยเกรไเพื่อให้ราษฎรที่มีความทุกข์ไปตีถวายเสียงกลองอันเป็นสัญญาณเพื่อให้ทราบถึงพระกรรณก็ตาม กลองนั้นก็อยู่ในพระราชวังมีห้องลับกุญแจและเจ้าพนักงานรักษา หากที่ราษฎรจะเข้าไปให้ถึงกลองวินิจฉัยเกรไได้ เพราะจะต้องมีการ ไปติดต่อที่กรมวังให้ไขกุญแจห้อง ดังนั้นราษฎรจึงยังคงใช้วิธีทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาตอนที่เสด็จพระราชดำเนินไปยังสถานที่ต่าง ๆ เช่นเดิม¹⁴ ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 ทรงได้มีการเปลี่ยนจากวิธีการตีกลองถวายฎีกาในพระราชวัง เป็นเสด็จรับฎีการายการด้วยพระองค์เองเดือนละ 4 ครั้ง

ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 พระองค์ทรงตระหนักว่าสภาพสังคมมีความละเอียดและซับซ้อนมากกว่าในสมัยอดีตที่ผ่านมา ระบบศาลที่มีมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นเป็นระบบที่ไม่เหมาะสมแก่กาลสมัยและเป็นเครื่องถ่วงความเจริญของสังคมอย่างมาก วิธีพิจารณาความและการพิพากษาคดีตลอดจนการลงโทษที่ใช้กันอยู่ขาดความเหมาะสมและไม่เป็นธรรมจนเป็นที่ตำหนิติเตียนของคนทั่วไป นอกจากนั้นจำนวนคดีความประเภทต่าง ๆ เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วและมากมายจนเหลือวิสัยที่ศาลไทยในสมัยนั้นจะรับไว้ได้ ประกอบกับระบบศาลที่มีศาลแยกย้ายกันอยู่ตามกระทรวง กรมต่าง ๆ มากมายและระบบการดำเนินกระบวนการพิจารณาและพิพากษาคดีที่ต้องทำงานร่วมกันหลายหน่วยงาน เช่น กรมรับฟ้อง ลูกขุนตระลาการ ผู้ปรับ เป็นต้น ทำให้การพิจารณาคดีล่าช้าและสับสน นอกจากนี้ยังก่อให้เกิดปัญหาเรื่องอำนาจศาลบางศาลก้าวก่ายกันและบางศาลไม่ทราบเขตอำนาจแน่นอน และแม้ว่าจะได้มีการตั้งกรมตรวจฎีกา (ศาลฎีกา) ขึ้นมา โดยตั้งอยู่ที่ประตูต้นสน ณ อัญญาวิจารณ์ศาลา ในพระบรมมหาราชวัง เพื่อมีหน้าที่ตรวจฎีกาและทำความเข้าใจถวายแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเพื่อทรงวินิจฉัย จึงมีลักษณะเป็นกรมตรวจฎีกามากกว่า

¹³ ปวิณ มาสมุททิก. เล่มเดิม. หน้า 50.

¹⁴ ศูนย์วิจัย คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. เล่มเดิม. หน้า 8.

จะเป็นศาลอย่างที่เราเข้าใจกันในปัจจุบัน¹⁵ โดยลักษณะของศาลฎีกาในขณะนั้นเป็นรูปแบบของศาลรับสั่ง คือ ศาลที่จัดตั้งขึ้นตามพระราชประสงค์ของพระมหากษัตริย์เป็นการชั่วคราวเพื่อเร่งรัดกิจการงานคดี หรือดำเนินการเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งเป็นการเฉพาะกิจ เช่น การช่วยชำระฎีกาที่ทรงรับการทูลเกล้าฯ มาจากราชฎूरเป็นจำนวนมาก หรือเร่งรัดคดีความสำคัญ ๆ เป็นต้น และเมื่อหมดหน้าที่ตามพระราชประสงค์แล้ว ก็ถือเป็นอันยกเลิกศาลรับสั่งนั้น โดยปริยาย ศาลฎีกานี้มีอำนาจหน้าที่ครอบคลุมศาลแพ่งกลางและศาลแพ่งเกษม โดยศาลฎีกาในขณะนั้นมีหน้าที่หลักคือ เร่งรัดการพิจารณาความและพิจารณาความที่เกี่ยวข้องกับศาลทั้งสองนั้นเสมือนเป็นศาลลำดับสูงกว่า ศาลฎีกาจึงไม่ได้เป็นศาลที่มีอำนาจตัดสินคดีความเป็นที่สุดเหมือนปัจจุบัน¹⁶

ประกอบกับการที่ประเทศไทยเข้าทำสนธิสัญญาพระราชไมตรีและการค้ากับต่างประเทศทำให้ประเทศไทยต้องสูญเสียสิทธิสภาพนอกอาณาเขต เนื่องจากชาวต่างชาติ ไม่อาจยอมรับได้ว่าระบบกฎหมายไทยและการศาลไทยจะเป็นหลักประกันความปลอดภัยและความยุติธรรมอย่างเพียงพอเพราะระบบกฎหมายและการศาลไทยยังล้าหลังสับสนอยู่มาก¹⁷ อีกทั้งยังไม่ให้การยอมรับประเทศไทยในส่วนที่เกี่ยวกับศักดิ์ศรีและความเท่าเทียมกันของมนุษย์ เนื่องจากประเทศไทยยังมีระบบทาสอยู่ เพราะกฎหมายสมัยใหม่และในสังคมตะวันตกถือว่ามนุษย์ทุกคนเกิดมามีความเท่าเทียมกัน และในส่วนที่เกี่ยวกับการกำหนดโทษของไทยนั้น หากพิจารณาจากกฎหมายเดิมของไทยจะพบว่ามีการกำหนดโทษไว้รุนแรง นอกจากโทษประหารชีวิตซึ่งมีวิธีการที่ต่างกันไปแล้ว ยังพบว่ามีโทษตัดมือตัดเท้า จำเริญตรวน ขี่คา การทวนซึ่งเป็นการเขียนด้วยลวดหนัง และมีโทษประจานต่าง ๆ นอกจากนี้ยังมีโทษอื่น ๆ เช่น การริบราชบาต สักหน้า เอมะพร้าวหัวยัดปาก เหล่านี้ล้วนแต่เป็นข้อที่ชาวต่างชาติมองว่า ไม่ควรมีอยู่ในกฎหมายใหม่

วิกฤตทางการศาลไทยดังกล่าวมีผลทำให้พระองค์ทรงปฏิรูประบบกฎหมายและการศาลไทย โดยมีกรมหลวงราชบุรีดิเลกฤทธิเป็นกำลังสำคัญเพื่อให้ศาลมีสภาพทัดเทียมกับระบบอารยประเทศ และเพื่อให้การพิจารณาพิพากษาเป็นไปโดยเสมอภาคโดยทั่วกัน จึงได้ทรงสถาปนากระทรวงยุติธรรมขึ้นเมื่อวันที่ 25 มีนาคม ร.ศ. 110 (พ.ศ. 2434) เพื่อวัตถุประสงค์ คือ

¹⁵ สบโชค สุขารมณ. (2525). “ประวัติศาสตร์ฎีกา.” ที่ระลึกนิทรรศการทางการศาล สมโภชกรุงรัตนโกสินทร์สองร้อยปี. หน้า 12.

¹⁶ ชาญณรงค์ ปราณิจิตต์ และคณะ. เล่มเดิม. หน้า 163

¹⁷ ศูนย์วิจัย คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. เล่มเดิม. หน้า 12.

1) รวบรวมศาลซึ่งกระจัดกระจายอยู่ตามกระทรวงต่าง ๆ ให้มาขึ้นอยู่กับกระทรวงยุติธรรมเพียงกระทรวงเดียว

- 2) แก้ไขปัญหาเรื่องตราการทุจริต
- 3) แก้ไขปัญหาเรื่องคดีความค้างคั่งในศาล
- 4) แยกฝ่ายตุลาการออกจากฝ่ายตุลาการ

โดยมีเสนาบดีกระทรวงเป็นเจ้ากระทรวงยุติธรรม ซึ่งมีหน้าที่อำนวยความสะดวกแก่ศาลในการพิจารณาพิพากษาคดีเท่านั้น¹⁸ และต่อมาได้มีพระราชบัญญัติ จัดตั้งศาลในสนามสถิตย์ยุติธรรม ในปี ร.ศ. 111 (พ.ศ. 2435) โดยให้มีการยกเลิกศาลอุทธรณ์คดีหลวง และยกเอาความอุทธรณ์ที่ค้างพิจารณาไปรวมพิจารณาในศาลอุทธรณ์คดีราษฎร แต่ถ้าจะฟ้องอุทธรณ์กล่าวโทษคำตัดสินของศาลอุทธรณ์คดีราษฎรแล้วก็ให้ทูลเกล้าฯ ถวายฎีกา¹⁹

เมื่อได้มีการจัดตั้งกระทรวงยุติธรรมและการปฏิรูปการศาลใหม่แล้ว จึงจำเป็นต้องสร้างหลักเกณฑ์ของกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเพื่อใช้ในการศาลเสียใหม่ด้วย ดังนั้นจึงได้ทรงออกกฎหมายที่ใช้บังคับการดำเนินกระบวนการพิจารณาความคดีแพ่งที่เกี่ยวกับการอุทธรณ์ฎีกาในศาลตามมาเป็นลำดับหลายฉบับด้วยกัน ที่สำคัญมีดังนี้ คือ พระราชบัญญัติลักษณะพยาน ร.ศ. 113 ซึ่งห้ามไม่ให้อุทธรณ์ความในระหว่างการพิจารณาที่ยังไม่ได้ตัดสิน เพื่อตัดโอกาสไม่ให้คู่ความฝ่ายที่จะหลีกเลี่ยงคดีเดิมยกย้ายหาทางอุทธรณ์คำสั่งระหว่างพิจารณาเพื่อชักความให้เนิ่นช้าไม่มีวันสิ้นสุด พระราชบัญญัติกระบวนการพิจารณาความแพ่ง ร.ศ. 115 ซึ่งนับเป็นกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งที่สมบูรณ์ตามแนวทางกฎหมายวิธีพิจารณาความแบบใหม่ โดยเหตุผลและเนื้อหาในการตราพระราชบัญญัติฉบับนี้เป็นการรวบรวมกฎหมายวิธีพิจารณาที่กระจัดกระจายอยู่มารวบรวมเข้าให้เป็นหมวดหมู่อีกครั้งหนึ่ง ซึ่งการอุทธรณ์นั้นได้มีการเปลี่ยนแปลงจากการอุทธรณ์ที่เป็นการฟ้องร้องกล่าวโทษตราการ มาเป็นการอุทธรณ์ในเนื้อหาตามความหมายในปัจจุบัน ซึ่งมีลักษณะเป็นการตรวจสอบความถูกต้องของศาลชั้นต้น อย่างไรก็ตาม สิทธิในการอุทธรณ์ตามพระราชบัญญัติกระบวนการพิจารณาความแพ่งนี้ ยังมีได้มีการกำหนดเงื่อนไขและหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ที่จะเข้ามาจำกัดสิทธิอุทธรณ์ ไม่ว่าจะเป็นการอุทธรณ์ในชั้นแรกและการอุทธรณ์ขึ้นไปอีกชั้นหนึ่ง และต่อมาได้มีการตราพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความแพ่ง ร.ศ. 127 โดยในกฎหมายฉบับนี้เองได้มีบทบัญญัติกล่าวถึงการอุทธรณ์ขึ้นไปอีกชั้นหนึ่งเป็นชั้นที่สุดหรือการฎีกา ดังที่ปรากฏในปัจจุบัน และในกฎหมายฉบับนี้เองได้เริ่มมีการจำกัดสิทธิในการฎีกา

¹⁸ ธานินทร์ กรัยวิเชียร. เล่มเดิม. หน้า 48.

¹⁹ สบโชค สุขารมณ. เล่มเดิม. หน้า 14.

ขึ้นบ้าง โดยอาศัยการกำหนดจำนวนทุนทรัพย์มาเป็นตัวจำกัด แต่การอุทธรณ์นั้นยังคงไม่มีการสร้างหลักเกณฑ์และเงื่อนไขใด ๆ มาจำกัดสิทธิการอุทธรณ์²⁰

ในปี ร.ศ. 117 (พ.ศ. 2441) พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งกรรมการตรวจตัดสินความฎีกาขึ้นคณะหนึ่ง มีหน้าที่ตรวจตัดสินความฎีกา และตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา ในการฎีกาซึ่งทูลเกล้าฯ ถวายภายหลังวันที่ 1 เมษายน ร.ศ. 117 ให้คณะกรรมการคณะนี้มีหน้าที่ตรวจตัดสินและนำข้อความกราบบังคมทูลพระกรุณาเหมือนดังที่กรรมการรองคมนตรีได้ทำมา แต่เมื่อกรรมการรองคมนตรีเดิมได้ตัดสินฎีกาชนิดนี้เสร็จไปแล้ว ก็ให้เป็นเค็ดขาดไป และต้องมีกรรมการประชุมพร้อมกันไม่น้อยกว่า 3 คน จึงเป็นคณะมีอำนาจตัดสินฎีกาได้ เมื่อกรรมการเดิมก็ดี กรรมการใหม่ก็ดี มีความเห็นแตกต่างกัน ให้นับเรียงตัวความเห็น ฝ่ายใดกรรมการหลายคนเห็นชอบด้วยแล้ว ความเห็นนั้นให้เขียนลงไว้เป็นใบชี้ขาด ส่วนข้ออ้างซึ่งกรรมการยกขึ้นกล่าวในการชี้ขาดนั้นให้เขียนลงไว้เรียงตัวและให้เก็บไว้ในสำนวนด้วย คำชี้ขาดของคณะกรรมการต้องมีพระบรมราชโองการอนุมัติอีกชั้นหนึ่งจึงจะมีผลบังคับได้กรรมการชุดนี้มีชื่อว่า “ศาลกรรมการฎีกา” ซึ่งทำหน้าที่ศาลสูงสุดของประเทศ แต่ไม่สังกัดอยู่ในกระทรวงยุติธรรม ต่อมาในปี ร.ศ. 127 (พ.ศ. 2451) ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระธรรมนูญศาลยุติธรรม ร.ศ. 127 ขึ้น เพื่อยกเลิกศาลต่าง ๆ ให้มีอยู่แต่ 5 ศาลเท่านั้นโดยให้ศาลฎีการับผิดชอบต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในมาตรา 6 กำหนดให้ศาลฎีกาซึ่งได้ตั้งขึ้นโดยพระบรมราชานุญาตนั้นเป็นศาลสูงสุดในการพิจารณาพิพากษาคดีทั้งปวง จะมีกรรมการกี่คนก็แล้วแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่จะต้องมีกรรมการมาประชุมพร้อมกันไม่น้อยกว่าสาม จึงจะเป็นองค์คณะตรวจตัดสินฎีกาได้ และถ้าความเรื่องใดมีปัญหาข้อกฎหมายหรือมีข้อสงสัยอันใดในกระบวนการพิจารณาพิพากษา และกรรมการศาลฎีกาเห็นสมควรจะนำความขึ้นกราบบังคมทูลพระกรุณาได้ก่อนพิพากษาคดีนั้น ๆ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ได้พิพากษาเสร็จเค็ดขาดไปแล้วในเรื่องใด คู่ความจะทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาชั้นที่ 2 ต่อไปอีกไม่ได้

ต่อมาใน ร.ศ. 131 (พ.ศ. 2455) พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 มีพระบรมราชโองการประกาศจัดระเบียบราชการกระทรวงยุติธรรม ให้แยกหน้าที่ราชการกระทรวงยุติธรรมเป็นฝ่ายธุรการส่วนหนึ่ง และฝ่ายตุลาการส่วนหนึ่ง และยกศาลฎีกาซึ่งยังมีได้รวมอยู่ในกระทรวงไต่และเป็นที่ราชธุระพิเศษอยู่ส่วนหนึ่งมารวมอยู่ในกระทรวงยุติธรรม ในกรณีนี้ได้โปรดเกล้าฯ ตั้งอธิบดีศาลฎีกาขึ้นเพื่อเป็นประธานในแผนกตุลาการ และให้มีหน้าที่วางระเบียบราชการแผนกตุลาการและนำความเสนอเสนอคดี ตลอดจนถึงการตั้งและผลัดเปลี่ยนหรือเลื่อนตำแหน่งผู้พิพากษา ส่วนการเห็นข้อขัดข้องปัญหาที่เกี่ยวกับด้านกฎหมายนั้นเป็นหน้าที่

²⁰ ปวีณา มาสมุททิก. เล่มเดิม. หน้า 51-52.

อธิบดีศาลฎีกาเป็นผู้วินิจฉัย ถ้ามีข้อขัดข้องจำเป็นต้องเรียนพระราชปฏิบัติ ให้อธิบดีศาลฎีกานำขึ้นกราบบังคมทูลเรียนพระราชปฏิบัติโดยตรงได้²¹

และในปี พ.ศ. 2475 รัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 ประเทศไทยได้เปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตย โดยมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ราชการด้านศาลยุติธรรมได้รับการปรับปรุงให้เหมาะสมแก่การสมัยและก้าวหน้า โดยได้มีบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญแยกศาลทางตุลาการออกเป็นสัดส่วนจากการบริหาร มีการประกาศใช้พระธรรมนูญศาลยุติธรรม พ.ศ. 2477 ปรับปรุงศาลตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม พ.ศ. 2451 และได้ประกาศจัดระเบียบราชการกระทรวงยุติธรรม ลงวันที่ 3 เมษายน 2455 โดยแบ่งศาลออกเป็น 3 ชั้น คือ ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา โดยมีอธิบดีศาลฎีการับผิดชอบในงานของศาลฎีกา และต่อมาจึงได้มีการเปลี่ยนชื่อเป็นประธานศาลฎีกาดังเช่นในปัจจุบัน²² อีกทั้งในช่วงระยะเวลา พ.ศ. 2454 – 2457 ได้มีนักกฎหมายชาวฝรั่งเศสได้รับมอบหมายให้เป็นผู้ยกร่างประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง โดยอาศัยพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความแพ่ง ร.ศ. 127 และกฎหมายลักษณะพยาน ร.ศ. 113 เป็นหลักและได้เพิ่มเติมบทบัญญัติบางส่วนจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของฝรั่งเศสและกฏข้อบังคับว่าด้วยวิธีพิจารณาในศาลกงสุลของอังกฤษในไทย จนกลายมาเป็นประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พ.ศ. 2477 ขึ้น

นับแต่ประเทศไทยใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พ.ศ. 2477 ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติที่เกี่ยวกับการอุทธรณ์ฎีการวม 3 ครั้ง ในมาตราต่าง ๆ กัน ดังต่อไปนี้

1) พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2499 แก้ไขเพิ่มเติมในมาตรา 224 มาตรา 228 มาตรา 230 มาตรา 238 มาตรา 239 มาตรา 240 มาตรา 241 มาตรา 242 มาตรา 243 มาตรา 247 มาตรา 248 มาตรา 250

2) พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2518 แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 224 มาตรา 225 มาตรา 242 มาตรา 248 และมาตรา 249

3) พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 12) พ.ศ. 2534 แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 223 ทวิ มาตรา 224 มาตรา 225 มาตรา 226 วรรคสอง มาตรา 234 มาตรา 248 และมาตรา 249 ซึ่งเป็นการแก้ไขเพิ่มเติมครั้งล่าสุดและใช้มาจนถึงปัจจุบัน

อาจกล่าวโดยสรุปว่า พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 12) ได้มีการแก้ไขเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการอุทธรณ์ฎีกาดังนี้

²¹ สบโชค สุขารมณ์. เล่มเดิม. หน้า 15.

²² แหล่งเดิม.

1. เพิ่มเติมวิธีการอุทธรณ์ต่อศาลสูงสุดโดยตรงโดยไม่ต้องผ่านศาลอุทธรณ์ในปัญหาข้อกฎหมาย หรือระบบแบบ “กบกระโดด” (Leap Frog) ซึ่งเป็นการอุทธรณ์คดีจากศาลชั้นต้นไปยังศาลฎีกาได้โดยตรง ไม่ต้องอุทธรณ์ไปยังศาลอุทธรณ์ตามลำดับชั้นก่อน โดยมีเงื่อนไขประการแรกว่าคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งจะต้องไม่คัดค้านการอุทธรณ์ดังกล่าว ประการที่สอง การอุทธรณ์นั้นจะต้องเป็นการอุทธรณ์ในปัญหาเฉพาะในข้อกฎหมายเท่านั้น และประการสุดท้ายคือ คู่ความอื่นจะต้องไม่ได้ยื่นอุทธรณ์ต่อศาลอุทธรณ์ ตามมาตรา 223 ทวิ นี้ มีแนวความคิดว่าข้อกฎหมายที่พิพาทนั้น โดยหลักแล้วกฎหมายจะเปิดโอกาสให้อุทธรณ์ฎีกากันได้ แต่คู่ความส่วนใหญ่ มักจะไม่หยุดยั้งเมื่อได้รับฟังคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ คู่ความจะพอใจก็ต่อเมื่อคดีถึงศาลฎีกาซึ่งเป็นศาลสูงสุดของประเทศได้ชี้ขาดตัดสินในปัญหาข้อกฎหมายที่พิพาทกันอยู่ นั้นให้เป็นอันยุติ ดังนั้น ถึงอย่างไรเสียคู่ความก็ต้องฎีกาอยู่แล้ว จึงไม่มีความจำเป็นที่จะต้องให้ศาลอุทธรณ์วินิจฉัยเสียก่อน

2. แก้ไขในเรื่องทุนทรัพย์ของคดีในการอุทธรณ์ โดยคู่ความถูกจำกัดไม่ให้อุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงจากเดิม 20,000 บาท เป็น 50,000 บาท และทุนทรัพย์ในชั้นฎีกาจากเดิม 50,000 บาท เป็น 200,000 บาท ตามมาตรา 224 และมาตรา 248 โดยมีการกำหนดให้คิดทุนทรัพย์ในชั้นอุทธรณ์และฎีกา ไม่ใช่คิดตามทุนทรัพย์ที่วางกล่าวกันมาตั้งแต่ศาลชั้นต้น

3. เพิ่มเติมในกรณีที่ปัญหาเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชนกับปัญหาข้อกฎหมายที่มีได้ยกขึ้นเพราะพฤติการณ์นอกเหนือที่ไม่อาจบังคับได้ หรือเพราะเหตุเป็นเรื่องที่ไม่ปฏิบัติตามบทบัญญัติว่าด้วยการอุทธรณ์ฎีกาเท่านั้น แม้มีได้ยกขึ้นว่ากล่าวในศาลล่างก็สามารถอุทธรณ์ฎีกาได้ ตามมาตรา 225 วรรคสอง และมาตรา 249 วรรคสอง

4. มีการกำหนดให้ทั้งในปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมายที่จะอุทธรณ์ฎีกาได้นั้นต้องว่ากล่าวไว้โดยชัดแจ้ง มีการยกขึ้นว่ากันมาแล้วโดยชอบในศาลชั้นต้น เป็นสาระแก่คดี และควรได้รับการวินิจฉัย โดยไม่จำกัดเฉพาะปัญหาข้อกฎหมายว่าจะต้องเป็นสาระแก่คดีอันควรได้รับการวินิจฉัยอย่างเช่นเมื่อก่อน ตามมาตรา 225 และมาตรา 249²³

2.2 แนวความคิดพื้นฐานของการอุทธรณ์ฎีกา

นับตั้งแต่ที่มนุษย์ได้มาอยู่รวมตัวกันเป็นสังคม อำนาจในการปกครองและวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาทต่าง ๆ เป็นของผู้ปกครอง และต่อมาได้กลายมาเป็นอำนาจของพระมหากษัตริย์ซึ่งทรงไว้ทั้งอำนาจนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการ พระมหากษัตริย์จึงทรงเป็นผู้มีอำนาจอย่างสมบูรณ์ในการปกครองแผ่นดิน พระองค์ทรงมีพระราชอำนาจที่จะวินิจฉัยบรรดาคดีต่าง ๆ ได้โดยเด็ดขาด

²³ ชาญณรงค์ ปราณิจิตต์ และคณะ. เล่มเดิม. หน้า 169-171.

อย่างไม่มีขอบเขตจำกัด แต่ในเวลาต่อมาเมื่อสภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไปโดยมีความสลับซับซ้อนกว่าในอดีตที่ผ่านมา ประชากรมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นและพระราชกรณียกิจในด้านอื่นของพระมหากษัตริย์ก็มีมากขึ้นด้วย พระมหากษัตริย์จึงทรงมอบหมายอำนาจในการวินิจฉัยชี้ขาดคดีบางประเภทให้แก่ขุนนาง แต่ยังคงสงวนอำนาจหน้าที่ที่จะวินิจฉัยชี้ขาดคดีที่มีความสำคัญไว้เช่น คดีที่มีโทษประหารชีวิต ถ้าราษฎรเห็นว่าคำวินิจฉัยของขุนนางไม่ถูกต้องหรือไม่ได้รับความเป็นยุติธรรม ก็ย่อมที่จะมีสิทธิอุทธรณ์คำตัดสินนั้นต่อพระมหากษัตริย์ได้ การอุทธรณ์ในเวลานั้นจึงมีขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์ที่จะควบคุมการปฏิบัติหน้าที่ของขุนนางเป็นสำคัญ เพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในการปกครองแผ่นดินของพระมหากษัตริย์ ซึ่งเป็นแนวความคิดในระบบศักดินาสวามิภักดิ์ (Feudalism) จุดประสงค์ที่แท้จริงของการอุทธรณ์ในเวลานั้น จึงมิได้เป็นการมุ่งหวังเพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลแต่ประการใด²⁴

ในอดีตนั้นถ้าราษฎรเห็นว่าคำวินิจฉัยของขุนนางไม่ถูกต้องก็สามารถอุทธรณ์คำวินิจฉัยนั้นต่อพระมหากษัตริย์ได้ ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากความต้องการที่จะควบคุมมิให้ขุนนางทั้งหลายที่อยู่ภายใต้การควบคุมของพระมหากษัตริย์ใช้อำนาจโดยมิชอบอันจะทำความเดือดร้อนให้แก่ประชาชน ดังนั้นเมื่อการตัดสินคดีในศาลชั้นต้นอาจก่อให้เกิดความไม่ยุติธรรมเกิดขึ้นในสังคม การที่ยอมให้มีการใช้สิทธิอุทธรณ์ไปยังศาลที่เหนือกว่า (Superior Court) หรือหลักการยื่นฎีกาต่อพระมหากษัตริย์ ย่อมเป็นการแก้ไขความไม่ยุติธรรมนั้นได้²⁵

ต่อมาเมื่อสภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไปในสมัยปลายศตวรรษที่ 18 ถึงศตวรรษที่ 19 เกิดแนวความคิดเรื่องรัฐสมัยใหม่ซึ่งมีแนวความคิดเรื่องเสรีนิยม เชื่อในเรื่องความเท่าเทียมและความมีศักดิ์ศรีของคน ยกย่องการทำงานการทำมาหากิน เพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพย์สินด้วยความขยันหมั่นเพียรและความสามารถ ยกย่องคุณวุฒิของคน รังเกียจและชิงชังระบบอภิสิทธิ์ (Privilege) ที่มีได้เป็นไปเพื่อประโยชน์ส่วนรวม รังเกียจการยกย่องคนเพราะชาติวุฒิหรือสถานะโดยกำเนิดของบุคคล ยกย่องการใช้เหตุผลโน้มน้ำหนักใจ รังเกียจการใช้อำนาจข่มขู่หรือใช้กำลังบังคับ สนับสนุนเสรีภาพส่วนบุคคลในเรื่องเกี่ยวกับครอบครัว และเสรีภาพของเอกชนในทางศาสนาและความเชื่อ โดยถือว่าเป็นเรื่องส่วนตัว²⁶ มีการสร้างเงื่อนไขทางการเมืองและโครงสร้างของรัฐว่า รัฐมีอำนาจจำกัดซึ่งแสดงออกในรูปของหลักการแบ่งแยกอำนาจ (Separation of Power) ออกเป็นอำนาจนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการ ให้ทำหน้าที่และใช้อำนาจดังกล่าวแยกเป็นเอกเทศจากกัน โดยมุ่งต่อการถ่วงดุลอำนาจและคานอำนาจกันระหว่างองค์กรที่ใช้อำนาจรัฐ ไม่ให้มีองค์กรใด

²⁴ ปวีณา มาศมหัททิก. เล่มเดิม. หน้า 54.

²⁵ ชาญณรงค์ ปราณิจิตต์ และคณะ. เล่มเดิม. หน้า 8.

²⁶ ปรีดี เกษมทรัพย์. (2548). นิติปรัชญา. หน้า 176.

ใช้อำนาจได้โดยเด็ดขาดหรือสามารถที่จะใช้อำนาจล่วงละเมิดสิทธิของราษฎรได้ตามอำเภอใจ การปกครองและการบริหารราชการต้องเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมาย มีองค์กรหรือสถาบันผู้มีอำนาจวินิจฉัยชี้ขาดว่าสิ่งใดชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ชอบด้วยกฎหมายที่เป็นอิสระเป็นหลักประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชนไม่ให้ตกอยู่ภายใต้อำนาจของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หรือที่เรียกว่า “หลักนิติธรรม” (the Rule of Law) ในระบบกฎหมายสมัยใหม่จึงรับรองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เห็นได้ชัดจากการปฏิวัติในประเทศฝรั่งเศสเมื่อปี ค.ศ. 1789 อันส่งผลให้มีกฎหมายบัญญัติรับรองสิทธิและเสรีภาพของมนุษย์ ดังเห็นได้จากปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ข้อ 8 ความว่า “ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาจากศาลที่มีอำนาจแห่งชาติต่อการกระทำอันละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐาน ซึ่งตนได้รับตามรัฐธรรมนูญหรือตามกฎหมาย”²⁷

ด้วยเหตุดังกล่าวนี้เอง นับแต่บัดนั้นจนถึงปัจจุบัน การอุทธรณ์และการฎีกาจึงมีจุดมุ่งหมายเพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน เป็นการเปิดโอกาสให้มีการแก้ไขความไม่ถูกต้องที่อาจเกิดขึ้นในการพิจารณาคดีได้ และเป็นการควบคุมการใช้ดุลยพินิจของศาลชั้นต้น (Supervisory Power) เนื่องจากศาลหรือผู้พิพากษาผู้ตัดสินคดีเป็นเพียงบุคคลคนหนึ่งเท่านั้น ย่อมเกิดความผิดพลาดในการปฏิบัติหน้าที่เกิดขึ้นได้ เมื่อผลคดีเกิดจากการตัดสินที่ผิดพลาดหากปล่อยไว้เช่นนั้นก็อาจทำให้คู่ความฝ่ายที่เสียหายไม่ได้รับความเป็นธรรม โดยเหตุนี้เองจึงจำเป็นต้องเปิดโอกาสให้คู่ความมีสิทธิที่จะโต้แย้งคัดค้านคำพิพากษาของศาลล่างได้²⁸ ศาลที่ทำหน้าที่เป็นศาลอุทธรณ์และศาลฎีกาจึงเป็นศาลที่ใช้อำนาจทบทวนแก้ไข (Judicial Review) ซึ่งการแก้ไขได้แก่ การแก้ไขความไม่ถูกต้องในเนื้อหาของคำพิพากษารวมทั้งแก้ไขคำวินิจฉัยชี้ขาดเกี่ยวกับกระบวนการพิจารณาอื่น ๆ ที่ไม่ถูกต้องด้วย (Correcting Trial Mistake) อย่างไรก็ตาม การแก้ไขความไม่ถูกต้องที่เกิดขึ้นในการพิจารณาคดี ย่อมต้องกระทบกระเทือนถึงความเด็ดขาดแน่นอนของคำพิพากษา แต่หากไม่ให้มีการแก้ไขความไม่ถูกต้องเลย ย่อมทำให้ไม่สามารถดำเนินคดีไปได้อย่างยุติธรรม แต่ถ้าให้มีการแก้ไขตามอำเภอใจโดยไม่มีขอบเขตจำกัดย่อมกระทบกระเทือนถึงอำนาจในการวินิจฉัยชี้ขาดคดีของศาลและเป็นที่เสียหายแก่ผลประโยชน์ของคู่ความในคดี²⁹ จึงจำเป็นที่จะต้องมีการบัญญัติกฎหมายขึ้นมาเพื่อจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์ฎีกาของคู่ความบางส่วนซึ่งจะกล่าวในบทต่อไป

²⁷ ชาญณรงค์ ปราณิจิตต์ และคณะ. เล่มเดิม. หน้า 9.

²⁸ นฤมล เทียนนาม. (2549). การดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลสูงของไทย. หน้า 14.

²⁹ ชินานนท์ วงศ์วีระชัย. (2527). การแก้ไขคำพิพากษาในคดีอาญาโดยการอุทธรณ์ตามระบบคอมมอนลอว์และซีวิลลอว์. หน้า 59.

2.3 หลักการสำคัญเกี่ยวกับการอุทธรณ์ฎีกาในคดีแพ่ง

ในการดำเนินคดีทางแพ่งนั้นเป็นเรื่องระหว่างเอกชนต่อเอกชน เมื่อมีข้อโต้แย้งสิทธิเกิดขึ้นหรือการใช้สิทธิทางศาล ซึ่งเอกชนจะเป็นผู้เสนอคดีของตนขึ้นมา³⁰ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง โดยในชั้นพิจารณาคู่ความสามารถตกลงประนีประนอมยอมความกันได้ ศาลจะต้องตัดสินใจไปตามที่คู่ความตกลงกัน ตามเจตนารมณ์ของกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งนั้น ไม่ประสงค์ที่จะให้มีการพิพาทกันในคดีแพ่ง ถ้าหากมีโอกาสที่ศาลจะทำการไกล่เกลี่ยให้คู่ความทั้งสองฝ่ายมีทางรอมชอมกันได้ กฎหมายให้ถือว่าเป็นหน้าที่ที่ศาลจะต้องกระทำ หลักในการดำเนินคดีทางแพ่งจึงเป็นเรื่องของ “หลักความตกลง” ซึ่งถือว่าคู่ความเป็นนายเหนือข้อเท็จจริง และการอุทธรณ์ฎีกาในคดีแพ่งก็อาศัยหลักดังกล่าวมาใช้ได้ เช่น คู่ความอาจประนีประนอมยอมความกันในศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาได้ หรืออาจจะตกลงจำกัดสิทธิที่จะอุทธรณ์ฎีกาของตนลงก็สามารถที่จะกระทำได้ แต่ทั้งนี้ศาลต้องฟังความให้แน่ชัดตามที่คู่ความตกลงกันไว้ อันเป็นไปตาม “หลักฟังความทั้งสองฝ่าย”

หลักฟังความทั้งสองฝ่าย (The principle of bilateral hearing) หรือที่ในภาคพื้นยุโรปเรียกว่า หลักโต้แย้งหรือคัดค้านต่อผู้คดี (le Principe de la contradiction) เป็นหลักการทั่วไปของกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ถือเป็นหลักความยุติธรรมตามธรรมชาติ (Natural Justice) หลักดังกล่าวเดิมเป็นหลักในทางกฎหมายวิธีพิจารณาความของศาลและใช้บังคับในกรณีที่ไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้หรือบัญญัติไว้ไม่เพียงพอ โดยหลักดังกล่าวนี้ถือปฏิบัติมาเป็นเวลานานแล้วและถือเป็นมาตรการขั้นต่ำสุดในการคุ้มครองสิทธิของประชาชน³¹

หลักฟังความทั้งสองฝ่ายมีรากฐานมาจากแนวความคิดที่ว่า ผู้ทำหน้าที่วินิจฉัยชี้ขาดย่อมถูกจำกัดในการรับรู้ข้อเท็จจริงและบุคคลที่จะรับรู้ข้อเท็จจริงได้ดีที่สุดก็คือบุคคลที่ถูกกระทบสิทธิจากคำวินิจฉัยนั่นเอง ฉะนั้นการรับฟังข้อเท็จจริงต่าง ๆ จากบุคคลดังกล่าวย่อมทำให้ผู้ที่ทำหน้าที่วินิจฉัยชี้ขาดสามารถตัดสินใจได้อย่างเหมาะสม³² ซึ่งหลักการดังกล่าวหมายถึง การที่ศาลจะต้องรับฟังข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานจากคู่ความทั้งสองฝ่ายและนำพยานหลักฐาน

³⁰ มาตรา 55 บัญญัติว่า “เมื่อมีข้อโต้แย้งเกิดขึ้น เกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ของบุคคลใดตามกฎหมายแพ่งหรือบุคคลใดจะต้องใช้สิทธิทางศาล บุคคลนั้นชอบที่จะเสนอคดีของตนต่อศาลส่วนแพ่งที่มีเขตอำนาจได้ตามพระราชบัญญัติแห่งกฎหมายแพ่งและประมวลกฎหมายนี้.”

³¹ ทิดจาม คงตระกูล. (2546). ระบบไต่สวนในกฎหมายวิธีพิจารณาความคดีปกครองไทย. หน้า 18.

³² สมศักดิ์ อินทร์พันธุ์. (2535). วิธีพิจารณาความของคณะกรรมการวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาททางปกครองในประเทศไทย. หน้า 37.

ของทั้งสองฝ่ายมาซึ่งน้ำหนักแล้วพิจารณาพิพากษาคดีต่อไป เนื่องจากคำพิพากษาที่ดีและมีประสิทธิภาพนั้นเป็นผลที่เกิดขึ้นจากการเผชิญหน้ากันของกลุ่มความในคดีโดยวิธีการนำข้ออ้างหรือข้อต่อสู้ตลอดจนพยานหลักฐานต่าง ๆ มาแสดงต่อหน้าศาลโดยอิสระ กรณีจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่คู่ความทุกฝ่ายจะต้องมีโอกาสได้ทราบข้อกล่าวอ้างหรือข้อต่อสู้ตลอดจนพยานหลักฐานต่าง ๆ ของคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งและมีโอกาสโต้แย้งต่อสู้ทุกประเด็นของคดีที่ได้มีการพิจารณากัน หลักการนี้นับได้ว่าเป็นมาตรฐานในการคุ้มครองคู่ความในการดำเนินกระบวนการพิจารณาอย่างหนึ่ง โดยเมื่อมีคดีพิพาทเกิดขึ้นจะมีผลทำให้คู่ความแต่ละฝ่ายต่างมีสิทธิและหน้าที่ในการดำเนินคดีซึ่งกันและกัน ส่วนศาลมีหน้าที่เป็นผู้ควบคุมให้คู่ความใช้สิทธิและปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามหลักการดังกล่าว และในกรณีที่กฎหมายกำหนดให้อำนาจแก่ศาลที่จะสามารถเริ่มกระบวนการพิจารณาได้ด้วยตนเองตามที่เห็นสมควร โดยคู่ความไม่ต้องร้องขอแล้ว ศาลก็ต้องรับฟังคู่ความด้วยเช่นกัน ซึ่งการถกเถียงโต้แย้งซึ่งกันและกันระหว่างคู่ความนี้ นอกจากจะช่วยให้คู่ความแต่ละฝ่ายและศาลสามารถเข้าใจเรื่องราวของคดีได้เป็นอย่างดีแล้ว ยังเป็นการช่วยป้องกันไม่ให้คู่ความดำเนินกระบวนการพิจารณาในลักษณะที่ทำให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งไม่มีโอกาสที่จะต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ด้วย หลักการนี้มีอิทธิพลต่อการกำหนดหลักเกณฑ์ขั้นตอนต่าง ๆ ของการดำเนินกระบวนการพิจารณา และเป็นหลักประกันที่จำเป็นซึ่งได้มีการนำไปใช้บังคับในทุกประเทศทั้งในคดีแพ่ง คดีอาญา และคดีปกครอง³³ และเมื่อศาลได้มีการพิจารณาและพิพากษาในคดีใด ๆ แล้ว การที่คู่ความจะอุทธรณ์หรือฎีกาได้นั้น จะต้องปรากฏว่าในคดีดังกล่าวศาลได้มีคำพิพากษาหรือคำสั่งถึงที่สุดแล้ว ตามหลัก “Final Judgment Rule” ซึ่งเหตุผลของหลักการดังกล่าวนี้ก็คือต้องการให้ดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลเป็นไปด้วยความสะดวกรวดเร็วไม่ยืดเยื้อเป็นสำคัญ และตัดโอกาสมิให้คู่ความที่ไม่สุจริตอาศัยช่องทางที่จะประวิงคดีให้เนิ่นนานออกไป ซึ่งหลักการดังกล่าวนี้สอดคล้องกับหลักการห้ามมิให้คู่ความอุทธรณ์คำสั่งระหว่างพิจารณา³⁴

หลัก “Final Judgment Rule” นี้ ในหลาย ๆ ประเทศ ไม่ว่าจะเป็นสหรัฐอเมริกา อังกฤษ ฝรั่งเศส เยอรมัน รวมทั้งไทย ได้ให้การยอมรับให้มีการอุทธรณ์และฎีกาในคำพิพากษาศาลต่อไปได้ โดยถือว่าเป็นการรับรองสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน เพื่อประกันความยุติธรรม อันเนื่องมาจากการตัดสินใจของผู้พิพากษา แต่อย่างไรก็ตาม ไม่มีหลักใดที่บังคับว่า การรับรองสิทธิในอุทธรณ์นั้นต้องมีถึงสองชั้น ดังนั้นในหลาย ๆ ประเทศจึงให้สิทธิประชาชนในการอุทธรณ์ต่อศาลอุทธรณ์เพียงหนึ่งครั้ง ส่วนการอุทธรณ์ในชั้นที่สอง หรือที่เรียกว่าการฎีกานั้น กฎหมายให้เป็นดุลยพินิจ

³³ วรรณชัย บุญบำรุง, ธนกฤต วรรณชชากุล และสิริพันธ์ พลรบ. (2549). *หลักและทฤษฎีกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เล่ม 1*. หน้า 212.

³⁴ ปรีธมา มาศมุตทิท. *เล่มเดิม*. หน้า 59.

ของศาลสูงว่าจะรับคดีไว้พิจารณาหรือไม่ และเมื่อกฎหมายให้สิทธิในการอุทธรณ์แก่ประชาชน เพื่อเป็นการแก้ไขความไม่ถูกต้องในเนื้อหาของคำพิพากษา แต่เพื่อเป็นการป้องกันที่จะไม่ให้มีคดีที่ไม่เป็นสาระขึ้นไปสู่การพิจารณาคดีของศาลสูง จึงจำเป็นที่จะต้องมีการจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์ฎีกาขึ้น³⁵ โดยหลักการที่สำคัญที่เกี่ยวกับการอุทธรณ์ คือ หลักความเป็นที่สุดแห่งคำพิพากษา

หลักความเป็นที่สุดแห่งคำพิพากษา (Res Judicata) ถือเป็นหลักการที่มีสำคัญประการหนึ่งของกฎหมายวิธีพิจารณาความ กล่าวคือ เมื่อคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดข้อพิพาทแห่งคดีเป็นอันยุติแล้วคู่ความหรือประชาชนจะต้องยอมรับนับถือและให้ความเคารพในเหตุผลและผลของคำตัดสิน และคำตัดสินนั้นควรได้รับความเลื่อมใสและศรัทธาจากผู้ใช้กฎหมายและประชาชน โดยหลักความเป็นที่สุดแห่งคำพิพากษานั้นเกิดขึ้นจากแนวความคิดที่ว่า คำพิพากษาของพระมหากษัตริย์ (King's Court) มีความศักดิ์สิทธิ์และต้องยอมรับเป็นที่ยุติ จึงไม่สามารถที่จะทำการพิสูจน์ให้เปลี่ยนแปลงเป็นอย่างอื่นได้ซึ่งทุกคนต้องผูกพันให้ปฏิบัติตามและปฏิเสธไม่ได้จากเหตุผลของหลักดังกล่าวนี้ที่ถือว่าคำพิพากษาน่าจะเป็นคำตัดสินข้อโต้แย้งที่ดีที่สุดและเป็นข้อยุติได้นี้ ดังนั้น เมื่อมีคำพิพากษาอย่างไรแล้วก็ควรจะยุติได้ไม่ควรจะให้มีการอุทธรณ์ฎีกากันต่อไป เว้นแต่เฉพาะกรณีที่เกิดข้อผิดพลาดขึ้นจริง ๆ เท่านั้น เพื่อที่จะทำให้ประชาชนเกิดจิตสำนึกและเคารพต่อคำพิพากษาที่ศาลได้ตัดสิน ไม่อุทธรณ์หรือฎีกาอย่างไรเหตุผลหรืออาศัยการอุทธรณ์ฎีกาเป็นการประวิงคดีเพื่อหวังเหนี่ยวการบังคับคดีให้ช้าลง แต่คำพิพากษาของศาลชั้นต้นอาจมีความบกพร่องหรือความไม่ถูกต้องได้ ควรที่จะมีการตรวจสอบโดยศาลก่อน จึงจะเป็นที่สุด หลักความเป็นที่สุดแห่งคำพิพากษานี้ ในปัจจุบันจึงใช้ในลักษณะที่เกี่ยวกับการห้ามดำเนินกระบวนการพิจารณาซ้ำหรือห้ามฟ้องซ้ำในคดีที่ศาลได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดแล้ว³⁶ ซึ่งหลักการดังกล่าวนี้มีลักษณะที่สอดคล้องกับหลักคำพิพากษานั้นย่อมมีผลผูกพันคู่ความ

หลักทฤษฎีผลผูกพันของคำพิพากษา (The theory of finally-binding Effect) ตามหลักการนี้ เป็นการพิจารณาจากตัวคำพิพากษาของศาลว่ามีสภาพเด็ดขาดทางกฎหมายหรือไม่ คำพิพากษาตามทฤษฎีนี้จึงต้องเป็นคำพิพากษาที่ถึงที่สุดหรือคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาดนั่นเอง โดยคำพิพากษาที่ถึงที่สุดแบ่งได้ 2 ประเภท คือ คำพิพากษาที่ถึงที่สุดตามเนื้อหา ซึ่งเป็นคำพิพากษาที่ได้รับการวินิจฉัยเกี่ยวกับความผิดหรือความบริสุทธิ์ของจำเลย โดยเป็นการวินิจฉัยลงไปในเรื่องแห่งคดีแล้ว และคำพิพากษาที่ถึงที่สุดตามแบบพิธี ซึ่งเป็นคำพิพากษาที่ทำให้กระบวนการพิจารณาคดีของศาลสิ้นสุดลง เช่นการพิจารณาพิพากษายกฟ้องเนื่องจากเหตุคดีขาดอายุความหรือพ้นระยะเวลาในการยื่นอุทธรณ์ ฎีกา หรือเกิดจากการสละสิทธิที่จะอุทธรณ์ฎีกาของจำเลย

³⁵ ชูติมา ภูสาร. (2547). ปัญหาการอุทธรณ์ฎีกาแบบระบบสิทธิในคดีแพ่งของไทย. หน้า 7.

³⁶ ชาญณรงค์ ปราณิจิตต์ และคณะ. เล่มเดิม. หน้า 10-11.

เป็นต้น จากเหตุผลของทฤษฎีนี้ถือว่าคำพิพากษาของศาลนั้น มีความแน่นอนและเด็ดขาดในตัว สามารถใช้ยันได้กับทุกคน ไม่เฉพาะแต่คู่กรณีเท่านั้น และความแน่นอนเด็ดขาดดังกล่าวสืบเนื่องมาจากข้อเท็จจริงที่ว่า ข้อเท็จจริงที่ตัดสินไปตามนั้นถือว่าถูกต้องกับความเป็นจริงมากที่สุด เป็นผลทำให้คำพิพากษาไม่สามารถโต้แย้งเป็นอย่างอื่นได้ ตามทฤษฎีนี้คำพิพากษาทุกประเภทในทางทฤษฎีจึงไม่สามารถอุทธรณ์ฎีกาต่อไปได้ กล่าวคือ เมื่อศาลได้มีคำพิพากษาคดีในเรื่องหนึ่งเรื่องใดแล้ว คำพิพากษานั้นย่อมมีผลผูกพันคู่ความ และศาลสามารถบังคับตามคำพิพากษาดังกล่าวได้ทันที ตามทฤษฎีผลผูกพันคำพิพากษา และตามวิธีพิจารณาความที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานความแน่นอนทางกฎหมาย (Legal Stability) นั้น หากยอมให้มีการอุทธรณ์ฎีกา ย่อมกระทบกระเทือนต่อความเด็ดขาดแน่นอนของคำพิพากษา นอกจากนี้ผลกระทบอีกประการ คือ การอุทธรณ์ฎีกาเป็นเหตุให้การพิจารณาคดีต้องยืดเยื้อออกไป (Prolong) เป็นเวลานานกว่าที่ควร แต่ตามหลักทฤษฎีผลผูกพันของคำพิพากษานั้น การที่คดีจะสิ้นสุดและเด็ดขาดได้เพียงศาลเดียวโดยไม่จำเป็นต้องมีการแก้ไขทบทวน ต้องมีข้อแม้ว่ากระบวนการพิจารณาคดีต่าง ๆ ทั้งหมดต้องสมบูรณ์แบบและทุกฝ่ายในกระบวนการยุติธรรมได้ทำหน้าที่ค้นหาความจริงอย่างสมบูรณ์ที่สุดแล้ว เมื่อความจริงที่ได้จากกระบวนการพิจารณาที่มีความสมบูรณ์แบบมากเท่าใด โอกาสที่จะเกิดข้อโต้แย้งหรือข้อผิดพลาดย่อมไม่อาจเกิดขึ้นได้หรือเกิดขึ้นได้น้อย ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์ของวิธีพิจารณาความที่ต้องการให้ได้ความยุติธรรมที่ดีที่สุดเท่าที่เป็นไปได้³⁷

2.4 วัตถุประสงค์ของการอุทธรณ์ฎีกาในคดีแพ่ง

จากที่ได้ทำการศึกษาประวัติวิวัฒนาการในเรื่องการอุทธรณ์ฎีกา จึงทำให้ทราบว่า การอุทธรณ์ฎีกาในอดีตที่ผ่านมา มีวัตถุประสงค์เพื่อควบคุมการปฏิบัติหน้าที่ของเหล่าขุนนางผู้ทำหน้าที่ตัดสินคดี เนื่องจากการตัดสินคดีของขุนนางทั้งหลายอาจก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่ประชาชน ประชาชนจึงสามารถอุทธรณ์หรือทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาต่อพระมหากษัตริย์ได้ ต่อมาเมื่อสภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไป เข้าสู่ยุคที่ทุกสังคมตระหนักถึงสิทธิเสรีภาพของประชาชน การอุทธรณ์ฎีกาจึงมีวัตถุประสงค์ที่เปลี่ยนไป โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน เพราะเมื่อประชาชนไม่พอใจคำพิพากษาของศาลชั้นต้น ก็ย่อมที่จะแสวงหาความยุติธรรมจากองค์กรที่เหนือขึ้นไปอีกชั้นหนึ่งได้เพื่อทำหน้าที่ในการตรวจสอบคำพิพากษาของศาลล่างเพื่อให้ตนได้รับความเป็นธรรม ดังนี้แล้วประชาชนก็ย่อมจะเห็นว่าการใช้สิทธินำคดีมาฟ้องศาลเป็นหนทางที่แก้ปัญหาได้ เพราะอย่างน้อยก็จะได้รับการพิจารณาตัดสินข้อพิพาท

³⁷ เกียรติศักดิ์ พุฒพันธ์. (2546). การแก้ไขทบทวนคำพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง. หน้า 27-28.

โดยกลั่นกรองอีกชั้นหนึ่งหรือสองชั้นขึ้นไป อันเป็นการสร้างหลักประกันความเชื่อถือแก่ศาลสถิตย์ยุติธรรมและความศรัทธาแก่กระบวนการยุติธรรมขึ้นได้ ดังนั้น การให้สิทธิในการอุทธรณ์ฎีกาจึงเป็นการสนับสนุนให้ประชาชนมีสิทธิและเสรีภาพทางศาล ได้อย่างเต็มที่ ซึ่งหากพิจารณาแล้วเพียงสังเกตว่าการอุทธรณ์ฎีกานั้น มิได้มีวัตถุประสงค์เพื่อพิจารณาคดีนั้นซ้ำใหม่อีกครั้งหนึ่ง เพราะคดีนั้นได้เสร็จสิ้นไปโดยคำพิพากษาของศาลอันมีผลบังคับตามกฎหมายแล้ว จึงอาจกล่าวได้ว่าการอุทธรณ์ฎีกาในคดีแพ่งนั้น มีวัตถุประสงค์เพื่อควบคุมการใช้ดุลยพินิจของศาลชั้นต้น (Supervisory Power) ศาลที่ทำหน้าที่เป็นศาลสูง ซึ่งได้แก่ ศาลอุทธรณ์และศาลฎีกาจึงเป็นศาลที่ใช้อำนาจทบทวนแก้ไข (Judicial Review)³⁸

ในปัจจุบันการอุทธรณ์ฎีกาในคดีแพ่งมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญอยู่ 2 ประการ คือ ประการแรกเป็นเรื่องการแก้ไขความไม่ถูกต้องในเนื้อหาของคำพิพากษา รวมทั้งการแก้ไขคำวินิจฉัยชี้ขาดเกี่ยวกับกระบวนการพิจารณาอื่น ๆ ที่ไม่ถูกต้อง (Correcting Trial Mistake) หรือที่เรียกว่าการแก้ไขข้อผิดพลาดที่ศาลล่างทำไว้ และวัตถุประสงค์ประการที่สอง คือเพื่อหวังรั้งไม่ให้ศาลล่างทำผิด (Institutional Review) สำหรับวัตถุประสงค์ประการแรก เป็นเรื่องการแก้ไขความไม่ถูกต้องในเนื้อหาของคำพิพากษา รวมทั้งการแก้ไขคำวินิจฉัยชี้ขาดเกี่ยวกับกระบวนการพิจารณาอื่น ๆ ที่ไม่ถูกต้อง เพราะการฟ้องร้องนั้นจะสิ้นสุดลงโดยการวินิจฉัยชี้ขาดอันเป็นที่ยุติ ซึ่งเรียกว่าคำพิพากษา คำพิพากษานี้มีความมุ่งหมายที่กำหนดข้อเท็จจริงอันเป็นที่ยุติแล้ว กับการนำบทบัญญัติของกฎหมายไปปรับเข้ากับข้อเท็จจริงที่ยุติแล้วนั้น อย่างไรก็ตาม ความไม่ถูกต้องในเนื้อหาของคำพิพากษาย่อมเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ โดยเฉพาะในปัญหาที่เกี่ยวกับการกำหนดข้อเท็จจริงเพื่อให้ได้ความจริงที่ถูกต้องแท้³⁹ สำหรับการแก้ไขความไม่ถูกต้องในเนื้อหาของคำพิพากษาได้แก่ การแก้ไขความไม่ถูกต้องในเรื่องการฟังข้อเท็จจริงโดยเป็นความพยายามที่จะประนีประนอมระหว่างความเด็ดขาดแน่นอนของคำพิพากษากับความต้องการความยุติธรรมในคดี การยอมให้มีการแก้ไขนั้นก็เพื่อให้ได้ความจริงที่ถูกต้องที่สุด ซึ่งเป็นการคุ้มครองประโยชน์ของคู่ความ ส่วนการแก้ไขความไม่ถูกต้องในการใช้กฎหมายนั้น ต้องแก้ไขในส่วนที่เป็นเนื้อหาของคำพิพากษาและคำวินิจฉัยในส่วนที่เกี่ยวกับวิธีพิจารณา⁴⁰ ดังนั้น เมื่อมีข้อผิดพลาดเกิดขึ้นจึงจำเป็นที่จะต้องให้ศาลสูงเป็นผู้เข้ามาแก้ไขข้อผิดพลาดต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เพื่อก่อให้เกิดความยุติธรรมแก่คู่ความทั้งสองฝ่ายให้มากที่สุด

³⁸ ปวีณา มาศมหิตล. เล่มเดิม. หน้า 61.

³⁹ แหล่งเดิม.

⁴⁰ ชาญณรงค์ ปราณิจิตต์ และคณะ. เล่มเดิม. หน้า 17.

โดยการอุทธรณ์ที่เป็นการแก้ไขความไม่ถูกต้องที่ปรากฏในเนื้อหาของคำพิพากษามีลักษณะสำคัญพอสรุปได้ดังนี้⁴¹

1) การอุทธรณ์เป็นการคัดค้าน (Objection) คำพิพากษาของศาลโดยกล่าวอ้างว่าคำพิพากษานั้นไม่ถูกต้อง เพื่อแก้ไขความเห็นในการกำหนดข้อเท็จจริงหรือการใช้กฎหมายซึ่งคำพิพากษานั้นยังไม่มีผลผูกพันอันถึงที่สุด (Finally-binding) การอุทธรณ์เป็นการแก้ไขคำพิพากษาที่ไม่ถูกต้อง เป็นการใช้คำพิพากษาเช่นเดียวกัน โดยศาลซึ่งอยู่ในลำดับที่เหนือกว่าอาจจะเป็นศาลอุทธรณ์หรือศาลชั้นต้นที่มีเขตอำนาจเหนือกว่า

2) เนื้อหาที่เป็นคำวินิจฉัยของศาลอุทธรณ์นั้น ย่อมมีผลผูกพันศาลในลำดับที่ต่ำกว่าให้ต้องปฏิบัติตาม ไม่มีกฎหมายของประเทศใดให้คำพิพากษาของศาลล่างผูกพันศาลที่อยู่ในลำดับที่สูงกว่าให้ต้องปฏิบัติตาม

3) การอุทธรณ์เป็นการชะลอ (Stay) มิให้คำพิพากษาของศาลที่เริ่มคดีมีผลใช้บังคับและเป็นการโอนคดีไปสู่การพิจารณาของศาลอุทธรณ์ (Devolution Effect) ศาลที่พิจารณาคดีอยู่เดิมนั้นไม่มีอำนาจพิจารณาคดีนั้นอีก ในเมื่อได้มีการโอนคดีไปแล้ว เว้นแต่จะได้รับการโอนคดีกลับมาจากศาลอุทธรณ์ (Remand)

สำหรับวัตถุประสงค์ประการที่สอง คือ เพื่อหวังรั้งไม่ให้ศาลล่างทำผิดเป็นผลสืบเนื่องจากวัตถุประสงค์ประการแรก คือการแก้ไขข้อผิดพลาดทั้งหลาย (For Correctness) กล่าวคือ เมื่อศาลชั้นต้นรู้ว่าเมื่อตนทำผิด หรืออาจตัดสินคดีออกนอกกลุ่มนอกทางจะต้องถูกศาลสูงตรวจสอบแก้ไขข้อผิดพลาดก็จะระมัดระวังตนไม่ให้เกิดความผิดพลาดขึ้น และตัดสินคดีด้วยความยุติธรรมและความรอบคอบ ในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ โดยเฉพาะประเทศอังกฤษและสหรัฐอเมริกา วัตถุประสงค์ของการอุทธรณ์ฎีกาจะมีความชัดเจนมากกว่าประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายซีวิลลอว์ เพราะในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์นั้นมีหลัก "The Rule of Precedent" ซึ่งถือว่าคำพิพากษาของศาลในคดีก่อน เป็นที่ยอมรับนับถือใช้เป็นแนวบรรทัดฐานของศาลในการวินิจฉัยคดีอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นภายหลังในเรื่องเดียวกันหรือมีประเด็นคล้ายคลึงกันของศาลเดียวกันหรือศาลที่มีศักดิ์ต่ำกว่า ดังนั้นคำพิพากษาของศาลสูงจึงมีผลผูกพันศาลล่างให้ต้องถือเป็นแนวบรรทัดฐานต้องปฏิบัติตาม ซึ่งกรณีเช่นนี้ ศาลล่างหรือศาลชั้นต้นจึงต้องนำคำพิพากษาเดินทางที่ศาลสูงได้มีคำวินิจฉัยเอาไว้เป็นประเด็นแห่งคดีและสถานการณ์เดียวกันซึ่งเท่ากับเป็นการถูกเหนี่ยวรั้งให้ระมัดระวังที่จะไม่ให้เกิดความผิดพลาดไปในตัว ส่วนในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายซีวิลลอว์นั้น แม้จะไม่มีคำพิพากษาของศาลไว้เป็นแนวบรรทัดฐาน เพราะถือว่าคำพิพากษาของศาลมิใช่บ่อเกิดของกฎหมาย แต่สิ่งที่ผูกพันศาลให้ต้องปฏิบัติตามนั้นเป็นบรรดา

⁴¹ ชินานนท์ วงศ์วิระชัย. เล่มเดิม. หน้า 61.

กฎหมายทั้งหลายที่ตราขึ้นเป็นลายลักษณ์อักษรโดยผู้บัญญัติกฎหมาย คำพิพากษาของศาล เป็นเพียงสิ่งที่มีอิทธิพลต่อการใช้กฎหมายลายลักษณ์อักษรเท่านั้น อย่างไรก็ตามด้วยอำนาจของศาลสูงที่คอยสอดส่องควบคุมดูแลศาลล่าง ย่อมทำให้ศาลล่างหรือศาลชั้นต้นต้องระมัดระวัง ในการพิจารณาพิพากษาคดีเพื่อที่จะไม่ก่อให้เกิดความผิดพลาดขึ้น เพราะศาลล่างย่อมทราบดีว่า หากมีการวินิจฉัยคดีหรือดำเนินกระบวนการพิจารณาใด ๆ ผิดพลาดหรือแม้กระทั่งตัดสินคดี ไม่ยุติธรรมเพียงพอ คำพิพากษาของตนก็จะต้องถูกกลับหรือแก้ไขหรือยกเสียโดยศาลสูงได้ เมื่อมีการอุทธรณ์หรือฎีกา จึงอาจกล่าวได้ว่าการอุทธรณ์ฎีกามีวัตถุประสงค์ในการป้องกัน (Being Preventive) ไม่ให้ศาลล่างกระทำความผิด⁴²

2.5 ระบบการอุทธรณ์ฎีกา

การอุทธรณ์และฎีกานั้น โดยหลักแล้วเป็นสิทธิของคู่ความสามารถโต้เถียงคำพิพากษาของศาลล่างได้ เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของตนและเป็นการแก้ไขข้อบกพร่องของศาลนั้น สิทธิในการอุทธรณ์และฎีกาจึงเป็นสิทธิที่เกิดขึ้นใหม่ ไม่ใช่สิทธิที่มีมาตั้งแต่ดั้งเดิม (Inherent Right)⁴³ แต่เป็นสิทธิที่เกิดขึ้นมาภายหลังเนื่องจากความไม่ถูกต้องในการพิจารณาสหสิทธิในการอุทธรณ์หรือฎีกาจึงไม่ใช่สิทธิขั้นพื้นฐาน การอุทธรณ์หรือการฎีกาจึงไม่ใช่การบังคับ ฉะนั้นคู่ความจึงอาจที่จะใช้หรือสละสิทธิในการอุทธรณ์หรือฎีกาได้ แต่ในปัจจุบันมีบางประเทศที่ถือว่าสิทธิในการฎีกาหรือสิทธิในการอุทธรณ์เหนือไปอีกชั้นหนึ่งเป็นที่สุดนั้นไม่ใช่สิทธิของคู่ความในคดีที่จะฎีกาขึ้นไปได้เสมอไป เป็นเรื่องที่ศาลสูงสุดต้องอนุญาตเท่านั้นจึงจะสามารถฎีกาขึ้นไปได้

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า การอุทธรณ์และฎีกาเป็นการแก้ไขความไม่ถูกต้องในเนื้อหา ของคำพิพากษา โดยเป็นการเปิดโอกาสให้คู่ความสามารถอุทธรณ์หรือฎีกาคำพิพากษาได้ แต่หากยอมให้ทุกคดีมีการแก้ไขได้ก็ย่อมที่จะกระทบกระเทือนถึงความเด็ดขาดแน่นอน ของคำพิพากษาและความศักดิ์สิทธิ์ของคำพิพากษาย่อมไม่อาจมีขึ้นได้ ซึ่งจะมีผลทำให้ประชาชนขาดความเลื่อมใสในกระบวนการยุติธรรมได้ แต่ถ้าความไม่ถูกต้องนี้ไม่มีการแก้ไขเสียเลย ย่อมก่อให้เกิดความเสียหายได้เช่นเดียวกัน⁴⁴ ด้วยเหตุนี้เอง จึงทำให้แต่ละประเทศได้มีการวาง แนวทางและหลักการในการให้สิทธิในการอุทธรณ์และฎีกาว่าจะทำได้มากน้อยเพียงใด ซึ่งเป็นเรื่อง ที่สุดแล้วแต่ว่าประเทศใดจะเลือกใช้ให้เหมาะสมกับสภาพสังคมและศาลของตนเอง

⁴² ปวีณา มาสมุททิก, เล่มเดิม, หน้า 65-67.

⁴³ ชินานนท์ วงศ์วีระชัย, เล่มเดิม, หน้า 62.

⁴⁴ แหล่งเดิม.

ในปัจจุบัน ระบบในการอุทธรณ์ฎีกาศึกษาของศาลในประเทศต่าง ๆ แบ่งได้ออกเป็น 2 ระบบด้วยกันคือ ระบบสิทธิ (Appeal by Right) และระบบอนุญาต (Leave to Appeal หรือ Discretionary Appeal)⁴⁵

2.5.1 ระบบสิทธิ

ระบบสิทธิ (Appeal by Right) คือ ระบบของการอุทธรณ์ฎีกาที่เปิดโอกาสให้ คู่ความหรือบุคคลที่ถูกกระทบกระเทือนสิทธิโดยตรงจากผลแห่งคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล สามารถอุทธรณ์ฎีกาโต้แย้งคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลได้ คู่ความหรือบุคคลที่ถูกกระทบกระเทือนสิทธิมีสิทธิอุทธรณ์ฎีกาได้อย่างกว้างขวาง โดยถือว่าการอุทธรณ์ฎีกาเป็นสิทธิของคู่ความ การห้ามอุทธรณ์และฎีกาเป็นข้อยกเว้น ซึ่งจะทำในรูปแบบของการจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์ฎีกา โดยมีกฎหมายบัญญัติการจำกัดตัดสิทธิในการอุทธรณ์ฎีกาบทใดบทหนึ่ง ประเทศที่ใช้ระบบซีวิลลอว์นิยมใช้ระบบสิทธินี้ ซึ่งประเทศไทยใช้ระบบสิทธิเป็นหลัก

โดยหลักการของระบบสิทธิในคดีแพ่งนั้น แม้ว่าสิทธิในการอุทธรณ์ฎีกาจะถือเสมือนว่าเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานอย่างหนึ่ง แต่ระบบกฎหมายของหลาย ๆ ประเทศได้สร้างหลักการในการจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์ฎีกาไว้ โดยมักจะกำหนดข้อจำกัดในเรื่องจำนวนทุนทรัพย์ของคดี เป็นข้อจำกัดสิทธิสำหรับการโต้แย้งคัดค้านคำพิพากษาของศาล ทั้งนี้เพื่อหลีกเลี่ยงไม่ให้ศาลสูงต้องรับภาระมากเกินไปจนอาจทำให้กระทบกระเทือนต่อภาระหน้าที่ของศาลสูงในการที่จะควบคุมการตัดสินใจของศาลล่าง จึงได้มีการกำหนดให้เฉพาะคดีที่เหมาะสมเท่านั้นที่จะอุทธรณ์ฎีกาได้ แต่อย่างไรก็ตาม หากมีการกำหนดจำนวนทุนทรัพย์ที่พิพาทจำนวนเล็กน้อยเป็นเกณฑ์ในการจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์ฎีกาเช่นนี้ก็อาจจะเป็นการคุ้มครองการกระทบกระทั่งต่อหลักความเป็นอิสระในการใช้สิทธิทางศาลและสิทธิในเรื่องความเท่าเทียมกันของประชาชนในการที่จะได้รับบริการทางศาลอันเป็นบริการสาธารณะของรัฐ เพราะหลักการดังกล่าวจะทำให้ประชาชนที่มีรายได้น้อยซึ่งจำนวนทุนทรัพย์ที่พิพาทมักจะมีจำนวนเล็กน้อยตามไปด้วยเช่นเดียวกัน จะไม่มีโอกาสอุทธรณ์หรือฎีกาศึกษาของตนขึ้นสู่ศาลสูงได้เลย และกรณีอาจเป็นไปได้ว่าคดีที่มีจำนวนทุนทรัพย์น้อยเหล่านี้ อาจจะส่งผลกระทบต่อความยุติธรรมของประชาชนผู้มีรายได้น้อยมากกว่าคดีที่มีจำนวนทุนทรัพย์สูงของผู้มีรายได้สูงก็เป็นได้ ด้วยเหตุนี้ในบางประเทศ เช่น ประเทศเยอรมันจึงได้ยกเลิกหลักการนี้ และหันไปใช้หลักเกณฑ์ว่าการอุทธรณ์นั้นมีโอกาสที่จะชนะคดีหรือไม่เป็นเกณฑ์ ส่วนประเทศสหรัฐอเมริกาแม้จะถูกโต้แย้งว่าหลักการดังกล่าวนี้เป็นการขัดรัฐธรรมนูญในเรื่องหลักความยุติธรรม (Due process) และหลักการที่จะได้รับความคุ้มครองอย่างเท่าเทียมกันด้วย ประเด็นนี้

⁴⁵ จรัญ ภักดีธนากุล. (2551). *สรุปคำบรรยายกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ว่าด้วยอุทธรณ์-ฎีกา*. หน้า 2-3.

อาจพิจารณาเทียบเคียงได้กับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 40 (1) บัญญัติให้บุคคลย่อมมีสิทธิในกระบวนการยุติธรรมโดยมีสิทธิเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยทั่วถึง และมาตรา 81 (2) บัญญัติว่า รัฐต้องดำเนินการแนวนโยบายด้านกฎหมายและการยุติธรรม โดยต้องอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนอย่างเท่าเทียมกันและสำหรับประเทศฝรั่งเศสเอง ก็มีหลักการในทำนองเดียวกันกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของประเทศไทย มาตรา 224 วรรค 2 คือ ไม่ใช่บังคับเรื่องเงื่อนไขของการอุทธรณ์ที่เกี่ยวกับจำนวนทุนทรัพย์ที่พิพาท สำหรับคดีสำคัญบางประเภทเช่นกัน⁴⁶

2.5.2 ระบบอนุญาต

ระบบอนุญาต (Leave to Appeal หรือ Discretionary Appeal) คือระบบของการอุทธรณ์ฎีกาที่ถือว่า การอุทธรณ์ฎีกานั้นเป็นสิ่งที่กฎหมายห้าม คู่ความสามารถที่จะอุทธรณ์หรือฎีกาได้ก็ต่อเมื่อมีบทบัญญัติของกฎหมายกำหนดข้อยกเว้นเอาไว้ให้มีสิทธิในการอุทธรณ์ฎีกาได้เป็นบางกรณี หรืออาจกล่าวได้ว่าหลักคือ ห้ามอุทธรณ์ฎีกา ข้อยกเว้นคือ อุทธรณ์ฎีกาได้ โดยทั่วไปแล้ว แม้ประเทศใดจะใช้ระบบอนุญาตเป็นหลักในการอุทธรณ์หรือฎีกาก็ตาม การอุทธรณ์ในครั้งแรกนั้น มักจะบัญญัติกฎหมายให้เป็นที่กระทำได้เสมอทั้งในปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมาย เพราะการให้สิทธิในการอุทธรณ์นั้น โดยทั่วไปแล้วนานาประเทศถือว่าเป็นสิทธิของพลเมืองของตนที่จะใช้สิทธิในการอุทธรณ์ชั้นแรกได้เสมอ⁴⁷ แต่การอุทธรณ์ในครั้งที่สองหรือการฎีกานั้นถือเป็นสิ่งที่กฎหมายห้าม หรืออนุญาตให้กระทำได้ในบางกรณีเท่านั้น เช่นการอนุญาตให้อุทธรณ์ขึ้นไปยังศาลสูงสุดได้เฉพาะแต่ในปัญหาข้อกฎหมายเท่านั้น ซึ่งประเทศที่ใช้ระบบคอมมอนลอว์นิยมใช้ระบบอนุญาตเป็นหลัก ได้แก่ ประเทศอังกฤษ สหรัฐอเมริกา และเยอรมัน เป็นต้น

ระบบอนุญาตนี้มีทั้งการขออนุญาตจากศาลล่างผู้ตัดสินคดีให้มีการรับรองหรืออนุญาตกับการอุทธรณ์ฎีกาโดยขออนุญาตจากศาลสูง ซึ่งหากคำนึงถึงหลักการในการอุทธรณ์ฎีกาแล้ว เห็นว่าการอุทธรณ์ฎีกาที่ต้องมีการขออนุญาตจากศาลสูงดีกว่าการอุทธรณ์ฎีกาโดยให้ศาลล่างเป็นผู้รับรอง เพราะเมื่อศาลล่างพิจารณาแล้วตัดสินมีคำพิพากษาแล้วก็ไม่ควรเข้ามายุ่งเกี่ยวกับคดีนั้นอีก ควรจะเป็นดุลยพินิจของศาลสูงที่จะพิจารณาเองว่าศาลล่างทำถูกต้องหรือไม่ การใช้ดุลยพินิจของศาลสูงนั้นจึงเป็นการตรวจสอบการกระทำของศาลล่างในตัว ถ้าศาลสูงตรวจสอบดูจำนวนแล้วเห็นว่าศาลล่างตัดสินคดีถูกต้องหรือมีความบกพร่องอยู่บ้างแต่ก็เป็นเพียง

⁴⁶ วรรณชัย บุญบำรุง, ธนกฤต วรรณชชากุล, สิริพันธ์ พลรบ และเรวดี ขวัญทองอิม. (2554). *หลักและทฤษฎีกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เล่ม 2*. หน้า 205-206.

⁴⁷ ปวีณา มาศมุนท์ทิค. เล่มเดิม. หน้า 68.

ข้อผิดพลาดเล็กน้อย ศาลสูงก็จะสั่งไม่อนุญาตให้อุทธรณ์หรือฎีกา ส่วนการอุทธรณ์ฎีกาโดยศาลล่างเป็นผู้รับรองหรืออนุญาตนั้น เห็นว่าเป็นวิธีที่ขัดต่อเหตุผล เพราะการที่ให้ศาลล่างเป็นผู้ตัดสินคดีเป็นผู้ที่จะต้องรับรองหรืออนุญาตให้อุทธรณ์ฎีกานั้นเป็นการฝืนใจผู้ตัดสินคดีที่จะรับรองหรืออนุญาตเพื่อกลับคำวินิจฉัยของตน อีกทั้งการรับรองหรืออนุญาตให้อุทธรณ์หรือฎีกานั้นกฎหมายบางประเทศยังให้เป็นดุลยพินิจของผู้รับรองหรือผู้อนุญาตเสียด้วย ซึ่งการรับรองหรือการอนุญาตให้อุทธรณ์ฎีกาโดยให้เป็นการใช้ดุลยพินิจของผู้พิพากษานั้น ๆ ย่อมไม่อาจเป็นหลักประกันเพียงพอแก่คู่ความ และหากศาลล่างรับรองหรืออนุญาตให้อุทธรณ์ฎีกาแล้ว ตามกฎหมายศาลสูงจะต้องรับอุทธรณ์หรือฎีกานั้นไว้พิจารณา ซึ่งบางครั้งอาจจะไม่ใช่ปัญหาสำคัญอันเป็นการเพิ่มภาระแก่ศาลสูงโดยไม่จำเป็น⁴⁸

ในการอุทธรณ์หรือฎีกานั้น ไม่ว่าจะประเทศนั้น ๆ จะใช้ระบบสิทธิหรือระบบอนุญาตก็ตาม หลักเกณฑ์ที่จะนำมาพิจารณาว่าคู่ความสามารถที่จะอุทธรณ์หรือฎีกาได้หรือไม่นั้นก็คือปัญหาว่าการอุทธรณ์หรือการฎีกานั้นเป็นปัญหาข้อเท็จจริงหรือปัญหาข้อกฎหมาย

1) การอุทธรณ์และฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง การเปิดโอกาสให้มีการอุทธรณ์หรือฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง ก็เพื่อที่จะแก้ไขความไม่ถูกต้องในการกำหนดข้อเท็จจริงเพื่อให้ได้ความจริงอันต้องแท้ ตามหลักกฎหมายคอมมอนลอว์และซีวิลลอว์ได้วางหลักไว้ว่า ถ้าไม่มีกฎหมายบัญญัติให้อำนาจไว้เป็นพิเศษแล้วจะมีการอุทธรณ์หรือฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงไม่ได้ ถ้าไม่มีการอุทธรณ์หรือฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงก็ย่อมเป็นที่ยุติ แต่โดยปกติแล้วการอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงจะทำได้ครั้งหนึ่งเป็นอย่างน้อยและในบางกรณีก็จะมีการจำกัดการอุทธรณ์ฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงเพื่อป้องกันไม่ให้คดีที่ไม่เป็นสาระขึ้นสู่การพิจารณาของศาลอุทธรณ์และศาลฎีกา

2) การอุทธรณ์และฎีกาในปัญหาข้อกฎหมาย การเปิดโอกาสในการอุทธรณ์และฎีกาในปัญหาข้อกฎหมายนั้นกว้างขวางกว่าการอุทธรณ์และฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง ปัญหาข้อกฎหมายที่สำคัญมักจะได้รับโอกาสที่จะขึ้นสู่การพิจารณาของศาลสูงสุดเสมอ เพื่อให้ศาลทำหน้าที่ตีความกฎหมายอันจะมีผลทำให้การใช้กฎหมายมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันตลอดทั่วประเทศ⁴⁹

⁴⁸ สติติย์ เล็งไสธง. (2524, มีนาคม-เมษายน). “ทางแก้ปัญหาคดีความค้างค้ำในศาลสูง (รายงานการศึกษาคูณานศาลประเทศสหรัฐอเมริกา อังกฤษ และเยอรมัน).” *บทบัญญัติ*, 38 (2). หน้า 170-171.

⁴⁹ จินานนท์ วงศ์วีระชัย. เล่มเดิม. หน้า 69-72.

2.6 การจัดรูปแบบของชั้นศาล

ในการจัดองค์กรของศาลนั้น แทบทุกประเทศได้พยายามที่จะค้นหาวิธีการที่จะผสมผสานในเรื่องที่เกี่ยวกับความเป็นกลางของศาล และกลไกหรือวิธีการที่จะให้การดำเนินคดีในศาลเป็นไปด้วยความรวดเร็ว ประหยัด และสะดวกแก่คู่ความตามเจตนารมณ์ของกฎหมายวิธีพิจารณาความ ดังนั้นระบบศาลของแต่ละประเทศจึงได้มีการกำหนดหลักเกณฑ์ที่เหมาะสมสำหรับตนเองขึ้น โดยคำนึงถึงจารีตประเพณีทางประวัติศาสตร์ ลักษณะนิสัยของคนในประเทศ รวมทั้งงบประมาณของตน ซึ่งลำดับชั้นของศาลและการโต้แย้งคัดค้านคำพิพากษาศาลหรือการอุทธรณ์ฎีกานี้ นับได้ว่าเป็นกระบวนการหรือกลไกส่วนหนึ่งของการบังคับใช้กฎหมายให้เป็นรูปธรรม และยังเป็นส่วนหนึ่งของการจัดองค์กรของศาลด้วย⁵⁰

แนวความคิดเกี่ยวกับระบบชั้นของศาลอาจจะขัดแย้งกับแนวความคิดเรื่องความเป็นอิสระของศาลซึ่งเป็นเงื่อนไขของกระบวนการยุติธรรมที่ดี แต่อย่างไรก็ตามเรื่องลำดับชั้นของศาลมีลักษณะเฉพาะของตนเอง โดยไม่ส่งผลกระทบต่อเรื่องความเป็นอิสระในการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลและไม่ถือเป็นการเข้าไปแทรกแซงการใช้ดุลยพินิจของผู้พิพากษาแต่อย่างใด แต่เป็นการเปิดโอกาสให้คู่ความที่จะขอให้มีการพิจารณาคดีของตนใหม่ในศาลสูง เพราะต้องการให้ศาลอุทธรณ์และศาลฎีกามีอำนาจเข้าไปสอดส่องดูแลเพื่อให้การใช้ดุลยพินิจของผู้พิพากษาเป็นไปด้วยความเที่ยงธรรมและถูกต้องเท่านั้น ลำดับชั้นศาลนี้ทำให้ศาลในลำดับสูงกว่า ประกอบด้วยผู้พิพากษาที่มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์มากกว่าผู้พิพากษาในศาลล่าง รวมทั้งการดำเนินคดีที่ยุ่งยากน้อยกว่าศาลล่างเนื่องจากได้มีการรวบรวมและค้นหาข้อเท็จจริงของคดีโดยศาลล่างมาแล้ว ในการจัดองค์กรของศาลนั้น จะเป็นไปในลักษณะชั้นศาล ซึ่งศาลแต่ละศาลจะมีความสำคัญแตกต่างกัน โดยรูปแบบลำดับชั้นของศาลนั้นมีลักษณะคล้ายกับพีรามิด โดยมีศาลชั้นต้นทำหน้าที่ในการพิจารณาคัดสินคดีในครั้งแรก และมีจำนวนมากที่สุดเป็นฐานของพีรามิด ถัดขึ้นมาในส่วนกลางของพีรามิดจะเป็นศาลในลำดับชั้นที่สูงขึ้นมาซึ่งมีจำนวนน้อยกว่าศาลชั้นต้น เป็นศาลที่อยู่ตรงกลาง ศาลในลำดับนี้ทำหน้าที่ในการทบทวนตรวจสอบคำพิพากษาของศาลล่าง และชั้นบนสุดที่ยอดพีรามิดนั้นจะมีศาลสูงสุดเพียงศาลเดียว ทำหน้าที่หลักในการตรวจสอบคำพิพากษาของศาลที่อยู่ข้างล่างอีกที⁵¹

⁵⁰ จูติมา ภูสาร. เล่มเดิม. หน้า 27.

⁵¹ แหล่งเดิม.

การจัดรูปแบบของชั้นศาลในแต่ละประเทศนั้น ซึ่งพอจะสรุปรูปแบบของชั้นศาลได้ออกเป็น 5 รูปแบบ ดังต่อไปนี้⁵²

1) แบบที่ 1 ซึ่งแบบดังกล่าวมีศาลอยู่เพียง 2 ชั้น คือ ศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์ อีกเพียงชั้นเดียว โดยศาลอุทธรณ์จะเป็นศาลสูงสุด ในสหรัฐอเมริกา มีมลรัฐถึง 27 มลรัฐ ที่มีการจัดรูปแบบของศาลในแบบนี้ ซึ่งเป็นมลรัฐที่มีประชากรอาศัยอยู่เบาบาง อันได้แก่ มลรัฐอลาสก้า ฮาวาย ไอโอวา อาร์แคนซอ คอนเนตทิคัต เดลาแวร์ ดิสตริกออฟโคลัมเบีย เป็นต้น

2) แบบที่ 2 แบ่งศาลออกเป็น 3 ชั้น คือ ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ (ศาลอุทธรณ์ระดับกลาง) และศาลสูงสุดหรือศาลฎีกา ได้แก่ ระบบศาลของบางมลรัฐในสหรัฐ เช่น โคโลราโด จอร์เจีย อินดีแอนา เมริแลนด์ มิชิแกน เป็นต้น การที่ศาลในสหรัฐใช้ระบบดังกล่าวนี้ เพราะแต่เดิมนั้นมลรัฐแบ่งศาลออกเป็น 2 ชั้นตามแบบที่ 1 แต่ต่อมา เนื่องจากปริมาณคดีเพิ่มมากขึ้นจนทำให้คดีที่ขึ้นไปสู่ศาลสูงสุดมากขึ้น ประกอบกับรัฐดังกล่าวมีประชากรอาศัยอยู่อย่างแน่นหนาจึงได้มีการจัดตั้งศาลอุทธรณ์ระดับกลางขึ้นเพื่อลดภาระของศาลสูงสุดมิให้ต้องรับภาระคดีมากเกินไป โดยให้ศาลอุทธรณ์ระดับกลางรับพิจารณาคดีเหล่านั้นแทน และจะต้องเป็นปัญหาที่สำคัญเท่านั้นที่จะขึ้นไปสู่ศาลสูงสุดโดยการออกหมาย Writ of Certiorari

3) แบบที่ 3 มีลักษณะและวิวัฒนาการเช่นเดียวกับแบบที่ 2 โดยแบ่งศาลออกเป็น 3 ชั้น เช่นเดียวกัน คือ ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลสูงสุด แต่แตกต่างกันตรงที่ว่าศาลอุทธรณ์จะแบ่งออกเป็นหลายศาลกระจายอยู่ตามภูมิภาคต่าง ๆ โดยศาลอุทธรณ์แต่ละศาลจะมีเขตอำนาจเฉพาะในเขตศาลของตน คำตัดสินของศาลอุทธรณ์แต่ละภาคไม่มีผลผูกพันกัน จึงต้องมีศาลสูงสุดครอบคลุมมาอีกชั้นหนึ่งเพื่อให้การใช้อกฎหมายเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ระบบศาลแบบนี้ ได้แก่ ศาลไทย เยอรมัน ญี่ปุ่น ศาลบางมลรัฐของสหรัฐอเมริกา เช่น แคลิฟอร์เนีย อิลลินอยส์ หลุยส์เซียนา มิสซูรี เป็นต้น รวมทั้งระบบศาลของสหรัฐอเมริกา

4) แบบที่ 4 มีลักษณะเช่นเดียวกับแบบที่ 2 เช่นกัน คือ มีศาล 3 ชั้น ได้แก่ ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลสูงสุด โดยศาลอุทธรณ์มีเพียงศาลเดียว แต่แบ่งออกเป็น 2 แผนก คือ แผนกคดีแพ่งและแผนกคดีอาญา ระบบศาลแบบนี้ ได้แก่ ศาลอังกฤษ และศาลบางมลรัฐของสหรัฐอเมริกา เช่น แอลาบามา เทกซัส เป็นต้น

5) แบบที่ 5 แบ่งศาลออกเป็น 3 ชั้นเช่นเดียวกัน คือ ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลสูงสุด เพียงแต่ว่าศาลอุทธรณ์จะจัดเป็นแผนกหนึ่งที่อยู่ในศาลชั้นต้น เป็นแผนกที่มีอำนาจพิจารณาอุทธรณ์โดยเฉพาะ หากคู่ความไม่พอใจคำตัดสินของแผนกอุทธรณ์ก็ย่อมที่จะสามารถอุทธรณ์ต่อไปยังศาลสูงสุดได้ ระบบศาลแบบนี้ ได้แก่ ศาลของมลรัฐนิวยอร์กและนิวเจอร์ซีย์

⁵² ชินานนท์ วงศ์วีระชัย. เล่มเดิม. หน้า 83-85.

การจัดรูปแบบของศาลที่กล่าวมาข้างต้นนี้ ถือเป็นปัจจัยสำคัญต่อการให้สิทธิและการจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์และฎีกาทั้งสิ้น ซึ่งสามารถสรุปรูปแบบต่าง ๆ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วเป็น 2 รูปแบบ กล่าวคือ

ลักษณะประการแรก คือลักษณะที่แบ่งระบบศาลออกเป็น 2 ชั้น คือ ศาลชั้นต้น และศาลฎีกาหรือศาลที่อยู่ในระดับเดียวกับศาลอุทธรณ์ แม้ในบางประเทศจะมีศาลฎีกาขึ้นไปอีกชั้นหนึ่งก็ไม่ถือว่าศาลฎีกาเป็นศาลชั้นที่ 3 เพราะศาลฎีกามีได้ทำหน้าที่แก้ไขข้อผิดพลาดต่าง ๆ ของศาลในระดับต่ำกว่าดังเช่นศาลอุทธรณ์ โดยหลักแล้วบทบาทหรือหน้าที่หลักของศาลฎีกาเป็นเรื่องเกี่ยวกับการทำให้การบังคับใช้หลักเกณฑ์ของกฎหมายเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน บทบาทของศาลฎีกานี้มีเพียงการยกเลิกหรือกลับคำพิพากษาของศาลล่างหรือยกอุทธรณ์เสียเท่านั้น แต่ไม่มีอำนาจหน้าที่จะพิพากษาคดีนั้นใหม่ ทั้งนี้เนื่องจากศาลสูงสุดไม่ได้พิจารณาข้อเท็จจริงของคดีซึ่งปล่อยให้เป็นการเด็ดขาดของศาลล่าง⁵³ แต่จะมีหน้าที่วินิจฉัยปัญหาข้อกฎหมายเพื่อวางหลักหรือตีความกฎหมายให้เป็นแนวทางเดียวกัน เช่นระบบศาลของเยอรมัน และบางมลรัฐของสหรัฐอเมริกา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระบบศาลของฝรั่งเศส ซึ่งแม้จะมีลำดับชั้นศาลยุติธรรมเป็นสามระดับแต่ก็ใช้หลักของ ระบบศาลสองชั้น ได้แก่ ศาลชั้นต้นซึ่งเป็นศาลลำดับแรกและศาลอุทธรณ์ซึ่งเป็นศาลลำดับที่สอง ศาลที่อยู่ในลำดับสูงสุดคือ la Cour de cassation ซึ่งมีอยู่เพียงศาลเดียว โดยศาลดังกล่าวนี้ไม่ใช่ศาลลำดับที่สาม แต่มีบทบาทหน้าที่สำคัญ คือเป็นผู้ควบคุมความถูกต้องของการแปลกฎหมายในการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลล่าง โดยมีอำนาจพิจารณาได้เฉพาะปัญหาข้อกฎหมายเท่านั้น ในส่วนของปัญหาข้อเท็จจริงนั้นต้องยึดถือตามที่ศาลล่างได้ฟังมา ศาลสูงสุดไม่มีอำนาจแก้ไขบททวนปัญหาข้อเท็จจริง และในกรณีที่ศาลฎีกาเห็นว่าคำพิพากษาของศาลล่างที่ถูกฎีกาขึ้นมานั้น ศาลล่างได้มีการบังคับใช้กฎหมายที่ไม่ถูกต้อง ศาลฎีกาจะมีคำวินิจฉัยยกคำพิพากษาของศาลล่าง และส่งคำพิพากษาเรื่องนั้นไปให้ศาลล่างทำการพิจารณาคัดสินคดีนั้นใหม่⁵⁴

การจัดวางรูปแบบของศาลในลักษณะเช่นนี้ จะเน้นบทบาทการพิจารณาคดีในศาลชั้นต้น (Trial Court) มาก ดังนั้นการอุทธรณ์จึงให้สิทธิกระทำได้เพียงครั้งเดียว แต่เปิดกว้างให้อุทธรณ์ได้ทั้งปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย ส่วนการอุทธรณ์ต่อไปอีกชั้นหนึ่งหรือการฎีกานั้น โดยส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องที่ถูกกฎหมายห้ามหรือไม่ให้สิทธิไว้แน่นอน จะฎีกาได้แต่เฉพาะกรณีที่กฎหมายอนุญาตโดยกำหนดเงื่อนไขเอาไว้ การจัดรูปแบบศาลในลักษณะเช่นนี้หากพิจารณา

⁵³ วรรณชัย บุญบำรุง, ธนกฤต วรรณชชากุล, สิริพันธ์ พลรบ และเรวดี ขวัญทองอิม. เล่มเดิม. หน้า 241.

⁵⁴ นฤมล เทียนนาม. เล่มเดิม. หน้า 28-29.

แล้วจะพบว่าเป็นการไม่เอื้ออำนวยต่อการให้สิทธิในการฎีกาแต่ประการใด หากแต่เป็นปัจจัยที่เอื้ออำนวยต่อการจำกัดสิทธิในการฎีกามากกว่า⁵⁵

ลักษณะประการที่สอง คือลักษณะที่แบ่งระบบศาลออกเป็น 3 ชั้น ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์หรือศาลที่อยู่ในระดับเดียวกันและศาลฎีกา ประเทศที่จัดแบ่งระบบศาลออกเป็นลักษณะนี้ จะวางบทบาทและหน้าที่ของศาลในแต่ละระดับให้รับผิดชอบต่างกัน และมีบทบาทสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน กล่าวคือ ศาลชั้นต้นจะทำหน้าที่รับพิจารณาและพิพากษาคดีต่าง ๆ (Trial Court) ศาลอุทธรณ์ทำหน้าที่คอยตรวจสอบแก้ไขข้อผิดพลาดต่าง ๆ ของศาลชั้นต้น (Correcting Court) และศาลในลำดับสูงสุดคือศาลฎีกานั้นคอยทำหน้าที่ควบคุมดูแลการใช้ดุลยพินิจของศาลล่าง (Supervisory Power) และวินิจฉัยปัญหาข้อกฎหมายที่สำคัญต่าง ๆ โดยระบบศาล 3 ชั้น มีหลักการที่ว่า ศาลในลำดับชั้นที่สามซึ่งเป็นศาลสูงสุดมีอำนาจเต็มที่ในการที่จะพิจารณาคดีใหม่และมีคำพิพากษาเป็นของตนเอง ระบบกฎหมายนี้ใช้อยู่ในกลุ่มคอมมอนลอว์ เช่น ประเทศอังกฤษและสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นประเทศที่ให้ความสำคัญต่อศาลสูงหรือศาลฎีกาเป็นอย่างมาก ด้วยเหตุผลซึ่งวิวัฒนาการมาจากรากฐานทางประวัติศาสตร์ รวมทั้งประเทศที่ได้รับอิทธิพลมาจากระบบกฎหมายดังกล่าว เช่น ประเทศไทย เป็นต้น

การจัดวางระบบศาลออกเป็น 3 ชั้น เพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้มีการทบทวนแก้ไข ปัญหาข้อเท็จจริงขึ้นใหม่อีกครั้งหนึ่ง ซึ่งแตกต่างจากการแบ่งศาลออกเป็น 2 ชั้น เพราะการแบ่งศาลออกเป็น 2 ชั้น เป็นการพยายามจำกัดบทบาทและหน้าที่ของศาลอุทธรณ์ให้ถือตามข้อเท็จจริงที่ศาลชั้นต้นได้พิจารณามาแล้วเท่านั้น สิทธิในการอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงจึงถูกจำกัดให้แคบลงไปไม่มีโอกาสที่ศาลอุทธรณ์จะได้ทบทวนข้อเท็จจริงขึ้นใหม่ได้ซึ่งแตกต่างจากประเทศที่เลือกจัดระบบศาลของตนออกเป็น 3 ระดับ ที่บัญญัติกฎหมายให้สิทธิอุทธรณ์และฎีกาอย่างกว้างขวาง⁵⁶ แต่มิได้หมายความว่า คดีทุกประเภทมีสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาทั้งสามชั้นศาล โดยมีเหตุเนื่องมาจากความจำเป็นที่จะหลีกเลี่ยงไม่ให้คดีค้างศาลมากจนเกินไป โดยประเทศต่าง ๆ ที่ใช้ระบบดังกล่าวส่วนใหญ่จะสร้างมาตรการในการกลั่นกรองคดีที่จะขึ้นสู่ศาลสูง การควบคุมตรวจสอบจึงสามารถที่จะเป็นหลักประกันได้ว่า เฉพาะคดีที่เหมาะสมเท่านั้นที่จะได้รับการพิจารณาโดยศาลลำดับชั้นที่สาม⁵⁷ เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาคดีล้นศาล (Case loads) ที่มีอยู่ในปัจจุบัน

⁵⁵ ปวีณา มาสมุททิก. เล่มเดิม. หน้า 105.

⁵⁶ ชาลนรงค์ ปราณีจิตต์ และคณะ. เล่มเดิม. หน้า 38.

⁵⁷ วรณชัย บุญบำรุง, ธนกฤต วรรณชชากุล, สิริพันธ์ พลรบ และเรวดี ขวัญทองยิ้ม. เล่มเดิม. หน้า 239.

ในประเทศอังกฤษนั้น เดิมกลไกหรือกระบวนการของศาลสูงสุดเป็นของ House of Lords ซึ่งโดยหลักแล้วจะรับพิจารณาอุทธรณ์คดีทุกคดี ศาลสูงสุดดังกล่าวไม่ได้มีอำนาจพิจารณาคดีเฉพาะในปัญหาข้อกฎหมายและเพียงแต่ยกคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์และส่งคืนกลับไปให้ศาลล่างพิจารณาคดีใหม่ดังเช่นการดำเนินการในระบบศาล 2 ชั้น ศาลสูงสุดนี้สามารถพิจารณาในปัญหาข้อเท็จจริงและมีอำนาจโดยสมบูรณ์ที่จะได้พิพากษาคดีและแก้ไขเปลี่ยนแปลงคำพิพากษาของศาลล่าง หากการพิจารณาคดีโดยศาลสูงสุดจำเป็นต้องอาศัยการพิจารณาข้อเท็จจริงกันใหม่ คดีก็อาจถูกส่งกลับไปยังศาลชั้นต้น ในกรณีดังกล่าว ศาลนั้นจะต้องเป็นผู้พิพากษาคดีเป็นศาลลำดับสุดท้าย โดยศาลชั้นต้นไม่สามารถที่จะพิจารณาปัญหาข้อกฎหมายกันใหม่⁵⁸

สำหรับระบบศาลของไทยนั้น ดังที่ได้กล่าวมาในตอนต้นแล้วว่า ระบบศาลของไทยนั้นเป็นระบบศาล 3 ชั้น ตั้งแต่มีการใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเมื่อปี พ.ศ. 2478 และตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 219 วรรคแรก ที่กำหนดให้ศาลยุติธรรมมี 3 ชั้น ได้แก่ ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา เว้นแต่จะมีบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่นในรัฐธรรมนูญนี้หรือตามกฎหมายอื่นและได้มีการบัญญัติรองรับไว้ในพระธรรมนูญศาลยุติธรรมเช่นกัน

การที่ศาลยุติธรรมของไทยแบ่งออกเป็น 3 ชั้น ก็เพื่อวัตถุประสงค์ในการแก้ไขความไม่ถูกต้องของศาลล่าง และเพื่อเป็นการตรวจสอบการทำงานของศาลล่าง โดยศาลสูง เพราะแม้ว่าศาลจะมีอิสระในการพิจารณาคดี ก็ยังมีความจำเป็นที่จะต้องมีการอุทธรณ์และฎีกา ทั้งนี้เพื่อเป็นหลักประกันในการอำนวยความยุติธรรมแก่ประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น⁵⁹ โดยศาลฎีกาของไทยนอกจากจะมีอำนาจกลับคำพิพากษาของศาลล่าง ในกรณีที่คำพิพากษานั้นไม่ชอบด้วยกฎหมายแล้ว ยังมีอำนาจพิพากษาในปัญหาของคดีได้ด้วย ดังนั้นลักษณะทั่วไปของระบบการอุทธรณ์ฎีกาของไทย จึงเป็นการให้ศาลในลำดับชั้นสูงกว่าศาลที่มีคำพิพากษาเป็นผู้เปลี่ยนแปลงแก้ไขคำพิพากษา โดยศาลฎีกาสามารถตัดสินคดีใหม่ได้ด้วยตนเอง ไม่จำเป็นต้องส่งกลับไปยังศาลล่างให้ทำการตัดสินคดีดังเช่นประเทศที่ใช้ระบบศาล 2 ชั้น⁶⁰

⁵⁸ แหล่งเดิม.

⁵⁹ สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล. (2551). *ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ฉบับอ้างอิง*. หน้า 254.

⁶⁰ นฤมล เทียนนาม. เล่มเดิม. หน้า 31.

บทที่ 3

โครงสร้างศาล ระบบการอุทธรณ์ฎีกาและการจำกัดคดีในชั้นฎีกา ของศาลสูงต่างประเทศเปรียบเทียบกับกฎหมายไทย

ในบทที่ผ่านมาซึ่งได้ทำการศึกษาถึงประวัติและวิวัฒนาการของการอุทธรณ์ฎีกาในคดีแพ่งของไทย แนวความคิดพื้นฐาน หลักการที่สำคัญ วัตถุประสงค์ของการอุทธรณ์ฎีกาในคดีแพ่ง รวมตลอดไปจนถึงระบบการอุทธรณ์ฎีกาและการจัดรูปแบบของศาลที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบัน ในบทนี้จะขอทำการศึกษาถึงระบบศาล การอุทธรณ์ฎีกาและการจำกัดคดีในชั้นฎีกาของศาลต่างประเทศ ทั้งในกลุ่มประเทศคอมมอนลอว์และซีวิลลอว์ รวมทั้งศึกษาถึงระบบการอุทธรณ์ฎีกาและการจำกัดคดีแพ่งในชั้นฎีกาตามกฎหมายไทย

3.1 โครงสร้างศาล ระบบการอุทธรณ์ฎีกาและการจำกัดคดีในชั้นฎีกาของศาลสูงต่างประเทศ

โครงสร้างศาล ระบบการอุทธรณ์ฎีกาและการจำกัดคดีในชั้นฎีกาของศาลสูงในต่างประเทศนั้นจะมีลักษณะที่แตกต่างกันไป โดยขึ้นอยู่กับระบบกฎหมายที่ในแต่ละประเทศนั้นใช้ซึ่งแบ่งได้ออกเป็น กลุ่มประเทศคอมมอนลอว์และกลุ่มประเทศซีวิลลอว์

3.1.1 กลุ่มประเทศคอมมอนลอว์ (Common Law)

ประเทศที่มีโครงสร้างศาล ระบบการอุทธรณ์ฎีกาและการจำกัดคดีในชั้นฎีกาของศาลสูงตามระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ ที่สำคัญ ได้แก่ ประเทศอังกฤษและประเทศสหรัฐอเมริกา

3.1.1.1 ประเทศอังกฤษ

1) โครงสร้างศาลของประเทศอังกฤษ

ลำดับชั้นศาลของประเทศอังกฤษที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีเกี่ยวกับทางแพ่งนั้น ได้จัดรูปแบบชั้นศาลออกเป็น 3 ชั้น คือ ศาลชั้นต้นหรือศาลชั้นล่าง ศาลสูงชั้นกลาง และศาลสูงสุด⁶¹

⁶¹ สุนัย มโนมัยอุคม. (2552). ระบบกฎหมายอังกฤษ. หน้า 203-204.

(1) ศาลชั้นต้นหรือศาลชั้นกลางซึ่งมีอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีแพ่ง ได้แก่ ศาลเคาน์ตี (County Courts) และศาลแมจิสเตรทส์ (Magistrates' Courts)

ศาลเคาน์ตีก่อตั้งขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์ให้เป็นศาลที่พิจารณาคดีด้วยความรวดเร็ว ประหยัดและเพื่อความสะดวก เป็นศาลชั้นต้นที่มีเขตอำนาจอย่างกว้างขวางในการพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งโดยจะตั้งอยู่ตามท้องถิ่นต่าง ๆ เพื่อมิให้คู่ความต้องเดินทางมาที่เวสต์มินสเตอร์ หรือรอกอยศาลเคลื่อนที่ไปทำการพิจารณาในแต่ละท้องถิ่น ในปัจจุบันศาลเคาน์ตีมีมากกว่า 400 ศาล ทำหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีแพ่งประมาณร้อยละ 90 ของคดีแพ่งทั้งหมด⁶²

คดีแพ่งที่อยู่ในอำนาจของศาลเคาน์ตี ได้แก่⁶³

1. คดีผิดสัญญา หรือละเมิด (ยกเว้นคดีหมิ่นประมาท) ซึ่งมีทุนทรัพย์ไม่เกิน 5,000 ปอนด์*
2. คดีเกี่ยวกับ เอกภวิติ (Equity) เช่น ทรัสต์ จำนอง ซึ่งมีทุนทรัพย์ไม่เกิน 30,000 ปอนด์
3. คดีฟ้องเรียกคืนที่ดินหรือกรรมสิทธิ์ในที่ดินซึ่งให้ผลประโยชน์ปีละไม่เกิน 1,000 ปอนด์
4. คดีล้มละลาย
5. ฟินัยกรรมฝ่ายเมืองซึ่งมีทรัพย์มรดกน้อยกว่า 1,000 ปอนด์
6. คดีเลิกบริษัทจำกัดซึ่งมีเงินทุนจดทะเบียนที่ได้รับการชำระแล้วไม่เกิน 120,000 ปอนด์
7. การรับบุตรบุญธรรม
8. คดีเกี่ยวกับการเดินเรือทะเล (ในบางท้องถิ่น)
9. คดีเกี่ยวกับค่าเช่า เช่าซื้อ

นอกจากนี้ เพื่อลดคดีในศาลไฮคอร์ท แผนกคดีครอบครัว ตาม The Matrimonial Cause Act 1967 ให้อำนาจศาลพิจารณาคดีฟ้องหย่าในกรณีที่ย่ำแย่ไม่ต่อสู้คดีไว้ด้วย

ศาลเคาน์ตีประกอบด้วยผู้พิพากษาคนเดียวทำหน้าที่นั่งพิจารณาคดีตามลำพัง ผู้พิพากษาได้รับการแต่งตั้งตามคำแนะนำของลอร์ดชานเซลเลอร์ (Lord Chancellor) ซึ่งต้องเป็น บารริสเตอร์ (Barrister) อย่างน้อย 7 ปี นอกจากนี้ นายทะเบียนของศาลก็มีอำนาจพิจารณาคดีเล็กน้อย ๆ แทนผู้พิพากษาได้ แต่ต้องเป็น โซลิซิเตอร์ (Solicitor) มาไม่น้อยกว่า 7 ปี จึงจะทำงานในหน้าที่ดังกล่าวได้

ในการฟ้องคดีนั้น โจทก์ต้องเริ่มคดีโดยฟ้องต่อศาลเคาน์ตีที่จำเลยมีภูมิลำเนาอยู่หรือที่ที่จำเลยประกอบธุรกิจการค้า ส่วนคดีเกี่ยวกับที่ดินต้องฟ้องต่อศาลที่ที่ดินนั้นตั้งอยู่ และเมื่อศาล

⁶² ชาญณรงค์ ปราณิจิตต์ และคณะ. เล่มเดิม. หน้า 50.

⁶³ สุนัย มโนมัยอุคม. เล่มเดิม. หน้า 210.

* 1 ปอนด์ เท่ากับ 45.68 บาท, อัตราแลกเปลี่ยนธนาคารแห่งประเทศไทย ณ วันที่ 20 พฤษภาคม

มีคำพิพากษาแล้ว หากคู่ความต้องการอุทธรณ์โต้แย้งคำพิพากษาต้องอุทธรณ์ไปยังศาลอุทธรณ์
แผนกคดีแพ่ง

ศาลแมจิสเตรทส์เป็นศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาเป็นหลัก สำหรับคดีแพ่ง
ศาลนี้มีอำนาจพิจารณาเฉพาะคดีครอบครัว เช่น มีคำสั่งให้คู่สมรสแยกกันอยู่ คดีที่ฟ้องให้รับรอง
บุตร การให้ความยินยอมผู้เยาว์ในการสมรส การตั้งผู้ปกครอง การรับรองบุตรบุญธรรม
เรียกค่าอุปการะเลี้ยงดู เป็นต้น

และเมื่อศาลแมจิสเตรทส์มีคำพิพากษาแล้ว หากคู่ความต้องการอุทธรณ์โต้แย้ง
คำพิพากษาต้องอุทธรณ์ไปยังศาลไฮคอร์ท แผนกคดีครอบครัว⁶⁴

(2) ศาลสูงชั้นกลาง ซึ่งมีอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีแพ่ง ได้แก่ ศาลอุทธรณ์
แผนกคดีแพ่ง (The Court of Appeal: Civil Division) และศาลไฮคอร์ท (The High Court of Justice)⁶⁵

ศาลอุทธรณ์ แผนกคดีแพ่ง (The Court of Appeal: Civil Division) มีอำนาจในการ
พิจารณาพิพากษาคดีแพ่งทั้งปวงที่อุทธรณ์มาจากศาลไฮคอร์ท ศาลเกาน์ตี และจากศาลพิเศษอื่น ๆ
เช่น ศาลเทศบาลในนครลอนดอน นอกจากนี้ยังมีอำนาจพิจารณาคดีที่อุทธรณ์โต้แย้งคำสั่งระหว่าง
การพิจารณา ของผู้พิพากษาในแชมเบอร์ (Chamber) หรือจำศาล (Master) ในศาลไฮคอร์ท
ได้องค์คณะผู้พิพากษาของศาลอุทธรณ์ ประกอบด้วยผู้พิพากษา 3 คน ในกรณีที่พิจารณาคดีที่
อุทธรณ์โต้แย้งคำสั่งอาจนั่งพิจารณา 2 คนได้ ศาลอุทธรณ์แผนกคดีแพ่งมีอำนาจพิพากษายืน
ยกกลับหรือแก้คำพิพากษาของศาลล่าง หรืออาจมีคำสั่งให้ศาลล่างทำการพิจารณาพิพากษาคดีใหม่ได้

ศาลไฮคอร์ท (The High Court of Justice) แบ่งออกเป็น 3 แผนกด้วยกัน โดยทั้ง
สามแผนกอยู่ในฐานะเท่าเทียมกันในการพิจารณาพิพากษาคดี การแบ่งออกเป็นแผนกต่าง ๆ ก็เพื่อ
ความสะดวกในการบริหารงานของศาลและเพื่อให้การดำเนินงานทางด้านอรรถคดีเป็นไปด้วย
ความรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ โดยแบ่งออกเป็นแผนก ดังต่อไปนี้⁶⁶

ก. แผนกควีนส์เบนช์ (Queen's Bench Division) เป็นศาลที่มีเขตอำนาจชั้นต้น
ในการพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งและมีเขตอำนาจชั้นอุทธรณ์ในการพิจารณาอุทธรณ์ทางแพ่ง
จากแมจิสเตรทส์ โดยมีลอร์ด ชีฟ จัสติส (Lord Chief Justice) เป็นประธานและผู้พิพากษา
อีก 44 คน มีอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดี 3 ประเภท คือ

⁶⁴ แหล่งเดิม.

⁶⁵ รัฐินา กูสาร. เล่มเดิม. หน้า 52.

⁶⁶ สุนัย มโนมัยอุคม. เล่มเดิม. หน้า 206.

1. อำนาจพิจารณาคดีแพ่งที่ได้รับมอบหมายในฐานะศาลชั้นต้น ได้แก่

1) คดีแพ่งทุกคดีที่มีได้ระบุไว้โดยชัดแจ้งว่าให้อยู่ในเขตอำนาจของแผนกชานเซอร์รี่หรือแผนกครอบครัว ก็ให้อยู่ในอำนาจของศาล แผนกนี้ ซึ่งได้แก่ คดีละเมิดผิดสัญญา เรียกคืนที่ดิน เป็นต้น

2) คดีเกี่ยวกับการค้าซึ่งเดิมอยู่ในเขตอำนาจของศาลคอมเมอร์เชียลคอร์ท (Commercial Court) ได้แก่ คดีซื้อขายระหว่างพ่อค้า การฟ้องเรียกเงินประกัน เป็นต้น คดีที่ถือว่า เป็นคดีเกี่ยวกับการค้านี้มีระบุไว้ในบัญชีที่เรียกว่า คอมเมอร์เชียล ลิสต์ (Commercial List)

3) คดีเกี่ยวกับเรือเดินทะเล เช่น การชนกัน การช่วยเหลือเรืออับปาง การลากจูงเรือเข้าฝั่ง เป็นต้น

การพิจารณาคดีเหล่านี้ ผู้พิพากษาคนเดียวนั่งทำการพิจารณา ยกเว้นบางคดีอาจใช้ ลูกขุนร่วมนั่งพิจารณาคดีด้วย เช่น คดีหมิ่นประมาท เป็นต้น กรณีที่ใช้ลูกขุน คำวินิจฉัยถือตามเสียงข้างมาก ศาลแผนกนี้มีอำนาจพิจารณาคดีดังกล่าว โดยไม่จำกัดทุนทรัพย์

2. อำนาจพิจารณาอุทธรณ์จากศาลล่างบางศาล โดยศาลแผนกนี้ทำหน้าที่เป็นศาลอุทธรณ์พิจารณาคดีแพ่งที่อุทธรณ์มาจากศาลแมจิสเตรทส์

3. อำนาจในการตรวจตรา (Review Judicial) ศาลในแผนกนี้มีอำนาจในการตรวจตราศาลที่อยู่ในระดับต่ำกว่า หรือคำวินิจฉัยขององค์กร และฝ่ายบริหารที่ใช้อำนาจในลักษณะตุลาการ โดยวิธีออกหมาย Habeas corpus หรือคำสั่งพิเศษ (Prerogative Orders) เป็นต้น

ข. แผนกชานเซอร์รี่ (Chancery Division) เป็นศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีซึ่งอยู่ในเขตอำนาจของศาลชานเซอร์รี่เดิม และคดีที่กฎหมายระบุเพิ่มเติมขึ้นภายหลัง เช่น คดีล้มละลาย คดีที่เกี่ยวกับหุ้นส่วนบริษัท เป็นต้น โดยมีลอร์ดชานเซลเลอร์ (Lord Chancellor) เป็นประธาน แต่โดยปกติในการพิจารณาคดีจะมีไวส์-ชานเซลเลอร์ (Vice-chancellor) นั่งเป็นประธานแทน และเป็นผู้รับผิดชอบงานต่าง ๆ ของศาลนี้ ปัจจุบันมีผู้พิพากษา 11 คน

ศาลแผนกนี้มีอำนาจพิจารณาเกี่ยวกับคดีต่าง ๆ ดังนี้ เช่น การจัดการอสังหาริมทรัพย์ของผู้ตาย การเลิกห้างหุ้นส่วนและชำระหนี้ การจ้างงานและภาระติดพันในที่ดิน ทรัสต์ การขายทรัพย์สินที่มีภาระติดพันหรือสิทธิยึดเหนี่ยว กิจการของบริษัท ภาษี การแบ่งแยกที่ดินและการขายที่ดิน การให้สัตยาบันหรือบอกเลิกนิติกรรมที่ต้องทำเป็นหนังสือ คดีล้มละลาย การขอบังคับให้ปฏิบัติการชำระหนี้โดยเฉพาะเจาะจงตามสัญญา พันัยกรรม เป็นต้น นอกจากนี้ ศาลแผนกนี้ยังมีอำนาจเป็นศาลอุทธรณ์พิจารณาคดีที่อุทธรณ์มาจากศาลล่าง เช่น ศาลเคาน์ตีให้คำวินิจฉัยเกี่ยวกับคดีล้มละลาย หรือคำสั่งใด ๆ เกี่ยวกับทรัสต์

ก. แผนกครอบครัว (Family Division) ศาลแผนกนี้จัดตั้งขึ้นตาม Administration of Justice Act 1970 โดยมีเคอะเพรสซิเดนท้อฟ เคอะ แฟมมิลี คิวชัน (The President of the Family Division) เป็นประธานและผู้พิพากษา 16 คน เป็นศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีเกี่ยวกับคดีฟ้องหย่า การอนุญาตให้แยกกันอยู่ ความสมบูรณ์ของการสมรส สิทธิที่จะอยู่ร่วมกันฉันท์สามีภริยา ทรัพย์สินระหว่างสามีภริยา ค่าอุปการะเลี้ยงดู ความปกครองผู้เยาว์ การรับบุตรบุญธรรมและการเป็นบุตรโดยชอบด้วยกฎหมาย นอกจากนี้ยังทำหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีที่อุทธรณ์มาจากศาลแมจิสเตรตส์ในคำวินิจฉัยที่เกี่ยวกับคดีครอบครัวด้วย โดยในการพิจารณาคดีนั้นจะมีผู้พิพากษาคณะหนึ่งเป็นองค์คณะ ยกเว้นกรณีที่ทำหน้าที่พิจารณาคดีที่อุทธรณ์มาจากศาลเคาน์ตีและศาลแมจิสเตรตส์ซึ่งจะต้องมีผู้พิพากษาเป็นองค์คณะพิจารณาคดี 2 ถึง 3 คน

(3) ศาลสูงสุดหรือศาลสภาขุนนาง (The House of Lords) เป็นศาลสูงสุดของสหราชอาณาจักร (อังกฤษ สกอตแลนด์ เวลส์และไอร์แลนด์เหนือ) โดยมีลอร์ด ชานเซลเลอร์ (Lord Chancellor) เป็นประธาน มีเขตอำนาจในฐานะเป็นศาลฎีกา มีอำนาจพิจารณาคดีที่อุทธรณ์มาทั้งคดีทางแพ่งและทางอาญา สำหรับคดีแพ่งนั้น มีอำนาจพิจารณาคดีที่อุทธรณ์มาจาก Court of Session in Scotland ศาลอุทธรณ์ในนอร์ธเทิร์นไอร์แลนด์ (Court of Appeal in Northern Ireland) และศาลอุทธรณ์แผนกคดีแพ่งของอังกฤษ (Court of Appeal: Civil Court in England) ซึ่งโดยหลักแล้วคู่ความไม่มีสิทธิอุทธรณ์ไปยังศาลสูงสุดนี้ เว้นแต่จะได้รับอนุญาตให้อุทธรณ์จากศาลอุทธรณ์หรือศาลนี้เอง นอกจากนี้ศาลสูงสุดยังมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งที่มาจากศาลไฮคอร์ท (The High Court of Justice) โดยไม่ต้องผ่านศาลอุทธรณ์ก่อน เป็นการก้าวกระโดดผ่านศาลอุทธรณ์ วิธีการนี้เรียกว่า Leap Frog

ศาลสูงสุดเป็นสถาบันเดียวกับสภาขุนนาง แต่เมื่อทำหน้าที่ในฐานะเป็นศาลสูงสุดจะมีองค์ประกอบแตกต่างจากสภาขุนนางในฐานะเป็นสภานิติบัญญัติ กล่าวคือ การพิจารณาพิพากษาคดีจะกระทำโดยคณะกรรมาธิการอุทธรณ์ ซึ่งประกอบด้วยลอร์ด ชานเซลเลอร์ เป็นประธาน สมาชิกที่เป็น Law Lords และสมาชิกที่เคยดำรงตำแหน่งตุลาการชั้นสูง เช่น ตำแหน่งลอร์ด ชานเซลเลอร์ เป็นต้น ผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ หรือสมาชิกสภาขุนนางธรรมดาจะไม่เข้ามาเกี่ยวข้องกับการพิจารณาคดี ซึ่งในการพิจารณาคดีนั้นจะต้องกระทำโดยสมาชิกไม่น้อยกว่า 3 คน แต่ปกติใช้ 5 คน และเมื่อทำการพิจารณาคดีเสร็จแล้วก็จะทำรายงานเสนอต่อสภาขุนนาง เพื่อลงมติให้เป็นคำพิพากษาต่อไป⁶⁷

⁶⁷ ปรีณา มาสมุททิก. เล่มเดิม. หน้า 14.

ต่อมา เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม ค.ศ. 2009 ประเทศอังกฤษได้มีการจัดตั้งศาลสูงสุด (Supreme Court) ขึ้นมาโดยแยกต่างหากออกจากสภาขุนนางของรัฐสภาอังกฤษ (The House of Lords) เพื่อให้สถาบันศาลแยกต่างหากจากสถาบันการเมือง และได้มีการโอนย้ายอำนาจหน้าที่ในการพิจารณาคดีจากเดิมที่ต้องฎีกาไปยังสภาขุนนาง ก็ให้ย้ายมายังศาลสูงสุดทั้งหมด ซึ่งในการอุทธรณ์ครั้งสุดท้ายหรือการฎีกามายังศาลดังกล่าวต้องมีการยื่นเรื่องมายังศาลนี้ก่อนเพื่อขออนุญาตในการฎีกา โดยมีเหตุผลว่าจะต้องเป็นปัญหาข้อกฎหมายที่สำคัญอันเกี่ยวกับสาธารณะประโยชน์เพื่อเป็นการป้องกันมิให้คดีเล็ก ๆ น้อย ๆ หรือคดีที่มีได้มีความสำคัญขึ้นสู่ศาลสูงและมีการเสียค่าใช้จ่ายเป็นค่าธรรมเนียมศาลในการฎีกา (the fee for an application for permission to appeal to the Supreme Court) เป็นจำนวนเงิน 1,000 ปอนด์⁶⁸ ซึ่งในปัจจุบันมี Lord Neuberger ทำหน้าที่เป็นประธานศาลสูงสุด (President of the Supreme Court) และมีผู้พิพากษารวมหมดทั้งสิ้น 12 คน⁶⁹

2) ระบบการอุทธรณ์ฎีกาและการจำกัดคดีในชั้นฎีกาของศาลสูงประเทศอังกฤษ

หลักการพื้นฐานของสิทธิในการอุทธรณ์ฎีกาของประเทศอังกฤษ มีหลักอยู่ว่าจะต้องเปิดโอกาสให้มีการอุทธรณ์ไปยังศาลที่มีลำดับสูงกว่าได้หนึ่งครั้ง ในปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย รวมทั้งอุทธรณ์ในเนื้อหาของคดีที่ศาลวินิจฉัยได้ด้วย⁷⁰ ซึ่งการอุทธรณ์ในครั้งแรกถือเป็นสิทธิของกลุ่มความ ส่วนการอุทธรณ์ในครั้งที่สองหรือการฎีกานั้นจะใช้ระบบอนุญาตโดยขึ้นอยู่กับว่าศาลจะอนุญาตให้ฎีกาหรือไม่ หากศาลอนุญาตก็สามารถที่จะฎีกาต่อไปได้

ระบบศาลอังกฤษค่อนข้างจะสลับซับซ้อน เนื่องจากศาลบางศาล เช่น ศาลไฮคอร์ท (The High Court of Justice) ทำหน้าที่เป็นทั้งศาลชั้นต้นพิจารณาคดีในชั้นแรกและเป็นศาลที่ทำหน้าที่พิจารณาคดีอุทธรณ์มาจากศาลในระดับที่ต่ำกว่า ดังนั้นเกี่ยวกับการอุทธรณ์ฎีกาจึงจำเป็นต้องแยกพิจารณาว่าเป็นการอุทธรณ์หรือฎีกาจากศาลใดไปสู่ศาลใด เพื่อที่จะทำให้ทราบถึงข้อจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์หรือฎีกา เนื่องจากกฎหมายอังกฤษจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์ไว้มากถึงขนาดจำเลยที่อุทธรณ์โดยไม่มีเหตุผลพอ อาจถูกศาลลงโทษหนักกว่าที่ศาลชั้นต้นลงมาแล้วก็ได้ นอกจากนี้ค่าใช้จ่ายและค่าธรรมเนียมในการอุทธรณ์ค่อนข้างแพง จึงเป็นการจำกัดสิทธิอุทธรณ์ได้อีกทางหนึ่ง โดยเฉพาะการฎีกาจะมีการจำกัดสิทธิเป็นอย่างมากเพราะเป็นระบบอนุญาต

⁶⁸ Supreme Courts Fees (Amendment) Order 2011.

⁶⁹ Statistics of the Supreme Court of the United Kingdom. Annual Report and Accounts 2009-2012.

Retrieved March 1, 2013, from <http://www.supremecourt.gov.uk/about/statistics.html>

⁷⁰ ปวีณา มาศมหิตล. เล่มเดิม. หน้า 220.

จึงมีฎีกาขึ้นสู่ศาลสูงสุด เฉพาะคดีที่มีปัญหาสำคัญเกี่ยวกับข้อกฎหมายเท่านั้น คดีส่วนใหญ่จึงสิ้นสุดที่ศาลชั้นต้น โดยสามารถจำแนกการอุทธรณ์ฎีกาในคดีแพ่งของประเทศอังกฤษได้ดังนี้⁷¹

(1) การอุทธรณ์จากศาลแมจิสเตรทส์ไปยังศาลไฮคอร์ท คดีเกี่ยวกับครอบครัว

(Appeals from Magistrates' Courts to the High Court in Domestic Cases)

คดีที่เกี่ยวกับครอบครัวอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์ของกฎหมายที่เรียกว่า พระราชบัญญัติแมจิสเตรทส์คอร์ทและวิธีพิจารณาคดีครอบครัว 1978 (The Domestic Proceedings and Magistrates' Courts Act 1978) เช่น คำสั่งเกี่ยวกับการรับบุตรบุญธรรม คำสั่งศาลที่ให้ผู้ปกครองบุตรหรือผู้แทนโดยชอบธรรม เป็นต้น การอุทธรณ์คำสั่งของศาลดังกล่าวนี้ สามารถอุทธรณ์ได้ทั้งปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมาย เพื่อขอให้ศาลแมจิสเตรทส์พิจารณาคดีใหม่หรือทำคดีใหม่ได้

(2) การอุทธรณ์จากศาลเคาน์ตีไปยังศาลอุทธรณ์แผนกคดีแพ่ง (Appeals from the

County Courts to the Court of Appeal: Civil Division)

ในคดีแพ่งโดยทั่วไปแล้วคู่ความที่ไม่พอใจคำพิพากษาของศาลเคาน์ตี ก็ย่อมที่จะสามารถอุทธรณ์คำพิพากษาไปยังศาลอุทธรณ์แผนกคดีแพ่ง (The Court of Appeal: Civil Division) ได้⁷² แต่ในคดีล้มละลายซึ่งต้องอุทธรณ์โดยตรงไปยัง Divisional Court of the Chancery Division ก่อน แล้วจึงจะสามารถอุทธรณ์อีกครั้งมายังศาลอุทธรณ์ ซึ่งทำได้โดยวิธีการขออนุญาตอุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์จะอนุญาตหรือไม่ก็ได้ คำวินิจฉัยของศาลอุทธรณ์ในคดีล้มละลายนี้ถือเป็นที่สุด เว้นแต่ในกรณีดังต่อไปนี้ที่ต้องห้ามมิให้อุทธรณ์

1. การอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงในคดีที่เข้าของที่ดินเป็นโจทก์ในคดีอื่น

2. การอุทธรณ์คำสั่งขยายระยะเวลาอุทธรณ์

3. การอุทธรณ์คำสั่งที่สั่งตามพระราชบัญญัติถือว่าเป็นที่สุด

4. มีคำสั่งของศาลให้การสมรสสิ้นสุดลงหรือความเป็นโมฆะของการสมรสซึ่งคู่ความไม่ได้อุทธรณ์คำสั่งดังกล่าวภายในกำหนดระยะเวลา

5. กรณีที่คู่ความตกลงยินยอมกันเป็นหนังสือว่าจะให้คำตัดสินของศาลเป็นที่สุด

การอุทธรณ์ไปยังศาลอุทธรณ์แผนกคดีแพ่งนี้ต้องได้รับอนุญาตจากผู้พิพากษาศาลเคาน์ตีหรือโดยต้องได้รับความยินยอมจากคู่ความ หรือไม่เช่นนั้นก็ต้องเป็นคดีแพ่งที่มีจำนวนทุนทรัพย์ที่อยู่ในหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนดไว้คือ จำนวนทุนทรัพย์ที่เรียกร้องต้อง

⁷¹ แหล่งเดิม.

⁷² The County Courts Acts 1984, section 77(1).

ไม่น้อยกว่าครึ่งหนึ่งที่ศาลเคาน์ตีจำกัดไว้ สำหรับคดีสัญญาละเมิด คดีที่ใช้ศาลเอควิตี (Equity Court) หรือศาลโพรเบท (Probate Court)

คดีอื่น ๆ นอกจากที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น ถือว่าเป็นคดีที่สามารถอุทธรณ์จากศาลเคาน์ตีไปยังศาลอุทธรณ์แผนกคดีแพ่งได้ โดยถือว่าเป็นสิทธิของกลุ่มความ และสามารถอุทธรณ์ได้ทั้งในปัญหาข้อเท็จจริง ปัญหาเกี่ยวกับดุลยพินิจและปัญหาข้อกฎหมาย

(3) การอุทธรณ์จากศาลไฮคอร์ทไปยังศาลอุทธรณ์แผนกคดีแพ่ง (Appeals from the High Court to the Court of Appeals: Civil Division)

โดยทั่วไปแล้วตาม Supreme Court Act 1981 ได้มีการกำหนดว่าในการอุทธรณ์นั้นสามารถอุทธรณ์จากศาลไฮคอร์ทไปยังศาลอุทธรณ์แผนกคดีแพ่งได้เนื่องจากเป็นสิทธิของกลุ่มความที่จะอุทธรณ์ และต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขที่กฎหมายกำหนดไว้ มีบางกรณีที่สามารถอุทธรณ์โดยตรงไปยังศาลสูงสุด (Supreme Court) ได้โดยมิต้องอุทธรณ์ไปยังศาลอุทธรณ์แผนกคดีแพ่งก่อน⁷³ เว้นแต่กรณีมีข้อห้ามโดยชัดแจ้งที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติทั้งหลาย ห้ามมิให้มีการอุทธรณ์ไปยังศาลอุทธรณ์ดังต่อไปนี้ คือ

1. กรณีการอุทธรณ์คำสั่งศาลที่อนุญาตให้ขยายระยะเวลาอุทธรณ์ มาตรา 18 (1) (b)
2. กรณีของการอุทธรณ์คำวินิจฉัยที่ตัดสินตามพระราชบัญญัติต่าง ๆ ที่บัญญัติว่าเป็นที่สุด มาตรา 18 (1) (c)
3. คำสั่งของศาลให้การสมรสสิ้นสุดลงโดยการหย่าหรือความเป็นโมฆะของการสมรส ซึ่งคู่ความมีโอกาสโต้แย้งคัดค้านคำพิพากษาได้ แต่ไม่ได้โต้แย้งภายในกำหนดระยะเวลา มาตรา 18 (1) (d)
4. คำตัดสินของศาลไฮคอร์ท ในกรณีที่ศาลไฮคอร์ททำหน้าที่เป็นศาลอุทธรณ์ภายใต้บทบัญญัติของมาตรา 1 แห่งพระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ 1979 ในปัญหาข้อกฎหมาย ซึ่งมีได้ยกขึ้นว่ากล่าวในขณะที่อนุญาตโดยตุลาการตัดสินให้หรือภายใต้มาตรา 2 ของพระราชบัญญัตินี้ซึ่งได้อ้างอิงขึ้นมาออกเหนือไปจากที่บัญญัติไว้ภายใต้พระราชบัญญัตินี้ มาตรา 18 (g)
5. กรณีอุทธรณ์คำสั่งที่ไม่อนุญาตให้คู่ความที่ทำตัวเป็นที่เดือดร้อนในศาลให้ดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไป มาตรา 42 (1) (4)

คดีที่อุทธรณ์ขึ้นสู่ศาลอุทธรณ์แผนกคดีแพ่งส่วนใหญ่จะเป็นปัญหาข้อกฎหมายซึ่งได้มีการว่ากล่าวกันมาแล้วในศาลชั้นต้น เว้นแต่จะเป็นกรณีที่เป็นปัญหาข้อกฎหมายที่ถูกผูกพันโดยบรรทัดฐานของคำพิพากษาในคดีก่อน แต่ศาลอุทธรณ์มีอิสระที่จะวินิจฉัยได้และปัญหา

⁷³ Supreme Court Act 1981, section 16 (1).

ที่เกี่ยวกับการที่ศาลชั้นต้นไม่ได้ดำเนินกระบวนการพิจารณาให้ถูกต้อง เช่นนี้ศาลอุทธรณ์หยิบยกขึ้นวินิจฉัยเองได้

(4) การอุทธรณ์จากศาลไฮคอร์ทไปยังศาลสูงสุด (Appeals from the High Court to the Supreme Court)

ในบางกรณีคดีแพ่งอาจอุทธรณ์โดยตรงจากศาลไฮคอร์ทไปยังศาลสูงสุด (Supreme Court) ได้โดยไม่ต้องผ่านการพิจารณาในศาลอุทธรณ์ (The Court of Appeal) ก่อน ซึ่งวิธีการดังกล่าวเรียกว่า การอุทธรณ์แบบกบกระโดด (Leap Frog) โดยเป็นไปตามเงื่อนไขที่ปรากฏอยู่ในภาค 2 ของบทบัญญัติใน The Administration of Justice Act 1969 ซึ่งคู่ความจะใช้วิธีนี้ได้ต่อเมื่อ คู่ความทั้งสองฝ่ายยินยอมและผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาคดีในศาลไฮคอร์ทรับรองให้อุทธรณ์ได้ นอกจากนี้ ยังต้องได้รับอนุญาตให้อุทธรณ์จากศาลสูงสุดอีกด้วย

คู่ความที่ประสงค์จะอุทธรณ์โดยวิธีนี้จะต้องยื่นคำร้องต่อผู้พิพากษาที่พิจารณาคดีในทันทีหลังจากได้มีการอ่านคำพิพากษา ผู้พิพากษาจะพิจารณาออกใบรับรองให้อุทธรณ์ได้ (Certificate for Appeal) ตามมาตรา 12 (1) เมื่อพอใจว่า

1. มีเงื่อนไขต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง (Relevant Conditions) ในคำวินิจฉัยครบถ้วน
2. ตามคำร้องมีเหตุผลเพียงพอที่จะขออนุญาตอุทธรณ์โดยวิธีนี้
3. คู่ความทั้งสองฝ่ายยินยอม

พระราชบัญญัติดังกล่าวได้จำกัดความหมายของคำว่า “Relevant Conditions” ตามมาตรา 12 (3) ว่าหมายถึง ข้อกฎหมายที่สำคัญเกี่ยวกับผลประโยชน์ของสาธารณชนและข้อกฎหมายนั้น

ก. ทั้งหมดหรือในส่วนสำคัญที่เกี่ยวกับการแปลความหมายในพระราชบัญญัติหรือกฎหมายอื่น ๆ ที่ออกโดยฝ่ายบริหาร เช่น พระราชกฤษฎีกา ซึ่งเป็นประเด็นที่ได้โต้แย้งกันมาแล้วในชั้นพิจารณาของศาลชั้นต้นและศาลได้พิจารณาและวินิจฉัยไว้ในคำพิพากษา หรือ

ข. เป็นข้อกฎหมายที่ศาลอุทธรณ์หรือศาลสูงสุดได้วางแนวบรรทัดฐานไว้และเป็นข้อที่ได้รับการพิจารณาโดยตรงในคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ หรือศาลสูงสุดนั้นแล้วแต่กรณี

แม้ว่าจะมีเงื่อนไขต่าง ๆ ครบถ้วนแล้ว ก็ยังคงอยู่ในดุลยพินิจของผู้พิพากษาที่จะรับรองให้หรือไม่ก็ได้ ไม่ว่าผู้พิพากษาจะใช้ดุลยพินิจอย่างไรก็เป็นอันถึงที่สุด จะอุทธรณ์ได้หรือไม่ได้

เมื่อได้รับใบรับรองให้อุทธรณ์แล้ว ภายในกำหนด 1 เดือน หรือภายในเวลาที่ศาลสูงสุดอนุญาตให้ขยายระยะเวลาออกไปได้ คู่ความไม่ว่าจะฝ่ายใดอาจยื่นคำร้องต่อศาลสภาขุนนางเพื่อขออนุญาตอุทธรณ์โดยตรงไปยังศาลสูงสุด ในกรณีเช่นนี้หากศาลสภาขุนนางเห็นว่าเป็นการ

สะดวกและเหมาะสมก็จะอนุญาตให้อุทธรณ์โดยวิธีนี้ได้ หากศาลสูงสุดไม่อนุญาต คู่ความยังคงมีสิทธิที่จะอุทธรณ์ไปยังศาลอุทธรณ์โดยวิธีพิจารณาตามปกติ

แต่กรณีตามมาตรา 15 (4) ห้ามไม่ให้คู่ความอุทธรณ์โดยวิธีนี้ได้ คือ

1. เป็นกรณีที่บทบัญญัติของกฎหมายห้ามมิให้คู่ความอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลที่พิจารณาคดีไปยังศาลอุทธรณ์
2. เป็นกรณีที่บทบัญญัติของกฎหมายห้ามมิให้คู่ความอุทธรณ์คำวินิจฉัยของศาลอุทธรณ์ไปยังศาลสูงสุด
3. เป็นคำวินิจฉัยหรือคำสั่งของศาล ในการใช้อำนาจพิพากษาลงโทษผู้กระทำความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล

(5) การอุทธรณ์จากศาลอุทธรณ์ไปยังศาลสูงสุด (Appeals from the Court of Appeal to the Supreme Court)

การอุทธรณ์โต้แย้งคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ไปยังศาลสูงสุดนั้นไม่ถือเป็นสิทธิของคู่ความ คู่ความจะอุทธรณ์ได้ก็ต่อเมื่อได้รับอนุญาตจากศาลอุทธรณ์หรือศาลสูงสุดเสียก่อน การขออนุญาตนั้นผู้อุทธรณ์จะต้องยื่นคำร้องขอต่อศาลอุทธรณ์ก่อน และคำร้องขอดังกล่าวจะต้องยื่นภายในกำหนด 1 เดือนนับแต่วันที่ศาลอุทธรณ์มีคำพิพากษา เมื่อศาลอุทธรณ์ไม่อนุญาตแล้วจึงยื่นคำร้องขอไปยังคณะกรรมการวินิจฉัยอุทธรณ์เสียก่อน คำสั่งปฏิเสธไม่อนุญาตให้อุทธรณ์เช่นนี้ ไม่มีผลเป็นคำพิพากษาหรือคำสั่ง แต่คู่ความสามารถจะยื่นขออนุญาตต่อศาลสูงสุดใหม่ได้ โดยยื่นคำร้องเป็นลายลักษณ์อักษรและแสดงเหตุผลว่าคดีของตนควรถูกตัดสินในศาลสูงสุดในส่วนของการอุทธรณ์นั้นหากมิได้มีการกำหนดไว้เป็นอย่างอื่นต้องอุทธรณ์ต่อศาลสูงสุดภายในกำหนด 3 เดือน นับแต่วันที่ศาลอุทธรณ์มีคำพิพากษา แต่ผู้อุทธรณ์อาจขยายระยะเวลาออกไปได้

การขออนุญาตอุทธรณ์ไปยังศาลสูงสุดนี้หากเป็นการขออนุญาตอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงมักจะถูกปฏิเสธ แม้ว่าการอุทธรณ์ไปยังศาลสูงสุดนี้ จะสามารถอุทธรณ์ได้ในปัญหาข้อเท็จจริง ปัญหาเกี่ยวกับการใช้ดุลยพินิจและปัญหาข้อกฎหมาย เพราะเหตุว่าในปัญหาข้อเท็จจริงนั้นมักจะถูกตัดสินโดยคณะลูกขุนในศาลชั้นต้น แม้ว่าในบางคดีที่ศาลสูงสุดเป็นผู้วินิจฉัยเองทั้งในปัญหาข้อเท็จจริงด้วย ศาลก็มักไม่เข้าไปก้าวล่วงข้อเท็จจริงที่ศาลชั้นต้นรับฟังมา เว้นเสียแต่ว่าจะเป็นกรณีที่ปัญหาข้อเท็จจริงที่มีข้อผิดพลาดที่เห็นได้ชัดแจ้ง

เมื่อศาลอุทธรณ์พิจารณาพิพากษาแล้ว ในทันทีที่ได้มีการแถลงคำตัดสิน คู่ความก็อาจกล่าวยื่นความจำนงที่จะมอบคดีให้เป็นหน้าที่ของศาลสูงสุด ศาลอุทธรณ์จะอนุญาตให้หรือปฏิเสธการขอนั้น โดยย่อ จะมีเพียงไม่กี่คดีที่จะรับอนุญาต เมื่อคู่ความได้รับคำรับรองจากผู้พิพากษาที่พิจารณาคดีในศาลอุทธรณ์แล้ว คู่ความจะต้องขออนุญาตฎีกาต่อผู้พิพากษาศาลสูงสุดด้วย

และถ้าการขอนั้นถูกปฏิเสธ ผู้ยื่นความจำนงอาจยื่นคำร้องเป็นลายลักษณ์อักษรแก่ศาลสูงสุดเอง และชี้แจงเหตุผลว่าคดีดังกล่าวควรถูกตัดสินในศาลระดับสูงสุด

การดำเนินการตามขั้นตอนต่าง ๆ ดังกล่าวนี้นี้ ไม่มีบรรทัดฐานใดเป็นตัวกำหนด แต่โดยทั่ว ๆ ไปจะอยู่บนหลักการที่ว่า ศาลสูงสุดจะสงวนเวลาและกำลังของตนไว้เพื่อคดีที่เป็นปัญหาข้อกฎหมายที่สำคัญ ๆ เท่านั้น

ในส่วนสำหรับลักษณะการพิจารณาคดีในศาลสูงของประเทศอังกฤษนั้น การพิจารณาคดีจะเป็นการทบทวน (Review) ใน 2 ลักษณะ คือ การทบทวนเฉพาะแต่ในปัญหาข้อกฎหมาย และการทบทวนทั้งปัญหาข้อกฎหมายและปัญหาข้อเท็จจริง การอุทธรณ์แต่ปัญหาข้อกฎหมายจะเป็นการอุทธรณ์โดยวิธี Case Stated หรืออุทธรณ์จากจังหวัดไปยังศาลอุทธรณ์หรืออุทธรณ์จากศาลควีนส์เบนช์หรือศาลอุทธรณ์ไปยังศาลสูงสุดเฉพาะปัญหาข้อกฎหมาย การพิจารณาจะพิจารณาจากสำนวนคดีเดิมโดยไม่มีการสืบพยานใหม่ เว้นแต่จะเป็นการอุทธรณ์โดยอ้างพยานหลักฐานใหม่ ศาลอุทธรณ์อาจจะสั่งให้พิจารณาใหม่ก็ได้ในส่วนที่เกี่ยวกับพยานหลักฐานใหม่ ซึ่งในประเทศอังกฤษถือว่าการออกนั่งฟังคำแถลงการณ์เป็นสิ่งสำคัญเมื่อฟังคำแถลงการณ์แล้ว หากคดีไม่ซับซ้อนศาลสามารถพิพากษาคดีได้ทันที⁷⁴

3.1.1.2 ประเทศสหรัฐอเมริกา

1) โครงสร้างศาลของประเทศสหรัฐอเมริกา

ประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นประเทศรัฐรวม ประกอบไปด้วยหลายมลรัฐ โดยแต่ละมลรัฐและรัฐบาลกลางต่างมีระบบศาลของตนเอง ระบบศาลของสหรัฐอเมริกาจัดอยู่ในระบบศาลเดี่ยว คือมีศาลยุติธรรมเพียงศาลเดียวที่มีอำนาจตัดสินคดีทุกประเภท แต่มี 2 ระดับ คือ ศาลสหรัฐ (Federal Court) และศาลมลรัฐ (State Court) โครงสร้างของศาลในประเทศสหรัฐอเมริกาทั้งระดับศาลสหรัฐและศาลมลรัฐจะมีรูปร่างคล้ายปิรามิด โดยมีฐานกว้างแต่มียอดแคบ กล่าวคือมีศาลชั้นต้นจำนวนมาก ศาลอุทธรณ์มีน้อยกว่าศาลชั้นต้น และมีศาลสูงสุดเพียงศาลเดียว⁷⁵

(1) ศาลสหรัฐ (Federal Court) เป็นศาลของรัฐบาลกลางตั้งขึ้นโดยกฎหมายรัฐธรรมนูญของสหรัฐ มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีเกี่ยวกับกฎหมายรัฐธรรมนูญและความผิดตามกฎหมายแห่งสหรัฐ สนธิสัญญา กฎหมายทางทะเล และคดีพิพาทระหว่างมลรัฐต่าง ๆ ศาลสหรัฐแบ่งออกเป็น 3 ชั้น ได้แก่

⁷⁴ ชินามนทร์ วงศ์วีระชัย. เล่มเดิม. หน้า 93.

⁷⁵ มานิตย์ จุมปา. (2552). ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายสหรัฐอเมริกา. หน้า 83.

1. ศาลประจำเขตของสหรัฐ (The United States District Courts) เป็นศาลชั้นต้นของสหรัฐ มีเขตอำนาจทั่วไปของรัฐบาลกลาง ศาลประจำเขตของสหรัฐมีอยู่กระจายทั่วทุกมลรัฐ รัฐที่เป็นรัฐใหญ่อาจมีมากกว่า 1 ศาลได้ การแบ่งเขตอำนาจจะแบ่งตามเขตพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ ศาลประจำเขตของสหรัฐมีเขตอำนาจในการฟ้องคดีแพ่งตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญสหรัฐหรือตามสนธิสัญญาของสหรัฐที่มีทุนทรัพย์ที่พิพาทกันมากกว่า 1,000 ดอลลาร์สหรัฐ* และคดีที่พิพาทกันระหว่างพลเมืองต่างมลรัฐกัน หรือคดีพิพาทระหว่างพลเมืองของสหรัฐกับคนต่างด้าว ซึ่งมีจำนวนทุนทรัพย์มากกว่า 10,000 ดอลลาร์ขึ้นไป⁷⁶

2. ศาลอุทธรณ์ของสหรัฐ (The United States Court of Appeals) เป็นศาลระดับกลางในกระบวนการยุติธรรมของสหรัฐ แบ่งออกเป็น 13 เขต (Circuits) มีเขตอำนาจครอบคลุมศาลประจำเขตของสหรัฐ โดยเขตที่ 1 ถึง 11 จะถูกแบ่งตามอาณาเขต แต่ละเขตครอบคลุมหลายมลรัฐ ศาลอุทธรณ์ในแต่ละเขตมีอำนาจในการรับอุทธรณ์คดีแพ่งที่มาจากศาลประจำเขต ส่วนศาลอุทธรณ์ 12 มีเขตอำนาจในพื้นที่ District of Columbia

สำหรับศาลอุทธรณ์พิเศษอีก 1 เขต คือ United State Court of Appeal for the Federal Circuit เป็นศาลอุทธรณ์ของสหรัฐเพียงศาลเดียวที่มีได้ถูกจัดแบ่งตามอาณาเขต ศาลนี้มีอำนาจในการรับอุทธรณ์คดีที่มาจากศาลประจำเขตของสหรัฐ โดยจะต้องเป็นคดีที่เป็นการเรียกค่าเสียหายต่อรัฐบาลกลางเป็นจำนวนเงินไม่น้อยกว่า 10,000 ดอลลาร์สหรัฐ และไม่ใช้กรณีการฟ้องเรียกค่าเสียหายฐานละเมิด คดีที่มีข้อพิพาทและประเด็นที่สำคัญเกี่ยวกับกฎหมายสิทธิบัตรและกฎหมายลิขสิทธิ์และคดีที่อุทธรณ์มาจากศาลชำนาญพิเศษในระดับสหรัฐ

คดีที่อุทธรณ์จากศาลประจำเขตของสหรัฐมายังศาลอุทธรณ์ของสหรัฐนี้ถือเป็นสิทธิของคู่ความและสามารถอุทธรณ์ได้ทั้งปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมาย โดยศาลอุทธรณ์แต่ละแห่งต่างมีอิสระในการตัดสินใจคดี กล่าวคือ คำพิพากษาของศาลอุทธรณ์แห่งหนึ่งไม่ผูกพันให้ศาลอุทธรณ์อีกแห่งหนึ่งในคดีที่มีข้อเท็จจริงเดียวกันต้องตัดสินตาม เพราะต่างก็เป็นศาลในระดับเดียวกัน หากแต่คำพิพากษานั้นเป็นเพียงสิ่งที่จูงใจให้ควรตัดสินตาม⁷⁷ ปัจจุบันศาลอุทธรณ์ของสหรัฐทำหน้าที่ 2 อย่างควบคู่กันไปคือ การแก้ไขข้อผิดพลาดของศาลล่าง (Corrective) และการป้องกันไม่ให้เกิดข้อผิดพลาด (Preventive)⁷⁸ เนื่องจากศาลอุทธรณ์

* 1 ดอลลาร์สหรัฐ เท่ากับ 30.01 บาท, อัตรแลกเปลี่ยนธนาคารแห่งประเทศไทย ณ วันที่ 20 พฤษภาคม 2556.

⁷⁶ Henry J. Abraham. (1986). *Judicial Process*. p. 163.

⁷⁷ มานิตย์ จุมปา. เล่มเดิม. หน้า 88.

⁷⁸ Paul D. Carrington and Barbara Allen Babcock. (1977). *Civil Procedure*. p. 266.

ทำหน้าที่เป็นศาลระดับแรกของการอุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์จึงต้องรับพิจารณาคดีทุกเรื่องไม่มีการใช้ดุลยพินิจในการเลือกพิจารณาคดีดังเช่นศาลสูงสุด อย่างไรก็ตามศาลอุทธรณ์อาจกำหนดบทลงโทษสำหรับคู่ความที่ทำให้ศาลเสียเวลาในการพิจารณาอุทธรณ์ที่ไม่มีสาระคดีได้⁷⁹

3. ศาลสูงสุดของสหรัฐ (The United States Supreme Court) เป็นศาลสูงสุดของสหรัฐอเมริกา ไม่อาจมีการอุทธรณ์ต่อไปได้อีก (Last Resort) ศาลสูงสุดของสหรัฐมีอำนาจพิจารณาคดีที่อุทธรณ์มาจากศาลอุทธรณ์ของสหรัฐ และคดีที่อุทธรณ์มาจากศาลสูงสุดของมลรัฐ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นคดีที่มีประเด็นเกี่ยวกับกฎหมายในระดับสหรัฐ ศาลสูงสุดของสหรัฐประกอบด้วยผู้พิพากษา 9 คน โดยการนั่งพิจารณาคดีจะต้องนั่งครบทั้ง 9 คนเสมอ โดยศาลสูงสุดของสหรัฐมีอำนาจในการใช้ดุลยพินิจในการรับคดีไว้พิจารณา (Discretionary power) หากเป็นคดีที่กฎหมายบังคับ คู่ความก็สามารถฎีกาขึ้นสู่ศาลสูงสุดสหรัฐได้ แต่หากเป็นกรณีที่อยู่ในดุลยพินิจของศาลสูงสุดว่าจะเลือกรับคดีไว้พิจารณาหรือไม่นั้น คู่ความจะต้องยื่นคำร้องที่เรียกว่า “Writ of Certiorari” เพื่อขอให้ศาลสูงสุดของสหรัฐรับคดีไว้พิจารณา⁸⁰ ในกรณีนี้ศาลจะต้องปฏิบัติตาม “Rule of Four” กล่าวคือ หากมีผู้พิพากษาจำนวน 4 ใน 9 คน ประสงค์จะรับคำร้อง Writ of Certiorari คดีดังกล่าวนี้จึงจะได้รับการพิจารณา⁸¹

(2) ศาลของมลรัฐ (State Court) ตามรัฐต่าง ๆ ของสหรัฐจะมีศาลของมลรัฐประจำอยู่ในทุก ๆ รัฐ โดยมีอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งและคดีอาญาที่เกิดขึ้นในแต่ละรัฐ ซึ่งศาลของแต่ละรัฐต่างก็มีระบบศาลที่แตกต่างกันออกไป โดยหลัก ๆ ก็จะมีโครงสร้างคล้ายกับศาลสหรัฐ สามารถแบ่งได้ออกเป็น 3 ชั้น คือ

1. ศาลชั้นต้น โดยปกติในแต่ละรัฐจะมีศาลชั้นต้นที่มีเขตอำนาจทั่วไป (General Jurisdiction) อย่างน้อย 1 ศาล ที่รับหน้าที่พิจารณาคดีทั้งทางแพ่งและทางอาญาโดยในแต่ละมลรัฐจะมีชื่อเรียกแตกต่างกันไป เช่น Circuit Court, County Court หรือ Superior Court เป็นต้น ในบางมลรัฐมีการจัดตั้งศาลแขวง (Magistrates’ Court) ขึ้นมีอำนาจในการพิจารณาคดีเล็ก ๆ น้อย ๆ (Small Cases) เช่น คดีที่มีทุนทรัพย์พิพาทไม่เกิน 300 ดอลลาร์ 500 ดอลลาร์ หรือ 1,000 ดอลลาร์ เป็นต้น ในบางครั้งเรียกศาลนี้ว่า “Justice of the Peace”

2. ศาลอุทธรณ์ มีอำนาจพิจารณาคดีที่อุทธรณ์มาจากศาลชั้นต้นที่มีเขตอำนาจทั่วไป ในบางมลรัฐที่ไม่มีศาลอุทธรณ์ในระดับนี้ การอุทธรณ์จะอุทธรณ์ไปยังศาลสูงสุดของ

⁷⁹ Jack S. Emery. (2000). *Civil Procedure Litigation*. p. 23.

⁸⁰ Charles Alan Wright. (1994). *The Law of Federal Courts*. p. 530.

⁸¹ Daniel John Meader. (1991). *American Courts*. pp. 26-27.

มลรัฐได้ องค์คณะของผู้พิพากษาจะประกอบด้วยผู้พิพากษา 3 คนเสมอ ไม่มีการนั่งประชุม ทั้งศาลเหมือนศาลอุทธรณ์ของสหรัฐ

3. ศาลสูงสุดของมลรัฐ (The State Supreme Court) เป็นศาลสุดท้ายที่จะรับ อุทธรณ์ปัญหาที่อุทธรณ์มาจากศาลชั้นต้น หรือศาลอุทธรณ์ โดยปกติแล้วจะรับอุทธรณ์ในปัญหา ข้อเท็จจริงน้อยมาก วัตถุประสงค์หลักคือ การพิจารณาในปัญหาข้อกฎหมาย รัฐที่ไม่มีศาลอุทธรณ์ จะเรียกศาลสูงสุดว่า The Court of Appeal จำนวนผู้พิพากษาในศาลเป็นไปตามกฎหมายของแต่ละมลรัฐ มีตั้งแต่ 3 คน ไปจนถึง 9 คน การพิจารณาจะนั่งพิจารณาทั้งศาลเหมือนศาลสูงสุดของสหรัฐ ในรัฐที่มีศาลอุทธรณ์ การอุทธรณ์ต่อมายังศาลสูงสุดของมลรัฐเป็นดุลยพินิจของ ศาลสูงสุดที่จะรับคดีนั้นไว้พิจารณาหรือไม่ (Discretionary Power)⁸²

ระบบศาลของประเทศสหรัฐอเมริกาแบ่งออกเป็น 2 ระดับ คือศาลสหรัฐและศาลมลรัฐ การดำเนินคดีในทางแพ่งจึงแบ่งออกตามระดับศาล แต่เนื่องจากสหรัฐมีการปกครองในรูปแบบ สหรัฐ (Federalism) จึงจำเป็นที่จะต้องมีการแบ่งแยกเขตอำนาจว่าอำนาจใดเป็นอำนาจของ รัฐบาลกลาง (Federal Government) อำนาจใดเป็นอำนาจของมลรัฐ (States) โดยได้มีการวางหลัก กฎหมายไว้เป็นหลักใหญ่ในรัฐธรรมนูญว่า รัฐบาลกลางมีอำนาจเพียงเท่าที่รัฐธรรมนูญ ให้อำนาจอื่นนั้นถือว่าเป็นของมลรัฐและประชาชน ดังนั้น เพื่อให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจ ในการแบ่งแยกเขตอำนาจศาลสหรัฐและศาลมลรัฐ คือพิจารณาแต่เพียงว่าเรื่องใดอยู่ในเขตอำนาจ ของศาลสหรัฐบ้าง เพราะหากเรื่องใดไม่อยู่ในเขตอำนาจของศาลสหรัฐแล้ว ย่อมหมายความว่า เรื่องนั้นอยู่ในเขตอำนาจของศาลมลรัฐ

เมื่อพิจารณาเขตอำนาจศาลของสหรัฐอเมริกาแล้ว สามารถจัดกลุ่มคดีที่อยู่ในเขตอำนาจ ของศาลสหรัฐได้ 3 กลุ่ม ดังนี้⁸³

1. คดีที่มีประเด็นเกี่ยวเนื่องกับการตีความหรือปรับใช้กฎหมายในระดับสหรัฐ ดังต่อไปนี้

- 1) รัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกา หรือ
- 2) รัฐบัญญัติหรือกฎเกณฑ์ที่ตราโดยหน่วยงานระดับสหรัฐ หรือ
- 3) สนธิสัญญา หรือ
- 4) กฎหมายเกี่ยวกับการเดินเรือหรือพาณิชย์นาวี

⁸² Harzel B. Kerper. (1979). *Introduction to Criminal Justice System*. p. 145.

⁸³ มานิตย์ จูมปา. เล่มเดิม. หน้า 95-96.

2. คดีที่มีคู่ความในคดีเกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

- 1) คดีที่มีผลกระทบต่อทูตหรือผู้แทนประเทศหรือกงสุล
- 2) สหรัฐเป็นคู่ความในคดี
- 3) คดีที่พิพาทระหว่างมลรัฐตั้งแต่ 2 มลรัฐขึ้นไป
- 4) คดีที่พิพาทระหว่างมลรัฐกับพลเมืองของมลรัฐอื่น
- 5) คดีที่คู่ความฝ่ายหนึ่งเป็นพลเมืองของมลรัฐหนึ่ง และอีกฝ่ายหนึ่งเป็นพลเมืองของมลรัฐอีกมลรัฐหนึ่ง (Diversity Case)
- 6) คดีที่คู่ความเป็นพลเมืองในมลรัฐเดียวกัน แต่พิพาทเกี่ยวกับที่ดินที่ตั้งอยู่ต่างมลรัฐ
- 7) คดีระหว่างมลรัฐหรือพลเมืองของมลรัฐ กับต่างประเทศหรือคนต่างชาติ

3. คดีที่มีทุนทรัพย์ดังต่อไปนี้คือ นอกเหนือไปจากเงื่อนไขที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้ในข้อ 1 ถึง 2 สำหรับการฟ้องคดีต่อศาลระดับสหรัฐแล้ว รัฐสภาได้กำหนดเงื่อนไขเพิ่มเติมสำหรับกรณีการฟ้องระหว่างพลเมืองต่างรัฐว่า จะต้องเป็นการพิพาทกันในทุนทรัพย์ที่ฟ้องไม่ต่ำกว่า 75,000 ดอลลาร์

ดังนั้น คดีใดไม่ได้อยู่ในเขตอำนาจของศาลสหรัฐ ผู้ฟ้องคดีต้องนำคดีนั้นไปฟ้องยังศาลมลรัฐ สำหรับศาลมลรัฐนั้นมีเขตอำนาจแตกต่างไปจากศาลสหรัฐ กล่าวคือโดยปกติศาลมลรัฐมีเขตอำนาจรับพิจารณาคดีได้ทุกประเภท ยกเว้นคดีใดที่มีประเด็นเกี่ยวกับกฎหมายระดับสหรัฐและรัฐสภาได้ตรากฎหมายห้ามไม่ให้ศาลมลรัฐรับคดีไว้พิจารณาโดยแจ้งชัด จึงส่งผลให้ศาลมลรัฐมีอำนาจรับพิจารณาคดีได้กว้าง ทำให้คดีที่พิพาทเรื่องหนึ่งอาจตกอยู่ในเขตอำนาจของทั้งศาลสหรัฐและศาลมลรัฐได้ (Concurrent Jurisdiction) โดยผู้ฟ้องคดีสามารถตัดสินใจได้ว่าจะนำคดีไปฟ้องร้องยังศาลสหรัฐหรือศาลมลรัฐ

2) ระบบการอุทธรณ์ฎีกาและการจำกัดคดีในชั้นฎีกาของศาลสูงสุดประเทศสหรัฐอเมริกาศาลสูงสุดของมลรัฐ ศึกษาเฉพาะในมลรัฐแคลิฟอร์เนีย

(1) การอุทธรณ์คำพิพากษาจากศาลชั้นต้นไปยังศาลอุทธรณ์ ในประเทศสหรัฐอเมริกานั้น สิทธิในการอุทธรณ์ชั้นแรกคือการอุทธรณ์คำพิพากษาไปยังศาลอุทธรณ์นั้นถือเป็นสิทธิอย่างหนึ่ง หรือที่เรียกว่าการอุทธรณ์ระบบสิทธิ การอุทธรณ์จึงไม่มีการจำกัดสิทธิแต่อย่างใด โดยคู่ความสามารถอุทธรณ์ได้ทั้งในปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมาย โดยมีการกำหนดระยะเวลาในการยื่นหนังสืออุทธรณ์ภายใน 30 วัน นับแต่วันที่มีคำพิพากษาหรือคำสั่ง แต่หากเป็นกรณีที่คู่ความเป็นรัฐบาลสหรัฐอเมริกหรือเจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานของสหรัฐให้ยื่นอุทธรณ์ภายใน 60 วัน นับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่ง⁸⁴

⁸⁴ Federal Rules of Appellate procedure 2011, rule 4 (a) (b).

(2) การฎีกาคำพิพากษาไปยังศาลสูง (U.S Supreme Court) และการจำกัดคดีในชั้นฎีกา เมื่อคู่ความนำคดีขึ้นสู่ศาลสูงสุดของสหรัฐอเมริกา ศาลสูงสุดมีอำนาจจัดการคดีดังกล่าวได้หลายวิธี วิธีพื้นฐานก็คือ การปฏิเสธไม่รับคดีนั้นเพื่อพิจารณาเลย วิธีนี้เป็นวิธีที่ศาลสูงสุดใช้ปฏิบัติกับคดีส่วนใหญ่ โดยคิดเป็นร้อยละ 93 ของจำนวนคดีที่ฎีกาต่อศาลสูงสุดจะถูกปฏิเสธด้วยวิธีนี้ วิธีที่สองคือศาลสูงสุดจะรับคดีเข้าพิจารณาแบบเต็มรูป (Full treatment) วิธีนี้ศาลจะรับฟังคำแถลงด้วยวาจาของคู่ความ วินิจฉัยทุกประเด็นที่ได้แย้ง และวินิจฉัยด้วยการยกอ้างหลักเหตุผลเพื่อสนับสนุนคำวินิจฉัยนั้น ส่วนวิธีสุดท้ายคือศาลสูงสุดจะเลือกรับพิจารณาเพียงบางส่วน เช่น มีการรับคดีไว้พิจารณาโดยไม่รับฟังคำแถลงด้วยวาจาของคู่ความ การวินิจฉัยโดยอ้างเหตุผลแบบย่อ เป็นการทำความวินิจฉัยแบบที่เรียกว่า Per Curiam ถือการทำคำวินิจฉัยของศาลแทนที่จะมีการลงนามของผู้พิพากษาผู้วินิจฉัย⁸⁵

คดีที่จะขึ้นศาลสูงสุดมี 2 ประเภท คือ คดีที่กฎหมายกำหนดให้อุทธรณ์ฎีกาขึ้นไปสู่ศาลสูงสุดได้ และคดีที่ศาลอาจใช้ดุลพินิจเลือกรับเพื่อวินิจฉัย คดีประเภทนี้จะขึ้นสู่ศาลได้ด้วย การที่คู่ความยื่นคำร้องที่เรียกว่า Certiorari วิธีการที่จะยื่นคำร้อง Certiorari เริ่มจากการที่คู่ความฝ่ายที่แพ้คดีตามคำพิพากษาของศาลล่างยื่นคำร้องขอให้ศาลสูงสุดพิจารณาคดีนั้น โดยคำร้องจะต้องปรากฏแจ้งชัดถึงเหตุผลที่จะชักจูงศาลสูงสุดให้รับคดีดังกล่าวไว้วินิจฉัย เมื่อศาลสูงสุดใช้ดุลพินิจรับคดีไว้พิจารณาแล้วก็จะขอให้ศาลล่างส่งสำนวนคดีเรื่องนั้นที่รับรองถูกต้องแล้วมาให้ โดยศาลสูงสุดของสหรัฐมีอำนาจรับพิจารณาคดีชั้นอุทธรณ์ฎีกาได้⁸⁶ ดังนี้

1. คดีที่กฎหมายบังคับ

(1) คดีที่ศาลสหรัฐตัดสินว่ากฎหมายของรัฐสภาคัดต่อรัฐธรรมนูญและในคดีนั้นรัฐบาลสหรัฐเป็นคู่ความ คดีใดก็ตามที่ศาลสูงสุดของสหรัฐวินิจฉัยว่ากฎหมายของรัฐสภาคัดต่อรัฐธรรมนูญ

(2) คดีที่ศาลสหรัฐตัดสินยืนยันว่ากฎหมายของมลรัฐขัดกับข้อเรียกร้องซึ่งขัดกับรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายของสหรัฐ

(3) คดีที่ศาลสหรัฐตัดสินยกกฎหมายของมลรัฐว่าขัดกับรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายของสหรัฐ

(4) คดีคำวินิจฉัยที่กระทำอย่างพิเศษด้วยผู้พิพากษา 3 คนในศาลประจำเขตของสหรัฐ (United State District Court)

⁸⁵ นพพร โปธิรังสิยากร. (2530, กันยายน). “บทบาทของศาลสูงสุดแห่งสหรัฐอเมริกา: การเลือกรับคดีขึ้นพิจารณา.” *บทบัญญัติ*, 43 (3). หน้า 86.

⁸⁶ แหล่งเดิม.

2. คดีที่อยู่ในดุลยพินิจ

(1) ทุกคดีที่ศาลอุทธรณ์สหรัฐตัดสิน เว้นแต่เป็นคดีที่กฎหมายบังคับให้ยื่นสู่ศาลสูงได้

(2) ทุกคดีที่ศาลสูงสุดของมลรัฐตัดสิน โดยอยู่ในอำนาจศาล รวมทั้งมีประเด็นในข้อกฎหมายสหรัฐ เว้นแต่คดีที่กฎหมายบังคับให้ยื่นสู่ศาลสูงสุดได้

ในกรณีที่ศาลสูงสุดของสหรัฐมีอำนาจในการใช้ดุลยพินิจเลือกรับคดีไว้พิจารณานั้น ศาลสูงสุดของสหรัฐมีหลักเกณฑ์ในการเลือกรับคดีดังนี้⁸⁷

1. คำร้องจะต้องกระทำตามกฎหมายของศาล และคดีที่จะเสนอต่อศาลสูงสุดได้นั้น จะต้องเป็นคดีที่อยู่ในอำนาจของศาลนั้น หากคดีใดไม่อยู่ในเขตอำนาจของศาล ศาลสูงสุดจะรับไว้พิจารณาไม่ได้

2. เป็นคดีที่มีปัญหาการวินิจฉัยข้อกฎหมายขัดกันระหว่างศาล โดยมีเงื่อนไขสำคัญที่ศาลสูงสุดจะรับคดีไว้พิจารณาคือสาระสำคัญของปัญหาที่วินิจฉัยขัดแย้งกัน

3. เป็นคดีที่มีปัญหาเกี่ยวกับคนหมู่มากทั่วไปและเกี่ยวข้องกับข้อนโยบายสำคัญ โดยปัญหาเกี่ยวกับระบบสหรัฐและเสรีภาพของเอกชนมักมีแนวโน้มที่จะได้รับการพิจารณาจากศาลสูงสุด

4. เป็นคดีที่อยู่ในกำหนดนโยบายที่สำคัญของศาล โดยพิจารณาจากแนวความสนใจของผู้พิพากษาซึ่งเรื่องที่มีแนวโน้มในการให้ความสนใจคล้ายคลึงกันก็คือการรับคดีไว้ เพราะไม่เห็นด้วยกับแนววินิจฉัยของศาลล่าง แต่ในบางครั้งผู้พิพากษาอาจรับคดีเพื่อที่จะทำคำวินิจฉัยยืนตามคำวินิจฉัยของศาลล่างก็เป็นได้ เนื่องจากเห็นว่ามีคามจำเป็นที่จะต้องวินิจฉัยในข้อปัญหาดังกล่าวเพื่อเป็นบรรทัดฐานให้มีการบังคับใช้ต่อไป

5. ลักษณะเฉพาะตัวของผู้ร้องขออนุญาตฎีกาซึ่งมีลักษณะพิเศษหรือเป็นกลุ่มผลประโยชน์อาจมีส่วนทำให้ศาลรับคดีไว้พิจารณา โดยเฉพาะคู่ความที่มีบทบาทสำคัญในการทำให้ศาลรับคดีไว้พิจารณามากที่สุด คือ รัฐบาลกลางของสหรัฐอเมริกา

6. ศาลสูงสุดของสหรัฐอาจปฏิเสธไม่ยอมรับคดีไว้พิจารณาได้หากเห็นว่าการรับคดีดังกล่าวนี้จะสร้างความลำบากหรือก่อให้เกิดปัญหาขึ้นได้ แม้จะมีคุณสมบัติครบถ้วนตามที่ศาลสูงสุดควรจะรับคดีไว้พิจารณาแล้วก็ตาม เช่น กรณีที่มีข้อเท็จจริงในคดีไม่เหมาะสม โดยข้อเท็จจริงนั้นอาจเคลือบคลุมเกินไป รวมไปถึงจนกระทั่งในกรณีที่หากศาลพิจารณาวินิจฉัยตัดสินนั้นไปอย่างถูกต้องแล้วจะทำให้ชื่อเสียงของศาลในสายตาประชาชนต้องมัวหมองลง และอีกประการหนึ่งคือ ศาลจะหลีกเลี่ยงคดีที่จะมีผลกระทบสะท้อนในทางลบแก่ศาล

⁸⁷ แหล่งเดิม.

ในทางปฏิบัติ ศาลสูงสุดของสหรัฐจะไม่พิจารณาในปัญหาข้อเท็จจริง กล่าวคือ ข้อเท็จจริงที่ถูกชี้ขาดโดยคณะลูกขุน ศาลสูงสุดของสหรัฐจะไม่หยิบยกขึ้นพิจารณาใหม่แม้จะไม่มีรัฐธรรมนูญห้ามไว้ก็ตาม รัฐธรรมนูญบัญญัติว่าศาลสูงสุดของสหรัฐมีเขตอำนาจในการรับอุทธรณ์ แต่ตามปกติแล้วศาลสูงสุดของสหรัฐจะไม่วินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริงเพราะศาลมีอำนาจพิเศษ คือ การพิจารณาเฉพาะปัญหาข้อกฎหมาย โดยศาลจะปฏิบัติตามหลักแห่งการจำกัดของตนเอง (Rule of Self-limitation) ในการพิจารณาเฉพาะปัญหาข้อกฎหมายเท่านั้น เนื่องจากมีปริมาณคดีที่มีเป็นจำนวนมากที่เข้าสู่ชั้นศาล นอกจากนี้ศาลสูงสุดของสหรัฐมีจำนวนผู้พิพากษาเพียง 9 ท่านเท่านั้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการจำกัดปริมาณคดีที่จะเข้าสู่ศาล ซึ่งรูปแบบในการจำกัดปริมาณคดีที่ศาลสูงสุดของสหรัฐนำมาใช้นั้นคือการขออนุญาตให้ฎีกา โดยผู้พิพากษาศาลสูงสุดของสหรัฐแต่ละท่านจะมีนิติกรประจำตัว (Law Clerk) ท่านละ 4 คน ซึ่งจะคัดเอาจากผู้ที่จบการศึกษาทางด้านนิติศาสตร์จากมหาวิทยาลัยด้วยคะแนนที่สูงและเคยเป็นนิติกรประจำตัวผู้พิพากษาล่างมาก่อน นิติกรจะทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยในการอ่านและพิจารณาคำร้องขออนุญาตฎีการ่วมทั้งทำบันทึกของแต่ละเรื่องเพื่อเสนอไปยังผู้พิพากษา โดยสิ่งที่บันทึกจะต้องระบุคือ ประเด็นปัญหามีอย่างไร รายละเอียดโดยย่อของคดี นิติกรประจำตัวผู้พิพากษามีความเห็นหรือข้อเสนอแนะว่าอย่างไร รายละเอียดคำฟ้องและคำให้การหรือข้อโต้แย้งของคู่ความ เมื่อผู้พิพากษาแต่ละท่านได้รับบันทึกดังกล่าวก็จะพิจารณาและแยกคดีที่เห็นว่ามีความเป็นไปได้ที่ต้องรับพิจารณาคดีนั้นไว้เพื่อนำเข้าหาหรือในที่ประชุม คณะผู้พิพากษาศาลสูงสุดของสหรัฐจะมีการประชุมกันในทุกวันศุกร์เพื่อลงมติ หากผู้พิพากษาศาลสูงสุดของสหรัฐ 4 ท่าน จาก 9 ท่าน ลงมติว่าควรจะรับคดีไว้พิจารณาก็จะอนุญาตให้ฎีกาและศาลสูงสุดก็จะรับคดีไว้พิจารณา หากผู้พิพากษาศาลสูงสุดของสหรัฐลงมติอนุญาตให้รับพิจารณาคดีน้อยกว่า 4 เสียง ก็ถือว่าไม่อนุญาตให้ฎีกา โดยปกติในแต่ละสัปดาห์จะมีคดีประมาณ 10-12 คดี จาก 150 คดี ที่จะถูกนำมาพิจารณาและลงมติในที่ประชุม และในระยะเวลา 1 ปี จะมีคดีที่ศาลอนุญาตให้ฎีกาจำนวนประมาณ 80 คดี ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นปัญหาข้อกฎหมายที่มีความจำเป็นที่จะต้องมีการตีความกฎหมายรัฐบาลกลางเพื่อให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน แต่หากเป็นปัญหากฎหมายที่เกี่ยวกับการเลือกตั้ง ศาลสูงสุดของสหรัฐต้องรับคดีดังกล่าวไว้พิจารณาโดยไม่มีอำนาจในการใช้ดุลยพินิจ⁸⁸

ระยะเวลาในการยื่นฎีกาต่อศาลสูงสุดของสหรัฐ คดีแพ่งที่มาจากศาลมลรัฐหรือศาลสหรัฐต้องยื่นฎีกาต่อศาลสูงสุดภายใน 90 วัน นับแต่มีคำพิพากษาหรือคำสั่ง และหากเป็นการ

⁸⁸ เอกสารการประชุมเชิงวิชาการ โดยระบบทางไกลผ่านจอภาพ (Video ConFerence) ร่วมกับศาลสูงสุดแห่งสหรัฐอเมริกา เรื่อง “การปฏิเสธไม่รับพิจารณาพิพากษาคดีซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาในศาลฎีกา.” หน้า 25-30.

ยื่นอุทธรณ์โดยตรงจากศาลประจำเขตจะต้องยื่นฎีกาภายใน 90 วันนับแต่มีคำพิพากษาหรือคำสั่ง โดยในชั้นฎีกานั้นคู่ความจะต้องเสียค่าธรรมเนียมในการขออนุญาตศาลให้รับพิจารณาคดีเป็นเงินจำนวน 300 ดอลลาร์⁸⁹

(3) ระบบการฎีกาและการจำกัดคดีในชั้นฎีกาของศาลสูงสุดของมลรัฐ ศึกษาเฉพาะในมลรัฐแคลิฟอร์เนีย

มลรัฐแคลิฟอร์เนีย ประเทศสหรัฐอเมริกา จัดได้ว่าเป็นรัฐที่มีขนาดใหญ่ และมีประชากรอาศัยอยู่เป็นจำนวนมากประมาณ 45 ล้านคน ซึ่งถือว่ามีประชากรใกล้เคียงกับประเทศไทย ระบบการฎีกาของศาลสูงสุดของมลรัฐแคลิฟอร์เนียเป็นระบบอนุญาต เนื่องจากในศาลสูงสุดแห่งมลรัฐแคลิฟอร์เนียมีผู้พิพากษาเพียง 7 ท่านเท่านั้น และในแต่ละปีจะมีคดีความที่ยื่นคำร้องขออนุญาตฎีกาเข้ามายังศาลสูงสุดแห่งมลรัฐปีละประมาณ 10,400 คดี จึงทำให้ศาลสูงสุดแห่งมลรัฐไม่สามารถรับพิจารณาคดีทุกคดีที่ขึ้นมายังศาลสูงสุดแห่งมลรัฐได้ ศาลสูงสุดแห่งมลรัฐแคลิฟอร์เนียจะรับพิจารณาเฉพาะคดีที่มีประเด็นปัญหาข้อกฎหมายของมลรัฐที่สำคัญหรือคดีที่มีความขัดกันของกฎหมาย ซึ่งคิดเป็นจำนวน 2 เปอร์เซ็นต์ของคำร้องกว่า 10,000 คำร้องที่ได้รับในแต่ละปี โดยศาลสูงสุดแห่งมลรัฐแคลิฟอร์เนียจะอนุญาตให้คู่ความยื่นฎีกาในประเด็นสำคัญอันควรได้รับการวินิจฉัย (Merit) คำร้องขออนุญาตยื่นฎีกานั้นต้องมีการทำเป็นลายลักษณ์อักษรพร้อมทั้งระบุว่าเหตุใดคดีจึงมีประเด็นที่มีความสำคัญระดับมลรัฐหรือคดีที่เกี่ยวกับความขัดกันแห่งกฎหมาย โดยจะมีเจ้าหน้าที่ศาล (Central Staff Attorneys) แบ่งเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มหนึ่งดูแลคดีแพ่งและอีกกลุ่มหนึ่งดูแลคดีอาญา มีหน้าที่จัดทำบันทึก (Memorandum) เพื่อให้ผู้พิพากษาพิจารณาประกอบกับคำร้องขออนุญาตฎีกา โดยทุกวันพุธในแต่ละสัปดาห์ ผู้พิพากษาศาลสูงสุดแห่งมลรัฐแคลิฟอร์เนียทั้งหมด 7 คนจะนั่งพิจารณาคำร้องร่วมกัน ในการพิจารณารับคำร้องขออนุญาตยื่นฎีกาต่อศาลสูงสุดแห่งมลรัฐแคลิฟอร์เนียนั้นไม่มีหลักเกณฑ์เฉพาะเจาะจงในการเลือกรับคดี แต่ในเรื่องความสำคัญของประเด็นนั้น หากเป็นเรื่องที่ส่งผลกระทบต่อมลรัฐโดยรวมหรือความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจอธิปไตยทั้ง 3 อำนาจของรัฐบาลหรือส่งผลกระทบต่ออุตสาหกรรมภาคหนึ่งภาคใดหรือต่อคนกลุ่มหนึ่งหรือเป็นประเด็นเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญก็จะถือว่าเป็นประเด็นที่มีความสำคัญระดับมลรัฐ และในส่วนของประเด็นเกี่ยวกับความขัดกันแห่งกฎหมายแม้จะเป็นประเด็นเล็กน้อยไม่อาจส่งผลกระทบในระดับกว้างแต่ก็เป็นหน้าที่ของศาลที่จะต้องอธิบายกฎหมาย โดยที่ศาลอุทธรณ์ไม่ได้มีความเห็นเป็นอย่างอื่นก็ตาม ศาลสูงสุดของมลรัฐแคลิฟอร์เนียก็จะรับคดีนั้นไว้พิจารณา

⁸⁹ Rules of the Supreme Court of the United States, rule 38.

นอกจากวิธีการพิจารณาคำร้องขออนุญาตฎีกาในปัญหาข้อกฎหมายที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว ศาลสูงสุดแห่งมลรัฐแคลิฟอร์เนียยังมีวิธีการในการจำกัดปริมาณคดีที่จะเข้าสู่ศาลสูงสุดแห่งมลรัฐ โดยวิธีการดังต่อไปนี้

1. วิธีการในการพิจารณาหรือพักการพิจารณาคดี เช่น การอนุญาตให้ฎีกาในคดีที่มีปัญหาเกิดขึ้นก่อน ต่อมาหากมีคดีในลักษณะเช่นเดียวกันนี้ขึ้นมาให้ศาลพิจารณาอีก แทนที่ศาลจะต้องมานั่งเขียนคำพิพากษาในคดีเหล่านี้แยกต่างหาก ศาลสูงสุดแห่งมลรัฐแคลิฟอร์เนียจะรับพิจารณาคดีดังกล่าวโดยมีคำสั่งว่าข้อวินิจฉัยของศาลให้อ้างอิงจากคดีใดบ้าง ซึ่งอาจมีการอ้างอิงจากหลายคดีหากเป็นประเด็นปัญหาข้อกฎหมายที่มีความสำคัญ คดีเหล่านี้อาจมีผลกระทบต่อปริมาณคดีที่อยู่ในศาลจนกระทั่งศาลสูงสุดได้พิจารณาพิพากษาคดีหลักที่ขึ้นสู่การพิจารณาก่อนแล้วและเมื่อคดีหลักถึงที่สุด ศาลสูงสุดก็จะมีคำสั่งว่าคดีใดบ้างต้องกลับไปสู่การพิจารณาของศาลอุทธรณ์โดยการอาศัยแนวคำพิพากษาศาลสูงสุดแห่งมลรัฐที่ได้พิจารณาคดีหลักแล้ว ซึ่งวิธีการดังกล่าวนี้ถือเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะทำให้คำพิพากษาของศาลเป็นไปในแนวทางเดียวกัน

2. วิธีการโอนคดีไปยังศาลอุทธรณ์ ในกรณีที่ศาลสูงสุดแห่งมลรัฐแคลิฟอร์เนียอนุญาตให้ยื่นฎีกา ศาลสูงสุดแห่งมลรัฐจะมีคำสั่งโอนคดีไปยังศาลอุทธรณ์ในทันที ในกรณีดังต่อไปนี้

ก. เมื่อมีแนวคำพิพากษาใหม่ซึ่งตัดสินโดยศาลสูงสุดแห่งมลรัฐแคลิฟอร์เนียหรือศาลสูงสุดของสหรัฐ เนื่องจากศาลอุทธรณ์จะไม่ทราบแนวคำพิพากษานี้เพราะศาลอุทธรณ์ตัดสินคดีไปก่อนที่ศาลสูงสุดแห่งมลรัฐแคลิฟอร์เนียหรือศาลสูงสุดของสหรัฐจะมีแนวคำพิพากษาในเรื่องดังกล่าว และคำร้องขออนุญาตฎีกาอยู่ในระหว่างการพิจารณาของศาลสูงสุดแห่งมลรัฐแคลิฟอร์เนีย ในกรณีเช่นว่านี้ ศาลสูงสุดแห่งมลรัฐแคลิฟอร์เนียจะอนุญาตให้ฎีกาและมีคำสั่งโอนคดีไปยังศาลอุทธรณ์ในทันที โดยกำหนดให้ศาลอุทธรณ์พิจารณาเหตุผลในคดีอีกครั้งหนึ่งและยึดถือเอาแนวบรรทัดฐานตามคำพิพากษาของศาลสูงสุดแห่งมลรัฐแคลิฟอร์เนียหรือศาลสูงสุดของสหรัฐ

ข. เมื่อมีคำร้องขอคุ้มครองชั่วคราว (Mandamus) ในชั้นอุทธรณ์ ซึ่งไม่ใช่คำร้องอุทธรณ์โดยทั่วไป เช่น ขอให้ศาลอุทธรณ์มีคำสั่งห้าม เนื่องจากบ่อยครั้งที่ศาลอุทธรณ์จะยกคำร้องโดยให้เหตุผลประโยชน์เดียวในคำสั่งว่าไม่อนุญาต เป็นต้น แต่ศาลสูงสุดแห่งมลรัฐแคลิฟอร์เนียอาจจะเห็นว่าคดีนั้นเป็นคดีที่มีประเด็นสำคัญซึ่งจะได้รับประโยชน์จากการพิจารณาคดีจากข้อโต้แย้ง การเตรียมคดี หรือการร่างคำพิพากษา ในกรณีเช่นว่านี้ศาลสูงสุดแห่งมลรัฐแคลิฟอร์เนียจะอนุญาตให้ฎีกาและมีคำสั่งโอนคดีไปยังศาลอุทธรณ์ในทันทีโดยอาจกำหนดให้ศาลอุทธรณ์มีคำสั่งคุ้มครองชั่วคราว (Alternative Writ) หรือให้คู่ความยื่นคำแถลงการณ์

หรือเขียนคำแก้อุทธรณ์เป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งเรื่องดังกล่าวเหล่านี้อาจเป็นประเด็นที่กลับมายังศาลสูงสุดเพื่อพิจารณาอีกครั้งหนึ่งก็ได้

3. การยึดตามแนวคำพิพากษาศาลสูงสุดแห่งมลรัฐแคลิฟอร์เนียที่ถูกตีพิมพ์เผยแพร่ในรายงาน สามารถนำไปอ้างเป็นบรรทัดฐานทางกฎหมายได้ แต่วิธีการดังกล่าวนี้ถูกนำมาใช้น้อยมาก

ในกรณีที่ศาลสูงสุดแห่งมลรัฐแคลิฟอร์เนียมีคำสั่งรับพิจารณาคดี การร่างคำพิพากษาจะต้องทำเป็นลายลักษณ์อักษรและร่างคำพิพากษาเต็มรูปแบบโดยละเอียดและต้องมีการแถลงการณ์ด้วยวาจา (Oral Argument) โดยทุกคดีที่ขึ้นสู่ศาลสูงสุดแห่งมลรัฐแคลิฟอร์เนียจะต้องพิพากษาภายใน 90 วันนับแต่วันแถลงการณ์ด้วยวาจา⁹⁰

3.1.2 กลุ่มประเทศซีวิลลอว์ (Civil Law)

ประเทศที่มีโครงสร้างศาล ระบบการอุทธรณ์ฎีกาและการจำกัดคดีในชั้นฎีกาของศาลสูงตามระบบกฎหมายซีวิลลอว์ ที่สำคัญ ได้แก่ ประเทศฝรั่งเศส ประเทศเยอรมันและประเทศในแถบภูมิภาคเอเชียที่สำคัญ ได้แก่ ประเทศญี่ปุ่น

3.1.2.1 ประเทศฝรั่งเศส

1) โครงสร้างศาลของประเทศฝรั่งเศส

ระบบศาลของประเทศฝรั่งเศสเป็นแบบระบบศาลคู่ คือ ระบบศาลยุติธรรมซึ่งทำหน้าที่ในการพิจารณาคดีแพ่งละคดีอาญา และระบบศาลปกครองซึ่งทำหน้าที่ในการพิจารณาพิพากษาเฉพาะคดีปกครอง โดยศาลแต่ละกลุ่มจะมีศาลสูงแยกต่างหากจากกัน สำหรับศาลยุติธรรมของฝรั่งเศสนั้น แม้จะแบ่งออกเป็น 3 ชั้นศาล แต่ก็ใช้หลักของระบบกฎหมาย 2 ชั้น ได้แก่ ศาลชั้นต้น ซึ่งเป็นศาลลำดับแรกและศาลอุทธรณ์ซึ่งเป็นศาลลำดับที่สอง ส่วนศาลที่อยู่ในลำดับสูงสุด ได้แก่ La Cour de Cassation ซึ่งมีอยู่เพียงศาลเดียวนั้นไม่ใช่ศาลลำดับที่สาม เนื่องจากไม่มีอำนาจที่จะพิจารณาปัญหาข้อเท็จจริงของคดีที่อุทธรณ์มาจากศาลล่าง โดยถูกจำกัดให้พิจารณาได้เฉพาะแต่ปัญหาข้อกฎหมายเท่านั้น⁹¹

ระบบศาลยุติธรรมในคดีแพ่งของฝรั่งเศส (Les juridictions civiles) แบ่งออกเป็นศาลยุติธรรมที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งทุกประเภท (Juridictions civiles de droit commun) ได้แก่ ศาลจังหวัด (les tribunaux de grande instance) ศาลแขวง (les tribunaux d'instance) และ

⁹⁰ เอกสารการประชุมเชิงวิชาการ โดยระบบทางไกลผ่านจอภาพ (Video Conference) เรื่อง “แนวทางการดำเนินการแก้ไขปัญหาคดีค้างพิจารณาในศาลสูง: ประสบการณ์จากศาลฎีกา มลรัฐแคลิฟอร์เนีย ประเทศสหรัฐอเมริกาและแคนาดา” ครั้งที่ 3. หน้า 57-69.

⁹¹ วรรณชัย บุญบำรุง, ธนกฤต วรรณชชากุล, สิริพันธ์ พชรบ และเรวดี ขวัญทองยิ้ม. เล่มเดิม. หน้า 192.

ศาลอุทธรณ์ (les cours d'appel) และศาลยุติธรรมที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีตามที่มีกฎหมายบัญญัติให้อำนาจไว้โดยเฉพาะ (Jurisdiction d'exception) ได้แก่ ศาลพาณิชย์ เป็นต้น⁹²

(1) ศาลชั้นต้นหรือศาลชั้นล่างซึ่งมีอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีแพ่ง ได้แก่ ศาลจังหวัดและศาลแขวง

ศาลจังหวัด (les tribunaux de grande instance) เป็นศาลที่มีอำนาจในการพิจารณาคดีแพ่งทุกประเภท โดยในแต่ละ department (เขตการปกครองเทียบได้กับจังหวัดของไทย) จะมีศาลจังหวัด 1 ศาล ในการพิจารณาคดีโดยปกติใช้ระบบองค์คณะผู้พิพากษา ในแต่ละองค์คณะจะประกอบด้วยผู้พิพากษาในจำนวนเลขคู่ โดยต้องมี 3 คนเป็นอย่างน้อย เพื่อที่จะให้ได้เสียงข้างมากในการพิพากษาคดี ศาลจังหวัดมีอำนาจโดยสมบูรณ์ในการพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งและคดีอาญาทุกประเภทที่ไม่มีกฎหมายกำหนดไว้โดยเฉพาะให้อยู่ในอำนาจของศาลอื่น และมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งที่เกี่ยวกับสิทธิเรียกร้องเกี่ยวกับหนี้เหนือบุคคลหรือทรัพย์สินเหนือสังหาริมทรัพย์ ซึ่งมีจำนวนทุนทรัพย์ที่พิพาทเกินกว่า 10,000 ยูโร* และยังมีอำนาจโดยเฉพาะสำหรับคดีที่เกี่ยวกับสถานะบุคคล สิทธิบัตร เครื่องหมายการค้า และคดีเกี่ยวกับสังหาริมทรัพย์ คู่ความสามารถอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลจังหวัดในคดีประเภทนี้ได้เสมอ⁹³

ศาลแขวง (les tribunaux d'instance) เป็นศาลที่มีเขตอำนาจครอบคลุมแต่ละ arrondissement (เขตการปกครองเทียบได้กับอำเภอของไทย) โดยจะมีศาลแขวงตั้งอยู่อย่างน้อยที่ละ 1 แห่ง การพิจารณาพิพากษาศาลเป็นระบบผู้พิพากษานายเดียว ศาลแขวง มีอำนาจพิจารณาและพิพากษาคดีที่เกี่ยวกับสิทธิเรียกร้องเกี่ยวกับหนี้เหนือบุคคลหรือสิทธิอันเกี่ยวกับสังหาริมทรัพย์ คดีเกี่ยวกับการครอบครองที่ดิน การกำหนดเขตที่ดิน การเช่า ค่าอุปการะเลี้ยงดูรกรงและคดีอื่นที่มีทุนทรัพย์ไม่เกิน 10,000 ยูโร

(2) ศาลอุทธรณ์ (Les Cours d'appel) โดยหลักแล้วศาลอุทธรณ์แต่ละศาลมีเขตครอบคลุมพื้นที่ตั้งแต่ 2 départements ขึ้นไป แต่ละศาลประกอบไปด้วยหลายแผนกหรือคณะ (Chambers) ซึ่งมีจำนวนผู้พิพากษาอย่างน้อย 6 คน ศาลอุทธรณ์มีอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีที่อุทธรณ์มาจากศาลล่างทั้งในปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย การพิจารณาคดีโดยทั่วไปจะต้องมีผู้พิพากษาอย่างน้อย 3 คน (รวมทั้งผู้พิพากษาหัวหน้าแผนกหรือคณะ) แต่หาก

⁹² ธนกร วรปรัชญากุล. (2547, มกราคม-เมษายน). "ระบบศาลยุติธรรมและการขอให้มีการทบทวนคำพิพากษาของศาลในประเทศฝรั่งเศส." *ศาลพาห*, 51 (1), หน้า 50.

* 1 ยูโร เท่ากับ 38.62 บาท, อัตราแลกเปลี่ยนธนาคารแห่งประเทศไทย ณ วันที่ 20 พฤษภาคม 2556.

⁹³ Organization of justice for the first judgment of Civil Court of France. Retrieved December 20, 2012, from <http://www.justice.gouv.fr/organisation-de-la-justice-10031/lordre-judiciaire-10033>

เป็นกรณีการพิจารณาที่เรียกว่า “Audiences Solennelles” เช่น การพิจารณาพิพากษาคดีที่ได้ถูกส่งกลับมาจากศาลสูงสุดแล้วจะต้องประกอบด้วยองค์คณะผู้พิพากษา 5 คน บทบาทหน้าที่ของศาลอุทธรณ์นั้น นอกจากทำหน้าที่ทั่วไป คือเป็นศาลลำดับขั้นที่สองแล้ว ในบางกรณียังทำหน้าที่เป็นศาลลำดับแรก เช่น เป็นศาลที่ทำการพิจารณาคำร้องคัดค้านผู้พิพากษา (des demandes de récusation) ซึ่งคำสั่งของศาลอุทธรณ์ในกรณีนี้ถือเป็นที่สุดต้องห้ามอุทธรณ์⁹⁴

(3) ศาลสูงสุด (La Cour de cassation) มีเพียงศาลเดียว ประกอบไปด้วย 6 แผนก คือ แผนกคดีอาญา 1 แผนก และแผนกคดีแพ่ง 3 แผนก แผนกคดีพาณิชย์และการคลัง 1 แผนก และแผนกคดีแรงงานและประกันสังคม 1 แผนก ศาลสูงสุดของฝรั่งเศสจะแตกต่างจากศาลของประเทศอื่น ๆ เนื่องจากไม่ได้เป็นศาลในลำดับที่สาม แต่มีบทบาทที่สำคัญคือทำหน้าที่ควบคุมความถูกต้องของการแปลกฎหมายในการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลล่าง บทบาทดังกล่าวเป็นหลักประกันความเป็นเอกภาพของการบังคับใช้กฎหมายแห่งของฝรั่งเศส โดยมีอำนาจในการพิจารณาเฉพาะแต่ในปัญหาข้อกฎหมาย ส่วนข้อเท็จจริงยึดถือตามที่ศาลล่างได้ฟังมา สำหรับการพิจารณาเฉพาะแต่ในปัญหาข้อกฎหมายนั้น ศาลสูงสุดไม่มีอำนาจในการมีคำพิพากษาวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาของคดี แต่มีหน้าที่ในการควบคุมสอดส่องการบังคับใช้กฎหมายของศาลล่างให้เป็นไปโดยถูกต้อง หากมีการบังคับใช้กฎหมายของศาลล่างไม่ถูกต้องหรือคำพิพากษาขัดต่อบทบัญญัติของกฎหมายอย่างชัดเจน ศาลสูงสุดก็เพียงแต่มีคำพิพากษายกคำพิพากษาของศาลล่าง และส่งคดีกลับไปให้ศาลล่างอื่น (ในระดับเดียวกับศาลล่างเดิม) ที่ไม่ใช่ศาลล่างที่เคยพิจารณาพิพากษาคดีนั้น เป็นผู้พิจารณาพิพากษาใหม่ และเข้าสู่การพิจารณาของที่ประชุมใหญ่ศาลสูงสุดซึ่งหากที่ประชุมใหญ่พิพากษายกคำพิพากษาของศาลล่างที่สองนี้อีก ศาลสูงสุดก็จะส่งคดีไปยังศาลล่างอื่น ซึ่งเป็นศาลที่สามให้พิจารณาตัดสินคดี ในกรณีนี้ ศาลล่างที่สามนี้จะต้องตัดสินคดีโดยยึดถือคำพิพากษาของศาลสูงเป็นหลัก จะวินิจฉัยเป็นอย่างอื่นไม่ได้

ศาลสูงสุดประกอบด้วยองค์คณะผู้พิพากษาอย่างน้อย 7 คน สำหรับการนั่งพิจารณาคดีตามปกติธรรมดา และยังมีการพิจารณาร่วมกันระหว่างผู้พิพากษาของ 2 แผนก ในกรณีที่การพิจารณาพิพากษาอาจก่อให้เกิดผลการขัดแย้งระหว่างผู้พิพากษา 2 แผนกดังกล่าวและยังมีการประชุมใหญ่ในกรณีที่มีการพิจารณาคดีที่ศาลสูงสุดได้เคยส่งกลับไปให้ศาลล่างพิจารณาครั้งหนึ่งแล้ว และได้มีการฎีกามายังศาลสูงสุดอีกครั้งหนึ่งในประเด็นปัญหาข้อกฎหมายในประเด็นเดิม⁹⁵

⁹⁴ วรรณชัย บุญบำรุง, ธนกฤต วรรณชชากุล, สิริพันธ์ พลรบ และเรวดี ขวัญทองยิ้ม. เล่มเดิม. หน้า 194.

⁹⁵ แหล่งเดิม.

2) ระบบการอุทธรณ์ฎีกาและการจำกัดคดีในชั้นฎีกาของศาลสูงประเทศฝรั่งเศส

(1) การอุทธรณ์คำพิพากษา การอุทธรณ์ของประเทศฝรั่งเศสใช้ระบบสิทธิคู่ความสามารถอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลชั้นต้นไปยังศาลอุทธรณ์ได้เสมอ โดยสามารถอุทธรณ์ได้ทั้งปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมาย แต่มีข้อห้ามไม่ให้คู่ความเสนอข้อต่อสู้หรือข้ออ้างใหม่ต่อศาลอุทธรณ์ ซึ่งข้อห้ามดังกล่าวมาจากเหตุผลของหลักการเรื่องระบบศาลสองชั้นที่มีจุดมุ่งหมายไม่ให้มีคดีค้างในศาลสูงมากจนเกินไป และผู้มีสิทธิที่จะยื่นอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลได้นั้นต้องเป็นคู่ความในคดีในศาลชั้นต้นซึ่งมีส่วนได้เสียในคดี เว้นแต่ว่าคู่ความนั้นจะได้สละสิทธิในการอุทธรณ์ อย่างไรก็ตามในคดีที่ไม่มีข้อพิพาท บุคคลภายนอกซึ่งได้รับแจ้งผลของคำพิพากษามีสิทธิที่จะยื่นอุทธรณ์คำพิพากษาได้ด้วย นอกจากนี้ บุคคลภายนอกที่มีส่วนได้เสียในคดี แม้มิได้เป็นคู่ความหรือผู้แทนในคดีสามารถที่จะร้องสอดเข้ามาในคดีด้วยการยื่นอุทธรณ์คำพิพากษาศาลได้ และเมื่อศาลได้พิจารณาถึงพฤติการณ์แห่งคดีแล้วศาลอาจเรียกบุคคลภายนอกซึ่งต้องถูกบังคับตามคำพิพากษาให้เข้ามาในคดีได้ด้วย โดยปกติแล้วระยะเวลาในการยื่นอุทธรณ์ในคดีแพ่งจะมีกำหนดระยะเวลา 1 เดือน แต่ในบางกรณีกำหนดเวลายาวกว่านี้

การยื่นอุทธรณ์คำพิพากษาศาลนี้เป็นไปตามหลัก *double degree de jurisdiction* ซึ่งมีความหมายว่า คู่ความในคดีมีสิทธิที่จะให้คดีของตนได้รับการพิจารณาพิพากษาจากศาลสองศาลที่ต่างกัน ซึ่งมีลำดับศาลที่ต่างกัน โดยภายใต้เงื่อนไขอย่างเดียวกัน โดยศาลชั้นต้นเป็นศาลในลำดับแรก ส่วนศาลอุทธรณ์เป็นศาลในลำดับที่สอง ทั้งนี้เพื่อเป็นหลักประกันความยุติธรรม เนื่องจากผู้พิพากษาในศาลชั้นต้นอาจพิจารณาพิพากษาคดีผิดพลาดได้ จึงจำเป็นต้องให้มีการพิจารณาทบทวนใหม่โดยผู้พิพากษาที่มีประสบการณ์สูงกว่า⁹⁶ โดยศาลอุทธรณ์จะต้องทำการพิจารณาพิพากษาคดีใหม่ทั้งในปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมายซึ่งอาจจะพิพากษายืนหรือกลับคำพิพากษาศาลชั้นต้น

(2) การฎีกาคำพิพากษา ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าศาลสูงสุดของฝรั่งเศสไม่ใช่ศาลลำดับที่สาม (*troisième degré de jurisdiction*) การฎีกาต่อศาลสูงสุดของฝรั่งเศสเป็นการโต้แย้งคัดค้านคำพิพากษาที่เป็นกรณีพิเศษ โดยเป็นกระบวนการนำคดีที่ศาลล่างได้ตัดสินเป็นที่สุดแล้วเสนอต่อศาลสูงสุดซึ่งเป็นศาลลำดับชั้นสูงสุดของศาลยุติธรรมเพื่อให้มีการ “*la cassation*” ซึ่งหมายถึง การยกเลิกบอกล้างคำตัดสินของศาล การฎีกาในกรณีนี้ไม่ใช่เป็นการฎีกาเพื่อขอให้กลับคำพิพากษา (ซึ่งเป็นอำนาจหน้าที่ของศาลอื่นนอกจากศาลเดิมที่มีคำพิพากษาซึ่งศาลสูงสุดได้ส่งไปให้) อีกทั้งไม่ได้เป็นวิธีการเปลี่ยนแปลงคำพิพากษาเนื่องจากศาลสูงสุดของฝรั่งเศส

⁹⁶ ธนกร วรปรัชญากุล. เล่มเดิม. หน้า 60.

ไม่ได้วินิจฉัยคดีนั้นใหม่ทั้งหมด บทบาทของศาลสูงสุดเป็นเพียงแต่การตรวจสอบข้ออ้างเกี่ยวกับกฎหมายที่เป็นประเด็นที่มีการอุทธรณ์มา ส่วนปัญหาข้อเท็จจริงจะเป็นอำนาจโดยเด็ดขาดของศาลล่างที่จะเป็นผู้วินิจฉัยและศาลสูงสุดจะมีคำพิพากษาเพียง 2 ประการ คือ ยกอุทธรณ์หรือยกคำพิพากษาของศาลล่าง⁹⁷

ตามบทบัญญัติมาตรา 604 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งฝรั่งเศส ได้กำหนดว่าการฎีกาคำพิพากษามีวัตถุประสงค์เพื่อให้มีการตรวจสอบคำพิพากษาของศาลล่างในกรณีที่ไม่สอดคล้องและเป็นไปตามบทบัญญัติของกฎหมาย โดยมีการกำหนดปัญหาข้อกฎหมายที่สามารถฎีกาได้มีดังต่อไปนี้⁹⁸ คือ

ก. มีการล่วงละเมิดบทบัญญัติของกฎหมาย (la violation de la loi) ศาลสูงสุดทำหน้าที่เป็นหลักประกันป้องปรามการละเมิดบทบัญญัติของกฎหมายของคำพิพากษา การล่วงละเมิดบทบัญญัติของกฎหมายย่อมเป็นเหตุให้มีการยื่นฎีกาคำพิพากษาได้ และศาลสูงสุดมีอำนาจยกเลิกเพิกถอนคำพิพากษาของศาลล่างที่ฝ่าฝืนบทบัญญัติของกฎหมายได้

ข. ศาลที่พิจารณาคดีไม่มีอำนาจ (l'incompétence) ในกรณีที่คู่ความกล่าวอ้างว่าศาลที่พิจารณาคดีนั้นไม่มีอำนาจ คู่ความจะต้องหยิบยกเรื่องอำนาจศาลขึ้นว่ากล่าวในศาลที่มีการพิจารณาปัญหาข้อพิพาทในคดีนั้นก่อน คู่ความจะนำเรื่องที่ศาลไม่มีอำนาจพิจารณาคดีขึ้นว่ากล่าวเป็นครั้งแรกในศาลสูงสุดไม่ได้ ในกรณีเป็นเรื่องที่ศาลไม่มีอำนาจในการพิจารณาคดี (incompetence d'attribution) ตามมาตรา 92 ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งฝรั่งเศส กำหนดว่า ศาลสูงสุดจะหยิบยกเรื่องนี้ขึ้นพิจารณาเองได้แต่เฉพาะกรณีที่ว่าคดีนั้นอยู่ในอำนาจพิจารณาของศาลปกครองหรือศาลอาญาเท่านั้น ส่วนกรณีที่เป็นเรื่องว่าคดีนั้นไม่อยู่ในเขตอำนาจศาลที่จะพิจารณาได้ (incompetence territoriale) ในกรณีที่เป็นคดีที่ไม่มีข้อพิพาท ศาลสูงสุดสามารถหยิบยกขึ้นมาพิจารณาเองได้เสมอ ส่วนในกรณีที่เป็นคดีที่มีข้อพิพาท ศาลจะหยิบยกเรื่องนี้ขึ้นพิจารณาเองได้แต่เฉพาะเป็นคดีที่พิพาทเกี่ยวกับสภาพบุคคล หรือเป็นกรณีที่กฎหมายบัญญัติให้อำนาจไว้เป็นการเฉพาะเจาะจงแก่ศาลอื่นหรือในกรณีจำเลยขาดนัด

ค. ศาลใช้อำนาจเกินขอบเขตหรือละเมิดอำนาจ (excès de pouvoir) การที่ศาลใช้อำนาจเกินขอบเขต เป็นกรณีที่ศาลยุติธรรมก้าวล่วงอำนาจของฝ่ายนิติบัญญัติและอำนาจของฝ่ายบริหาร ความหมายของการที่ศาลใช้อำนาจเกินขอบเขตนี้ควรที่จะต้องพิจารณาโดยความหมายอย่างกว้าง เพราะไม่ใช่แต่เฉพาะกรณีที่ศาลยุติธรรมก้าวล่วงอำนาจของฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหารเท่านั้นที่จะถือว่าเป็นการที่ศาลใช้อำนาจเกินขอบเขต แต่ยังมีกรณีที่ศาลยุติธรรมใช้อำนาจโดยที่

⁹⁷ วรรณชัย บุญบำรุง, ธนกฤต วรรณชชากุล, สิริพันธ์ พลรบ และเรวดี ขวัญทองยิ้ม. เล่มเดิม. หน้า 242.

⁹⁸ ธนกร วรปรัชญากุล. เล่มเดิม. หน้า 65-68.

ไม่มีกฎหมายให้อำนาจไว้ ใช้ดุลยพินิจก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลหนึ่งบุคคลใด โดยที่ไม่เป็นประโยชน์ต่อการวินิจฉัย หรือการที่ศาลยุติธรรมใช้อำนาจขัดต่อหลักการพื้นฐานของกฎหมายวิธีพิจารณาความ ได้แก่ สิทธิในการต่อสู้คดีของจำเลย เป็นต้น ในเรื่องนี้การฎีกาคำพิพากษาศาลฎีกาเหมือนจะเป็นหนทางเดียวที่คู่ความจะใช้เยียวยาแก้ไขความเสียหายได้

ง. คำพิพากษาของศาลขัดแย้งกัน (la contrariété de jugements) เป็นกรณีที่คำพิพากษาของศาลซึ่งมีคู่ความรายเดียวกันมีความขัดแย้งกัน ได้แก่ กรณีที่คำพิพากษา 2 เรื่องมีความขัดแย้งกัน และคำพิพากษาทั้งสองเรื่องไม่สามารถขอให้มีการทบทวนคำพิพากษาใหม่ตามกรณีปกติได้ (recours ordinaire) ตามมาตรา 618 ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งฝรั่งเศส ได้กำหนดให้สามารถฎีกาคำพิพากษาได้ แม้ว่าคำพิพากษาทั้งสองเรื่องหรือเรื่องใดเรื่องหนึ่งจะยังไม่ถึงที่สุดโดยการพิจารณาพิพากษาของศาลล่าง และแม้ว่าจะได้มีการยื่นฎีกาคำพิพากษาเรื่องใดเรื่องหนึ่งแล้วและศาลสูงสุดมีคำสั่งยกฎีกาเรื่องนั้นและแม้ว่าคู่ความในคำพิพากษาทั้งสองเรื่องจะเป็นคนละรายกัน เมื่อศาลสูงสุดพบว่าคำพิพากษาทั้งสองเรื่องมีความขัดแย้งกัน ศาลสูงสุดสามารถที่จะยกเลิกคำพิพากษาเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือทั้งสองเรื่องได้แล้วแต่กรณี

จ. การไม่ปฏิบัติตามรูปแบบของกฎหมายวิธีพิจารณาความ (l'observation des formes) เป็นกรณีการไม่ปฏิบัติตามรูปแบบของกฎหมายวิธีพิจารณาความอันเป็นเหตุให้มีการเพิกถอนการที่นำไปนั้น ซึ่งได้แก่ การไม่ปฏิบัติตามรูปแบบของกระบวนการพิจารณาคดีและรูปแบบของคำพิพากษาที่ถูกต้อง ซึ่งกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งฝรั่งเศสได้บัญญัติผลของการที่ไม่ปฏิบัติตามรูปแบบดังกล่าวไว้ในหลายมาตรา ในกรณีของคำพิพากษาศาลนั้นจำเป็นต้องมีการให้เหตุผลของคำพิพากษาศาลด้วย และในกรณีที่ศาลมีคำพิพากษาโดยไม่ได้ระบุเหตุผลในคำพิพากษาหรือเหตุผลของคำพิพากษาไม่เพียงพอ ย่อมเป็นเหตุให้มีการฎีกาคำพิพากษาศาลนั้นได้

ฉ. คำพิพากษาศาลขาดกฎหมายรองรับ (la perte de fondement juridique) กรณีที่จะเกิดเรื่องนี้ขึ้นได้ ได้แก่ กรณีที่คำพิพากษาศาลนั้นเดิมทีแล้วถูกต้องตามกฎหมายในวันที่ศาลมีคำพิพากษา แต่ว่าต่อมาคำพิพากษานั้นได้ขาดกฎหมายรับรองเนื่องจากมีข้อเท็จจริงเกิดขึ้นใหม่ในภายหลัง ได้แก่ กรณีที่มีกฎหมายใหม่ประกาศบังคับใช้ในระหว่างที่มีคดีอยู่ในระหว่างการพิจารณาของศาลสูงสุด

การฎีกาคำพิพากษาเรื่องใด คำพิพากษาเรื่องนั้นจะต้องมีการพิจารณาพิพากษาจนถึงที่สุดโดยศาลล่างแล้ว ซึ่งได้แก่คำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ และสำหรับคดีแพ่งนั้น การฎีกาคำพิพากษาศาลจะต้องกระทำภายในกำหนดเวลา 2 เดือน

กระบวนการในการฎีกาคำพิพากษาของศาลสูงสุดของประเทศฝรั่งเศสนั้น ศาลสูงสุดจะทำหน้าที่ควบคุมการตีความบทบัญญัติของกฎหมายให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ในกรณีที่

ศาลสูงสุดเห็นว่าคำพิพากษาของศาลที่ถูกยื่นฎีกาเข้ามานั้นถูกต้องตามกฎหมาย ศาลสูงสุดจะมีคำสั่งยกเลิกฎีกาเรื่องนั้น และถือว่าเป็นการสิ้นสุดกระบวนการพิจารณาในชั้นฎีกา และในกรณีที่ศาลมีคำสั่งยกฎีกานี้ คู่ความที่ยื่นฎีกาโดยไม่มีเหตุอันควรจะต้องถูกลงโทษปรับและชดใช้ค่าเสียหายที่เกิดขึ้นแก่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งนอกเหนือจากที่จะต้องรับผิดชอบในบรรดาค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้น แต่ในกรณีที่ศาลสูงสุดเห็นว่าคำพิพากษาศาลล่างที่ถูกยื่นเข้ามานั้นมีการบังคับใช้กฎหมายไม่ถูกต้อง ศาลสูงสุดจะมีคำพิพากษายกคำพิพากษาของศาลระดับล่าง (Cassation) พร้อมทั้งระบุเหตุผลของคำวินิจฉัย และศาลสูงสุดจะส่งคำพิพากษาเรื่องนั้นไปยังศาลล่างอื่นที่เป็นศาลประเภทเดียวกันอยู่ในลำดับเดียวกันที่ไม่ใช่ศาลที่พิจารณาพิพากษาคดีเรื่องนั้นมาก่อนให้ทำการพิจารณาพิพากษาคดีเรื่องนั้นใหม่

สำหรับศาลล่างที่เป็นผู้ทำหน้าที่ในการพิจารณาพิพากษาคดีเรื่องนั้นใหม่จะมีอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีโดยอิสระ ในกรณีที่ศาลล่างใหม่มีคำวินิจฉัยเช่นเดียวกับศาลสูงสุดถือว่าคดีในชั้นฎีกาเป็นอันสิ้นสุดลง แต่หากศาลล่างใหม่ที่มีอิสระในการพิจารณาพิพากษาคดีมีคำพิพากษาเหมือนกับคำพิพากษาของศาลล่างที่ถูกยื่นฎีกา กรณีเช่นนี้ประธานศาลสูงสุดจะต้องนำคำพิพากษาในคดีเรื่องนั้นเข้าสู่การพิจารณาของที่ประชุมใหญ่ของศาลสูงสุด

ในกรณีที่ที่ประชุมใหญ่ของศาลสูงสุดเห็นด้วยกับคำวินิจฉัยของศาลล่างใหม่ที่ประชุมใหญ่ของศาลสูงสุดจะมีอำนาจยกฎีกา เมื่อเห็นว่าคำพิพากษาของศาลล่างถูกต้องตามกฎหมายแล้ว และถือว่าคดีเป็นอันสิ้นสุดในชั้นฎีกา แต่หากในกรณีที่ที่ประชุมใหญ่ของศาลสูงสุดเห็นด้วยกับคำวินิจฉัยของศาลสูงสุด ที่ประชุมใหญ่ของศาลสูงสุดจะวินิจฉัยยกคำพิพากษาของศาลล่าง แล้วส่งคำพิพากษาคดีเรื่องดังกล่าวไปยังศาลล่างอื่นอีกศาลหนึ่งซึ่งเป็นศาลประเภทเดียวกันอยู่ในลำดับเดียวกัน โดยไม่ใช่ศาลล่างที่เป็นศาลเดิมสองศาลที่เคยพิจารณาพิพากษาคดีนั้น ซึ่งศาลล่างใหม่นี้จำเป็นจะต้องมีคำพิพากษาเป็นอย่างเดียวกันกับคำวินิจฉัยของที่ประชุมใหญ่ศาลสูงสุดในประเด็นปัญหาข้อกฎหมายในคดีนั้น

3.1.2.2 ประเทศเยอรมัน

1) โครงสร้างศาลของประเทศเยอรมัน

ประเทศเยอรมันใช้การปกครองในรูปแบบสหพันธรัฐ ประกอบไปด้วยมลรัฐต่าง ๆ ที่เรียกว่า Land แต่ละมลรัฐต่างมีอำนาจปกครองเป็นของตนเอง ระบบศาลมีความเป็นอิสระภายใต้การควบคุมขององค์กรในแต่ละมลรัฐ แต่ก็มีความสัมพันธ์โดยตรงกับระบบศาลของสหพันธรัฐ เนื่องจากโครงสร้างที่เป็นพื้นฐานของระบบศาลมลรัฐจะถูกกำหนดโดยกฎหมายของสหพันธรัฐ จึงมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันตลอดทั่วประเทศ⁹⁹

⁹⁹ ชินานนท์ วงศ์วีระชัย. เล่มเดิม. หน้า 21.

ประเทศเยอรมันได้จัดตั้งศาลออกเป็น 5 ประเภท เพื่อทำหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดี
 ข้าราชการพิเศษไว้ในแต่ละมลรัฐ¹⁰⁰ ได้แก่ ศาลยุติธรรมหรือศาลที่มีเขตอำนาจในคดีทั่วไป (Courts of
 Ordinary or Regular Jurisdiction หรือ Ordentliche Gerichte) ศาลปกครอง (Administrative Courts
 หรือ Verwaltungsgerichte) ศาลแรงงาน (Labour Courts หรือ Arbeitsgerichte) ศาลสังคม (Social
 Courts หรือ Sozialgerichte) และศาลภาษีอากร (Finance Courts หรือ finanzgerichte)

การฟ้องร้องคดีแพ่งและคดีอาญาของเยอรมันอยู่ในเขตอำนาจของศาลยุติธรรม
 (Courts of Ordinary or Regular Jurisdiction หรือ Ordentliche Gerichte) ซึ่งเป็นศาลที่มีบทบาท
 สำคัญและมีเขตอำนาจกว้างขวางที่สุดหากเปรียบเทียบกับศาลประเภทอื่น เนื่องจากศาลยุติธรรม
 รับพิจารณาคดีทุกประเภทที่อยู่นอกเหนือเขตอำนาจศาลข้าราชการพิเศษ และศาลยุติธรรมจะมีอยู่ใน
 ทุกมลรัฐของเยอรมัน

ในแต่ละมลรัฐจะมีศาลอยู่ 3 ระดับ คือ ศาลชั้นต้นระดับล่างหรือศาลแขวง
 (Amtsgericht) ศาลชั้นต้นมลรัฐหรือศาลจังหวัด (Landsgericht) และศาลสูงมลรัฐ (Oberlandesgericht)
 โดยมีศาลสูงสุดของสหพันธ์รัฐ (Bundesgerichtshof) เป็นศาลสูงสุดของประเทศ อยู่ในระดับ
 ที่เหนือกว่าศาลสูงสุดของทุกมลรัฐ โดยศาลแต่ละลำดับมีอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดี
 ดังต่อไปนี้คือ¹⁰¹

(1) ศาลชั้นต้นระดับล่างหรือศาลแขวง (Amtsgericht) เป็นศาลชั้นต้นที่มีอำนาจ
 พิจารณาพิพากษาคดีแพ่งที่มีทุนทรัพย์ที่พิพาทไม่เกิน 5,000 ยูโร¹⁰² และคดีที่ไม่มีทุนทรัพย์
 เช่น คดีพิพาทที่มีผลมาจากสัญญาเช่าระหว่างผู้ให้เช่ากับผู้เช่าหรือผู้เช่าช่วงในอสังหาริมทรัพย์
 คดีพิพาทระหว่างนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับเจ้าของโรงแรม ร้านค้า เจ้าของยานพาหนะ เจ้าของเรือหรือแพ
 เกี่ยวกับความเสียหายที่เกิดขึ้นในทรัพย์สิน ค่าจ้าง ค่าบริการ ค่าโดยสาร ซึ่งเกิดขึ้นเกี่ยวกับการ
 ท่องเที่ยวนั้น ความเสียหายที่เกิดขึ้นโดยเกมส์ นอกจากนี้ ศาลแขวงยังมีอำนาจในการพิจารณา
 พิจารณาพิพากษาคดีเกี่ยวกับครอบครัว ชื่อเรียกร้องเกี่ยวกับการปกครองบุตรและค่าอุปการะเลี้ยงดู
 ชื่อเรียกร้องเกี่ยวกับการแบ่งพินัยกรรมหรือมรดก¹⁰³ เป็นต้น โดยผู้พิพากษาคนเดียวเป็นองค์คณะ
 มีอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งที่อยู่ในเขตอำนาจศาลแขวง

¹⁰⁰ Basic Law for the Federal Republic of German, article 95.

¹⁰¹ รัฐธรรมนูญ. เล่มเดิม. หน้า 70.

¹⁰² Gerichtsverfassungsgesetz 1975 (GVG), section 23.

¹⁰³ Gerichtsverfassungsgesetz 1975 (GVG), section 23a.

(2) ศาลชั้นต้นมลรัฐหรือศาลจังหวัด (Landsgericht) ศาลชั้นต้นมลรัฐแบ่งออกเป็นสองแผนก ได้แก่ แผนกคดีแพ่งและคดีอาญา ตาม Gerichtsverfassungsgesetz (GVG) มาตรา 60 แผนกคดีแพ่งแบ่งออกเป็นองค์คณะคดีแพ่งและองค์คณะคดีพาณิชย์มีอำนาจในการพิจารณาคดีแพ่งทั้งปวงที่อยู่นอกเหนือเขตอำนาจศาลแขวง โดยทำหน้าที่เป็นศาลชั้นต้น และยังทำหน้าที่เป็นศาลอุทธรณ์สำหรับคดีที่รับโอนมาจากศาลแขวง

แผนกคดีทางแพ่งในกรณีที่ทำหน้าที่เป็นศาลชั้นต้นมีอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งที่มีทุนทรัพย์พิพาทเกิน 5,000 ยูโร และคดีเกี่ยวกับสามีและภรรยา เช่น คดีหย่า ขอให้ศาลมีคำพิพากษาว่าการสมรสเป็นโมฆะ เป็นต้น ในกรณีที่ศาลชั้นต้นมลรัฐทำหน้าที่เป็นศาลอุทธรณ์รับวินิจฉัยคดีอุทธรณ์คำพิพากษาและอุทธรณ์คำร้องคำวินิจฉัยอื่น ๆ ของศาลแขวง ตาม GVG มาตรา 72 (1) โดยมีกำหนดระยะเวลาในการยื่นอุทธรณ์ 1 เดือน อย่างช้าที่สุดไม่เกิน 5 เดือน นับแต่ประกาศคำพิพากษา¹⁰⁴ และในการพิจารณาคดีต้องมีผู้พิพากษาอาชีพ 3 คนเป็นองค์คณะ ตาม GVG มาตรา 75

(3) ศาลสูงมลรัฐ (Oberlandesgericht) ทำหน้าที่เป็นศาลสูงหรือศาลฎีกาในการพิจารณาคดีในปัญหาข้อกฎหมายที่ศาลแขวงอุทธรณ์ไปยังศาลจังหวัดโดยศาลจังหวัดทำหน้าที่เป็นศาลอุทธรณ์ คำพิพากษาของศาลสูงมลรัฐถือเป็นที่สุด หรือเป็นศาลอุทธรณ์รับพิจารณาคดีในปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมายในคดีที่เริ่มต้นที่ศาลจังหวัดและยังสามารถฎีกาไปยังศาลสูงสุดของสหพันธ์รัฐได้ ตาม GVG มาตรา 119 (1) และทำหน้าที่เป็นศาลอุทธรณ์สำหรับคดีที่เริ่มที่ศาลแขวงแต่อุทธรณ์โดยตรงต่อศาลสูงสุดของสหพันธ์รัฐ อีกทั้งยังทำหน้าที่เป็นศาลชั้นต้นในคดีอาญาที่สำคัญและมีโทษรุนแรงที่สุดคือ คดีอาญาเกี่ยวกับกบฏหรือทรยศประเทศ องค์คณะของศาลสูงมลรัฐประกอบด้วยผู้พิพากษาอาชีพ 3 คน ตาม GVG มาตรา 122

(4) ศาลยุติธรรมสูงสุดสหพันธ์รัฐ (Bundesgerichtshof or The Federal Court of Justice) เป็นศาลที่มีอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีคำพิพากษาอุทธรณ์ของศาลสูงมลรัฐ โดยการฎีกาไปยังศาลยุติธรรมสูงสุดสหพันธ์รัฐสามารถฎีกาได้เฉพาะแต่ในปัญหาข้อกฎหมายเท่านั้น โดยข้อที่จะยกขึ้นฎีกาได้นั้นต้องเป็นข้อกฎหมายใหม่หรือเป็นเรื่องที่แตกต่างกันจากรรทัดฐานเดิมของศาลสูงสุดสหพันธ์รัฐ ตาม GVG มาตรา 113 และมีอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลชั้นต้นมลรัฐในฐานะศาลชั้นต้นที่ก้าวกระโดดข้ามศาลสูงมลรัฐ โดยยื่นฎีกาโดยตรงต่อศาลยุติธรรมสูงสุดสหพันธ์รัฐ

¹⁰⁴ Zivilprozessordnung 2005 (ZPO), section 511 (2) and 517.

วัตถุประสงค์ของการพิจารณาคดีของศาลยุติธรรมสูงสุดสหพันธรัฐคือเพื่อรักษาความเป็นเอกภาพของคำพิพากษา การพิจารณาพิพากษาคดีในชั้นฎีกาจึงเป็นการวินิจฉัยจำกัดในปัญหาข้อกฎหมายเท่านั้น เพื่อความยุติธรรมในคดีเฉพาะรายและจะให้เหตุผลเมื่อคำพิพากษาของศาลล่างไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือในกรณีที่ศาลสูงมตรัฐอนุญาตให้ฎีกาได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อคำพิพากษานั้นไม่เดินตามคำพิพากษาของศาลยุติธรรมสูงสุดสหพันธรัฐ¹⁰⁵ โดยการอุทธรณ์ในปัญหาข้อกฎหมายนั้นจะไม่คำนึงถึงความจริงที่ว่าศาลชั้นต้นจะมีอำนาจในการพิจารณาคดีหรือไม่ ตาม ZPO มาตรา 545

องค์คณะในการพิจารณาคดีประกอบด้วยของผู้พิพากษา 5 คน โดยหัวหน้าองค์คณะจะต้องเป็นผู้พิพากษาอาชีพ และกำหนดระยะเวลาในการยื่นฎีกาคือ 1 เดือน และอย่างช้าที่สุดไม่เกิน 5 เดือน นับแต่ประกาศคำพิพากษา ตาม ZPO มาตรา 548

2) ระบบการอุทธรณ์ฎีกาและการจำกัดคดีในชั้นฎีกาของศาลสูงประเทศเยอรมัน

(1) การอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลล่าง (Appeal) การอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลล่างไปยังศาลสูงได้นั้น คำพิพากษาดังกล่าวนั้นต้องเป็นคำพิพากษาที่มีผลทำให้คดีเสร็จไปทั้งเรื่อง เช่น คำพิพากษาของศาลแขวงหรือจังหวัด การอุทธรณ์คำพิพากษานั้นต้องอุทธรณ์ภายในระยะเวลา 1 เดือนนับแต่วันที่ได้มีการอ่านคำพิพากษา หรืออย่างช้าที่สุดไม่เกิน 5 เดือน นับแต่วันที่ได้มีการประกาศคำพิพากษาในกรณีที่ไม่มีมีการอ่านคำพิพากษา โดยศาลที่จะรับอุทธรณ์คำพิพากษาอาจหมายถึง ศาลจังหวัด (Landesgericht) ในกรณีที่มีการอุทธรณ์คำพิพากษามาจากศาลแขวงหรือศาลสูงมตรัฐ (Oberlandesgericht) ในกรณีที่มีการอุทธรณ์คำพิพากษามาจากศาลจังหวัด โดยศาลชั้นอุทธรณ์จะรับพิจารณาทั้งในปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมาย นอกจากนี้คู่ความยังสามารถเสนอข้ออ้างและพยานหลักฐานใหม่ได้ หากคำพิพากษาของศาลล่างขัดต่อกฎหมาย คำพิพากษานั้นจะถูกเพิกถอนและศาลอุทธรณ์จะมีคำพิพากษาใหม่

(2) การฎีกาคำพิพากษา (Appeal on point of law) และการจำกัดคดีในชั้นฎีกา คู่ความสามารถฎีกาเฉพาะปัญหาข้อกฎหมายได้เท่านั้น ในกรณีที่ศาลสูงมตรัฐ (Oberlandesgericht) ทำหน้าที่เป็นศาลสูงหรือศาลฎีกามีหน้าที่รับพิจารณาคดีในปัญหาข้อกฎหมายที่ศาลแขวงอุทธรณ์ไปยังศาลจังหวัด โดยศาลจังหวัดทำหน้าที่เป็นศาลอุทธรณ์ โดยในการฎีกานั้น คู่ความจะต้องยื่นฎีกาภายในระยะเวลา 1 เดือนนับแต่วันที่ได้มีการอ่านคำพิพากษาหรืออย่างช้าที่สุดไม่เกิน 5 เดือน นับแต่วันที่ได้มีการประกาศคำพิพากษาในกรณีที่ไม่มีมีการอ่านคำพิพากษา นอกจากนี้ ยังต้องยื่นเหตุผลของฎีกานั้น ๆ ด้วย คดีที่จะเข้าสู่การพิจารณาของศาลสูงได้นั้น ต้องได้รับอนุญาตจากศาลสูงแห่งมตรัฐ ไม่ถือเป็นสิทธิของคู่ความ คำพิพากษาของศาลสูงมตรัฐ

¹⁰⁵ ชาญณรงค์ ปราณิจิตต์ และคณะ. เล่มเดิม. หน้า 97.

ถือเป็นที่สุด หรือการฎีกาในปัญหาข้อกฎหมายในกรณีศาลยุติธรรมสูงสุดสหพันธ์รัฐ (Bundesgerichtshof) ทำหน้าที่เป็นศาลสูงสุดหรือศาลฎีกา ซึ่งจะต้องประกอบไปด้วยเหตุผล 3 ประการดังนี้ คือ

1. เป็นคดีที่มีความสำคัญต่อสาธารณชน
2. เป็นการพัฒนาหรือปรับปรุงกฎหมาย และ
3. เป็นการคงไว้ซึ่งบรรทัดฐานของกฎหมายให้เป็นแนวทางเดียวกัน

การขออนุญาตฎีกานั้นคู่ความต้องขอกจากศาลที่ทำหน้าที่เป็นศาลอุทธรณ์ ในกรณีที่ศาลล่างไม่อนุญาตให้คู่ความฎีกาไปยังศาลยุติธรรมสูงสุดแห่งสหพันธ์รัฐ คู่ความสามารถยื่นอุทธรณ์คำสั่งไม่อนุญาตให้ฎีกาไปยังศาลยุติธรรมสูงสุดแห่งสหพันธ์รัฐเพื่อให้ศาลทบทวนคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ได้ (Appeal Against Refusal of Leave to Appeal)¹⁰⁶ โดยจะต้องมีทุนทรัพย์ในชั้นฎีกานั้นเกินกว่า 20,000 ยูโร

ในกรณีที่ศาลยุติธรรมสูงสุดแห่งสหพันธ์รัฐทำหน้าที่พิจารณาพิพากษาคำพิพากษาของศาลชั้นต้น โดยเป็นการยื่นฎีกาโดยตรงต่อศาลยุติธรรมสูงสุดแห่งสหพันธ์รัฐ การยื่นฎีกาโดยตรงนั้นจะต้องอยู่ในเงื่อนไข 3 ประการ คือ จะต้องเป็นคดีที่ทุนทรัพย์เกิน 600 ยูโร ในกรณีที่คู่ความอาจใช้สิทธิในการอุทธรณ์ไปยังศาลอุทธรณ์ได้ การฎีกาโดยตรงนั้นจะต้องได้รับความยินยอมจากคู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง และศาลยุติธรรมสูงสุดแห่งสหพันธ์รัฐอนุญาตให้ยื่นฎีกาโดยตรงได้ และด้วยเหตุผลทั้ง 3 ประการข้างต้นนี้เอง การยื่นฎีกาโดยตรงไปยังศาลยุติธรรมสูงสุดแห่งสหพันธ์รัฐนั้น

(3) การโต้แย้งคำพิพากษา (Complaint or Beschwerde) การโต้แย้งคำพิพากษาศาลมิได้มีผลเป็นการกลับคำพิพากษาเหมือนการอุทธรณ์หรือฎีกาข้างต้น แต่เป็นการโต้แย้งคำสั่งของศาลทันที ซึ่งจะทำให้ได้ก็ต่อเมื่อมีบทบัญญัติของกฎหมายให้สิทธิไว้โดยชัดแจ้ง และจะได้รับการพิจารณาจากศาลสูงในลำดับต่อไป คำสั่งของศาลอุทธรณ์จะอยู่ในรูปคำสั่งของศาลเอง แต่จะฎีกาคำสั่งต่อไปได้ก็แต่เฉพาะในปัญหาข้อกฎหมายเท่านั้น หากคู่ความมีข้อกล่าวอ้างหรือเหตุผลใหม่สนับสนุน¹⁰⁷

¹⁰⁶ Peter Gottwald. *Review Appeal to the German Federal Supreme Court after the Reform 2001*. p. 6.

¹⁰⁷ ชาญณรงค์ ปราณิจิตต์ และคณะ. เล่มเดิม. หน้า 105.

* 100 เยน เท่ากับ 29.36 บาท, อัตรแลกเปลี่ยนธนาคารแห่งประเทศไทย ณ วันที่ 20 พฤษภาคม 2556.

3.1.2.3 ประเทศญี่ปุ่น

1) โครงสร้างศาลของประเทศญี่ปุ่น

ระบบศาลของประเทศญี่ปุ่นเป็นแบบระบบศาลเดี่ยว จึงไม่มีการจัดตั้งศาลเพื่อการพิจารณาพิพากษาคดีเกี่ยวกับกฎหมายมหาชนโดยเฉพาะ ศาลยุติธรรมจึงเป็นศาลที่มีเขตอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีทุกประเภท ศาลยุติธรรมของญี่ปุ่นแบ่งออกเป็น 2 ลำดับชั้น คือ ศาลสูงสุด (Supreme Court) และศาลชั้นรองซึ่งประกอบไปด้วยศาลแขวง (Summary Courts) ศาลครอบครัว (Family Courts) ศาลจังหวัด (District Courts) และศาลสูง (High Courts) โดยอำนาจของแต่ละศาลมีดังต่อไปนี้

(1) ศาลแขวง (Summary Courts) พระธรรมนูญศาลยุติธรรม (Court Act) กำหนดว่าศาลแขวงมีเขตอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีในชั้นแรก (First Instance) เฉพาะในคดีแพ่งที่มีทุนทรัพย์ไม่เกิน 1,400,000 เยน* ยกเว้นคดีปกครองที่ไม่มีการจำกัดจำนวนทุนทรัพย์ ตามมาตรา 33 และผู้พิพากษาเพียงนายเดียวนี้อำนาจในการพิจารณาคดีทั้งปวงของศาลแขวงได้ตามมาตรา 35 ปัจจุบันศาลแขวงมีทั้งหมด 438 ศาล ทั่วประเทศญี่ปุ่น

(2) ศาลครอบครัว (Family Courts) เป็นศาลชั้นต้นประเภทพิเศษในลำดับชั้นของศาล (Specialized Courts) โดยศาลครอบครัวจะมีเขตอำนาจในการพิจารณาพิพากษาเฉพาะคดีที่เกี่ยวข้องกับเยาวชนและครอบครัวตามที่กำหนดไว้ในพระธรรมนูญศาลยุติธรรมและกฎหมายอื่น¹⁰⁸ ได้แก่ กฎหมายว่าด้วยการพิจารณาคดีที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ภายในครอบครัว (Domestic Relation Trail Law) กฎหมายว่าด้วยการดำเนินคดีเกี่ยวกับสิทธิและสภาพบุคคล (Personal Status Litigation Act) และกฎหมายเกี่ยวกับเยาวชน (Juvenile Act) เช่น การหย่า การเรียกค่าเลี้ยงดูบุตร การตั้งผู้แทนโดยชอบธรรม การรับบุตรบุญธรรม เป็นต้น การจัดตั้งศาลครอบครัวมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ศาลดังกล่าวมีความเชี่ยวชาญในการพิจารณาคดีที่เกี่ยวข้องกับเยาวชนและครอบครัวโดยเฉพาะ เนื่องจากศาลต้องมีบทบาทหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีเกี่ยวกับความสัมพันธ์ภายในครอบครัว คดีที่อยู่ในเขตอำนาจของศาลครอบครัวจะมีผู้พิพากษาคนเดียวหรือองค์คณะผู้พิพากษา 3 คน ทำหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดี ตามที่กฎหมายบัญญัติ ศาลครอบครัวมีจำนวนทั้งหมด 50 ศาล และ 203 สาขาทั่วประเทศญี่ปุ่น

(3) ศาลจังหวัด (District Courts) เป็นศาลชั้นต้น (First Instance) ที่มีอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งและคดีอาญาที่มีได้อยู่ในเขตอำนาจของศาลอื่น นอกจากนี้ ศาลจังหวัดยังมีเขตอำนาจในการพิจารณาคดีแพ่งที่อุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลแขวง (Second Instance) ส่วนคดีอาญาทุกคดีนั้นต้องอุทธรณ์ไปยังศาลสูง การพิจารณาพิพากษาคดีนั้น โดยหลัก

¹⁰⁸ Court Act, article 31-3.

แล้วกระทำโดยผู้พิพากษานายเดียว แต่ในกรณีที่ดินนั้นเป็นคดีอาญาที่มีโทษประหารชีวิต จำคุกตลอดชีวิต หรือจำคุกตั้งแต่ 1 ปีขึ้นไป ยกเว้นความผิดบางประเภทที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย คดีแพ่งที่อุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลแขวง และคดีที่กฎหมายอื่นกำหนด จะต้องพิจารณาพิพากษาโดยองค์คณะผู้พิพากษา 3 คน ตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 26

(4) ศาลสูง (High Courts) ทำหน้าที่เป็นศาลชั้นต้นในการพิจารณาพิพากษาคดีปกครองต่างๆ และทำหน้าที่เป็นศาลอุทธรณ์ในคดีที่อุทธรณ์คำพิพากษา (Koso Appeals) หรืออุทธรณ์คำสั่งระหว่างพิจารณา (Kokoku Appeals) ของศาลจังหวัดและศาลครอบครัว ยกเว้นคดีที่อุทธรณ์คำสั่งของศาลจังหวัดหรือศาลครอบครัวซึ่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความกำหนดให้เป็นอำนาจของศาลสูงสุด นอกจากนี้ ศาลสูงยังมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาที่อุทธรณ์คำพิพากษาของศาลแขวงโดยตรงต่อศาลอุทธรณ์และคดีแพ่งที่อุทธรณ์คำพิพากษาศาลจังหวัด โดยเป็นการอุทธรณ์ครั้งที่ 2 ตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 16

การพิจารณาพิพากษาคดีในศาลสูงต้องมีองค์คณะผู้พิพากษา 3 คน ยกเว้นคดีบางประเภท เช่น คดีเกี่ยวกับการกบฏ (Insurrection Cases) คดีวินัยของผู้พิพากษา (Judges' Disciplinary Cases) และคดีเกี่ยวกับการตรวจสอบคณะกรรมการการค้าที่เป็นธรรม (Fair Trade Commission) เป็นต้น จะต้องผู้พิพากษา 5 คน เป็นองค์คณะ ตามมาตรา 18

(5) ศาลสูงสุด (Supreme Court) เป็นศาลในลำดับชั้นสูงสุดของประเทศญี่ปุ่น ประกอบด้วยสมาชิก 15 คน คือ ประธานศาลสูงสุดและผู้พิพากษาศาลสูงสุดอีก 14 คน ตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 5 โดยศาลสูงสุดมีอำนาจตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย คำสั่ง และระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

โดยหลักแล้วศาลสูงสุดมีอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีที่ฎีกาคำพิพากษาของศาลล่าง (Final Appeal หรือ Jokoku Appeals) และคดีที่ฎีกาคำสั่งระหว่างพิจารณาของศาลล่าง (Kokoku Appeals) สำหรับคดีที่มีเหตุแห่งการฎีกาตามที่กำหนดในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความตามมาตรา 7 แต่ในกรณีที่ไม่มีเหตุแห่งการฎีกา คู่ความที่ไม่พอใจในคำวินิจฉัยของศาลล่างอาจยื่นคำร้องขอให้ศาลสูงสุดรับพิจารณาพิพากษาคดี (Petition for Acceptance of Final Appeal) ในการเลือกรับคดีไว้พิจารณาพิพากษานั้นเป็นดุลยพินิจของศาลสูงสุด ซึ่งมักรับพิจารณาเฉพาะคดีที่มีความสำคัญอันเกี่ยวกับการตีความปัญหาข้อกฎหมาย โดยศาลสูงสุดผูกพันที่จะต้องยอมรับข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏอยู่ในคำพิพากษาที่อุทธรณ์มายังศาลสูงสุด ซึ่งพิจารณาคดี โดยการตรวจสอบเอกสารเท่านั้น

การพิจารณาพิพากษาคดีในศาลสูงสุดนั้นจะนั่งพิจารณาแบบเต็มศาลที่เรียกว่า องค์คณะใหญ่ (Grand Bench) ประกอบด้วยผู้พิพากษาศาลสูงสุดทั้งหมด และแบ่งออกเป็น

องค์คณะเล็ก (Pretty Bench) จำนวน 3 องค์คณะ ซึ่งประกอบด้วยผู้พิพากษาองค์คณะละ 5 คน ตามมาตรา 9 เมื่อมีการยื่นฎีกาโดยหลักองค์คณะเล็กจะทำหน้าที่พิจารณาคดี แต่หากคดีที่มีประเด็นปัญหาเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญ คดีดังกล่าวจะส่งไปสู่การพิจารณาพิพากษาโดยองค์คณะใหญ่ ศาลสูงสุดมีอำนาจพิพากษายกฎีกาเมื่อเห็นว่าคำพิพากษาศาลล่างชอบด้วยกฎหมาย และในกรณีที่ศาลสูงสุดพิพากษากลับคำพิพากษาของศาลล่าง จะส่งสำนวนคดีไปพิจารณาพิพากษาในศาลล่างนั้น หรืออาจพิพากษาเองได้หากเห็นสมควร¹⁰⁹

2) ระบบการอุทธรณ์ฎีกาและการจำกัดคดีในชั้นฎีกาของศาลสูงประเทศญี่ปุ่น

(1) การอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลล่าง (Koso Appeals) คู่ความที่แพ้คดีในศาลชั้นต้นสามารถยื่นอุทธรณ์ต่อศาลชั้นที่สูงกว่าที่มีเขตอำนาจในการพิจารณาคดีนั้นได้ การอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลจังหวัด จะต้องยื่นต่อศาลสูง ส่วนการอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลแขวง ต้องยื่นต่อศาลจังหวัด โดยอุทธรณ์ต้องทำเป็นลายลักษณ์อักษรและระบุให้ชัดเจนถึงคู่ความและคำพิพากษาที่ได้แย้ง ความประสงค์ในการอุทธรณ์ของผู้อุทธรณ์ โดยต้องยื่นต่อศาลชั้นต้นพร้อมกับค่าขึ้นศาลภายใน 2 สัปดาห์ นับแต่วันที่ผู้อุทธรณ์ทราบคำพิพากษา โดยที่ผู้อุทธรณ์ไม่ต้องแสดงเหตุผลในการอุทธรณ์ แต่ต้องยื่นคำแถลงถึงเหตุผลที่ได้แย้งคำพิพากษาศาลชั้นต้นภายใน 50 วัน นับแต่วันที่ได้รับแจ้งว่าศาลชั้นอุทธรณ์รับอุทธรณ์ การอุทธรณ์นั้นสามารถอุทธรณ์ได้ทั้งปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมาย และหลังจากที่กระบวนการพิจารณาคดีเสร็จสิ้นลง ศาลชั้นอุทธรณ์จะมีคำพิพากษากลับคำพิพากษาศาลชั้นต้นหรือยกอุทธรณ์แล้วแต่กรณี ในกรณีที่ศาลชั้นอุทธรณ์พิพากษากลับคำพิพากษาของศาลชั้นต้น ศาลอาจส่งคดีไปให้ศาลชั้นต้นทำคำพิพากษาหรือศาลชั้นอุทธรณ์จะทำคำพิพากษาเองด้วยเหตุผลที่ว่าพบข้อเท็จจริงใหม่ก็ได้¹¹⁰

(2) การฎีกาคำพิพากษา (Jokoku Appeals) และการจำกัดคดีในชั้นฎีกา

คู่ความฝ่ายที่แพ้คดีในศาลชั้นอุทธรณ์อาจยื่นฎีกาต่อศาลชั้นที่สูงกว่าที่มีเขตอำนาจในการพิจารณาคดีนั้นได้ โดยการฎีกาคำพิพากษาของศาลสูงจะต้องยื่นฎีกาต่อศาลสูงสุด ส่วนการฎีกาคำพิพากษาของศาลจังหวัดให้ยื่นต่อศาลสูงที่มีเขตอำนาจในการพิจารณา โดยการยื่นฎีกาคำพิพากษานั้น ศาลสูงสุดมีอำนาจใช้ดุลยพินิจเลือกรับคดีที่มีประเด็นปัญหาข้อกฎหมายเกี่ยวข้องกับรัฐธรรมนูญ และการตีความกฎหมายต่าง ๆ โดยมีหลักเกณฑ์ในการเลือกรับคดี ดังนี้

¹⁰⁹ Judicial Function Supreme Court of Japan, Retrieved May 20, 2013, from http://www.courts.go.jp/english/judicial_sys/overview_of/overview/index.html

¹¹⁰ ชาญณรงค์ ปราณิจิตต์ และคณะ. เล่มเดิม. หน้า 136.

1. เป็นคดีประเภทที่กฎหมายกำหนด ศาลสูงสุดมีอำนาจรับพิจารณาคดีที่ฎีกาคำพิพากษาศาลล่าง (Jokoku Appeals) และคดีที่ฎีกาคำสั่งระหว่างพิจารณาของศาลล่าง (Kokoku Appeals) ดังต่อไปนี้¹¹¹

1) คดีที่ฎีกาคำพิพากษาศาลล่าง (Jokoku Appeals) สามารถแบ่งออกเป็น 5 ประเภทได้แก่

- ก. คดีที่ฎีกาคำพิพากษาศาลอุทธรณ์
- ข. คดีที่อุทธรณ์คำพิพากษาของศาลจังหวัดหรือศาลครอบครัวโดยตรงต่อศาลสูงสุด หรือคดีที่อุทธรณ์คำพิพากษาคืออาญาของศาลแขวงโดยตรงต่อศาลสูงสุด
- ค. คดีที่อุทธรณ์ต่อศาลอุทธรณ์ แต่มีการโอนคดีมายังศาลสูงสุดด้วยเหตุผลพิเศษ
- ง. คดีที่ฎีกาคำพิพากษาคดีแพ่งของศาลอุทธรณ์ในฐานะเป็นศาลที่พิจารณาในชั้นสุดท้าย
- จ. คดีพิเศษที่ฎีกาคำพิพากษาคืออาญาอันถึงที่สุดตามกฎหมาย โดยอัยการสูงสุด (Prosecutor General)

2) คดีที่ฎีกาคำสั่งระหว่างพิจารณาของศาลล่าง (Kokoku Appeals) แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

- ก. คดีที่อุทธรณ์คำสั่งระหว่างพิจารณาในคดีแพ่ง หรือคดีที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ภายในครอบครัว ด้วยเหตุผลว่าคำสั่งดังกล่าวขัดต่อรัฐธรรมนูญ หรือเป็นคำสั่งที่ศาลอุทธรณ์รับรองให้ฎีกาได้เนื่องจากเป็นคดีที่มีความสำคัญอันเกี่ยวกับการตีความกฎหมายและคำสั่งต่าง ๆ
- ข. คดีที่อุทธรณ์คำสั่งระหว่างพิจารณาคืออาญาในกรณีพิเศษตามที่กำหนดในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ด้วยเหตุว่าคำสั่งนั้นขัดต่อรัฐธรรมนูญ หรือขัดต่อแนวบรรทัดฐานคำพิพากษาศาลสูงสุด

2. เป็นคดีที่มีเหตุแห่งการฎีกาตามที่กฎหมายกำหนด ซึ่งแบ่งตามประเภทของคดี ดังนี้

1) คดีแพ่งและคดีปกครอง โดยต้องมีเหตุแห่งการฎีกาตามที่บัญญัติในกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง¹¹² ดังนี้

ก. คำพิพากษาศาลล่างขัดต่อรัฐธรรมนูญ หรือตีความไม่ตรงตามเจตนารมณ์แห่งรัฐธรรมนูญ

ข. คำพิพากษาของศาลล่างไม่ชอบด้วยกฎหมายด้วยเหตุผลดังต่อไปนี้

(1) คำพิพากษาของศาลไม่ชอบด้วยบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

¹¹¹ Meryll Dean. (2002). *Japanese Legal System*. pp. 352-353.

¹¹² Code of Civil Procedure, article 312.

(2) ผู้พิพากษาที่ไม่มีอำนาจทำคำพิพากษาศาลตามกฎหมายเข้าร่วมเป็นองค์คณะในการพิพากษาคดี

(3) การทำคำพิพากษาขัดต่อบทบัญญัติแห่งเขตอำนาจศาล

(4) การทำคำพิพากษาโดยปราศจากการเข้าร่วมของบุคคลตามที่กำหนดในกฎหมายวิธีพิจารณาความ

(5) การทำคำพิพากษาขัดต่อบทบัญญัติของกฎหมายว่าด้วยการแถลงการณ์ด้วยวาจา

(6) คำพิพากษาคาดเหตุผลประกอบการวินิจฉัย หรือมีเหตุผลขัดแย้งกัน

นอกจากนี้ ในกรณีที่ไม่มีเหตุแห่งการฎีกาตามกฎหมาย คู่ความอาจยื่นคำร้องขอให้ศาลสูงสุดรับคดีไว้พิจารณาพิพากษา (Petition for Acceptance of Final Appeal) แทนการฎีกาตามกรณีปกติ โดยศาลสูงสุดอาจมีดุลยพินิจรับคดีไว้พิจารณาพิพากษาได้ หากเห็นว่ามีความขัดต่อไปนี้¹¹³

1. คำพิพากษาของศาลล่างขัดกับแนวบรรทัดฐานคำพิพากษาของศาลสูงสุด หรือขัดต่อคำพิพากษาศาลสูงในกรณีที่ไม่มีแนวบรรทัดฐานคำพิพากษาของศาลสูงสุด

2. คำพิพากษาของศาลล่างมีประเด็นปัญหาข้อกฎหมายสำคัญอันเกี่ยวกับการตีความกฎหมายและกฎระเบียบต่าง ๆ

แต่ถ้าหากศาลสูงสุดพิจารณาคำร้องดังกล่าวแล้วเห็นว่าคดีนั้นไม่มีเหตุสำคัญอันควรได้รับการพิจารณาพิพากษา ศาลสูงสุดจะไม่รับพิจารณาพิพากษาคำร้องนั้น

2) คดีอาญา โดยต้องมีเหตุแห่งการฎีกาตามที่บัญญัติในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา¹¹⁴ ดังนี้

ก. คำพิพากษาของศาลล่างขัดต่อรัฐธรรมนูญ หรือตีความไม่ตรงตามเจตนารมณ์แห่งรัฐธรรมนูญ

ข. คำพิพากษาของศาลล่างขัดต่อแนวบรรทัดฐานคำพิพากษาของศาลสูงสุด หรือขัดต่อคำพิพากษาของศาลสูงในกรณีที่ไม่มีแนวบรรทัดฐานคำพิพากษาของศาลสูงสุด

สำหรับแบบของการฎีกาในคดีแพ่งนั้นต้องทำเป็นลายลักษณ์อักษรและระบุรายละเอียดต่าง ๆ เช่นเดียวกับที่ระบุในการฟ้องอุทธรณ์ โดยจะต้องมีการยื่นฎีกาต่อศาลชั้นอุทธรณ์ภายใน 2 สัปดาห์ นับแต่วันที่ผู้ฎีกาทราบคำพิพากษา โดยที่ผู้ฎีกาไม่ต้องแสดงเหตุผลในการฎีกา แต่ผู้ฎีกาต้องยื่นคำแถลงตามแบบที่กำหนดไว้ในข้อกำหนดศาลสูงสุด และแสดงเหตุผลในการฎีกาต่อ

¹¹³ Code of Civil Procedure, article 318.

¹¹⁴ Final Appeal. Outline of Criminal Justice in Japan, Supreme Court of Japan, Retrieved May 22, 2013, from http://www.courts.go.jp/english/judicial_sys/criminal_justice_index/criminal_justice/index.html

ศาลชั้นอุทธรณ์ภายใน 50 วัน นับแต่วันที่ได้รับแจ้งว่าศาลชั้นฎีการับฎีกา ซึ่งในการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลชั้นฎีกานั้น สามารถพิจารณาได้เฉพาะแต่ในปัญหาข้อกฎหมายที่ปรากฏในคำพิพากษาของศาลชั้นอุทธรณ์เท่านั้น โดยศาลชั้นฎีกาต้องผูกพันกับข้อเท็จจริงในคำพิพากษาของศาลชั้นก่อน ๆ ในคดีแห่งนั้น คำพิพากษาของศาลสูงในฐานะที่เป็นศาลชั้นฎีกา อาจถูกยื่นไปยังศาลสูงสุดได้อีกด้วยเหตุผลที่ว่าขัดต่อรัฐธรรมนูญซึ่งกรณีนี้เรียกว่าเป็นการฎีกาในกรณีพิเศษ¹¹⁵

3.2 โครงสร้างศาล ระบบการอุทธรณ์ฎีกาและการจำกัดคดีแพ่งในชั้นฎีกาตามกฎหมายไทย

จากที่ได้กล่าวไปแล้วในบทที่ 2 ในเรื่องประวัติวิวัฒนาการในการอุทธรณ์ฎีกาของประเทศไทย ลำดับชั้นศาลและระบบการอุทธรณ์ฎีกาที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบัน ในบทที่ 3 ส่วนนี้ ผู้เขียนจะทำการศึกษาถึงโครงสร้างศาลและระบบการอุทธรณ์ฎีกาของไทยในปัจจุบัน โดยในระบบการอุทธรณ์ฎีกาของไทย ผู้เขียนจะศึกษาเฉพาะในส่วนของการฎีกาและการจำกัดคดีแพ่งในชั้นฎีกาตามกฎหมายไทย

3.2.1 โครงสร้างศาล

พระธรรมนูญศาลยุติธรรมของไทย มาตรา 1 ได้กำหนดให้ศาลยุติธรรมตามพระธรรมนูญนี้มีสามชั้น คือ ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา เว้นแต่จะมีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น

1) ศาลชั้นต้น เป็นศาลยุติธรรมที่มีอำนาจในการพิจารณาและชี้ขาดตัดสินคดีเป็นครั้งแรก โดยหลักแล้ว คู่ความจะต้องเสนอคดีของตนต่อศาลชั้นต้นเสียก่อนจึงจะสิทธิในการอุทธรณ์ฎีกาคดีต่อไป ศาลชั้นต้น ได้แก่ ศาลแพ่ง ศาลแพ่งกรุงเทพใต้ ศาลแพ่งธนบุรี ศาลอาญา ศาลอาญากรุงเทพใต้ ศาลอาญาธนบุรี ศาลจังหวัด ศาลแขวง และศาลยุติธรรมอื่นที่พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลนั้นกำหนดให้เป็นศาลชั้นต้น โดยหลักแล้ว ศาลชั้นต้นมีองค์คณะพิจารณาพิพากษาคดีประกอบด้วยผู้พิพากษาอย่างน้อย 2 คน เว้นแต่ในกรณีที่มีบทบัญญัติกำหนดให้ผู้พิพากษาคณะเดียวเป็นองค์คณะมีอำนาจเกี่ยวกับคดีซึ่งอยู่ในอำนาจของศาลนั้นได้

2) ศาลอุทธรณ์และศาลอุทธรณ์ภาค เป็นศาลลำดับสูงที่ถัดจากศาลชั้นต้น มีอำนาจหน้าที่ในการพิจารณาพิพากษารรคดีทั้งปวงที่อุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้น ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าด้วยการอุทธรณ์ และว่าด้วยเขตอำนาจศาล ซึ่งในปัจจุบันมีศาลอุทธรณ์ 1 ศาล และศาลอุทธรณ์ภาคอีก 9 ศาล ศาลอุทธรณ์และศาลอุทธรณ์ภาคมีองค์คณะพิจารณาพิพากษาคดีประกอบด้วยผู้พิพากษาอย่างน้อย 3 คน

¹¹⁵ ชาญณรงค์ ปราณิจิตต์ และคณะ. เล่มเดิม. หน้า 137-139.

3) ศาลฎีกา เป็นศาลยุติธรรมในลำดับชั้นสูงสุด มีเพียงศาลเดียวและมีเขตอำนาจทั่วราชอาณาจักร มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายบัญญัติให้เสนอต่อศาลฎีกาได้โดยตรง และคดีที่อุทธรณ์หรือฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคตามที่กฎหมายบัญญัติ ศาลฎีกามีองค์คณะพิจารณาพิพากษาคดีประกอบด้วยผู้พิพากษาอย่างน้อย 3 คน แต่หากคดีใดที่เป็นปัญหาสำคัญ ประธานศาลฎีกามีอำนาจสั่งให้นำปัญหาดังกล่าวเข้าสู่การวินิจฉัยโดยที่ประชุมใหญ่ของศาลฎีกา ซึ่งประกอบด้วยผู้พิพากษาศาลฎีกาทุกคนซึ่งอยู่ปฏิบัติหน้าที่ในวันที่มีการประชุมใหญ่ แต่ทั้งนี้ต้องไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนผู้พิพากษาศาลฎีกาทั้งหมด คดีที่ศาลฎีกาได้พิจารณาพิพากษาหรือมีคำสั่งแล้ว คู่ความไม่มีสิทธิที่จะทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาคัดค้านนั้นต่อไปได้อีก

ศาลฎีกามีแผนกคดีพิเศษทั้งสิ้น 11 แผนก เพื่อประโยชน์ในการวินิจฉัยชี้ขาดคดีที่อาศัยความชำนาญพิเศษ โดยประธานศาลฎีกาแต่งตั้งผู้พิพากษาศาลฎีกามาประจำแผนกแผนกละประมาณ 10 คน แผนกคดีพิเศษในศาลฎีกาประกอบด้วยแผนกคดีที่ตั้งขึ้นตามกฎหมาย 10 แผนก ได้แก่ แผนกคดีเยาวชนและครอบครัว แผนกคดีแรงงาน แผนกคดีภาษีอากร แผนกคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ แผนกคดีล้มละลาย แผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง แผนกคดีพาณิชย์และเศรษฐกิจ แผนกคดีสิ่งแวดล้อม แผนกคดีผู้บริโภค แผนกเลือกตั้ง และแผนกคดีที่ศาลฎีกาแบ่งเป็นการภายใน 1 แผนกคือ แผนกคดีปกครอง (ภายใน)

สำหรับแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง องค์คณะผู้พิพากษาประกอบด้วย ผู้พิพากษาศาลฎีกาจำนวน 9 คน ที่คัดเลือกโดยที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ขึ้นนั่งพิจารณาคดีเช่นเดียวกับศาลชั้นต้น แต่การพิจารณาคดีจะแตกต่างจากวิธีพิจารณาที่ใช้ในคดีทั่วไป เนื่องจากเป็นระบบไต่สวน ซึ่งศาลมีอำนาจไต่สวนหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้ตามที่เห็นสมควร ตามวิธีพิจารณาคดีที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พุทธศักราช 2542

นอกจากโครงสร้างศาลยุติธรรม 3 ชั้น ที่กำหนดไว้ใน มาตรา 1 แล้วนั้น ยังมีศาลชำนาญพิเศษซึ่งปัจจุบันมีอยู่ 4 ศาล ได้แก่ ศาลแรงงาน ศาลภาษีอากร ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ และศาลล้มละลาย ที่ใช้ระบบโครงสร้างศาล 2 ชั้น กล่าวคือศาลชำนาญพิเศษเป็นศาลชั้นต้นที่ใช้วิธีพิจารณาพิเศษตามที่บัญญัติจัดตั้งศาลและวิธีพิจารณาคดีของศาลนั้น ๆ ซึ่งแตกต่างจากศาลชั้นต้นทั่วไป เมื่อศาลชำนาญพิเศษมีคำพิพากษาหรือคำสั่งแล้ว กฎหมายกำหนดให้อุทธรณ์ต่อศาลฎีกา ซึ่งจะมีแผนกคดีชำนาญพิเศษเพื่อพิจารณาพิพากษาคดี

ประเภทนี้โดยเฉพาะ ซึ่งหลักการดังกล่าวที่กำหนดให้อุทธรณ์ต่อศาลฎีกาก็เพื่อให้การดำเนินคดีเป็นไปด้วยความรวดเร็วยิ่งขึ้น สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งศาลชั้นอุทธรณ์พิเศษ

3.2.2 ระบบการอุทธรณ์ฎีกาคดีแพ่ง

ระบบการอุทธรณ์ฎีกาในคดีแพ่งของไทยเป็นระบบสิทธิ (Appeal to Right) กล่าวคือเป็นระบบที่เปิดโอกาสให้คู่ความที่ไม่พอใจในคำตัดสินของศาลชั้นต้นมีสิทธิอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งดังกล่าวไปยังศาลอุทธรณ์ได้ และสามารถใช้อิทธิกฏฎีกาไปยังศาลฎีกาได้อีกหากคู่ความยังไม่พอใจในคำตัดสินของศาลอุทธรณ์ โดยจะต้องมีหลักเกณฑ์ตามที่กฎหมายกำหนดไว้ซึ่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ได้วางหลักสำหรับเรื่องสิทธิในการอุทธรณ์ฎีกาไว้ในมาตรา 223 และมาตรา 247 โดยให้สิทธิในการอุทธรณ์ฎีกาแก่ผู้ที่ถูกกระทบสิทธิโดยผลแห่งคำวินิจฉัยข้อใดในคำพิพากษาหรือคำสั่งศาลให้มีสิทธิที่จะอุทธรณ์หรือฎีกาคำวินิจฉัยนั้นได้ ทั้งนี้ เว้นแต่จะถูกจำกัดตัดสิทธิโดยบทบัญญัติจำกัดตัดสิทธิในการอุทธรณ์ฎีกาบทใดบทหนึ่งตามที่กฎหมายกำหนดไว้ได้¹¹⁶

แม้ว่าในปัจจุบันจะได้มีการกำหนดหลักเกณฑ์ในการอุทธรณ์ฎีกาคดีแพ่งตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 219 วรรคสอง ที่กำหนดให้ศาลฎีกามีอำนาจในการปฏิเสธไม่รับคดีไว้พิจารณาพิพากษาได้ หากศาลฎีกาเห็นว่าข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์หรือฎีกานั้นจะไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณา หลักเกณฑ์ดังกล่าวหากพิจารณาแล้วจะเห็นว่าเป็นการให้อำนาจศาลฎีกาในการที่จะรับคดีไว้วินิจฉัยหรือปฏิเสธไม่รับคดีไว้ก็ได้หากเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ซึ่งมีลักษณะเหมือนระบบการฎีกาของไทยเปลี่ยนเป็นระบบอนุญาต โดยในขั้นตอนการร่างบทบัญญัติในมาตรา 219 วรรคสองนั้น นายสุรชัย เลี้ยงบุญเลิศชัย สมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ ได้อภิปรายแปรญัตติว่า บทบัญญัติดังกล่าวเป็นการเปลี่ยนแปลงระบบการอุทธรณ์ฎีกาของไทยจากระบบสิทธิเป็นระบบอนุญาต เนื่องจากเป็นการให้ดุลยพินิจของศาลฎีกาในการรับคดีหากพิจารณาแล้วเห็นว่าข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่ยื่นมานั้นไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณา แต่ในที่ประชุมดังกล่าว นายจรัญ ภักดีธนากุล สมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ อภิปรายว่า การบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 219 วรรคสอง มิได้เป็นการนำระบบศาลสองชั้นมาใช้ กล่าวคือ มิได้เปลี่ยนแปลงจากระบบสิทธิในการอุทธรณ์ฎีกามาเป็นระบบอนุญาต เนื่องจากคู่ความยังคงใช้สิทธิอุทธรณ์ฎีกาขึ้นมายังศาลฎีกาได้ตามบทบัญญัติแห่งวิธีพิจารณาความทุกประการ เพียงแต่ให้อำนาจศาลฎีกา

¹¹⁶ จรัญ ภักดีธนากุล. เสมอเดิม. หน้า 3

พิจารณาว่าคดีที่อุทธรณ์หรือฎีกาใดไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณา ศาลฎีกามีอำนาจไม่รับคดีไว้พิจารณาพิพากษาได้¹¹⁷

จากการอภิปรายดังกล่าว จะเห็นได้ว่า แม้แต่ในชั้นตอนแห่งการร่างรัฐธรรมนูญ บทบัญญัติดังกล่าวก่อให้เกิดความเห็นที่แตกต่างกันเกี่ยวกับผลจากการที่รัฐธรรมนูญให้อำนาจศาลฎีกาปฏิเสธคดีซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณา โดยฝ่ายแรกเห็นว่า บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 219 วรรคสอง เปลี่ยนแปลงระบบการฎีกาของประเทศไทยจากระบบสิทธิเป็นระบบอนุญาต เนื่องจากการให้ดุลยพินิจศาลฎีกาเลือกรับคดีไว้พิจารณาพิพากษา แต่ฝ่ายที่สองเห็นว่า บทบัญญัติดังกล่าวยังคงให้สิทธิแก่ประชาชนในการฎีกาคือศาลฎีกาตามระบบสิทธิ เนื่องจากคู่ความยังคงมีสิทธิฎีกาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความเช่นเดิมทุกประการ และเมื่อมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 พร้อมทั้งแก้ไขพระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 23 ในเรื่องเขตอำนาจของศาลฎีกาในการพิจารณาพิพากษาคดี เมื่อพิจารณาจากทางปฏิบัติของศาลฎีกาที่ผู้เขียนจะกล่าวต่อไป ในหัวข้อ 3.3.3.2 จะพบว่า ระบบการปฏิเสธคดีดังกล่าวเป็นเพียงลักษณะในการบริหารจัดการคดีในศาลฎีการูปแบบหนึ่งเท่านั้น มิใช่เป็นการให้สิทธิแก่ศาลในการปฏิเสธไม่รับคดีดังที่ปรากฏในประเทศที่ใช้ระบบอนุญาตไม่ โดยในทัศนะของผู้เขียนเห็นว่า คู่ความในคดียังคงมีสิทธิในการยื่นอุทธรณ์หรือฎีกาไปยังศาลได้เช่นเดิม มิได้เป็นการตัดสิทธิคู่ความในการอุทธรณ์หรือฎีกาแต่อย่างใด ดังนั้นระบบการอุทธรณ์ฎีกาของไทยก็ยังคงเป็นระบบสิทธิอยู่ เพียงแต่ให้อำนาจศาลฎีกาในการปฏิเสธคดีไว้พิจารณาหากเห็นว่าข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายที่อุทธรณ์หรือฎีกานั้นไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณา

3.2.3 การจำกัดคดีแพ่งในชั้นฎีกาตามกฎหมายไทย

จากการศึกษาระบบการอุทธรณ์ฎีกาของไทย โดยเฉพาะในส่วนของฎีกานั้นจะเห็นได้ว่าระบบการฎีกาของไทยเป็นระบบสิทธิ ดังนั้นเมื่อศาลอุทธรณ์มีคำพิพากษาหรือคำสั่งแล้ว คู่ความที่ไม่พอใจกับคำตัดสินหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์ดังกล่าว ย่อมสามารถมีสิทธิยื่นฎีกาได้แม้คัดค้านคำพิพากษาหรือคำสั่งไปยังศาลฎีกาได้ เมื่อระบบการฎีกาของไทยเป็นระบบสิทธิดังกล่าว จึงมีผลทำให้มีปริมาณคดีแพ่งเข้าสู่การพิจารณาของศาลฎีกาซึ่งเป็นศาลสูงสุดและมีเพียงศาลเดียวเป็นจำนวนมาก ทำให้เกิดปัญหาปริมาณคดีชั้นศาลฎีกา อีกทั้งยังเกิดปัญหาคู่ความใช้สิทธิโดยไม่สุจริตในการฎีกาเพื่อเป็นการถ่วงเวลาให้ตนต้องรับผิดชอบในคดีช้ากว่าเดิม จึงจำเป็นต้องมีการเพิ่มบัญญัติทางกฎหมายขึ้นมาเพื่อเป็นการจำกัดคดีแพ่งในชั้นฎีกา โดยคาดว่าจะทำให้ปริมาณ

¹¹⁷ สำนักกรรมการประชุมและชวเลข สำนักเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2550). รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 33/2550. หน้า 210-215.

คดีแพ่งที่ค้างค้างในศาลฎีกาลดลงไปได้ โดยการจำกัดคดีแพ่งในชั้นฎีกาตามกฎหมายไทย มีดังต่อไปนี้

3.2.3.1 การจำกัดคดีแพ่งในชั้นฎีกาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

หลักทั่วไปในการฎีกา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ในมาตรา 247 เป็นบทบัญญัติว่าด้วยการฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์ โดยกำหนดให้คู่ความที่ไม่พอใจในคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล ให้ยื่นฎีกาภายในกำหนดหนึ่งเดือนนับแต่วันที่ได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งศาลอุทธรณ์นั้น และในการฎีกานั้นให้นำบทบัญญัติในลักษณะ 1 ว่าด้วยการอุทธรณ์มาบังคับใช้โดยอนุโลมด้วย แต่อย่างไรก็ตาม มิใช่ว่าคู่ความหรือผู้มีส่วนได้เสียในคดีจะสามารถฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์ได้ทุกกรณี เนื่องจากมีบทบัญญัติในบางมาตราจำกัดสิทธิในการฎีกาไว้ อีกทั้งยังมีวัตถุประสงค์หมายให้อำนาจศาลฎีกาในการปฏิเสธที่จะไม่รับคดีขึ้นวินิจฉัย ซึ่งถือเป็นการจำกัดปริมาณคดีแพ่งในศาลฎีกา โดยหลักแล้วการจำกัดคดีแพ่งในชั้นฎีกาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มีดังต่อไปนี้¹¹⁸ คือ

1. ข้อต้องห้ามฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงตามราคาทรัพย์สินหรือทุนทรัพย์ที่พิพาท ตามมาตรา 248

ตามบทบัญญัติในมาตรา 248 ที่ต้องห้ามไม่ให้คู่ความฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง หากราคาทรัพย์สินหรือจำนวนทุนทรัพย์ไม่เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด เหตุผลที่ต้องมีการกำหนดราคาทรัพย์สินหรือจำนวนทุนทรัพย์ที่พิพาทขึ้น เนื่องจากมีคดีแพ่งขึ้นสู่ศาลฎีกาเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัญหาข้อเท็จจริง ส่งผลทำให้ปริมาณคดีขึ้นสู่ศาลฎีกา จึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการกำหนดจำนวนทุนทรัพย์ที่พิพาทขึ้นให้เหมาะสม เพื่อให้คดีเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่มีทุนทรัพย์พิพาทจำนวนไม่มากเป็นที่ยุติแต่เพียงศาลอุทธรณ์เท่านั้น ซึ่งถือเป็นการจำกัดสิทธิของคู่ความในการที่จะนำคดีแพ่งขึ้นสู่ศาลฎีกาได้ โดยสามารถแบ่งคดีที่ต้องห้ามฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงตามมาตรา 248 ดังนี้ คือ

1) คดีที่มีจำนวนทุนทรัพย์ที่พิพาทกันในชั้นฎีกาไม่เกิน 200,000 บาท

บทบัญญัติในมาตรา 248 วรรคหนึ่ง กำหนดให้คู่ความมีสิทธิที่จะนำคดีขึ้นฎีกาได้นั้น ต้องเป็นคดีที่มีค่าของพลดเปลื้องทุกข้ออันอาจคำนวณเป็นราคาเงินได้ไม่เกิน 200,000 บาท โดยวิธีการคำนวณทุนทรัพย์ที่พิพาทนั้นต้องถือตามทุนทรัพย์ที่พิพาทกันในชั้นฎีกาเป็นสำคัญ มิใช่ถือทุนทรัพย์ในศาลชั้นต้นนับแต่เริ่มฟ้องคดี ในกรณีเช่นนี้จึงต้องมีการแยกสิทธิในการฎีกาของ

¹¹⁸ ไพโรจน์ วายุภาพ. (2555). คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 3 อุทธรณ์และฎีกา. หน้า 282-318.

ฝ่ายโจทก์และจำเลยออกจากกัน เพราะฎีกาของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หรือทั้งสองฝ่าย หรือของคู่ความบางคนหรือทุกคนอาจต้องห้ามฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงก็ได้

ในกรณีที่โจทก์เป็นผู้ฎีกาทุนทรัพย์ที่พิพาทกันในชั้นฎีกาของโจทก์จะต้องอยู่ในกรอบทรัพย์ในศาลชั้นต้นตามที่โจทก์ฟ้องและทรัพย์ที่พิพาทกันในชั้นอุทธรณ์ตามคำฟ้องอุทธรณ์ด้วย จะฎีกาตั้งทุนทรัพย์ขึ้นใหม่หรือเพิ่มเติมทรัพย์ในชั้นฎีกาไม่ได้ และในกรณีที่โจทก์หลายคนฟ้องรวมกันมาในคำฟ้องเดียวกันเป็นคู่ความร่วมมือกันตามมาตรา 59 เนื่องจากบุคคลเหล่านั้นมีผลประโยชน์ร่วมกันในมูลความแห่งคดี ถ้าสิทธิของโจทก์แต่ละคนอาจแยกจากกันได้ ก็ต้องคิดตามทรัพย์ของโจทก์แต่ละคนแยกจากกัน แม้ในคำฟ้องจะเรียกเงินรวมจำนวนกันมาก็ตาม สำหรับในกรณีที่จำเลยเป็นผู้ฎีกา ทรัพย์ที่พิพาทกันในชั้นฎีกาของจำเลยย่อมไม่ได้อยู่ในกรอบของคำฟ้องของโจทก์ แต่จะอยู่ในกรอบคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ที่พิพากษาบังคับแก่จำเลย เนื่องจากการที่จำเลยยื่นฎีกาตามปกติย่อมประสงค์จะให้ศาลฎีกาพิพากษาให้ตนพ้นจากความรับผิดชอบตามคำพิพากษาศาลอุทธรณ์นั่นเอง ภายในกรอบดังกล่าวทรัพย์ที่พิพาทกันในชั้นฎีกาอาจเท่ากับหรือน้อยกว่ากรอบที่กล่าวมาข้างต้น สุดแต่คำขอท้ายฎีกาของจำเลย

การคำนวณทรัพย์ในชั้นฎีกานั้น จะนำค่าเสียหายในอนาคต เช่น ดอกเบี้ยนับแต่วันฟ้องมารวมคำนวณเป็นทรัพย์ในชั้นฎีกาไม่ได้

สำหรับการตีราคาทรัพย์สินที่พิพาทในชั้นฎีกานั้น จะเป็นปัญหาเฉพาะในกรณีที่เป็นกรณีเรียกร้องหรือพิพาทเกี่ยวกับทรัพย์สินอื่นที่มีใช้เงิน ซึ่งจะต้องมีการตีราคาทรัพย์สินที่พิพาทในเบื้องต้น หากคู่ความร่วมมือกันว่าทรัพย์สินที่พิพาทมีราคาเท่าไรก็ให้ถือตามราคาดังกล่าว เพราะถือว่าเป็นกรณีที่ไม่มีข้อโต้แย้ง เมื่อคู่ความร่วมมือกันหรือตกลงกันตีราคาไว้เท่าไรย่อมเป็นที่ยุติ จะกำหนดราคากันใหม่เพื่อให้มีสิทธิฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงไม่ได้ แต่หากเป็นกรณีที่มีข้อโต้แย้งกันขึ้นหรือคู่ความไม่ยอมตีราคาเมื่อศาลสั่งให้ตีราคา จึงเป็นอำนาจของศาลที่จะเป็นผู้ตีราคาโดยถือราคาที่เป็นอยู่ในขณะยื่นฟ้องเป็นเกณฑ์

แต่อย่างไรก็ตาม คดีที่ต้องห้ามฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงตามมาตรา 248 วรรคหนึ่งนั้น มิให้นำมาบังคับใช้กับคดีที่คู่ความฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง ตามบทบัญญัติในวรรคสองในเรื่องดังต่อไปนี้

(1) คดีเกี่ยวกับสิทธิแห่งสภาพบุคคล ได้แก่ คดีที่ฟ้องบังคับตามสิทธิที่บุคคลมีอยู่ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 1 ลักษณะ 2 บุคคลธรรมดา ส่วนที่ 1 สภาพบุคคล ส่วนที่ 2 ความสามารถ ส่วนที่ 3 ภูมิลำเนา ส่วนที่ 4 สาบสูญ เช่น เรื่องการใช้นาม การเป็นคนไร้ความสามารถ การทำการแทนผู้ไม่อยู่ เป็นต้น เพราะว่าสิทธิแห่งสภาพบุคคลน่าจะหมายถึงฐานะบุคคลนั่นเอง และหมวดที่ 2 นิติบุคคล ซึ่งมีอยู่หลายเรื่องด้วยกัน

(2) คดีเกี่ยวกับสิทธิในครอบครัว ได้แก่ สิทธิตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่ง และพาณิชย์ บรรพ 5 ในเรื่องการสมรส ความสัมพันธ์ระหว่างสามีภริยา บิดามารดากับบุตร ซึ่งเป็นคดีที่มีข้อพิพาทโดยตรงเกี่ยวกับสิทธิในครอบครัว ยกเว้นในเรื่องหมั้นเพราะยังมีข้อ คดีเกี่ยวกับสิทธิในครอบครัว

(3) คดีฟ้องขอให้ปลดเปลื้องทุกข์อันไม่อาจคำนวณเป็นราคาเงินได้หรือคดีไม่มี ทุนทรัพย์นอกจากคดีฟ้องขับไล่บุคคลใด ๆ ออกจากอสังหาริมทรัพย์ ถือเป็นคดีที่มีข้อพิพาท ในชั้นฎีกาที่มีค่าขอบังคับอันไม่อาจคำนวณเป็นราคาเงินได้นั้นเอง เช่น พิพาทกันในเรื่อง ภาระจำยอม ทางจำเป็น สิทธิเก็บกิน การจัดการมรดก การห้ามกระทำการหรือเพิกถอนการกระทำ หรือให้กระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งที่ไม่อาจจะคำนวณเป็นราคาเงินได้

ข้อยกเว้นทั้งสามกรณีดังกล่าว เป็นกรณีที่มีค่าฟ้องของโจทก์มีข้อเดียวและมีค่าขอ เพียงอย่างเดียว แต่ถ้าคดีที่มีหลายข้อหาฟ้องรวมมาเป็นคดีเดียว ต้องแยกพิจารณาเป็นแต่ละข้อหา ว่าต้องห้ามฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงหรือไม่ ไม่ว่าจะมีการยื่นฎีกามาทุกข้อหาหรือบางข้อหา

2) คดีฟ้องขับไล่บุคคลใด ๆ ออกจากอสังหาริมทรัพย์อันมีค่าเช่า หรืออาจให้เช่า ได้ในขณะยื่นฟ้องไม่เกินเดือนละ 10,000 บาท

บทบัญญัติในมาตรา 248 วรรคสองกำหนดว่าคดีฟ้องขับไล่บุคคลใด ๆ ออกจาก อสังหาริมทรัพย์อันมีค่าเช่าหรืออาจให้เช่าได้ในขณะยื่นคำฟ้อง ไม่เกินเดือนละ 10,000 บาท หรือไม่เกินจำนวนที่กำหนดไว้ในพระราชกฤษฎีกา ห้ามมิให้ฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง

ในการฟ้องคดีฟ้องขับไล่ นั้น เป็นการขับไล่บุคคลใด ๆ ออกจากอสังหาริมทรัพย์ โดยอสังหาริมทรัพย์ที่ขับไล่ นั้นจะเป็นที่ดินหรือโรงเรือนก็ได้ โดยเป็นผลสืบเนื่องมาจาก อสังหาริมทรัพย์นั้นมีบุคคลเข้าอยู่หรือทำประโยชน์ซึ่งอาจจะอาศัยสิทธิตามสัญญา เช่น ผู้เช่า ตามสัญญาเช่าทรัพย์ หรือเช่าซื้อ เป็นต้น หรือตามทรัพย์สินสิทธิ เช่น ผู้มีสิทธิเหนือพื้นดิน หรือสิทธิอาศัย เป็นต้น หรือเป็นผู้ที่ได้รับความยินยอมให้เข้ามาอยู่อาศัย รวมทั้งผู้ที่เข้ามาทำละเมิด หรือผู้บุกรุกด้วย เมื่อผู้ที่เป็นเจ้าของหรือผู้ครอบครองอสังหาริมทรัพย์ไม่ประสงค์จะให้บุคคล ดังกล่าวอยู่ในที่ดินหรือโรงเรือนนั้นอีกต่อไป เพราะมีการเลิกสัญญาหรือหมดสิทธิแล้ว หรือเป็นการละเมิด แต่บุคคลเหล่านั้นไม่ยอมออกและไม่ได้ต่อสู้กรรมสิทธิ์ว่าเป็นของตน ก็ต้องฟ้องต่อศาลขอให้ขับไล่ออกไป

สำหรับหลักเกณฑ์ในการคำนวณค่าเช่า นั้น หากเป็นกรณีฟ้องขับไล่ผู้เช่า อันเป็นการบังคับตามมูลสัญญาเช่าทรัพย์ เมื่อสัญญาเช่ากำหนดแน่นอนไว้แล้วว่าเป็นจำนวน เดือนละเท่าใดในขณะยื่นฟ้องก็ต้องถือเอาค่าเช่าตามที่กำหนดนั้น โดยต้องถืออัตราค่าเช่า ตามสัญญาเช่าเป็นสำคัญ และการถือตามสัญญาเช่า นั้น แม้ภายหลังครบกำหนดแล้ว

โจทก์กล่าวอ้างว่าจำเลยอยู่โดยละเมิด กรณีเช่นนี้ ก็ต้องถืออัตราค่าเช่าตามสัญญา ทั้งนี้เพราะการอยู่ต่อมาภายหลังเมื่อครบกำหนดสัญญาเช่าของผู้เช่าก็เป็นผลต่อเนื่องจากการอยู่โดยสัญญาเช่า แต่หากในกรณีที่เป็นการฟ้องขับไล่บุคคลอื่นซึ่งมิใช่ผู้เช่า เช่น ผู้อาศัย ผู้บุกรุก หรือผู้เข้ามาอยู่โดยละเมิดออกจากอสังหาริมทรัพย์ เมื่อมิใช่สัญญาเช่าทรัพย์ที่จะคำนวณค่าเช่าได้ เมื่อศาลชั้นต้นหรือศาลอุทธรณ์ใช้ดุลยพินิจกำหนดค่าเสียหายหรืออาจให้เช่าในขณะยื่นคำฟ้องได้ในอัตราเท่าไร หากคู่ความมิได้อุทธรณ์หรือฎีกาโต้แย้งเป็นอย่างอื่น ก็ต้องถือว่าค่าเสียหายหรือจำนวนที่อาจให้เช่าเป็นอันยุติตามคำพิพากษาของศาลชั้นต้นหรือศาลอุทธรณ์ที่จะนำมาเป็นเกณฑ์พิจารณาสิทธิในการฎีกาของคู่ความว่าต้องห้ามฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง ตามมาตรา 248 วรรคสองหรือไม่

แต่คดีฟ้องขับไล่ใดที่มีค่าเช่าหรืออาจให้เช่าได้ในขณะยื่นฟ้องไม่เกินเดือนละ 10,000 บาท โดยมีการเรียกค่าเช่าหรือค่าเสียหายซึ่งคำนวณถึงวันฟ้องมาด้วย หากค่าเช่าหรือค่าเสียหายดังกล่าวนั้นคิดเป็นทุนทรัพย์ที่พิพาทในชั้นฎีกาเกิน 200,000 บาท จะทำให้คดีดังกล่าวไม่ต้องห้ามฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงตามมาตรา 248 วรรคหนึ่ง

3) คดีเกี่ยวกับการบังคับวงศัญญัติทั้งหลายหรือบริวารของผู้ถูกขับไล่

คดีฟ้องขับไล่บุคคลใด ๆ ออกจากอสังหาริมทรัพย์ที่ต้องห้ามฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงตามมาตรา 248 วรรคสอง ตามที่กล่าวมาข้างต้นนั้น มีผลบังคับถึงวงศัญญัติทั้งหลาย หรือบริวารของผู้ถูกขับไล่ซึ่งอยู่บนอสังหาริมทรัพย์นั้นด้วย ซึ่งการตีความหมายของคำว่าวงศัญญัตินั้น หมายความว่าผู้ที่เกี่ยวข้องกับจำเลยในฐานะที่เป็นญาติ ส่วนคำว่าบริวารนั้น หมายถึงบุคคลที่เข้ามาอยู่ในที่พิพาทโดยอาศัยสิทธิของจำเลย กล่าวคือ ถ้าบุคคลใดไม่สามารถที่จะอ้างสิทธิที่มีอำนาจพิเศษนอกเหนือจากจำเลยในอันที่จะอยู่ในที่พิพาทได้โดยอำนาจพิเศษแล้ว ก็ถือว่าเป็นบริวารของจำเลยทั้งสิ้น

ทั้งนี้ ตามบทบัญญัติในมาตรา 248 วรรคสาม ซึ่งกำหนดหลักเกณฑ์ในการต้องห้ามฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง คือ

- (1) ต้องเป็นคดีฟ้องขับไล่ซึ่งต้องห้ามมิให้คู่ความเดิมฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงตามมาตรา 248 วรรคสอง
- (2) ผู้ฎีกาจะต้องเป็นวงศัญญัติทั้งหลายหรือบริวารของผู้ถูกขับไล่ โดยไม่ต้องคำนึงว่าบุคคลนั้นสามารถแสดงอำนาจพิเศษให้ศาลเห็นด้วยหรือไม่
- (3) จะต้องเป็นกรณีที่ศาลอุทธรณ์มีคำพิพากษาขึ้นตามคำพิพากษาศาลชั้นต้นหรือเพียงแต่แก้ไขเล็กน้อย

ตามหลักเกณฑ์ดังกล่าว ในเบื้องต้นจะต้องพิจารณาว่าเป็นคดีฟ้องขับไล่ที่ต้องห้ามมิให้คู่ความเดิมฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงตาม มาตรา 248 วรรคสองหรือไม่ ถ้าไม่ต้องห้ามฎีกาในปัญหา

ข้อเท็จจริงก็ไม่ต้องห้ามผู้ฎีกาซึ่งเป็นวงศญาติหรือบริวารของผู้ถูกฟ้องขับไล่ที่จะฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงตามมาตรา 248 วรรคสาม ถ้าเป็นคดีที่คู่ความเดิมต้องห้ามฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงแล้ว จึงพิจารณาต่อไปว่าผู้ฎีกาเป็นผู้ที่อยู่ในฐานะเป็นวงศญาติหรือบริวารของผู้ถูกฟ้องขับไล่หรือไม่ และต้องพิจารณาผลคดีตามคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ด้วยว่าศาลอุทธรณ์พิพากษายืนหรือแก้ไขเล็กน้อยหรือไม่ โดยกรณีที่จะถือว่าเป็นการพิพากษาแก้ไขเล็กน้อยนั้น ต้องพิจารณาจากผลของคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ มิใช่พิจารณาจากเหตุผลในการวินิจฉัยว่ามีการเปลี่ยนแปลงไปมากหรือเพียงเล็กน้อย ดังนั้น หากเป็นกรณีที่ศาลอุทธรณ์มีคำพิพากษากลับ หรือพิพากษาแก้ไขมาก หรือพิพากษายกคำพิพากษาของศาลชั้นต้น ย่อมไม่ต้องห้ามฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง เพราะไม่ต้องด้วยบทบัญญัติที่กำหนดไว้ในมาตรา 248 วรรคสาม

แต่อย่างไรก็ตาม คดีที่ต้องห้ามฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงซึ่งเป็นคดีมีทุนทรัพย์ตามมาตรา 248 วรรคหนึ่ง คดีฟ้องขับไล่ตามวรรคสอง และคดีเกี่ยวกับการบังคับวงศญาติทั้งหลายหรือบริวารของผู้ถูกขับไล่ตามวรรคสาม ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในข้างต้น ไม่ว่าจะเป็นการฎีกาคำพิพากษาหรือฎีกาคำสั่ง ถ้ามีความเห็นแย้งหรือได้รับคำรับรองหรืออนุญาตให้ฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงจากผู้มีอำนาจ ก็สามารถฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงได้ตามมาตรา 248 วรรคหนึ่งตอนท้าย และวรรคสามตอนท้าย ดังนี้

1) กรณีมีความเห็นแย้ง ผู้มีอำนาจทำความเข้าใจความเห็นแย้งที่จะทำให้ฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงได้ ต้องเป็นผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาคดีนั้นในศาลอุทธรณ์ ตามมาตรา 248 วรรคหนึ่ง โดยความเห็นแย้งดังกล่าวจะต้องเป็นความเห็นแย้งในปัญหาข้อเท็จจริง เมื่อผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาคดีนั้นในศาลอุทธรณ์มีความเห็นแล้ว ความเห็นแย้งดังกล่าวส่งผลทำให้คดีนั้นไม่ต้องห้ามฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงโดยไม่ต้องมีการรับรองให้ฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงอีก

2) กรณีมีคำรับรองหรืออนุญาต ผู้มีอำนาจรับรองหรืออนุญาตให้ฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงได้ ต้องเป็นผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาคดีในศาลชั้นต้นหรือศาลอุทธรณ์ ตามมาตรา 248 วรรคหนึ่ง ผู้ที่ประสงค์จะให้มีการรับรองให้ฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง ต้องยื่นคำร้องถึงผู้พิพากษาดังที่ได้กล่าวมาแล้วนั้นพร้อมกับคำฟ้องฎีกาต่อศาลชั้นต้น ตามมาตรา 248 วรรคท้าย โดยการรับรองให้ฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงเพียงผู้พิพากษาคนใดคนหนึ่งที่เป็นองค์คณะนั่งพิจารณาคดีในศาลชั้นต้นหรือศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคให้การรับรอง ก็มีผลทำให้ฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงได้ แต่ในกรณีที่คดีที่มีการฎีกาหลายข้อหาหรือคู่ความหลายคนยื่นฎีกา ถ้ามีคำรับรองหรืออนุญาตให้ฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงในข้อหาใดหรือผู้ฎีกาคนใด ย่อมมีผลให้ฎีกาได้เฉพาะฎีกาปัญหาข้อเท็จจริงในส่วนของข้อหาที่หรือของผู้ฎีกาคนนั้นเท่านั้น

3) กรณีไม่มีความเห็นแย้งหรือคำรับรองดังกล่าวข้างต้น ต้องได้รับอนุญาตให้ฎีกาเป็นหนังสือจากอธิบดีผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์

2. ข้อห้ามฎีกาในข้อที่ไม่ได้ว่ากล่าวกันมาแล้วในศาลล่าง และข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายที่จะยกขึ้นอ้างในการฎีกานั้น จะต้องเป็นสาระแก่คดีอันควรได้รับการวินิจฉัยตามมาตรา 249

บทบัญญัติมาตรา 249 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า ข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายที่จะยกขึ้นอ้างในการฎีกานั้น คู่ความจะต้องกล่าวไว้โดยแจ้งชัดในฎีกา และต้องเป็นข้อที่ได้ยกขึ้น ว่ากล่าวมาแล้วโดยชอบในศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์ ทั้งจะต้องเป็นสาระแก่คดีอันควรได้รับการวินิจฉัยด้วยการวินิจฉัยว่าข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายที่เป็นสาระแก่คดีข้อใดไม่ควรได้รับการวินิจฉัยจากศาลฎีกา ให้กระทำโดยความเห็นชอบของรองประธานศาลฎีกาซึ่งประธานศาลฎีกามอบหมาย แต่ทั้งนี้ไม่กระทบถึงอำนาจประธานศาลฎีกาตามมาตรา 140 วรรคสอง

ตามบทบัญญัติดังกล่าว บังคับว่าคู่ความจะฎีกาได้แต่เฉพาะในข้อที่ได้ยกขึ้นว่ากล่าวมาแล้วโดยชอบในศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์ จะฎีกานอกประเด็นที่ได้ว่ากล่าวมาแล้วไม่ได้ ซึ่งใช้บังคับทั้งการฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมาย ไม่ว่าจะเป็นการฎีกาคำพิพากษาหรือฎีกาคำสั่ง ทั้งข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายที่ยกขึ้นฎีกาจะต้องเป็นข้อที่ได้ยกขึ้นว่ากล่าวโดยชอบในศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์ มิใช่ยกขึ้นว่ากล่าวเฉพาะในศาลใดศาลหนึ่ง การที่กฎหมายดังกล่าวบัญญัติไว้เช่นนั้นเพื่อเป็นการจำกัดสิทธิของคู่ความที่จะนำคดีแย้งขึ้นมาสู่ศาลฎีกาและมีผลเป็นการจำกัดปริมาณคดีแย้งที่จะเข้ามาสู่ศาลฎีกานั้นเอง

หลักเกณฑ์ในการฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมาย ตามมาตรา 249 จะต้องมีลักษณะดังต่อไปนี้¹¹⁹ คือ

1) ข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายที่จะยกขึ้นอ้างในการฎีกานั้น คู่ความต้องกล่าวไว้โดยชัดแจ้งในฎีกา กล่าวคือ ต้องได้แจ้งคัดค้านคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ว่าคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ไม่ถูกต้องไม่ชอบด้วยกฎหมายในข้อใด ประการใด ที่ถูกควรเป็นอย่างไร มิเช่นนั้นถือเป็นการฎีกาที่ไม่ชัดแจ้ง และการฎีกานั้นไม่ว่าจะเป็นปัญหาข้อเท็จจริงหรือปัญหาข้อกฎหมายต้องกล่าวไว้โดยชัดแจ้งถึงรายละเอียดแห่งข้อเท็จจริงในประเด็นแห่งคดีหรือปัญหาข้อกฎหมายว่ามีอยู่อย่างไร เพื่อที่ศาลฎีกาจะได้วินิจฉัยคดีตามข้อฎีกาได้ถูกต้องตามประเด็นที่ยังโต้แย้งกันอยู่

¹¹⁹ สมชัย ธีมาอุดมกร. (2549). *ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 3 อุทธรณ์และฎีกา*. หน้า 536.

2) ข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายที่จะยกขึ้นอ้างในการยื่นฎีกานั้น ต้องเป็นข้อที่ได้ยกขึ้นว่ากันมาแล้วโดยชอบในศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์ โดยการยกขึ้นว่ากันมาแล้วในศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์นั้น อาจยกขึ้นว่ากล่าวโดยคู่ความเองหรือศาลเป็นผู้ยกขึ้นว่ากล่าวตามคำคู่ความหรือศาลจะยกขึ้นวินิจฉัยเองในกรณีที่ศาลมีอำนาจยกขึ้นวินิจฉัยก็ได้

แต่อย่างไรก็ตาม มีข้อยกเว้นกรณีที่คู่ความสามารถฎีกาได้ แม้ว่าจะเป็ข้อที่ไม่ได้ว่ากล่าวกันมาแล้วในศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์ ตามมาตรา 249 วรรคสอง ที่บัญญัติว่า ถ้าคู่ความฝ่ายใดมิได้ยกปัญหาข้อใดอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชนขึ้นกล่าวในศาลชั้นต้นหรือศาลอุทธรณ์หรือคู่ความฝ่ายใดไม่สามารถยกปัญหาข้อกฎหมายใด ๆ ขึ้นกล่าวในศาลชั้นต้นหรือศาลอุทธรณ์ เพราะพฤติการณ์ไม่เปิดช่องให้กระทำได้ หรือเพราะเหตุเป็นเรื่องที่ไม่ปฏิบัติตามบทบัญญัติว่าด้วยกระบวนการพิจารณาชั้นฎีกา คู่ความที่เกี่ยวข้องย่อมมีสิทธิที่จะยกขึ้นอ้างซึ่งปัญหาเช่นนั้นได้

ตามบทบัญญัติในมาตรา 249 วรรคสองที่กล่าวมาข้างต้น เป็นการให้สิทธิแก่คู่ความในข้อที่แม้จะไม่ได้ยกขึ้นว่ากันมาแล้วในศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์ แต่ทำให้คู่ความมีสิทธิฎีกาได้ในกรณีดังต่อไปนี้

(1) ปัญหาอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน ทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นปัญหาในข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมาย แม้จะมีได้มีการยกขึ้นว่ากันมาแล้วในศาลชั้นต้นหรือศาลอุทธรณ์ คู่ความก็สามารถยกขึ้นฎีกาได้เสมอเพราะถือว่าเป็นเรื่องที่มีความสำคัญ โดยปัญหาใดจะเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชนหรือไม่ จะต้องเป็นเรื่องเกี่ยวกับประโยชน์ต่อสาธารณชน จึงจะเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน มิใช่เป็นเรื่องเฉพาะตัวของบุคคล เช่น ปัญหาเรื่องอำนาจฟ้อง แบบของสัญญา แบบของพินัยกรรม สัญญาผู้มีดอกเบียเกินอัตราที่กฎหมายกำหนด การดำเนินกระบวนการพิจารณาชำระหรือการฟ้องชำระ เป็นต้น และแม้ว่าจะเป็ปัญหาข้อกฎหมายแต่ก็อาจไม่ใช่เรื่องเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชนเสมอไป เช่น ปัญหาฟ้องเคลือบคลุมเป็นปัญหาข้อกฎหมาย แต่มิใช่ปัญหาเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชนแต่อย่างใด

เมื่อคู่ความยกปัญหาเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชนขึ้นอ้างในชั้นฎีกา ตามมาตรา 249 วรรคสอง ไม่ว่าปัญหาดังกล่าวจะเป็นปัญหาข้อเท็จจริงหรือปัญหาข้อกฎหมาย ศาลฎีกาจะต้องวินิจฉัยปัญหาเช่นนั้นให้

(2) ปัญหาข้อกฎหมายที่คู่ความไม่สามารถยกขึ้นอ้างในศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์ เนื่องจากพฤติการณ์นอกเหนือไม่อาจบังคับได้หรือเป็นเรื่องที่ไม่ปฏิบัติตามบทบัญญัติว่าด้วยกระบวนการพิจารณาชั้นฎีกา คู่ความมีสิทธิยกขึ้นอ้างในชั้นฎีกาได้

พฤติการณ์นอกเหนือไม่อาจบังคับได้นั้น เป็นพฤติการณ์ที่เกิดขึ้นภายหลังจากที่ศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์มีคำพิพากษาหรือคำสั่งซึ่งขาดคดีแล้ว จึงไม่สามารถยกปัญหาข้อกฎหมายนั้นขึ้นว่ากล่าวในศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์ได้โดยสภาพ มาตรา 249 วรรคสอง จึงบัญญัติเป็นข้อยกเว้นให้ฎีกาได้

สำหรับเรื่องที่ไม่ปฏิบัติตามบทบัญญัติว่าด้วยกระบวนการพิจารณาชั้นฎีกานั้น เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นภายหลังจากที่ศาลอุทธรณ์มีคำพิพากษาแล้วและเป็นเรื่องเกี่ยวกับการปฏิบัติตามบทบัญญัติว่าด้วยกระบวนการพิจารณาชั้นฎีกาซึ่งดำเนินการโดยศาลชั้นต้น เช่น ศาลชั้นต้นส่งอนุญาตให้ขยายระยะเวลาขึ้นฎีกาโดยไม่ชอบ เนื่องจากเหตุที่ขอขยายระยะเวลาขึ้นฎีกาไม่ใช่พฤติการณ์พิเศษตามมาตรา 23 เป็นต้น

ข้อสำคัญคือข้อที่จะยกขึ้นฎีกาได้นั้นจะต้องเป็นปัญหาข้อกฎหมายเท่านั้น ปัญหาข้อเท็จจริงจะยกขึ้นฎีกาโดยอาศัยเหตุดังกล่าวไม่ได้

3) ข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายที่จะยกขึ้นอ้างในการยื่นฎีกานั้น ต้องเป็นสาระแก่คดีอันควรได้รับการวินิจฉัย โดยแยกพิจารณาได้ 2 กรณี คือ

(1) ฎีกาในข้อที่ไม่เป็นสาระแก่คดี เพราะด้วยเหตุที่การฎีกาเป็นการคัดค้านคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์ โดยมีมุ่งหมายที่จะให้ศาลฎีกาวินิจฉัยเปลี่ยนแปลงผลของคำพิพากษาหรือคำสั่งดังกล่าว ซึ่งหากศาลฎีกาวินิจฉัยแล้วจะได้รับผลตามที่ผู้ฎีกาต้องการ แต่ถ้ายกฎีกานั้นไม่ทำให้ผลของคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์เปลี่ยนแปลงไปได้ไม่ว่าจะเป็นปัญหาข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมาย ก็ถือว่าไม่เป็นสาระอันควรได้รับการวินิจฉัย เพราะไม่ก่อให้เกิดประโยชน์อันใดแก่คดี จึงต้องห้ามมิให้ฎีกา ซึ่งการจะวินิจฉัยว่าคดีแห่งฎีกาขึ้นมานั้นเป็นสาระแก่คดีหรือไม่ ต้องพิจารณาจากคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์ว่ามีคำพิพากษาหรือคำสั่งไปอย่างไร และผู้ฎีกาได้แย้งคัดค้านอย่างไร ถ้าฎีกานั้นยกเหตุผลไม่ว่าในปัญหาข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมาย ที่หากศาลฎีกาวินิจฉัยแล้วไม่ทำให้ผลแห่งคดีเปลี่ยนแปลงย่อมถือว่าเป็นฎีกาที่ไม่เป็นสาระแก่คดี แต่ถ้าเป็นเหตุผลที่อาจทำให้คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์เปลี่ยนแปลงไปได้ ย่อมเป็นสาระแก่คดีอันควรได้รับการวินิจฉัย

(2) ฎีกาที่เป็นสาระแก่คดีแต่ไม่ควรได้รับการวินิจฉัย ศาลฎีกามีอำนาจไม่รับวินิจฉัยได้ ซึ่งฎีกาเป็นสาระแก่คดีแต่ไม่ควรได้รับการวินิจฉัยนั้น เป็นกรณีที่ศาลฎีกาเห็นว่าข้อที่ยกขึ้นฎีกา มานั้นเป็นข้อที่อาจทำให้ผลคดีเปลี่ยนแปลงได้ แต่มีแนวคำพิพากษาฎีกาศาลฎีกาไว้แน่นอนหรือมีบทบัญญัติของกฎหมายที่ชัดเจน และคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์ถูกต้องแล้ว จึงถือเป็นฎีกาที่เป็นสาระแก่คดีแต่ไม่ควรได้รับการวินิจฉัย รวมถึงกรณีที่ศาลฎีกาเห็นว่าข้อที่ฎีกามานั้นเมื่อได้พิจารณาตามหลักฐานในสำนวนแล้ว ไม่มีเหตุที่จะพิพากษาแก้หรือกลับคำพิพากษา

ศาลอุทธรณ์ แม้จะเป็นข้อที่เป็นสาระแก่คดีอันควรแก่การพิจารณาก็ตาม แต่การที่จะไม่รับวินิจฉัย เพราะเหตุดังกล่าวเช่นว่านี้ ต้องกระทำโดยความเห็นชอบของรองประธานศาลฎีกาซึ่ง ประธานศาลฎีกามอบหมาย แต่ทั้งนี้ไม่กระทบถึงอำนาจของประธานศาลฎีกาตามมาตรา 140 วรรคสอง ในการที่จะวินิจฉัยปัญหาดังกล่าวโดยที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา

ทั้งนี้ ฎีกาที่เป็นสาระแก่คดีแต่ไม่ควรถูกได้รับการวินิจฉัย ตามมาตรา 249 วรรคหนึ่งนั้น ต้องเป็นฎีกาที่ขอด้วยกฎหมายตามบทบัญญัติว่าด้วยการฎีกา ตามมาตรา 247 และไม่ต้องห้ามมิให้ ฎีกา ตามมาตรา 248 รวมทั้งต้องเป็นฎีกาที่ขัดแย้งที่ได้ยกขึ้นว่ากล่าวกันมาแล้วโดยชอบ ในศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์ ทั้งต้องเป็นสาระแก่คดีอันควรได้รับการวินิจฉัย ตามมาตรา 249 วรรคหนึ่ง ในตอนต้นมาแล้ว

ในทางปฏิบัติต้องคําคณะผู้พิพากษาในศาลฎีกาจะพิจารณาตรวจสำนวนและ พยานหลักฐานทุกประการ แล้วพิจารณาตามข้อฎีกาที่ว่าศาลอุทธรณ์พิพากษามานั้นถูกต้องแล้ว หรือไม่ เหมือนกับการพิจารณาคดีทั่ว ๆ ไป ถ้าเห็นว่าไม่มีเหตุที่จะแก้คำพิพากษาศาลอุทธรณ์ก็จะ ยกร่างคำพิพากษาพร้อมทั้งอ้างถึงเหตุที่จะไม่รับวินิจฉัย แล้วเสนอต่อรองประธานศาลฎีกา ที่ประธานศาลฎีกามอบหมาย รองประธานศาลฎีกาเมื่อตรวจสำนวนแล้วว่าจะเห็นด้วยกับองค์คณะ ที่เสนอมาหรือไม่ ถ้าไม่เห็นด้วยก็จะมีการทำคำพิพากษาเหมือนกับคดีธรรมดาทั่ว ๆ ไป แต่ถ้าเห็น ด้วยก็ให้ออกคำพิพากษาไปในลักษณะที่ว่าข้อฎีกาดังกล่าวไม่ควรถูกได้รับการวินิจฉัยจากศาลฎีกา¹²⁰

หลักการดังกล่าวในมาตรา 249 วรรคหนึ่งนี้ เป็นหลักการซึ่งบัญญัติขึ้นมาเพื่อไม่ให้ ศาลฎีกาต้องทำคำพิพากษาให้ยืดเยื้อเป็นการเสียเวลาเพราะอย่างไรเสียก็ต้องพิพากษายืนไปตาม คำพิพากษาศาลอุทธรณ์ ศาลฎีกาได้นำเอาหลักการดังกล่าวมาใช้เพื่อที่จะให้ปริมาณคดีในศาลฎีกา ลดลงเนื่องจากมีคดีที่ค้างพิจารณาอยู่ในศาลฎีกาเป็นจำนวนมาก

ตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาที่ไม่เป็นสาระแก่คดีอันควรได้รับการวินิจฉัย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2254/2538 การที่ศาลอุทธรณ์วินิจฉัยว่าจำเลยขาดนัด ยืนคำให้การและขาดนัดพิจารณาโดยจงใจ ไม่อาจขอพิจารณาใหม่ได้ เป็นการยกคำขอของจำเลย โดยอาศัยข้อเท็จจริง เมื่อคดีต้องห้ามฎีกาในข้อเท็จจริง ฎีกาของจำเลยในข้อกฎหมายที่ว่าคำขอ ให้พิจารณาใหม่ได้กล่าวโดยละเอียดชัดแจ้งซึ่งข้อคัดค้านคำตัดสินของศาลหรือไม่ จึงไม่เป็นสาระ อันควรได้รับการวินิจฉัยเพราะไม่ทำให้ผลคดีเปลี่ยนแปลง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 530/2544 ปัญหาตามที่จำเลยฎีกาว่าฟ้องแย้งของจำเลยเกี่ยวกับ ฟ้องเดิมเพราะเป็นมูลหนี้ที่เกิดจากการเป็นหนี้กันตามเช็คพิพาทและ โจทก์ต้องคืนเช็คให้จำเลยนั้น

¹²⁰ อุดม เฟื่องฟู. (2550). คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 3 อุทธรณ์และฎีกา. หน้า 416.

ศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์ได้วินิจฉัยไว้ครบถ้วนชัดเจนแล้วว่า หากทางพิจารณาได้ความว่าจำเลยชำระหนี้ตามเช็คพิพาทให้โจทก์แล้ว เช็คพิพาทไม่มีผลบังคับให้จำเลยต้องชำระเงินตามเช็คอีก จึงเป็นฟ้องแย้งที่ไม่จำเป็น ดังนั้น ปัญหาตามฎีกาของจำเลยจึงเป็นปัญหาอันไม่ควรได้รับการวินิจฉัยจากศาลฎีกา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 249 วรรคหนึ่ง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7031/2545 เนื้อหาฎีกาของโจทก์ในส่วนที่เป็นสาระสำคัญ ล้วนคัดลอกข้อความในอุทธรณ์มาทั้งสิ้น คงมีส่วนเพิ่มเติมบ้างเล็กน้อยในรายละเอียด มิได้โต้แย้งคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ว่า ไม่ถูกต้องหรือไม่ชอบด้วยกฎหมาย และด้วยเหตุผลใดจึงเป็นฎีกาไม่ชัดเจน ไม่ชอบด้วยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 249 วรรคหนึ่ง

ปัญหาที่ว่าจำเลยมิได้ควบคุมดูแลและตรวจสอบการปักผึง ชุดเจาะ เป็นเรื่องเกี่ยวกับจำเลยปฏิบัติงานในหน้าที่บกพร่อง ซึ่งโจทก์ยกขึ้นอ้างเพื่อปฏิเสธไม่ชำระค่าว่าจ้างหรือชำระค่าว่าจ้างแก่จำเลยน้อยลง แต่เมื่อโจทก์มิได้ฎีกาโต้แย้งในประเด็นเรื่องค่าว่าจ้างที่โจทก์ต้องชำระแก่จำเลย แม้จะวินิจฉัยในปัญหาดังกล่าวก็ไม่ทำให้ผลแห่งคดีเปลี่ยนแปลงไป จึงเป็นข้อฎีกาที่ไม่เป็นสาระแก่คดี ศาลฎีกาจึงไม่รับวินิจฉัยให้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 249

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6530/2546 คำขึ้นศาลชั้นอุทธรณ์โจทก์จะเสียมาครบหรือไม่ ศาลมีอำนาจสั่งให้เสียค่าขึ้นศาลเพิ่มให้ครบถ้วนได้ และไม่ว่าศาลชั้นต้นจะมีได้เรียกค่าขึ้นศาลไว้ให้ครบถ้วนหรือไม่ หากจะผิดพลาดคลาดเคลื่อนก็เฉพาะในเรื่องการเรียกค่าธรรมเนียมศาลขาด แต่ไม่กระทบถึงกระบวนการพิจารณาอื่น ๆ หรือทำให้คำพิพากษาไม่มีผลบังคับแต่อย่างใด ฎีกาของจำเลยไม่เป็นสาระ ต้องห้ามมิให้ฎีกา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 249 วรรคหนึ่ง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3290/2546 ฎีกาของจำเลยที่ยกเหตุผลต่าง ๆ โต้แย้งดุลยพินิจในการรับฟังพยานหลักฐานของศาลอุทธรณ์มานั้น ถึงแม้เป็นฎีกาในข้อที่เป็นสาระแก่คดี แต่เมื่อพยานหลักฐานของโจทก์มีน้ำหนักน่าเชื่อถือดีกว่าพยานหลักฐานของจำเลย ศาลฎีกาโดยความเห็นชอบของรองประธานศาลฎีกาซึ่งประธานศาลฎีกามอบหมายมีอำนาจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 249 วรรคหนึ่ง ไม่รับวินิจฉัยได้

จำเลยฎีกาข้อกฎหมายว่า เอกสารบันทึกข้อตกลงตามคำฟ้องมีข้อความว่าเป็นการกู้ยืมเงินและอยู่ในรูปสัญญา เมื่อมิได้ปิดอาคารแสดมปีจึงรับฟังไม่ได้ตามประมวลรัษฎากรฯ นั้น เป็นปัญหาข้อกฎหมายเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน จำเลยมีสิทธิยกขึ้นฎีกาได้แม้จะมีได้ยกขึ้นว่ากันมาแล้วในศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 249 วรรคสอง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1008/2548 ศาลชั้นต้นวินิจฉัยไว้โดยละเอียดชัดเจนแล้วว่า โจทก์ปรับอัตราดอกเบี้ยสูงขึ้นภายหลังจากจำเลยทั้งสามผิดนัดชำระหนี้ ข้อตกลงที่ยอมให้โจทก์ปรับอัตราดอกเบี้ยเพิ่มขึ้นได้แม้จะอยู่ในระยะเวลาที่ต้องเสียดอกเบี้ยอัตราคงที่มีลักษณะเป็นการกำหนดค่าเสียหายไว้ล่วงหน้าในทำนองเบี่ยงปรับ ซึ่งหากสูงเกินส่วนศาลมีอำนาจลดลงได้ อุทธรณ์ของโจทก์ที่ได้เถียงคำพิพากษาศาลชั้นต้นตรงต่อศาลฎีกา ไม่อาจหักล้างเหตุแห่งคำวินิจฉัยชี้ขาดของศาลชั้นต้นได้และไม่ทำให้ผลของคดีเปลี่ยนแปลงไป ศาลฎีกาโดยความเห็นชอบของรองประธานศาลฎีกาซึ่งประธานศาลฎีกามอบหมายเห็นว่า อุทธรณ์ของโจทก์ข้อนี้เป็นอุทธรณ์ในข้อที่เป็นสาระแก่คดีที่ไม่ควรได้รับการวินิจฉัย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 249 วรรคหนึ่ง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1424/2548 ศาลอุทธรณ์ภาค 1 วินิจฉัยว่า สัญญาจ้างเป็นเพียงหลักฐานแห่งการกู้ยืมเงินเป็นหนังสือตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 653 วรรคหนึ่ง เท่านั้น มิใช่เป็นหนังสือสัญญากู้ยืมเงินระหว่างโจทก์กับจำเลย อันจะถือเป็นตราสารที่ต้องเสียอากรโดยปิดแสตมป์บริบูรณ์ ตามความมุ่งหมายแห่งประมวลรัษฎากรฯ มาตรา 103-104 และ 118 แม้ไม่ได้ปิดอากรแสตมป์ก็สามารถใช้เป็นพยานหลักฐานในคดีได้ เหตุผลเช่นนี้ได้กล่าวโดยชัดเจนและชอบด้วยบทบัญญัติของกฎหมายแล้ว ฎีกาของจำเลยไม่อาจเปลี่ยนแปลงผลแห่งคดีได้ ฎีกาของจำเลยในปัญหาข้อกฎหมายเป็นฎีกาในข้อที่เป็นสาระแก่คดีแต่ไม่ควรได้รับการวินิจฉัยจากศาลฎีกา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 249 วรรคหนึ่ง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4929/2548 ศาลอุทธรณ์ได้วินิจฉัยชี้ขาดและแสดงเหตุผลไว้โดยละเอียดชัดเจนแล้วว่าข้ออ้างที่จำเลยที่ 2 ยกขึ้นว่ามาในคำร้อง ไม่ว่าเงินค่าธรรมเนียมศาลชั้นอุทธรณ์เป็นเงินจำนวนมากก็ดี จำเลยที่ 2 ประสบกับภาวะเศรษฐกิจตกต่ำก็ดี หรือจำเลยที่ 2 ถูกฟ้องเป็นคดีแพ่งอีกหลายคดีก็ดี มิใช่กรณีที่มีพฤติการณ์พิเศษที่จะขยายระยะเวลาวางเงินค่าธรรมเนียมศาลให้แก่จำเลยที่ 2 ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 23 ได้ ทั้งจำเลยที่ 2 ได้รับอนุญาตให้ขยายระยะเวลาจากศาลชั้นต้นมาแล้วเป็นเวลา 60 วัน จึงไม่มีเหตุตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าวที่จะขยายระยะเวลาให้จำเลยที่ 2 ต่อไปอีก ดังนี้ฎีกาของจำเลยที่ 2 ไม่อาจหักล้างกับเหตุผลแห่งข้อวินิจฉัยของศาลอุทธรณ์ได้และไม่ทำให้ผลคดีเปลี่ยนแปลงไป ฎีกาของจำเลยที่ 2 จึงเป็นสาระแก่คดีแต่ไม่ควรได้รับการวินิจฉัยจากศาลฎีกา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 249 วรรคหนึ่ง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7681/2555 ศาลชั้นต้นวินิจฉัยข้อเท็จจริงว่า โจทก์ไม่ได้ไปยื่นคำขอออกหนังสือแสดงสิทธิในที่ดินพิพาทต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ จำเลยทั้งห้าจึงมิใช่เป็นผู้ได้แย้งสิทธิของโจทก์ โจทก์จึงไม่มีอำนาจฟ้อง โจทก์ยื่นอุทธรณ์โดยอ้างเหตุผลว่า โจทก์และ

ผู้มีชื่อใน ส.ค.1 เคยไปติดต่อกับเจ้าพนักงานที่ดินตามต้นฉบับหนังสือมอบอำนาจเอกสารท้ายอุทธรณ์ แสดงว่าโจทก์ผู้มีชื่อใน ส.ค.1 ได้ติดต่อขอออกหนังสือรับรองการทำประโยชน์ต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ แต่พนักงานเจ้าหน้าที่ไม่ยอมออกให้ ศาลอุทธรณ์ภาค 6 ฟังข้อเท็จจริงในประเด็นพิพาทข้อนี้เช่นเดียวกับศาลชั้นต้นและวินิจฉัยว่า ข้อที่โจทก์อ้างในอุทธรณ์ไม่ใช่ข้อเท็จจริงที่ยกขึ้นว่ากันมาแล้ว โดยชอบในศาลชั้นต้น จึงต้องห้ามมิให้อุทธรณ์ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 225 วรรคหนึ่ง ไม่รับวินิจฉัยให้ พิพากษาขึ้นตามคำพิพากษาศาลชั้นต้น โจทก์ฎีกาข้อกฎหมายว่าเอกสารท้ายอุทธรณ์ของโจทก์นั้น โจทก์ไม่อาจนำมาสู่ศาลชั้นต้นได้เพราะพนักงานเจ้าหน้าที่ของจำเลยนำเอกสารบางส่วนออกไปจากสารบบที่ดินที่เป็นของโจทก์ หลังจากศาลชั้นต้นพิพากษาแล้ว พนักงานเจ้าหน้าที่ของจำเลยจึงนำมามอบให้โจทก์เอกสารดังกล่าวบังชี้ให้เห็นว่าโจทก์เคยติดต่อขอออกหนังสือรับรองการทำประโยชน์หรือขอออกโฉนดที่ดินหรือไม่ อันเป็นข้อกฎหมายทำนองว่า มีพฤติการณ์ที่ไม่เปิดช่องให้โจทก์นำเอกสารนี้มาแสดงตั้งแต่ในศาลชั้นต้น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 249 วรรคสอง แต่คดีนี้ต้องห้ามฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 248 วรรคหนึ่ง เพราะมีทุนทรัพย์ที่พิพาทในชั้นฎีกาเพียง 88,000 บาท แม้ศาลฎีกาจะวินิจฉัยปัญหาข้อกฎหมายข้อนี้ให้เป็นคุณแก่โจทก์ อันทำให้โจทก์สามารถโต้แย้งข้อเท็จจริงต่อไปได้ว่าเคยยื่นขอออกหนังสือแสดงสิทธิในที่ดินไว้ตั้งแต่ปี 2517 แต่เมื่อคดีต้องห้ามมิให้ฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงแล้ว ข้อกฎหมายข้อนี้จึงไม่เป็นสาระแก่คดี ศาลฎีกาไม่รับวินิจฉัยให้ตามมาตรา 249 วรรคหนึ่ง

3. ข้อต้องห้ามฎีกาโดยบทกฎหมายบัญญัติให้เป็นที่สุด

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งบัญญัติให้เป็นที่สุด เป็นกรณีที่ศาลมีคำสั่งหรือคำพิพากษาอย่างใดอย่างหนึ่ง และมีตัวบทกฎหมายบัญญัติให้คำสั่งหรือคำพิพากษาของศาลดังกล่าวเป็นที่สุด จึงต้องห้ามมิให้มีการฎีกาคำสั่งหรือคำพิพากษานั้นต่อไปได้อีก ตัวอย่างบทกฎหมายที่บัญญัติให้เป็นที่สุด เช่นกรณีดังต่อไปนี้

1) มาตรา 146 วรรคสอง ในกรณีที่ศาลชั้นต้นศาลเดียวกัน หรือศาลชั้นต้นสองศาลในลำดับชั้นเดียวกัน ได้มีคำพิพากษาหรือคำสั่งขัดกัน หากคู่ความยื่นคำร้องต่อศาลที่อยู่ในลำดับสูงขึ้นไป ซึ่งในที่นี้ได้แก่ศาลอุทธรณ์ หากศาลอุทธรณ์มีคำพิพากษาหรือคำสั่งเช่นใด คำสั่งดังกล่าวย่อมถือเป็นที่สุด คู่ความย่อมไม่มีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาได้อีก แต่หากเป็นกรณีที่ศาลอุทธรณ์มีคำพิพากษาหรือคำสั่งขัดกัน คู่ความสามารถยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาซึ่งเป็นศาลในลำดับสูงถัดไป เพื่อให้ศาลฎีกามีคำพิพากษาหรือคำสั่งตัดสินได้

2) มาตรา 199 เบญจ วรรคสี่ เป็นเรื่องการอุทธรณ์คำสั่งเกี่ยวกับคำขอให้พิจารณาคดีใหม่ในกรณีที่จำเลยขาดนัดยื่นคำให้การ หากศาลชั้นต้นมีคำสั่งไม่อนุญาตให้พิจารณาคดีใหม่ เพราะเหตุแห่งการขาดนัดเป็นไปโดยจงใจหรือไม่มีเหตุอันควร จำเลยผู้ขอมีสิทธิอุทธรณ์คำสั่ง เช่นว่านั้นต่อศาลอุทธรณ์ได้ เมื่อศาลอุทธรณ์มีคำพิพากษาเช่นใดย่อมถือเป็นที่สุด โจทก์จำเลยจะฎีกาต่อไปไม่ได้อีก

3) มาตรา 236 วรรคหนึ่ง เมื่อศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาหรือคำสั่งตัดสินคดี เป็นเช่นใดแล้ว คู่ความที่ไม่พอใจคำพิพากษาหรือคำสั่งเช่นว่านั้นสามารถยื่นอุทธรณ์คำพิพากษา หรือคำสั่งดังกล่าวได้ หากศาลชั้นต้นมีคำสั่งไม่รับอุทธรณ์ ผู้อุทธรณ์อาจอุทธรณ์คำสั่งนั้น ไปยังศาลอุทธรณ์โดยยื่นคำขอเป็นคำร้องต่อศาลชั้นต้นได้ตามมาตรา 234 ในกรณีที่ศาลอุทธรณ์ พิจารณาคำร้องแล้วมีคำสั่งยื่นตามคำปฏิเสธของศาลชั้นต้นหรือมีคำสั่งรับอุทธรณ์ คำสั่ง ของศาลอุทธรณ์ให้เป็นที่สุด คู่ความจะฎีกาต่อไปไม่ได้อีก

4) มาตรา 260 (1) เป็นเรื่องวิธีการชั่วคราวก่อนพิพากษา ในกรณีที่ศาลมีคำพิพากษา หรือคำสั่งชี้ขาดตัดสินคดีโดยมิได้กล่าวถึงวิธีการชั่วคราวก่อนพิพากษาที่ศาลได้สั่งไว้ ในระหว่างพิจารณา เมื่อศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาศิลินให้จำเลยเป็นฝ่ายชนะคดี คำสั่งของศาล เกี่ยวกับวิธีการชั่วคราวในส่วนที่จำเลยชนะคดีนั้นเป็นอันยกเลิก เว้นแต่โจทก์ยื่นคำขอฝ่ายเดียว ต่อศาลชั้นต้นภายในกำหนดเวลา ในกรณีเช่นว่านี้ ถ้าศาลชั้นต้นมีคำสั่งยกคำขอของโจทก์ คำสั่งของศาลให้เป็นที่สุด

5) มาตรา 267 วรรคหนึ่ง และมาตรา 267 วรรคสอง เป็นเรื่องคำขอในเหตุฉุกเฉิน ในกรณีที่โจทก์ยื่นคำขอในเหตุฉุกเฉินต่อศาล ให้ศาลพิจารณาคำขอนั้นเป็นการด่วน ถ้าหากศาล พิจารณาแล้วมีคำสั่งให้ยกคำขอดังกล่าว คำสั่งเช่นว่านี้ให้เป็นที่สุด ในทางกลับกันจำเลย อาจยื่นคำขอโดยพลันเพื่อให้ศาลยกเลิกคำสั่งเช่นว่านั้นได้ ถ้าศาลมีคำสั่งยกเลิกคำสั่งเดิม ตามคำขอของจำเลย คำสั่งเช่นว่าดังกล่าวนี้ให้เป็นที่สุด

ข้อต้องห้ามฎีกาโดยกฎหมายบัญญัติให้เป็นที่สุดที่ผู้เขียนยกตัวอย่างมานี้ เป็นกรณี ที่หากศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งเช่นใด คู่ความยอมไม่สามารถฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นต่อไป ได้อีก ไม่ว่าจะปัญหาข้อเท็จจริงหรือปัญหาข้อกฎหมายก็ตาม โดยเป็นการจำกัดปริมาณคดีที่จะ ขึ้นสู่ศาลฎีกาโดยเหตุความเป็นที่สุดแห่งตัวบทกฎหมาย

3.2.3.2 การจำกัดคดีแพ่งในชั้นฎีกาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 219 วรรคสอง

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 219 วรรคสอง ได้บัญญัติถึงอำนาจหน้าที่ในการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลฎีกาว่า “ศาลฎีกามีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายบัญญัติให้เสนอต่อศาลฎีกาได้โดยตรง และคดีที่อุทธรณ์หรือฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นหรือศาลอุทธรณ์ตามที่กฎหมายบัญญัติ เว้นแต่เป็นกรณีที่ศาลฎีกาเห็นว่าข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์หรือฎีกานั้นจะไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณา ศาลฎีกามีอำนาจไม่รับคดีไว้พิจารณาพิพากษาได้ ทั้งนี้ตามระเบียบที่ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกากำหนด” บทบัญญัติมาตรานี้ นอกจากจะได้บัญญัติถึงอำนาจหน้าที่ของศาลฎีกาในการพิจารณาพิพากษาคดีเป็นการทั่วไปแล้ว ยังบัญญัติถึงหลักการที่ให้อำนาจแก่ศาลฎีกาในการที่จะปฏิเสธไม่รับคดีไว้พิจารณาพิพากษาหากเห็นว่าคดีดังกล่าวที่อุทธรณ์หรือฎีกาขึ้นมานั้นไม่เป็นสาระแก่การพิจารณาพิพากษา ถือเป็นกรณจำกัดคดีในชั้นศาลฎีกาโดยการทำให้คดีเสร็จไปอย่างรวดเร็วเพื่อไม่ให้มีคดีล้นศาลฎีกามากจนเกินไป แต่การใช้อำนาจไม่รับคดีไว้พิจารณาพิพากษาดังกล่าวนั้นต้องเป็นไปตามระเบียบที่ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกากำหนด

หลักการในทางพิจารณาความที่ให้อำนาจศาลฎีกาในการใช้ดุลยพินิจปฏิเสธไม่รับวินิจฉัยข้ออุทธรณ์หรือฎีกาที่ยื่นต่อศาลฎีกา ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 219 วรรคสอง ดังกล่าว มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ศาลฎีกาพิจารณาพิพากษาเฉพาะคดีที่มีความสำคัญเท่านั้นซึ่งจะทำให้คดีไม่ค้างพิจารณาเป็นจำนวนมาก เนื่องจากปริมาณคดีในศาลฎีกาเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมากทุกปีอย่างต่อเนื่องซึ่งเป็นไปตามสภาพเศรษฐกิจและสังคม และยังมีสาเหตุมาจากการที่ระบบอุทธรณ์ฎีกาของไทยตามกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเป็นระบบสิทธิ แต่หลักการดังกล่าวไม่ใช่หลักการใหม่เสียทีเดียว แม้จะได้มีการบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญปี 2550 เป็นครั้งแรก โดยหลักการนี้ได้นำมาใช้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 249 วรรคแรก ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น

บทบัญญัติตามรัฐธรรมนูญดังกล่าวบัญญัติให้ศาลฎีกามีอำนาจไม่รับคดีไว้พิจารณาพิพากษา หากเห็นว่าข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์หรือฎีกาขึ้นมายังศาลฎีกานั้นจะไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณา และเพื่อให้เป็นการสอดคล้องกับหลักการดังกล่าว ศาลฎีกาจึงได้ออกระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ว่าด้วยการไม่รับคดีซึ่งข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์หรือฎีกาจะไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาไว้พิจารณาพิพากษา พุทธศักราช 2551¹²¹ ซึ่งประกาศในราชกิจจานุเบกษาเมื่อวันที่ 15 พฤษภาคม 2551 และมีผลใช้บังคับนับแต่วันถัดจากวัน

¹²¹ คุราชลละเอียดได้ในภาคผนวก ก หน้า 143.

ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว ซึ่งก็คือมีผลบังคับใช้ในวันที่ 16 พฤษภาคม 2551 ทั้งนี้ระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาดังกล่าวได้ออกโดยอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 219 วรรคสอง ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 และมาตรา 23 วรรคหนึ่ง ของพระธรรมนูญศาลยุติธรรม ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระธรรมนูญศาลยุติธรรม (ฉบับที่ 3) พุทธศักราช 2551 โดยในส่วนเนื้อหานั้นจะกล่าวในหัวข้อถัดไป

ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาได้ออกระเบียบว่าด้วยการไม่รับคดีซึ่งข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์หรือฎีกาจะไม่ใช่สาระอันควรแก่การพิจารณา โดยกำหนดหลักการและเหตุผลไว้ คือ ต้องการกำหนดลักษณะคดีที่ไม่ใช่สาระอันควรแก่การพิจารณา ผู้ทำหน้าที่วินิจฉัยคดีที่ไม่ใช่สาระอันควรแก่การพิจารณาตามหลักเกณฑ์ที่ได้กำหนดไว้ในระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ผู้พิจารณาสั่งออกคดีที่ไม่ใช่สาระอันควรแก่การพิจารณา รวมทั้งกำหนดให้อำนาจประธานศาลฎีกาในการออกคำสั่งและแบบพิมพ์ต่าง ๆ เพื่อให้การพิจารณาคดีเป็นไปตามระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาด้วย ตลอดจนกำหนดวันที่ระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกามีผลใช้บังคับ¹²² โดยมีสาระสำคัญเกี่ยวกับการรับคดีไว้พิจารณาที่กำหนดไว้ ดังนี้

ข้อ 3 กำหนดว่า คดีที่อุทธรณ์หรือฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นหรือศาลอุทธรณ์ตามที่กฎหมายบัญญัติ หากศาลฎีกาเห็นว่าข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์หรือฎีกานั้นจะไม่ใช่สาระอันควรแก่การพิจารณา ให้ศาลฎีกามีคำสั่งไม่รับคดีดังกล่าวไว้พิจารณาพิพากษาได้

และในส่วนลักษณะของข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่จะไม่ใช่สาระอันควรแก่การพิจารณาได้กำหนดไว้ในข้อ 4 ว่า ข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์หรือฎีกาจะไม่ใช่สาระอันควรแก่การพิจารณา หมายถึงข้ออุทธรณ์หรือฎีกาที่ศาลฎีกาไม่พึงรับไว้พิจารณาพิพากษา เนื่องจากไม่มีเหตุที่จะเปลี่ยนแปลงผลคำวินิจฉัยของศาลล่าง และให้รวมถึงกรณีดังต่อไปนี้

1. เป็นอุทธรณ์หรือฎีกาในปัญหาข้อกฎหมายซึ่ง

- 1) เคยมีคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลฎีกาวินิจฉัยข้อกฎหมายดังกล่าวมาแล้ว และยังไม่มีความเปลี่ยนแปลงแนวคำวินิจฉัยเดิม
- 2) เป็นข้อกฎหมายที่ไม่ยุ่งยาก และการวินิจฉัยข้อกฎหมายดังกล่าวจะไม่มีผลเปลี่ยนแปลงคำวินิจฉัยของศาลล่าง

¹²² เอกสารเพื่อประกอบการพิจารณาให้ความเห็นชอบระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยการไม่รับคดีซึ่งข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์หรือฎีกาจะไม่ใช่สาระอันควรแก่การพิจารณาไว้พิจารณาพิพากษารวมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 219 วรรคสอง พุทธศักราช 2551.

3) เป็นข้อกำหนดซึ่งศาลล่างได้วินิจฉัยไว้ถูกต้องแล้วและไม่มีเหตุที่จะเปลี่ยนแปลงคำวินิจฉัยของศาลล่าง

4) เป็นข้อกำหนดที่ถึงแม้จะวินิจฉัยให้เป็นไปตามข้ออุทธรณ์หรือฎีกา ก็ไม่มีเหตุที่จะเปลี่ยนแปลงคำวินิจฉัยของศาลล่าง

2. เป็นอุทธรณ์หรือฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงซึ่ง

1) ศาลล่างได้วินิจฉัยข้อเท็จจริงดังกล่าวไว้ชอบด้วยเหตุผลแล้วและไม่มีเหตุที่จะเปลี่ยนแปลงคำวินิจฉัยของศาลล่าง

2) มีเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวกับดุลพินิจในการกำหนดโทษ รอกการกำหนดโทษ หรือรอกการลงโทษ ซึ่งไม่มีเหตุที่จะเปลี่ยนแปลงคำวินิจฉัยของศาลล่าง

3. เป็นอุทธรณ์หรือฎีกาที่มีการรับรองหรืออนุญาตให้อุทธรณ์หรือฎีกาและอุทธรณ์หรือฎีกานั้น ไม่มีเหตุที่จะเปลี่ยนแปลงคำวินิจฉัยของศาลล่าง

4. เป็นอุทธรณ์หรือฎีกาเมื่อพิจารณาอุทธรณ์หรือฎีกาทั้งฉบับแล้วกรณีไม่มีเหตุที่จะเปลี่ยนแปลงผลตามคำวินิจฉัยของศาลล่าง

ทั้งนี้เพื่อให้การดำเนินการเป็นไปตามระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาในเรื่องดังกล่าว นั้นให้เกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ประธานศาลฎีกาจึงได้ออกคำสั่งศาลฎีกา ที่ 22/2551¹²³ เรื่องการไม่รับคดีซึ่งข้อกำหนดหรือข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์หรือฎีกาจะไม่ใช่สาระอันควรแก่การพิจารณาไว้พิจารณาพิพากษา ลงวันที่ 16 มิถุนายน 2551 ขึ้นมารองรับอีกชั้นหนึ่ง โดยคำสั่งดังกล่าว เป็นการกำหนดขั้นตอนการปฏิบัติงานในการจัดการคดีอย่างรอบคอบและมีประสิทธิภาพ ซึ่งสามารถสรุปสาระสำคัญของคำสั่งดังกล่าวได้ดังนี้¹²⁴

1) ให้จัดตั้งส่วนงานตรวจพิจารณาอุทธรณ์ฎีกาเป็นการภายใน เพื่อให้ผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกาทำการตรวจสอบคัดแยกสำนวนคดีที่ข้อกำหนดหรือข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์หรือฎีกาจะไม่ใช่สาระอันควรแก่การพิจารณาตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา พร้อมทั้งสรุปย่อประเด็นปัญหาตามอุทธรณ์หรือฎีกา

2) หากผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกาเห็นว่าคดีใดไม่สมควรได้รับการพิจารณาจากศาลฎีกาก็ให้ทำความเข้าใจพร้อมแนวข้อกำหนดและแนวคำพิพากษาศาลฎีกา และยกวางคำสั่งไม่รับคดีไว้พิจารณาพิพากษาและจัดพิมพ์ เพื่อเสนอประธานศาลฎีกาย้ายสำนวนให้แก่องค์คณะผู้พิพากษาศาลฎีกาคือต่อไป

¹²³ ดูรายละเอียดได้ในภาคผนวก ข หน้า 146.

¹²⁴ วิรัช ชินวินิจกุล. (2553, กรกฎาคม-กันยายน). "รัฐธรรมนูญกับการแก้ไขปัญหาคดีค้างพิจารณาในศาลฎีกา." *กระบวนการยุติธรรม*, 3 (3). หน้า 10-11.

3) ในกรณีที่ผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกาเห็นว่าอุทธรณ์หรือฎีกาใดสมควรได้รับการพิจารณาจากศาลฎีกา และคดีนั้นเข้าหลักเกณฑ์การปฏิบัติหน้าที่ยกเว้นคำพิพากษาศาลฎีกาโดยผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา ให้ผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกาดำเนินการยกเว้นคำพิพากษาดังกล่าว แต่หากไม่เข้าหลักเกณฑ์ดังกล่าว ให้ส่งสำนวนคดีเหล่านั้นคืนงานรับฟ้องเพื่อดำเนินการต่อไป เช่นเดียวกับคดีปกติ

4) เมื่อองค์คณะผู้พิพากษาศาลฎีกาได้รับสำนวนและบันทึกความเห็นของผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกาพร้อมร่างคำสั่งไม่รับคดีแล้ว ให้ประชุมปรึกษาคดีออกความเห็น โดยหากเห็นว่าเป็นคดีที่ไม่สมควรได้รับการพิจารณาจากศาลฎีกา ให้องค์คณะผู้พิพากษาศาลฎีกาตรวจและลงลายมือชื่อในร่างคำสั่งไม่รับคดี ซึ่งผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกาจะได้ตรวจสำนวนและร่างคำสั่งตามแนวปฏิบัติของศาลฎีกาอีกชั้นหนึ่ง แต่ถ้าเห็นว่าเป็นคดีที่สมควรได้รับการพิจารณาจากศาลฎีกา องค์คณะผู้พิพากษาศาลฎีกาก็จะพิจารณาพิพากษาคดีนั้นต่อไปเช่นคดีปกติ

ดังนั้นในส่วนของการดำเนินการในเรื่องการไม่รับคดีไว้พิจารณาพิพากษาเนื่อง ศาลฎีกา จึงได้ทำการจัดตั้งส่วนงานตรวจพิจารณาอุทธรณ์ฎีกาขึ้นเป็นการภายใน เพื่อให้สามารถดำเนินการในทางปฏิบัติให้เป็นไปในแนวทางเดียวกันตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 219 วรรคสอง ระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาฯ และคำสั่งศาลฎีกาที่ 22/2551 ได้กำหนดไว้ โดยอาจอธิบายระบบการปฏิบัติงานดังกล่าวเพื่อประกอบความเข้าใจได้ดังต่อไปนี้

ระบบการทำงานของส่วนตรวจพิจารณาอุทธรณ์ฎีกา ขั้นตอนแรกจะมีการรับสำนวนจากงานสารบรรณก่อน จากนั้นจะเข้าสู่ระบบการคัดแยกประเภทคดีและจะทำการตรวจสอบความถูกต้องของสำนวนและเอกสารเก็บเบื้องต้น โดยนิติกรที่มีหน้าที่รับผิดชอบว่าที่ศาลชั้นต้นส่งมาถูกต้องหรือไม่ สำนวนที่เช็คความถูกต้องแล้วจะถูกนำมาใส่ปกเพื่อคัดแยกประเภทคดี และดำเนินการเพื่อจะออกเลขคำของศาลฎีกา โดยในกระบวนการ นี้จะมีผู้ช่วยผู้พิพากษาผู้รับผิดชอบมาตรวจสอบความถูกต้องของการคัดแยกอีกชั้นหนึ่ง เพื่อตรวจสอบการคัดแยกสำนวนคดีที่คาดว่าจะเป็นสำนวนคดีที่เข้าสู่การพิจารณาตามมาตรา 219 วรรคสอง ทั้งในคดีแพ่งและคดีอาญา

สำหรับสำนวนคดีที่เมื่อทำการคัดแยกแล้วเห็นว่าไม่สามารถเข้าตามมาตรา 219 วรรคสองได้ ก็จะมีการส่งเข้างานส่วนคดีเพื่อพิมพ์ปลิวและย่อปลิวตามปกติ โดยปลิวนี้จะเป็นเอกสารที่บันทึกรายละเอียดโดยย่อของสำนวนเพื่อให้ประธานศาลฎีกาลงนามจ่ายสำนวนแก่องค์คณะผู้พิพากษา เมื่อเสร็จแล้วก็จะถูกส่งเข้าห้องตัดต่อคำพิพากษาเพื่อรอการจ่ายสำนวนแก่องค์คณะผู้พิพากษตามปกติต่อไป

แต่หากเป็นสำนวนคดีที่คาดว่าจะเป็นคดีตามมาตรา 219 วรรคสอง จะถูกนำเข้าส่วนงานตรวจพิจารณาอุทธรณ์ฎีกา และให้นิติกรประจำส่วนงานตรวจพิจารณาอุทธรณ์ฎีกาดำเนินการพิมพ์ปลิว ย่อปลิว และย่อข้อกฎหมาย โดยจะเป็นการย่อข้อมูลโดยสรุปของสำนวนคดีเรื่องนั้น ๆ ซึ่งประกอบด้วยรายการต่าง ๆ เช่น หมายเลขคดีคำของศาลฎีกา หมายเลขคดีคำ คดีแดงของศาลชั้นต้น ชื่อคู่ความ เรื่องที่ฎีกา จำนวนทุนทรัพย์ (หากมี) ชื่อองค์คณะของผู้พิพากษาศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์ คำพิพากษาศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์ โดยสรุป เป็นต้น ขณะเดียวกันก็จะทำการย่อคำฟ้อง คำให้การ และประเด็นเนื้อหาแห่งฎีกา ซึ่งเรียกกันสั้น ๆ ในทางปฏิบัติกันว่า การย่อ 219 จากนั้นปลิวก็จะถูกส่งเข้าสู่ห้องจ่ายสำนวนของแผนก 219 เพื่อเก็บไว้รอเสนอผู้ช่วยผู้พิพากษาที่ได้รับแต่งตั้งจากที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาให้เป็นผู้เสนอปลิวต่อประธานศาลฎีกาในการจ่ายสำนวนให้แก่องค์คณะผู้พิพากษาศาลฎีกา ในขณะที่ผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกาก็จะทำการยกร่างคำสั่งไม่รับคดีซึ่งอุทธรณ์หรือฎีกาไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณา ประกอบกับทำบันทึกความเห็นในการไม่รับพิจารณาคดีดังกล่าว คำสั่ง ไม่รับคดีและบันทึกความเห็นของผู้ช่วยผู้พิพากษาดังกล่าวจะถูกส่งเข้าห้องจ่ายประจำแผนก 219 เพื่อที่นิติกรจะนำสำนวนคดีเสนอแก่องค์คณะผู้พิพากษาศาลฎีกา เพื่อทำความเข้าใจและลงนามว่าจะเห็นด้วยหรือไม่ต่อไป ซึ่งหากองค์คณะเห็นด้วยว่าคดีควรจะเข้าสู่ระบบงานตรวจพิจารณาคดีที่ไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาก็จะทำการลงนาม จากนั้นจะเสนอต่อรองประธานศาลฎีกา ผู้ได้รับมอบหมายจากประธานศาลฎีกาเพื่อทำความเข้าใจกับร่างคำสั่งดังกล่าวอีกครั้งหนึ่ง ก่อนที่จะมีการส่งไปยังงานคำพิพากษาเพื่อดำเนินการส่งไปอ่านยังศาลชั้นต้นต่อไป แต่อย่างไรก็ตาม หากองค์คณะไม่เห็นด้วยก็จะออกเป็นคำพิพากษาเช่นเดียวกับคดีปกติ

แต่ทั้งนี้ในทางปฏิบัติ คดีที่ศาลฎีกาจะสามารถทำคำสั่งไม่รับคดีที่ไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาได้นั้นจะต้องปรากฏว่าฎีกานั้นชอบด้วยกฎหมายเสียก่อน กล่าวคือ ต้องเป็นฎีกาที่ชอบด้วยกฎหมายตามบทบัญญัติว่าด้วยการฎีกาตามมาตรา 247 ไม่ต้องห้ามมิให้ฎีกาตามมาตรา 248 รวมทั้งต้องเป็นฎีกาที่ชัดเจนที่ได้ยกขึ้นว่ากล่าวกันมาแล้วโดยชอบในศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์ตามมาตรา 249 ซึ่งบทบัญญัติดังกล่าวจะใช้เฉพาะแต่ศาลฎีกาเท่านั้น ศาลอุทธรณ์ไม่มีบทบัญญัติเช่นว่านี้ใช้บังคับและไม่สามารถนำไปใช้บังคับแก่คดีที่อุทธรณ์ในศาลอุทธรณ์ได้ โดยคำสั่งดังกล่าวเป็นเรื่องที่จะต้องพิจารณาคุณค่าของคดีนั้นเป็นหลักสำคัญ หากผลของคดีนั้นชอบแล้ว ศาลฎีกาไม่มีเหตุที่จะวินิจฉัยฎีกาไม่ว่าในปัญหาข้อเท็จจริงหรือปัญหาข้อกฎหมายนั้นเป็นอย่างอื่นได้ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ไม่ได้พิจารณาที่เหตุผลแห่งคำวินิจฉัยของศาลอุทธรณ์ แม้เหตุผลของศาลอุทธรณ์บางเรื่องอาจไม่ชัดเจนหรือคลาดเคลื่อนไปบ้าง แต่หากผลสุดท้าย

ของคำชี้ขาดตัดสินคดีนั้นถูกต้องแล้ว ฎีกานั้นไม่อาจเปลี่ยนแปลงผลของคดีนั้นได้เช่นนี้ก็ไม่จำเป็นที่ศาลฎีกาจะต้องวินิจฉัยปัญหาดังกล่าวให้แต่อย่างใด¹²⁵

อนึ่ง การทำบันทึกความเห็นการไม่รับคดีซึ่งข้ออุทธรณ์หรือฎีกาจะไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาโดยผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกาในส่วนงานพิจารณาอุทธรณ์ฎีกานั้น บันทึกความเห็นดังกล่าวต้องแสดงให้เห็นปรากฏถึงประเด็นปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายที่อุทธรณ์หรือฎีกาสรุปสาระสำคัญของข้อเท็จจริงในสำนวนคดีที่เกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหา และต้องแสดงให้เห็นว่าข้ออุทธรณ์หรือฎีกานั้น ไม่มีเหตุที่จะเปลี่ยนแปลงผลคำวินิจฉัยของศาลล่างเพราะเหตุใด ส่วนบันทึกความเห็นขององค์คณะผู้พิพากษาศาลฎีกาที่เห็นด้วยกับความเห็นของผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกาผู้กร่างคำสั่งไม่รับคดีไว้พิจารณาพิพากษานั้น องค์คณะผู้พิพากษาผู้พิจารณาอาจแสดงเหตุผลเพิ่มเติมด้วยก็ได้

ดังนั้นเมื่อศาลฎีกาเห็นว่าข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์หรือฎีกานั้นเข้าหลักเกณฑ์ดังกล่าวแล้ว ศาลฎีกาจะไม่รับคดีแพ่งดังกล่าวไว้พิจารณาพิพากษาและมีคำสั่งจำหน่ายคดีออกจากสารบบความ ซึ่งไม่มีการวินิจฉัยคดีตามปกติ แต่จะมีข้อความอันแสดงให้เห็นถึงเหตุแห่งการปฏิเสธคดีนั้นสั้น ๆ ตามรูปแบบที่กำหนดโดยคำสั่งศาลฎีกาที่ 22/2551 คดีนั้นก็เสร็จไปจากศาลฎีกา โดยศาลฎีกาไม่ต้องมีคำพิพากษาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 133

ตัวอย่างคำพิพากษาและคำสั่งศาลฎีกาที่ไม่รับคดีแพ่งซึ่งอุทธรณ์หรือฎีกาไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณา

คำสั่งศาลฎีกาที่ 8572/2551 อุทธรณ์ของโจทก์ที่ว่า สิทธิเรียกร้องของโจทก์สำหรับจำเลยที่ 2 ตามมูลสัญญายังไม่ขาดอายุความ เนื่องจากสิทธิเรียกร้องของโจทก์ต้องเริ่มนับตั้งแต่เริ่มพ้นกำหนดทวงถามจึงไม่เกินกำหนด 10 ปี และกรณีที่โจทก์ฟ้องเรียกเงินชดเชยค่าภาษีอากรตามฟ้องเป็นการใช้สิทธิติดตามเอาคืนทรัพย์ ตาม ป.พ.พ. มาตรา 1336 ซึ่งไม่มีกำหนดอายุความนั้นเป็นอุทธรณ์ในปัญหาข้อกฎหมายซึ่งเคยมีคำพิพากษาของศาลฎีกาวินิจฉัยข้อกฎหมายดังกล่าวมาแล้ว และยังมีเหตุที่จะเปลี่ยนแปลงแนวคำวินิจฉัยเดิม อุทธรณ์ของโจทก์จึงไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณา ศาลฎีกาแผนกคดีภาษีอากรไม่รับคดีไว้พิจารณาพิพากษา

คำสั่งศาลฎีกาที่ 2454/2552 การที่จำเลยฎีกาว่า ในระหว่างการพิจารณาของศาลอุทธรณ์ โจทก์โอนที่ดินพิพาทให้แก่บุคคลอื่นแล้วนั้น โจทก์จึงไม่มีอำนาจฟ้อง เป็นฎีกาในปัญหาข้อกฎหมายซึ่งเคยมีคำพิพากษาศาลฎีกาวินิจฉัยข้อกฎหมายดังกล่าวไว้แล้วว่า เมื่อขณะยื่นฟ้องโจทก์มีอำนาจฟ้อง แม้ภายหลังฟ้องคดีแล้วโจทก์จดทะเบียนโอนสิทธิการครอบครองที่ดินพิพาท

¹²⁵ สมชัย ทีฆาอุดมกร. เล่มเดิม. หน้า 561-562.

แก่บุคคลอื่น อำนาจฟ้องของโจทก์ที่บริบูรณ์อยู่แล้วยังคงมีผลต่อไปและยังไม่มีเหตุที่จะเปลี่ยนแปลงแนวคำวินิจฉัยเดิม ฎีกาของจำเลยจึงไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณา

คำสั่งศาลฎีกาที่ 6833/2552 ฎีกาของจำเลยทั้งสองที่ว่า จำเลยทั้งสองมิได้อุทธรณ์ ในเนื้อหาคำพิพากษาจึงไม่จำเป็นต้องวางเงินค่าธรรมเนียมตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 229 และจำเลยทั้งสองเสียค่าขึ้นศาลในกรณีเป็นอุทธรณ์คำสั่งในคำขอปลดปล่อยทุกข์ อันไม่อาจคำนวณเป็นราคาเงินได้จึงไม่จำเป็นต้องนำเงินมาชำระตามคำพิพากษาหรือหาประกันให้ไว้ในศาลชั้นต้นนั้นเป็นฎีกาในปัญหาข้อกฎหมายซึ่งศาลล่างได้วินิจฉัยไว้ถูกต้องแล้วและไม่มีเหตุที่จะเปลี่ยนแปลงคำวินิจฉัยของศาลล่าง ฎีกาของจำเลยทั้งสองจึงไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณา

คำสั่งศาลฎีกาที่ 15650/2553 ฎีกาของจำเลยที่ว่า หนังสือมอบอำนาจและหนังสือ คำประกันมิได้ปิดอากรแสตมป์และขีดมาให้ครบถ้วน จึงต้องห้ามมิให้รับฟังเป็นพยานหลักฐาน โจทก์ทำสัญญาคำประกันโดยจำเลยมิได้รู้เห็นยินยอม จึงไม่มีสิทธิเรียกเงินคืนจากจำเลยและโจทก์ ชำระหนี้บางส่วนแทนจำเลยจึงไม่มีสิทธิฟ้องไล่เบี้ยเอาแก่จำเลยได้นั้น เห็นว่าเป็นฎีกาที่เมื่อได้ พิจารณาฎีกาทั้งฉบับแล้วกรณีไม่มีเหตุที่จะเปลี่ยนแปลงผลตามคำวินิจฉัยของศาลล่าง ฎีกาของ จำเลยจึงไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณา

คำสั่งศาลฎีกาที่ 15651/2553 ฎีกาของจำเลยที่ว่า แม้นี้กู้ยืมเงินจะขาดอายุความแล้ว แต่จำเลยมีสิทธิยึดหน่วง โฉนดที่ดินพิพาทไว้จนกว่าโจทก์จะชำระหนี้ให้แก่จำเลย จำเลยจึงไม่ต้อง ส่งมอบโฉนดที่ดินดังกล่าวคืนแก่โจทก์นั้น เห็นว่า เป็นฎีกาในปัญหาข้อกฎหมายที่ศาลอุทธรณ์ ภาค 3 ได้วินิจฉัยไว้ถูกต้องแล้ว และไม่มีเหตุที่จะเปลี่ยนแปลงคำวินิจฉัยของศาลล่าง ฎีกาของจำเลย จึงไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณา

คำสั่งศาลฎีกาที่ 15671/2553 ฎีกาของจำเลยที่ 2 ที่ว่า เหตุรถยนต์ชนกันเกิดจากความประมาทของทั้งสองฝ่าย และค่าเสียหายที่ศาลล่างทั้งสองกำหนดสูงเกินสมควรนั้น เห็นว่า เป็นฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงซึ่งศาลล่างได้วินิจฉัยข้อเท็จจริงดังกล่าวไว้ชอบด้วยเหตุผลแล้ว ไม่มีเหตุที่จะเปลี่ยนแปลงคำวินิจฉัยของศาลล่างทั้งสอง ฎีกาของจำเลยที่ 2 จึงไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณา

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1389/2554 การพิจารณาว่าจะอนุญาตให้ผู้ร้องเข้ามาเป็นผู้ร้อง สอดหรือไม่ มีประเด็นต้องวินิจฉัย 2 ประเด็น คือ ประเด็นว่าผู้ร้องเป็นผู้มีส่วนได้เสียในคดีอันจะ เป็นเหตุให้ผู้ร้องสอดมีอำนาจร้องสอดเข้ามาเป็นคู่ความได้หรือไม่ และประเด็นว่ากรณีมีเหตุ สมควรอนุญาตให้เข้ามาในคดีได้หรือไม่ การที่ศาลอุทธรณ์วินิจฉัยว่า ผู้ร้องเป็นภริยาโดยชอบด้วย กฎหมายของเจ้ามรดกซึ่งเป็นเหตุให้ผู้ร้องมีส่วนได้เสียในคดีนี้ จึงเป็นการวินิจฉัยในประเด็นเรื่อง

อำนาจร้องสอดของผู้ร้อง คำวินิจฉัยของศาลอุทธรณ์จึงไม่เป็นการวินิจฉัยนอกคำร้องสอดหรือนอกประเด็น แม้คำวินิจฉัยที่ว่าผู้ร้องสอดเป็นภริยาโดยชอบของเจ้ามรดกมีผลกระทบต่อสิทธิของโจทก์ในฐานะทายาทของเจ้ามรดก ซึ่งทำให้โจทก์มีสิทธิฎีกา ขอให้ศาลฎีกาวินิจฉัยว่าผู้ร้องมิใช่ภริยาโดยชอบก็ตาม แต่ปัญหาดังกล่าว เป็นปัญหาสำคัญที่สมควรนำไปวินิจฉัย ในคดีที่ปัญหาดังกล่าวเป็นปัญหาโดยตรงของคดี เมื่อคดีนี้ผู้ร้องมิได้ฎีกาคำสั่งของศาลอุทธรณ์ที่ยกคำร้องสอดเพราะไม่เห็นสมควรอนุญาตให้ผู้ร้องสอดเข้ามาเป็นคู่ความในคดี ปัญหาในเรื่องการร้องสอดของคู่ความจึงยุติไปแล้ว การที่ศาลฎีกาจะวินิจฉัยฎีกาข้อนี้ของโจทก์ ไม่ว่าจะวินิจฉัยในทางใด ย่อมไม่มีผลเปลี่ยนแปลงคำสั่งศาลล่าง ฎีกาข้อนี้จึงไม่เป็นสาระแก่คดีอันควรได้รับการวินิจฉัย

คำสั่งศาลฎีกาที่ 10527/2554 ฎีกาของโจทก์ที่ว่า ฟ้องโจทก์ชอบด้วยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาแพ่ง มาตรา 172 วรรคสอง เพราะโจทก์จะลงทุนด้วยอะไรตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1026 วรรคสองนั้น เป็นรายละเอียดที่น่าสืบในชั้นพิจารณาได้ ทั้งโจทก์กับผู้ตายร่วมกันลงทุนประกอบธุรกิจการค้าด้วยกันและศาลอุทธรณ์ภาค 6 กำหนดค่าทนายสูงเกินควรนั้น เห็นว่า เป็นฎีกาที่เมื่อพิจารณาทั้งฉบับแล้วกรณีไม่มีเหตุที่จะเปลี่ยนแปลงผลตามคำวินิจฉัยของศาลล่าง ฎีกาของโจทก์จึงไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณา

คำสั่งศาลฎีกาที่ 10619/2554 ฎีกาของโจทก์ที่ว่า โจทก์มีอำนาจฟ้องจำเลยต่อศาลชั้นต้น ซึ่งเป็นศาลยุติธรรมหรือไม่เห็นว่าเป็นฎีกาที่เมื่อพิจารณาฎีกาทั้งฉบับแล้ว กรณีไม่มีเหตุที่จะเปลี่ยนแปลงผลตามคำวินิจฉัยของศาลล่างทั้งสอง ซึ่งวินิจฉัยไว้โดยชอบด้วยเหตุผลแล้ว ฎีกาของโจทก์จึงไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณา

คำสั่งศาลฎีกาที่ 11747/2554 ฎีกาของจำเลยที่ว่า โจทก์ไม่มีอำนาจฟ้อง จำเลยไม่ต้องรับผิดชอบสัญญากู้ยืมเงินเอกสารหมายเลข 3 และสัญญากู้ยืมเงินเอกสารหมายเลข 3 เป็นเอกสารปลอม นั้น เห็นว่า เป็นฎีกาที่เมื่อพิจารณาฎีกาทั้งฉบับแล้ว กรณีไม่มีเหตุที่จะเปลี่ยนแปลงคำวินิจฉัยของศาลล่าง ฎีกาของจำเลยจึงไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณา

คำสั่งศาลฎีกาที่ 4991/2555 ฎีกาของโจทก์ที่ว่า ที่ดินพิพาทเป็นทรัพย์มรดก เจ้ามรดกไม่ได้ขายที่ดินพิพาทให้แก่จำเลยที่ 1 และการซื้อที่ดินพิพาทในส่วนของจำเลยที่ 2 ครอบครองเป็นการซื้อโดยไม่สุจริต เป็นฎีกาปัญหาข้อเท็จจริงที่ศาลอุทธรณ์ภาค 7 ได้วินิจฉัยข้อเท็จจริงดังกล่าวไว้โดยชอบด้วยเหตุผลแล้ว และไม่มีเหตุที่จะเปลี่ยนแปลงคำวินิจฉัยของศาลอุทธรณ์ภาค 7 ส่วนที่โจทก์ฎีกาว่า ศาลอุทธรณ์ภาค 7 ไม่ได้สั่งคำร้องขอแก้ไขเพิ่มเติมอุทธรณ์ของโจทก์นั้น เห็นว่า โจทก์ยื่นคำร้องมาภายหลังที่ครบกำหนดที่ศาลชั้นต้น ได้อนุญาตให้ขยายระยะเวลายื่นอุทธรณ์แล้ว จึงเป็นการยื่นคำร้องขอแก้ไขเพิ่มเติมอุทธรณ์ที่พ้นกำหนดอุทธรณ์ ดังนั้นแม้ศาล

อุทธรณ์ภาค 7 จะสั่งหรือไม่ได้สั่งคำร้องขอเพิ่มเติมอุทธรณ์ของโจทก์ก็ไม่ได้ทำให้คำร้องขอแก้ไขเพิ่มเติมอุทธรณ์ของโจทก์เป็นประเด็นที่ต้องวินิจฉัย ฎีกาของโจทก์จึงไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณา

การดำเนินการตามคำสั่งศาลฎีกาดังกล่าว มีการตรวจร่างคำพิพากษาโดยใช้ระบบ 2 ชั้น และผ่านการกลั่นกรองตรวจสอบในหลายขั้นตอน และที่สำคัญคือคดีทั้งสำนวนจะได้รับการตรวจสอบจากองค์คณะผู้พิพากษาศาลฎีกาเช่นคดีปกติ จึงทำให้เห็นได้ว่าหลักการที่ให้ศาลฎีกามีอำนาจไม่รับคดีไว้พิจารณาพิพากษา หากเห็นว่าข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์หรือฎีกาขึ้นมายังศาลฎีกานั้นจะไม่ใช่สาระอันควรแก่การพิจารณาไม่ได้มีผลในการเปลี่ยนแปลงระบบการอุทธรณ์ฎีกาจากระบบสิทธิเป็นระบบอนุญาต เนื่องจากคู่ความยังคงมีสิทธิในการฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลล่างตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งอยู่เสมอทุกประการ เพราะหลักการดังกล่าวเป็นขั้นตอนที่เกิดขึ้นภายหลังที่คดีขึ้นสู่การพิจารณาของศาลฎีกาแล้ว โดยหลักการดังกล่าวเพียงแต่เป็นการเพิ่มทางเลือกให้ศาลฎีกาในการบริหารจัดการคดีเท่านั้น ซึ่งถือเป็นการจำกัดคดีแพ่งในชั้นฎีกาอีกวิธีหนึ่ง และเพื่อเป็นการลดปริมาณคดีที่ค้างในศาลฎีกาที่มีอยู่เป็นจำนวนมากให้ลดลง อันจะทำให้ระบบคดีในศาลฎีกาทำงานได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ

3.2.3.3 การจำกัดคดีแพ่งในชั้นฎีกาตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม

กฎหมายพระธรรมนูญศาลยุติธรรมเป็นกฎหมายที่วางหลักเกณฑ์หรือโครงสร้างของศาลยุติธรรม เป็นกฎหมายหลักในการจัดระเบียบเกี่ยวกับการยุติธรรมทั้งหลาย การจำกัดคดีแพ่งในชั้นฎีกาตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรมนั้น เป็นไปตามบทบัญญัติในมาตรา 23 ซึ่งได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ในการพิจารณาพิพากษาของศาลฎีกา โดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระธรรมนูญศาลยุติธรรม (ฉบับที่ 3) พุทธศักราช 2551 มาตรา 5 ดังนี้

มาตรา 23 บัญญัติว่า “ศาลฎีกามีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายบัญญัติให้เสนอต่อศาลฎีกาได้โดยตรง และคดีที่อุทธรณ์หรือฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ หรือศาลอุทธรณ์ภาคตามที่กฎหมายบัญญัติ เว้นแต่กรณีที่ศาลฎีกาเห็นว่าข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์หรือฎีกานั้นจะไม่ใช่สาระอันควรแก่การพิจารณา ศาลฎีกามีอำนาจไม่รับคดีไว้พิจารณาได้ ดังนี้ ตามระเบียบที่ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกากำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

คดีที่ศาลฎีกาได้พิจารณาพิพากษาหรือมีคำสั่งแล้ว คู่ความไม่มีสิทธิที่จะทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาคัดค้านคดีนั้นต่อไป”

เหตุแห่งการแก้ไขกฎหมายมาตรา 23 ของพระธรรมนูญศาลยุติธรรมที่ได้มีการแก้ไขอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลฎีกา คืออนุวัติการให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 219 วรรคสอง เพื่อให้เนื้อหาแห่งบทบัญญัติทั้งสองเป็นไปในทางเดียวกัน นอกจากนี้การบัญญัติให้อำนาจศาลฎีกาในการปฏิเสธคดีแพ่งซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาในพระธรรมนูญศาลยุติธรรมยังเป็นไปให้อำนาจส่วนนี้คงอยู่แม้ว่ารัฐธรรมนูญจะถูกยกเลิกก็ตาม

จากการศึกษาถึงบทกฎหมายดังกล่าวจะเห็นได้ว่าตัวบทกฎหมายดังกล่าวนั้นเป็นการจำกัดปริมาณคดีแพ่งในชั้นฎีกาอีกประการหนึ่งนอกจากที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง โดยให้อำนาจศาลฎีกาในการใช้ดุลยพินิจที่จะพิจารณาว่าข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์หรือฎีกาขึ้นมานั้นเป็นสาระแก่คดีอันควรแก่การที่ศาลฎีกาจะรับไว้พิจารณาพิพากษาหรือไม่ก็ได้ ซึ่งมีการกำหนดลักษณะคดีไว้ว่าจะต้องเป็นคดีที่อุทธรณ์หรือฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นหรือศาลอุทธรณ์ขึ้นมาตามลำดับชั้นศาล ในลักษณะเป็น “ระบบศาลสองชั้น” หรือ “ระบบศาลสามชั้น” แล้วแต่กรณี โดยคดีที่อยู่ในลักษณะระบบศาลสามชั้นนั้นจะต้องเป็นคดีที่มีการอุทธรณ์และฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่งขึ้นมาตามลำดับศาล กล่าวคือ เมื่อศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาหรือคำสั่งแล้ว คู่ความที่ไม่พอใจคำตัดสินก็ต้องอุทธรณ์ไปยังศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคก่อน เมื่อศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคมีคำพิพากษาหรือคำสั่งแล้ว หากคู่ความไม่พอใจก็ต้องฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่งดังกล่าวขึ้นไปยังศาลฎีกา ซึ่งถือเป็นศาลในลำดับชั้นสูงสุด สำหรับในส่วนคดีที่อยู่ในระบบศาลสองชั้นนั้น เป็นการอุทธรณ์คดีที่ไม่ต้องอุทธรณ์ผ่านไปยังศาลอุทธรณ์ คู่ความสามารถอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นต่อศาลฎีกาได้โดยตรง เช่น คดีที่อุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นในปัญหาข้อกฎหมายโดยตรงต่อศาลฎีกาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 223 ทวิ หรือคดีอุทธรณ์ปัญหาข้อกฎหมายโดยตรงต่อศาลฎีกาในศาลชำนานาญพิเศษต่าง ๆ เป็นต้น¹²⁶ โดยได้มีการกำหนดขอบเขตการใช้ดุลยพินิจของศาลฎีกาในการที่จะรับคดีที่อุทธรณ์หรือฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคไว้พิจารณาพิพากษาได้นั้นจะต้องเป็นไปตามระเบียบที่ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกากำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

¹²⁶ ธานิศ เกศพิทักษ์. (2552). หัวใจของพระธรรมนูญศาลยุติธรรมและพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวง.

บทที่ 4

วิเคราะห์การจำกัดคดีในชั้นฎีกา : ข้อพิจารณาระบบอนุญาต

ในบทที่ 3 ที่ผ่านมา ผู้เขียนได้ทำการศึกษาถึงโครงสร้างศาล ระบบการอุทธรณ์ฎีกา และการจำกัดคดีแพ่งในชั้นฎีกาของศาลสูงต่างประเทศเปรียบเทียบกับระบบการฎีกาและการจำกัดคดีแพ่งในชั้นฎีกาตามกฎหมายไทย ในบทนี้ ผู้เขียนจะทำการวิเคราะห์ถึงผลจากการใช้ระบบสิทธิในการฎีกา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนของผลจากการจำกัดคดีแพ่งในชั้นฎีกาของไทยว่า มีความเหมาะสมกับปริมาณคดีในศาลฎีกาของไทยในปัจจุบันหรือไม่ รวมทั้งเสนอแนวทางในการพิจารณาระบบอนุญาตของต่างประเทศมาใช้ในการฎีกาคดีแพ่งของไทย เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการใช้ระบบสิทธิในการฎีกาของไทยในปัจจุบัน

4.1 วิเคราะห์การจำกัดคดีในชั้นฎีกาตามกฎหมายไทย

4.1.1 ผลต่อการลดปริมาณคดีที่ค้างพิจารณาในศาลฎีกาของไทย

การใช้ระบบการฎีกาของไทยหรือของต่างประเทศนั้น ไม่ว่าจะในรูปแบบของระบบสิทธิ (Appeal by Right) หรือระบบอนุญาต (Leave to Appeal) ก็ตาม ย่อมมีผลต่อปริมาณคดีที่เสร็จไปในศาลฎีกาของไทยหรือศาลสูงสุดของต่างประเทศ ดังนั้น ผู้เขียนจึงขอทำการวิเคราะห์ถึงปริมาณคดีของศาลฎีกาไทยโดยการใช้ระบบสิทธิในการฎีกา เปรียบเทียบกับปริมาณคดีของศาลสูงสุดในต่างประเทศที่ใช้ระบบอนุญาตในการฎีกา ซึ่งจะช่วยให้ทราบได้ชัดถึงจำนวนคดีที่เสร็จไปในแต่ละปีของศาลฎีกาของไทยหรือศาลสูงสุดของต่างประเทศ อันจะทำให้เห็นถึงความแตกต่างในเชิงสถิติคดี เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาปริมาณคดีค้างในศาลฎีกาของไทยในปัจจุบัน

4.1.1.1 วิเคราะห์ปริมาณคดีในศาลฎีกาของไทย

เนื่องจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ประกอบกับประชากรมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ย่อมก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมา ทั้งปัญหาทางแพ่งและทางอาญา ดังนั้นเมื่อเกิดปัญหาขึ้น ประชาชนจึงจำเป็นต้องนำคดีมาฟ้องต่อศาล โดยหวังว่าศาลจะเป็นที่พึ่งของตนในการที่จะแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้ จึงมีผลทำให้ในปัจจุบันประเทศไทยมีปริมาณคดีทั้งทางแพ่ง ทางอาญา รวมทั้งคดีจากศาลชั้นอุทธรณ์พิเศษต่าง ๆ ที่เข้าสู่การพิจารณาในศาลชั้นต้นเป็นจำนวนที่เพิ่มมากขึ้น

กว่าในอดีต และจากการที่ผู้เขียนได้ศึกษาสถิติคดีในช่วงปี พ.ศ. 2546 ถึงปี พ.ศ. 2555 พบว่าในปี พ.ศ. 2555 มีปริมาณคดีที่รับเข้ามาใหม่คิดเป็นอัตราเพิ่มขึ้นร้อยละ 33.5 ของปี พ.ศ. 2546¹²⁷

จากการเพิ่มมากขึ้นของปริมาณคดีในศาลชั้นต้นนี้เอง ย่อมส่งผลต่อปริมาณคดีในศาลอุทธรณ์ให้เพิ่มมากขึ้นตามมา และโดยเฉพาะอย่างยิ่งศาลฎีกาที่เป็นศาลสูงสุดและมีเพียงศาลเดียวที่ต้องรับภาระกับปริมาณคดีที่ฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่งขึ้นมาจากศาลอุทธรณ์ เนื่องจากการที่ระบบการฎีกาคดีแห่งของไทยในปัจจุบันยังคงเป็นระบบสิทธิ ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้คู่ความหรือผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการตัดสินใจของศาลอุทธรณ์สามารถฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์ดังกล่าวมายังศาลฎีกาได้ทั้งในปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมาย ส่วนการต้องห้ามฎีกานั้นถือเป็นข้อยกเว้น นอกจากปริมาณคดีที่มีการฎีกาขึ้นมายังศาลฎีกาแล้ว ยังมีเรื่องของคำร้องต่าง ๆ ที่มีเป็นจำนวนมากเช่นเดียวกันที่ส่งมาให้ศาลฎีกามีคำสั่ง และนอกจากนี้ ยังมีคดีที่อุทธรณ์มาจากชำนาญพิเศษโดยตรงอีกด้วย จึงมีผลทำให้มีคดีขึ้นสู่ศาลฎีกาเป็นจำนวนมาก และเกิดปัญหาคดีค้างในศาลฎีกาตามมา

ที่ผ่านมา รัฐเองก็ได้พยายามที่จะแก้ไขปัญหาปริมาณคดีชั้นศาลฎีกาดังกล่าวมาตลอด โดยได้มีการแก้ไขบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเพื่อเป็นการจำกัดปริมาณคดีในชั้นฎีกา เช่น การแก้ไขโดยปรับเพิ่มจำนวนทุนทรัพย์ในการฎีกาให้มากขึ้นตามมาตรา 248 หรือการแก้ไขมาตรา 249 โดยมีการกำหนดให้ข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายใดที่เป็นสาระสำคัญแก่คดีแต่ไม่ควรได้รับการวินิจฉัย ศาลฎีกามีอำนาจที่จะไม่รับวินิจฉัยคดีดังกล่าวได้ เป็นต้น แต่ปัญหาคดีค้างในศาลฎีกาก็ไม่สามารถแก้ไขได้อย่างแท้จริงเพราะคดีก็ยังคงขึ้นสู่ศาลฎีกาอย่างต่อเนื่อง โดยจะเห็นได้จากตารางสถิติคดีแพ่งของศาลฎีกา ในช่วงปี พ.ศ. 2546 ถึงปี พ.ศ. 2550 ซึ่งเป็นช่วงหลังจากที่ได้มีการใช้หลักการจำกัดคดีในชั้นฎีกาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 248 และมาตรา 249 มาแล้วระยะเวลาหนึ่ง โดยยังมีได้มีการนำเอาหลักการจำกัดคดีแพ่งในชั้นฎีกามาใช้โดยให้ศาลฎีกามีอำนาจที่จะไม่รับคดีไว้พิจารณาพิพากษา หากเห็นว่าข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์หรือฎีกาขึ้นมานั้นไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาตามที่ได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 219 วรรคสอง และพระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 23

¹²⁷ คุรยละเอียดได้ในภาคผนวก ค หน้า 150.

ตารางที่ 4.1 สถิติคดีแพ่งของศาลฎีกา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2546 ถึงปี พ.ศ. 2555

ปี	คดีแพ่ง ค้างมา	คดีแพ่งรับ ใหม่	คดีแพ่ง ทั้งหมด	คดีแพ่ง เสร็จไป	คดีแพ่ง เสร็จไปร้อยละ
2546	3,141	3,209	6,350	2,116	33.32
2547	4,234	3,485	7,719	2,256	29.23
2548	5,463	2,730	8,193	1,763	21.52
2549	6,430	3,298	9,728	2,436	25.04
2550	7,292	2,908	10,200	2,440	23.92
2551	7,760	3,012	10,772	3,257	30.24
2552	7,516	3,207	10,723	2,488	23.20
2553	8,235	3,364	11,599	3,233	27.87
2554	8,367	4,397	12,764	3,158	24.74
2555	9,606	4,760	14,366	5,348	37.23

ที่มา: รายงานสถิติศาลทั่วราชอาณาจักร สำนักแผนงานและงบประมาณ สำนักงานศาลยุติธรรม

จากการศึกษาถึงตารางสถิติคดีแพ่งของศาลฎีกาในช่วงปี พ.ศ. 2546 ถึงปี พ.ศ. 2550 ซึ่งเป็นช่วงหลังจากที่ได้มีการนำบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 248 และมาตรา 249 มาใช้ได้ระยะเวลาหนึ่ง จะเห็นได้ว่า แม้ว่าจะได้มีการแก้ไขบทบัญญัติโดยหลักการจำกัดคดีในชั้นฎีกาตาม มาตรา 248 และมาตรา 249 เพื่อเป็นการลดปัญหาคดีค้างในศาลฎีกา แล้วก็ตาม กลับพบว่าในแต่ละปีนั้นจะมีปริมาณคดีแพ่งทั้งหมดในศาลฎีกาเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ โดยจะเห็นได้ว่าในปี พ.ศ. 2550 ปริมาณแพ่งคดีทั้งหมดในศาลฎีกามีปริมาณสูงถึง 10,000 คดี ในขณะที่คดีแพ่งที่พิพากษาเสร็จไปจะเฉลี่ยอยู่ที่ประมาณ 2,000 คดีเท่านั้น ซึ่งหากคิดเป็นร้อยละของคดีที่เสร็จไปก็จะพบว่ามียัตราเฉลี่ยที่ลดลง โดยปี พ.ศ. 2546 มีคดีแพ่งเสร็จไปอยู่ที่ร้อยละ 33.32 ซึ่งถือเป็นอัตราเฉลี่ยที่มากที่สุดในช่วงระยะเวลาดังกล่าว ในขณะที่ในปี พ.ศ. 2550 มีคดีแพ่งแล้วเสร็จไปอยู่ที่ร้อยละ 23.92 เท่านั้น ส่งผลทำให้มีคดีค้างพิจารณาในแต่ละปีเพิ่มขึ้น ๆ ตามมาเช่นกัน

จากตารางสถิติคดีแพ่งของศาลฎีกาในช่วงปี พ.ศ. 2546 ถึงปี พ.ศ. 2550 ดังกล่าว ย่อมแสดงให้เห็นว่าหลักการจำกัดคดีแพ่งในชั้นฎีกาตามบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 248 และมาตรา 249 ไม่สามารถที่จะแก้ไขปัญหาคดีค้างค้างในศาลฎีกาได้อย่างมีประสิทธิภาพเพียงพอ ในทางกลับกันคดีแพ่งกลับมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ จึงจำเป็นต้องมีการนำหลักการจำกัดคดีแพ่งในชั้นฎีกามาใช้โดยให้ศาลฎีกามีอำนาจที่จะไม่รับคดีไว้พิจารณาพิพากษา หากเห็นว่าข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์หรือฎีกาขึ้นมานั้น ไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณา ตามที่ได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 219 วรรคสอง ประกอบกับมาตรา 23 พระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาใช้ในชั้นฎีกา

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 219 วรรคสอง ประกอบกับมาตรา 23 พระธรรมนูญศาลยุติธรรม บัญญัติให้ศาลฎีกามีอำนาจที่จะไม่รับคดีไว้พิจารณาพิพากษา หากเห็นว่าข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์หรือฎีกาขึ้นมานั้น ไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณา ซึ่งตามเจตนารมณ์แห่งบทบัญญัติทั้งหมดดังกล่าวก็เพื่อให้ศาลฎีกามีอำนาจในการรับพิจารณาเฉพาะคดีที่มีความสำคัญเท่านั้น โดยหลักการดังกล่าวนี้เป็นหลักการที่คาดว่าจะนำมาใช้เป็นมาตรการเพื่อแก้ไขปัญหาปริมาณคดีชั้นศาลฎีกา ซึ่งจะทำให้การพิจารณาพิพากษาคดีในศาลฎีกามีความรวดเร็วขึ้นกว่าเดิม เนื่องจากบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งในส่วนที่เกี่ยวกับการจำกัดคดีในกรณีที่มีอยู่ในมาตรา 248 และมาตรา 249 ไม่สามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้

แต่จากการที่ผู้เขียนได้ศึกษาและวิเคราะห์ถึงตารางคดีแพ่งในช่วงปี พ.ศ. 2551 ถึงปี พ.ศ. 2555 โดยคิดเป็นช่วงระยะเวลาประมาณ 5 ปีนั้น กลับพบว่าคดีแพ่งมิได้เสร็จไปจากศาลฎีกาเท่าที่ควร กล่าวคือ ในปี พ.ศ. 2551 ซึ่งเป็นช่วงที่ได้มีการเริ่มใช้ระบบการปฏิเสธคดีแพ่งซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาในศาลฎีกา โดยเริ่มในเดือนกรกฎาคม มีคดีแพ่งเสร็จไปจากศาลฎีกาทั้งหมดประมาณ 3,000 คดี ซึ่งคิดเป็นอัตราร้อยละของคดีที่เสร็จไปคือ 30.24 แต่ในปี พ.ศ. 2552 ที่ได้มีการใช้ระบบการปฏิเสธคดีแพ่งซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาในศาลฎีกามาตลอดทั้งปี กลับพบว่าจำนวนคดีแพ่งที่เสร็จไปจากศาลฎีกามีจำนวนลดลงเหลือเพียง 2,488 คดีเท่านั้น คิดเป็นอัตราร้อยละของคดีที่เสร็จไปคือ 23.20 โดยมีอัตราร้อยละของคดีที่เสร็จไปน้อยกว่าปี พ.ศ. 2551 ที่เริ่มใช้ระบบการปฏิเสธคดีแพ่งดังกล่าวในเดือนกรกฎาคม และยังน้อยกว่าปี พ.ศ. 2549 และปี พ.ศ. 2550 ที่ยังไม่มีการใช้ระบบดังกล่าวด้วย อีกทั้งในปี พ.ศ. 2553 และปี พ.ศ. 2554 คดีแพ่งที่เสร็จไปมีจำนวนประมาณ 3,000 คดี ซึ่งคิดเป็นอัตราร้อยละของคดีที่เสร็จไปอยู่ที่ 27.87 และ 24.74 นั้น กลับมีอัตราเฉลี่ยน้อยกว่าปี พ.ศ. 2551 ที่เริ่มใช้ระบบปฏิเสธคดีแพ่งดังกล่าวเสียอีก และแม้ว่าในปี พ.ศ. 2555 จะมีจำนวนคดีแพ่งที่เสร็จไปจากศาลฎีกาสูงขึ้นถึง

5,348 คดี โดยคิดเป็นอัตราร้อยละของคดีที่เสร็จไปอยู่ที่ 37.23 ก็เพราะเนื่องมาจากมาตรการในการเร่งรัดการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลฎีกา โดยศาลฎีกาได้มีการเปิดทำการในเวลานอกราชการขึ้นในปีดังกล่าว และได้มีการกำหนดประเภทคดีที่ให้มีการพิจารณาคดีนอกเวลาราชการ ได้แก่ การส่งคำร้องคดีแพ่งและคดีอาญา การส่งคำร้องขอปล่อยตัวชั่วคราว คดีที่ค้างพิจารณาเป็นเวลานาน คดีอาญาที่จำเลยต้องขัง คดีเร่งรัดหรือคดีเร่งพิเศษ คดีที่อยู่ในความรับผิดชอบของแผนกคดีพิเศษ และคดีที่คู่ความประสงค์ขอให้ศาลฎีกาไต่ถามข้อพิพาท¹²⁸ แต่หากพิจารณาจากตารางสถิติคดีเสร็จไปโดยระบบการปฏิเสหคดีซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาพิพากษาเปรียบเทียบกับคดีเสร็จไปทั้งหมดของศาลฎีกา ตารางที่ 4.3 ในปี พ.ศ. 2555 จะพบว่ามียอดคดีเสร็จไปของคดีแพ่งซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาพิพากษาในศาลฎีกา ตามมาตรา 219 วรรคสอง น้อยกว่าในปีอื่น ๆ ซึ่งผู้เขียนจะขออธิบายอย่างละเอียดในตารางดังกล่าวอีกครั้ง และหากพิจารณาถึงปริมาณคดีแพ่งทั้งหมดที่เข้ามาสู่การพิจารณาของศาลฎีกานับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2551 ถึงปี พ.ศ. 2555 จะพบว่ามียอดคดีแพ่งเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปี พ.ศ. 2555 มีคดีแพ่งทั้งหมดถึง 14,366 คดี ซึ่งนับว่ามีจำนวนสูงที่สุดในช่วงตารางสถิติคดีแพ่งทั้งหมดที่ผ่านมา โดยในปี พ.ศ. 2556 จะมีคดีแพ่งค้างถึง 9,000 คดี

จากการวิเคราะห์ถึงตารางสถิติคดีแพ่งดังกล่าวข้างต้นเห็นได้ชัดว่า การที่ไทยยังคงใช้ระบบสิทธิในการฎีกาคดีแพ่ง โดยนำเอาหลักการจำกัดคดีแพ่งในชั้นฎีกาทั้งจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ตามมาตรา 248 และมาตรา 249 และการให้ศาลฎีกามีอำนาจที่จะไม่รับคดีไว้พิจารณาพิพากษาหากเห็นว่าข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์หรือฎีกาขึ้นมานั้น ไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณา ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 219 วรรคสอง ประกอบมาตรา 23 พระธรรมนูญศาลยุติธรรมมาใช้ พบว่าไม่มีความสัมพันธ์กับจำนวนคดีที่เสร็จไปจากศาลฎีกา ซึ่งหากพิจารณาแล้ว กล่าวได้ว่าหลักการจำกัดคดีแพ่งในชั้นฎีกาดังกล่าวไม่ช่วยทำให้คดีแพ่งเสร็จไปจากศาลฎีกาอย่างรวดเร็วเท่าที่ควรและยังผลให้มีปริมาณคดีแพ่งค้างในศาลฎีกาเป็นจำนวนมากเช่นเดิม ดังนั้น ผู้เขียนเห็นว่า การที่ไทยยังคงใช้ระบบสิทธิในการฎีกา โดยการใช้หลักการจำกัดคดีแพ่งในชั้นฎีกาดังกล่าวไม่เหมาะสมในการแก้ปัญหาปริมาณคดีแพ่งในศาลฎีกาที่มีอยู่ปัจจุบันได้

และหากจะพิจารณาถึงสถิติคดีอาญาของศาลฎีกาหลังจากที่ได้มีการนำหลักการจำกัดคดีในชั้นฎีกามาใช้ โดยการให้ศาลฎีกามีอำนาจที่จะไม่รับคดีไว้พิจารณาพิพากษาหากเห็นว่าข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์หรือฎีกาขึ้นมานั้น ไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณา

¹²⁸ สำนักแผนงานและงบประมาณ สำนักงานศาลยุติธรรม. "โครงการเปิดทำการศาลนอกเวลาราชการ เพื่อเร่งรัดการพิจารณาพิพากษาคดีประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2555."

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 219 วรรคสอง ประกอบมาตรา 23 พระธรรมนูญศาลยุติธรรม จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่าระบบการปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาในศาลฎีกาก็ไม่ช่วยทำให้คดีอาญาเสร็จไปจากศาลฎีกามากเท่าที่ควร ดังนี้

ตารางที่ 4.2 สถิติคดีอาญาของศาลฎีกา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 ถึงปี พ.ศ. 2555

ปี	คดีอาญา ค้างมา	คดีอาญา รับใหม่	คดีอาญา ทั้งหมด	คดีอาญา เสร็จไป	คดีอาญา เสร็จไปร้อยละ
2546	4,267	6,748	11,015	4,975	45.17
2547	6,040	7,811	13,851	5,273	38.07
2548	8,578	7,426	16,004	4,436	27.72
2549	11,568	6,477	18,045	5,038	27.92
2550	13,007	6,946	19,953	5,011	25.11
2551	14,942	7,179	22,121	6,436	29.09
2552	15,683	7,948	23,631	5,686	24.06
2553	17,945	8,647	26,592	8,739	32.86
2554	17,853	7,609	25,462	7,238	28.43
2555	18,224	5,305	23,529	12,027	51.12

ที่มา: รายงานสถิติคดีศาลทั่วราชอาณาจักร สำนักแผนงานและงบประมาณ สำนักงานศาลยุติธรรม

จากตารางสถิติคดีอาญาของศาลฎีกาดังกล่าว จะเห็นได้ชัดว่า ในช่วงปี พ.ศ. 2546 ถึงปี พ.ศ. 2550 ซึ่งเป็นช่วงที่ยังไม่มีการใช้ระบบปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาในศาลฎีกา คดีอาญาที่เสร็จไปมีจำนวนประมาณ 5,000 คดีต่อปี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปี พ.ศ. 2546 คิดเป็นอัตราร้อยละของคดีอาญาที่เสร็จไป จะอยู่ที่ 45.17 ถือเป็นอัตราที่ค่อนข้างสูงหากเปรียบเทียบกับปี พ.ศ. 2547 ถึงปี พ.ศ. 2550 ที่มีอัตราร้อยละของคดีอาญาที่เสร็จไปอยู่ที่ 38.07, 27.72, 27.92 และ 25.11 ตามลำดับ ซึ่งหากพิจารณาแล้วจะเห็นว่า อัตราร้อยละของคดีอาญาที่เสร็จไปจะมีอัตราที่ลดลงในแต่ละปี เป็นผลให้เกิดปัญหาคดีอาญาค้างค้างในศาลฎีกาปริมาณมาก โดยจะเห็นได้ชัดจากปริมาณคดีค้างมาจากปี พ.ศ. 2545 ที่ยกมาในปีงบประมาณ พ.ศ. 2546 ที่มีปริมาณเพียง 4,267 คดี แต่จากปี พ.ศ. 2550 มีปริมาณคดีค้างมาในปีงบประมาณปี พ.ศ. 2551

ถึง 14,942 คดี และเพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาดังกล่าว จึงได้มีการใช้ระบบปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาในศาลฎีกา ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 219 วรรคสอง ประกอบมาตรา 23 พระธรรมนูญศาลยุติธรรม และเริ่มมีคดีที่ออกโดยระบบดังกล่าวตั้งแต่เดือนกรกฎาคม ปี พ.ศ. 2551 เป็นต้นมา

แต่จากการที่ผู้เขียนได้ศึกษาและวิเคราะห์ถึงตารางคดีอาญาในช่วงปี พ.ศ. 2551 ถึงปี พ.ศ. 2555 โดยคิดเป็นช่วงระยะเวลาประมาณ 5 ปีนั้น กลับพบว่าคดีอาญาก็มิได้เสร็จไปจากศาลฎีกาเท่าที่ควรจะเป็นเช่นเดียวกับคดีแพ่ง กล่าวคือ ในปี พ.ศ. 2551 ซึ่งเป็นช่วงที่ได้มีการเริ่มใช้ระบบการปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาในศาลฎีกา คดีอาญาเสร็จไปจากศาลฎีกาประมาณ 6,000 กว่าคดี ซึ่งคิดเป็นอัตราร้อยละของคดีที่เสร็จไปคือ 29.09 แต่ในปี พ.ศ. 2552 ที่ได้มีการใช้ระบบการปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาในศาลฎีกามาตลอดทั้งปี กลับพบว่าจำนวนคดีอาญาที่เสร็จไปจากศาลฎีกามีจำนวนลดลงเหลือเพียง 5,000 กว่าคดีเท่านั้น คิดเป็นอัตราร้อยละของคดีที่เสร็จไปคือ 24.06 โดยมีอัตราร้อยละของคดีที่เสร็จไปน้อยกว่าปี พ.ศ. 2551 ที่เริ่มใช้ระบบการปฏิเสธคดีอาญาดังกล่าวในเดือนกรกฎาคม และยังน้อยกว่าปี พ.ศ. 2546 ถึงปี พ.ศ. 2550 ที่ยังไม่มีการใช้ระบบการปฏิเสธคดีอาญาดังกล่าวด้วย อีกทั้งในปี พ.ศ. 2553 แม้ว่าจะมีคดีเสร็จไปเป็นจำนวนมากขึ้นถึง 8,739 คดี โดยคิดเป็นอัตราร้อยละของคดีที่เสร็จไปคือ 32.86 แต่ในปี พ.ศ. 2554 ปรากฏว่าคดีอาญาที่เสร็จไปกลับมีจำนวนลดลงเหลือเพียง 7,238 คดี โดยคิดเป็นอัตราร้อยละของคดีที่เสร็จไปคือ 28.43

นอกจากนี้ แม้ว่าในปี พ.ศ. 2555 จะมีจำนวนคดีอาญาเสร็จไปจากศาลฎีกามากถึง 12,027 คดี โดยคิดเป็นอัตราร้อยละของคดีที่เสร็จไปถึงร้อยละ 51.12 ก็ตาม แต่การที่ปริมาณคดีอาญาเสร็จไปจากศาลฎีกาเป็นจำนวนมากนั้น ก็เพราะเป็นผลเนื่องมาจากมาตรการในการเร่งรัดการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลฎีกา โดยศาลฎีกาได้มีการเปิดทำการในเวลานอกราชการขึ้นในปีดังกล่าวด้วยส่วนหนึ่ง และได้มีการกำหนดประเภทคดีที่ให้มีการพิจารณาคดีนอกเวลาราชการ ได้แก่ การสั่งคำร้องคดีแพ่งและคดีอาญา การสั่งคำร้องขอปล่อยตัวชั่วคราว คดีที่ค้างพิจารณาเป็นเวลานาน คดีอาญาที่จำเลยต้องขัง คดีเร่งรัดหรือคดีเร่งพิเศษ คดีที่อยู่ในความรับผิดชอบของแผนกคดีพิเศษ และคดีที่คู่ความประสงค์ขอให้ศาลฎีกาไต่ถามข้อพิพาท¹²⁹ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในตารางสถิติคดีแพ่งของศาลฎีกาข้างต้น ส่งผลทำให้คดีอาญาเสร็จไปสูงขึ้นกว่าปีก่อน ๆ อย่างเห็นได้ชัด แต่หากพิจารณาจากตารางสถิติคดีเสร็จไปโดยระบบการปฏิเสธคดีซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาพิพากษาเปรียบเทียบกับคดีเสร็จไปทั้งหมดของศาลฎีกา ตารางที่ 4.3 ในปี พ.ศ. 2555 จะพบว่า มีอัตราเฉลี่ยเสร็จไปในเรื่องคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระฯ ตามมาตรา 219

¹²⁹ แหล่งเดิม.

วรรคสอง น้อยกว่าในปี พ.ศ. 2551 ถึงปี พ.ศ. 2554 ซึ่งผู้เขียนจะขออธิบายอย่างละเอียดในตารางดังกล่าวอีกครั้ง

จากตารางสถิติคดีอาญาของศาลฎีกาดังกล่าว สามารถแสดงให้เห็นว่า หากพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนคดีที่เสร็จไปกับการใช้ระบบการปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาในศาลฎีกา กลับพบว่าไม่ปรากฏถึงความสัมพันธ์กันเท่าที่ควรจะเป็น เนื่องจากหากระบบปฏิเสธคดีอาญาดังกล่าวช่วยทำให้คดีเสร็จไปอย่างรวดเร็วขึ้นนั้น คดีที่เสร็จไปแล้วปีควรจะมีจำนวนเพิ่มขึ้นในอัตราที่คงที่หรือมากขึ้นกว่าปีก่อน ๆ แต่จากสถิติคดีอาญาของศาลฎีกา ในปี พ.ศ. 2552 คดีอาญาที่เสร็จไปมีจำนวนลดลงกว่าในปี พ.ศ. 2551 เช่นเดียวกับปี พ.ศ. 2554 คดีอาญาที่เสร็จไปมีจำนวนลดลงกว่าในปี พ.ศ. 2553 ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความไม่คงที่ของการลดปริมาณคดีอาญาในศาลฎีกา ดังนั้นในเบื้องต้นจึงอาจกล่าวได้ว่าระบบการปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาในศาลฎีกาไม่ช่วยทำให้คดีอาญาเสร็จไปอย่างรวดเร็วและมากเท่าที่ควร

นอกจากนี้ เพื่อให้เห็นชัดถึงหลักการจำกัดคดีในชั้นฎีกา โดยการให้ศาลฎีกามีอำนาจที่จะไม่รับคดีไว้พิจารณาพิพากษาหากเห็นว่าข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์หรือฎีกาขึ้นมา นั้นไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณา ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 219 วรรคสอง ประกอบมาตรา 23 พระธรรมนูญศาลยุติธรรม ผู้เขียนจะวิเคราะห์ถึงสัดส่วนของคดีแพ่งและคดีอาญาที่เสร็จไปโดยการใช้ระบบปฏิเสธคดีซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาดังกล่าวเปรียบเทียบกับจำนวนคดีแพ่งและอาญาที่เสร็จไปทั้งหมดของศาลฎีกา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2551 ถึงปี พ.ศ. 2555

ตารางที่ 4.3 สถิติคดีเสร็จไปโดยระบบการปฏิเสธคดีซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณา พิพากษาเปรียบเทียบกับคดีเสร็จไปทั้งหมดของศาลฎีกา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2551 ถึงปี พ.ศ. 2555

ปี	คดีแพ่ง			คดีอาญา		
	คดีทั้งหมด	คดีที่ไม่เป็นสาระฯ	คดีที่ไม่เป็นสาระฯ ร้อยละ	คดีทั้งหมด	คดีที่ไม่เป็นสาระฯ	คดีที่ไม่เป็นสาระฯ ร้อยละ
2551 ^{1/}	2,078	281	13.52	3,622	622	17.17
2552	2,488	706	28.38	5,686	1,658	29.16
2553	3,233	880	27.22	8,739	2,088	23.89
2554	3,158	716	22.67	7,238	1,329	18.36
2555	5,348	851	15.91	12,027	1,798	14.95

หมายเหตุ: ^{1/} สถิติคดีตั้งแต่เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2551 ถึง เดือนธันวาคม พ.ศ. 2551

ที่มา: งานสถิติคดีของศาลฎีกา

จากตารางดังกล่าวจะเห็นได้ว่า หากพิจารณาจากภาพรวมของสัดส่วนของคดีเสร็จไปโดยระบบการปฏิเสธคดีซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาพิพากษาเปรียบเทียบกับคดีเสร็จไปทั้งหมดของศาลฎีกา ในคดีแพ่งคิดเป็นอัตราเฉลี่ยร้อยละ 21.06 และในคดีอาญาคิดเป็นอัตราเฉลี่ยร้อยละ 20.09 ซึ่งถือเป็นสัดส่วนหนึ่งในห้าของคดีที่เสร็จไปทั้งหมด แสดงให้เห็นว่าคดีส่วนใหญ่ที่เสร็จไปจากศาลฎีกาเป็นผลมาจากการพิจารณาพิพากษาคดีตามขั้นตอนปกติ โดยจะเห็นได้ชัดหากพิจารณาในแต่ละเดือน¹³⁰ นอกจากนี้ หากพิจารณาอัตราร้อยละของคดีที่เสร็จไปโดยระบบการปฏิเสธคดีซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณา จะพบว่าในแต่ละปีมีอัตราของคดีที่เสร็จไปโดยระบบปฏิเสธคดีซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณานั้นลดลงตามลำดับ โดยเฉพาะในปี พ.ศ. 2555 ที่มีจำนวนคดีแพ่งเสร็จไปทั้งหมดจากศาลฎีกามากกว่าปีอื่น ๆ คือ 5,348 คดี แต่กลับมีคดีแพ่งซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาเพียง 851 คดี โดยคิดเป็นอัตราร้อยละ 15.91 เท่านั้น ซึ่งน้อยกว่าในช่วงปี พ.ศ. 2552 ถึงปี พ.ศ. 2554 เช่นเดียวกับในส่วนของคดีอาญา โดยในปี พ.ศ. 2555 มีคดีอาญาเสร็จไปทั้งหมดจากศาลฎีกาสูงถึง 12,027 คดี แต่กลับมีคดีอาญาซึ่งไม่เป็น

¹³⁰ ดูรายละเอียดได้ในภาคผนวก ง หน้า 152.

สาระอันควรแก่การพิจารณาเพียง 1,798 คดี โดยคิดเป็นอัตราร้อยละ 14.95 เท่านั้น ซึ่งน้อยกว่าในช่วงปี พ.ศ. 2551 ที่เริ่มในเดือนกรกฎาคม ถึงปี พ.ศ. 2554 เช่นกัน

อาจกล่าวได้ว่า จำนวนคดีที่เสร็จไปจากศาลฎีกาของไทยเป็นจำนวนมากหรือน้อยนั้น เป็นผลมาจากการบริหารจัดการคดีในศาลฎีกามากกว่าการใช้ระบบปฏิเสธคดีซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณา ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 219 วรรคสอง ประกอบมาตรา 23 พระธรรมนูญศาลยุติธรรม อย่างไรก็ตาม หากในอนาคตศาลฎีกาสามารถบริหารจัดการระบบปฏิเสธคดีซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาโดยมีการจัดตั้งคณะทำงานรับผิดชอบการออกคำสั่งไม่รับคดีโดยเฉพาะ อาจส่งผลให้คดีเสร็จไปจากศาลฎีกาโดยระบบปฏิเสธคดีในปริมาณที่มากขึ้นกว่าเดิมได้

4.1.1.2 วิเคราะห์ปริมาณคดีในศาลสูงสุดของต่างประเทศ

จากการศึกษาถึงระบบการฎีกาของศาลสูงสุดต่างประเทศในบทที่ 3 ดังกล่าวนั้น พบว่าประเทศที่ใช้ระบบคอมมอนลอว์ (Common Law) เช่น ประเทศอังกฤษ สหรัฐอเมริกาและประเทศที่ใช้ระบบซีวิลลอว์ (Civil Law) เช่น ประเทศเยอรมัน ญี่ปุ่น เป็นต้น พบว่าประเทศดังกล่าวใช้ระบบอนุญาตในการฎีกา ดังนั้น ผู้เขียนจึงขอยกตัวอย่างสถิติคดีศาลสูงสุดของประเทศอังกฤษ สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่นและศาลสูงสุดแห่งมลรัฐแคลิฟอร์เนีย เพื่อเป็นการเปรียบเทียบให้เห็นถึงปริมาณคดีที่เสร็จไปในศาลสูงสุดโดยใช้ระบบอนุญาต

ตารางที่ 4.4 สถิติคดีของศาลสูงสุดของประเทศอังกฤษ ตั้งแต่ปี ค.ศ. 2009 ถึงปี ค.ศ. 2011

ปี	คำร้องขออนุญาตฎีการับมา	ปฏิเสธคำร้อง	คำร้องที่รับไว้พิจารณา	คดีขึ้นสู่การพิจารณา	คดีเสร็จไป	คดีเสร็จไปร้อยละ
2009	135	50	44	43	42	98
2010	228	115	67	76	56	79
2011	249	156	64	69	85	123

ที่มา: Statistics of the Supreme Court of the United Kingdom. Annual Report and Accounts

2009-2012. Retrieved March 1, 2013, from

<http://www.supremecourt.gov.uk/about/statistics.html>

เดิมศาลสูงสุดของประเทศอังกฤษเป็นสถาบันเดียวกับสภาขุนนาง (The House of Lords) ต่อมาเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม ค.ศ. 2009 ได้มีการจัดตั้งศาลสูงสุด (Supreme Court) ขึ้นมาโดยแยกต่างหากออกจากสภาขุนนางของรัฐสภาอังกฤษ และได้มีการโอนย้ายอำนาจหน้าที่ในการพิจารณาคดี จากเดิมที่ต้องฎีกาไปยังสภาขุนนาง (The House of Lords) ก็ให้ย้ายมายังศาลสูงสุดของอังกฤษทั้งหมด ข้อมูลทางด้านสถิติคดีจึงเริ่มตั้งแต่ที่ได้มีการจัดตั้งศาลสูงสุดของอังกฤษขึ้น ดังนั้น ผู้เขียนจึงขอทำการวิเคราะห์ข้อมูลสถิติคดีนับตั้งแต่ที่ได้มีการจัดตั้งศาลสูงสุดของอังกฤษตั้งแต่ปี 2009 เป็นต้นไป โดยที่ข้อมูลสถิติศาลสูงสุดของอังกฤษในปี 2009 จะเริ่มตั้งแต่เดือนตุลาคมและสิ้นสุดลงในเดือนมีนาคมปีถัดไป เป็นระยะเวลาเพียง 6 เดือน จากนั้นสถิติคดีในแต่ละปีหลังจากปี 2009 จะเริ่มตั้งแต่เดือนเมษายนและสิ้นสุดลงในเดือนมีนาคมในปีถัดไป

จากตารางสถิติคดีดังกล่าวข้างต้น ในแต่ละปีจะมีคำร้องขออนุญาตฎีกาที่รับเข้ามายังศาลสูงสุดของอังกฤษเป็นจำนวนที่ไม่มากนัก หากเทียบกับประเทศอื่นๆ อาจเนื่องมาจากที่มีการกำหนดค่าธรรมเนียมในการขออนุญาตฎีกาถึง 1,000 ปอนด์ และเมื่อคำร้องขออนุญาตฎีกาเข้ามาสู่การพิจารณาของศาลสูงสุด ศาลสูงสุดก็จะรับคำร้องขออนุญาตฎีกาไว้พิจารณาเป็นจำนวนที่น้อยมาก โดยที่ในแต่ละปีงบประมาณอาจมิได้มีการพิจารณาคำร้องขออนุญาตฎีกาทั้งหมดที่รับเข้ามา เนื่องจากศาลสูงสุดของอังกฤษมีการกำหนดวันนั่งพิจารณาคำร้องไว้ (Sitting Day) ซึ่งเหตุผลในการรับคดีไว้พิจารณานั้นจะต้องเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับสาธารณะประโยชน์¹³¹ และจะต้องเป็นปัญหาข้อกฎหมายที่มีความสำคัญเท่านั้น จากนั้นเมื่อศาลสูงสุดของอังกฤษมีการรับคำร้องคดีก็จะเข้าสู่การพิจารณาของศาลสูงสุด จะเห็นได้ว่าในแต่ละปีจะมีปริมาณคดีแล้วเสร็จไปเป็นจำนวนที่ใกล้เคียงกับปริมาณคดีที่เข้าสู่การพิจารณาของศาลสูงสุดของอังกฤษ โดยคิดเป็นคดีแล้วเสร็จไปแล้วจะอยู่ที่ 100 เปอร์เซ็นต์ ซึ่งเป็นอัตราที่สูงมาก ถือได้ว่าระบบการพิจารณาคดีของศาลสูงสุดของอังกฤษมีประสิทธิภาพเป็นอย่างมาก แต่อย่างไรก็ตาม เนื่องจากข้อมูลสถิติคดีของศาลสูงสุดของอังกฤษมีเพียง 3 ปีเท่านั้นนับแต่ที่ได้มีการจัดตั้งศาลสูงสุดขึ้นมา ผู้เขียนจึงเห็นว่าควรที่จะนำข้อมูลสถิติคดีในปีถัด ๆ ไปนับจากนี้ มาใช้วิเคราะห์ประกอบการพิจารณาในการเปรียบเทียบปริมาณสถิติคดีของอังกฤษเพื่อให้เกิดความชัดเจนและแน่นอนมากยิ่งขึ้นต่อไป

¹³¹ Statistics of the Supreme Court of the United Kingdom. Annual Report and Accounts 2009-2012.

ตารางที่ 4.5 สถิติคดีของศาลสูงสุดแห่งสหรัฐ ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1996 ถึงปี ค.ศ. 2011

ปี	คดี ค้างมา	คดี รับใหม่	รวมคดี ทั้งหมด	คดี เสร็จไป	คดีเสร็จ ไปร้อยละ	คดีที่ได้รับ พิจารณาพิพากษา
1996	916	6,686	7,602	6,739	88.65	87
1997	863	6,829	7,692	6,759	87.87	90
1998	933	7,150	8,083	7,045	87.16	81
1999	1,038	7,407	8,445	7,369	87.26	92
2000	1,076	7,889	8,965	7,762	86.58	99
2001	1,203	7,973	9,176	8,072	87.97	88
2002	1,104	8,302	9,406	8,388	89.18	91
2003	1,018	7,864	8,882	7,836	88.22	87
2004	1,046	7,542	8,588	7,542	87.82	80
2005	1,046	8,562	9,608	8,240	85.76	78
2006	1,368	8,888	10,256	8,923	87.00	77
2007	1,361	8,241	9,602	8,374	87.21	95
2008	1,228	7,738	8,966	7,822	87.24	87
2009	1,144	8,158	9,302	8,093	87.00	77
2010	1,209	7,857	9,066	7,827	86.33	90
2011	1,239	7,713	8,952	7,655	85.51	66

ที่มา: Statistics of the United States Supreme Court. Cases on Docket, Disposed of, and Remaining on Docket at conclusion in 1996 through 2011. Retrieved March 5, 2013, from <http://www.uscourts.gov/Statistics/JudicialBusiness.aspx>

จากตารางสถิติคดีของศาลสูงสุดแห่งสหรัฐดังกล่าวข้างต้นนั้น จะเห็นได้ว่าในช่วงระยะเวลาตั้งแต่ ค.ศ. 1996 จนถึง ค.ศ. 2011 ปริมาณคดีที่รับเข้ามาใหม่อยู่ในช่วงระหว่าง 6,000 ถึง 8,000 คดี และมีจำนวนคดีที่พิจารณาแล้วเสร็จเป็นจำนวนใกล้เคียงกับจำนวนคดีที่รับเข้ามาใหม่ ดังนั้นหากคิดเป็นคดีที่แล้วเสร็จจากจำนวนคดีทั้งหมด (Case on Docket) เฉลี่ยจะอยู่ที่ประมาณ ร้อยละ 87 ต่อปี ซึ่งถือเป็นอัตราที่สูงมาก ทำให้มีจำนวนคดีที่ค้างพิจารณาในแต่ละปีเป็นจำนวน

ที่น้อยมากและจากการที่ศาลสูงสุดแห่งสหรัฐใช้ระบบการอุทธรณ์ฎีกา (Appeal to Leave) ในแต่ละปีจึงมีคดีที่ศาลสูงสุดแห่งสหรัฐเลือกรับคดีไว้พิจารณาพิพากษาเป็นจำนวนเพียงประมาณ 80 คดีเท่านั้น แต่อย่างไรก็ตาม เนื่องจากสหรัฐอเมริกาเป็นประเทศรัฐรวม ประกอบไปด้วยหลายมลรัฐ โดยแต่ละมลรัฐและรัฐบาลกลางต่างก็มีระบบศาลของตนเอง จึงทำให้ศาลในสหรัฐอเมริกา มี 2 ระดับ คือ ศาลสหรัฐ (Federal Court) และศาลมลรัฐ (State Court) เนื่องจากการที่ระบบศาลของสหรัฐอเมริกามีความแตกต่างกับระบบของศาลของไทย และการที่ศาลสูงสุดของสหรัฐมีอำนาจพิจารณาคดีที่อุทธรณ์มาจากศาลอุทธรณ์ของสหรัฐ และคดีที่อุทธรณ์มาจากศาลสูงสุดของมลรัฐซึ่งส่วนใหญ่เป็นคดีที่มีประเด็นเกี่ยวกับกฎหมายในระดับสหรัฐทั้งสิ้น ผู้เขียนเห็นว่าอาจมีข้อโต้แย้งในเรื่องความแตกต่างของระบบศาลซึ่งจะมีผลทำให้สถิติคดีของศาลสูงสุดแห่งสหรัฐไม่สามารถที่จะนำมาเปรียบเทียบกับสถิติคดีในศาลฎีกาของประเทศไทยได้ จึงขอเปรียบเทียบสถิติคดีของศาลสูงสุดของมลรัฐแคลิฟอร์เนียซึ่งถือเป็นระบบศาลมลรัฐของสหรัฐอเมริกา เนื่องจากมลรัฐแคลิฟอร์เนียมีโครงสร้างศาล 3 ชั้น และเป็นรัฐใหญ่ที่มีปริมาณคดีเป็นจำนวนมากเช่นเดียวกับศาลไทยมาพิจารณา ดังนี้

ตารางที่ 4.6 สถิติคำร้องขอให้รับพิจารณาคดีของศาลสูงสุดแห่งมลรัฐแคลิฟอร์เนีย ตั้งแต่ปี ค.ศ. 2002 ถึงปี ค.ศ. 2012

ปี	คำร้อง รับมา ทั้งหมด	คำร้อง เสร็จ ไป	คำร้อง เสร็จ ไป ร้อยละ	คำร้องที่ยื่นเข้ามาให้ศาลสูงสุดทบทวน คำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ (คดีแพ่งและอาญา)					
				คำร้อง รับมา	ไม่รับ พิจารณา	คำร้อง เสร็จ ไป	คดีที่รับ พิจารณา	พิพากษา แล้ว เสร็จ	คดี เสร็จ ร้อยละ
2002	8,917	8,802	99	5,255	5,064	5,446	234	101	43
2003	8,862	8,652	98	5,253	4,878	5,260	219	123	56
2004	8,564	8,565	100	4,997	4,750	5,149	166	108	65
2005	8,990	8,535	95	5,410	4,847	5,135	267	125	47
2006	9,261	9,878	107	5,397	5,226	5,591	187	125	67
2007	8,988	9,247	103	5,108	4,609	4,930	382	113	30
2008	10,521	10,440	99	5,903	5,406	5,989	343	116	34

ตารางที่ 4.6 (ต่อ)

ปี	คำร้อง รับมา ทั้งหมด	คำร้อง เสร็จ ไป	คำร้อง เสร็จ ไป ร้อยละ	คำร้องที่ยื่นเข้ามาให้ศาลสูงสุดทบทวน คำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ (คดีแพ่งและอาญา)					
				คำร้อง รับมา	ไม่รับ พิจารณา	คำร้อง เสร็จ ไป	คดีที่รับ พิจารณา	พิพากษา แล้ว เสร็จ	คดี เสร็จ ร้อยละ
2009	9,274	9,513	103	5,151	4,896	5,205	108	116	107
2010	9,652	9,439	98	5,131	4,911	5,141	173	96	55
2011	10,145	10,063	99	4,999	4,769	4,989	176	98	56

ที่มา: Statistics of the Supreme Court of California. Summaries of filings and dispositions for 2002 through 2011. Retrieved March 6, 2013, from <http://www.courts.ca.gov/13421.html>

ตารางสถิติคำร้องขอให้รับพิจารณาคดีของศาลสูงสุดแห่งมลรัฐแคลิฟอร์เนียนั้นสามารถแบ่งการพิจารณาในเรื่องปริมาณคดีได้ออกเป็น 2 ส่วน กล่าวคือ

ในส่วนแรกนั้น จะเป็นเรื่องปริมาณคำร้องขอให้รับพิจารณาคดีทั้งหมดที่ยื่นเข้ามาให้ศาลสูงสุดแห่งมลรัฐแคลิฟอร์เนียพิจารณา จากตารางดังกล่าว จะเห็นได้ว่า ศาลสูงสุดแห่งมลรัฐแคลิฟอร์เนียมีการพิจารณาคำร้องขอให้รับพิจารณาคดีที่ยื่นเข้ามาแล้วเสร็จไปในแต่ละปีมีปริมาณใกล้เคียงกับปริมาณคำร้องขอให้รับพิจารณาคดีทั้งหมดที่ศาลสูงสุดแห่งมลรัฐแคลิฟอร์เนียรับเข้ามา โดยสามารถคิดเป็นอัตราคำร้องเสร็จไปเฉลี่ยอยู่ที่ 100 เปอร์เซ็นต์เต็มและจะเห็นได้ว่าในปี ค.ศ. 2006 ค.ศ. 2007 และ ค.ศ. 2009 มีอัตราคำร้องเสร็จไปเฉลี่ยเกินกว่า 100 เปอร์เซ็นต์ ซึ่งถือได้ว่าระบบการพิจารณาคำร้องดังกล่าวของศาลสูงสุดแห่งมลรัฐแคลิฟอร์เนียมีประสิทธิภาพเป็นอย่างมาก เพราะมีการพิจารณาคำร้องขอให้รับพิจารณาคดีที่รับเข้ามาในแต่ละปีเสร็จไปทั้งหมด

สำหรับในส่วนที่ 2 นั้น จะเป็นเรื่องเฉพาะเกี่ยวกับคำร้องที่ยื่นเข้ามาให้ศาลสูงสุดแห่งมลรัฐแคลิฟอร์เนียทบทวนคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ในส่วนคดีแพ่งและคดีอาญา ซึ่งหากพิจารณาจากตารางดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าในช่วง ค.ศ. 2002 ถึง ค.ศ. 2011 คำร้องขอให้รับพิจารณาคดีทั้งหมดในส่วนแรกที่ศาลสูงสุดแห่งมลรัฐแคลิฟอร์เนียรับเข้ามา จะมีปริมาณคำร้องอยู่ที่ 8,000 ถึง 10,000 คดี โดยในจำนวนคำร้องรับมาทั้งหมดดังกล่าว จะมีคำร้องประมาณ 5,000 คำร้องที่เป็นคำร้องขอให้รับพิจารณาคดีที่ขึ้นมาตามลำดับชั้นศาล โดยเป็นคำร้องขอให้รับ

พิจารณาคดีในทางแพ่งและทางอาญาที่ยื่นเข้ามาให้ศาลสูงสุดแห่งมลรัฐแคลิฟอร์เนียทบทวน คำพิพากษาของศาลอุทธรณ์แห่งมลรัฐแคลิฟอร์เนีย และในคำร้องขอให้รับพิจารณาคดีแพ่งและ คดีอาญาส่วนที่สองนี้ จะเห็นได้ว่าปริมาณคำร้องที่ศาลสูงสุดแห่งมลรัฐแคลิฟอร์เนียพิจารณาแล้ว เสร็จไปมีจำนวนใกล้เคียงกับคำร้องที่รับเข้ามา โดยมีการเลือกรับคดีไว้พิจารณาพิพากษาเพียงแค่ ร้อยละ 4 เมื่อเทียบกับคำร้องในส่วนคดีแพ่งและคดีอาญาทั้งหมดที่รับเข้ามา ซึ่งมีการปฏิเสธคำร้อง ไปถึงร้อยละ 96 และสำหรับปริมาณคดีที่ศาลสูงสุดแห่งมลรัฐแคลิฟอร์เนียจะเลือกรับคดีไว้ พิจารณาพิพากษาเฉลี่ยอยู่ที่ประมาณ 225 คดีต่อปี และมีคำพิพากษาแล้วเสร็จไปจากศาลประมาณ 112 คดีต่อปี คิดเป็นร้อยละ 56 เนื่องจากศาลสูงสุดแห่งมลรัฐแคลิฟอร์เนียมีผู้พิพากษาเพียง 7 ท่าน เท่านั้น จึงทำให้มีขีดความสามารถในการพิพากษาคดีอยู่ในจำนวนจำกัด แต่ถึงอย่างไรก็ตาม ถ้าหาก คิดเป็นเปอร์เซ็นต์ของคดีที่แล้วเสร็จเมื่อเทียบกับของไทยก็นับว่ายังมีเปอร์เซ็นต์ที่มากกว่า

ตารางที่ 4.7 สถิติคดีแพ่งของศาลสูงสุดประเทศญี่ปุ่น ตั้งแต่ปี ค.ศ. 2003 ถึงปี ค.ศ. 2010

ปี	คดีค้างมา	คดีรับใหม่	รวมคดี ทั้งหมด	คดี เสร็จไป	คดีเสร็จไป ร้อยละ
2003	1,971	4,852	6,823	4,774	69.97
2004	2,049	5,056	7,105	5,454	76.76
2005	1,651	5,263	6,914	5,345	77.30
2006	1,569	5,066	6,635	5,407	81.49
2007	1,228	4,688	5,916	4,851	82.00
2008	1,065	4,937	6,002	4,660	77.64
2009	1,342	5,186	6,528	5,179	79.34
2010	1,349	5,577	6,926	5,170	74.65

ที่มา: Statistics of the Supreme Court of Japan. Statistical Tables of Civil Litigation Cases Disposed of the Supreme Court in 2003 through 2010, Retrieved May 20, 2013, from http://www.courts.go.jp/english/publications/statistical_table/index.html

จากตารางสถิติคดีแพ่งของศาลสูงสุดประเทศญี่ปุ่นดังกล่าวข้างต้นนั้นเห็นได้ว่า ปริมาณคดีแพ่งที่รับมาใหม่เฉลี่ยจะอยู่ที่ประมาณ 5,000 คดีต่อปี และปริมาณคดีแพ่งเสร็จไปเฉลี่ย มีปริมาณใกล้เคียงกัน โดยคิดเป็นคดีแพ่งเสร็จไปเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 77.40 ซึ่งถือว่ามียุทธคดีแพ่งเสร็จไปจากศาลสูงสุดของญี่ปุ่นในปริมาณมากโดยจะมีคดีแพ่งค้างมาในปีถัด ๆ ไปเฉลี่ยประมาณ 1,500 คดี ซึ่งถือเป็นจำนวนที่ไม่มาก

ตารางที่ 4.8 สถิติคดีอาญาของศาลสูงสุดประเทศญี่ปุ่น ตั้งแต่ปี ค.ศ. 2003 ถึงปี ค.ศ. 2010

ปี	คดีค้างมา	คดีรับใหม่	รวมคดีทั้งหมด	คดีเสร็จไป	คดีเสร็จไป ร้อยละ
2003	870	2,764	3,634	2,788	76.72
2004	846	2,873	3,719	2,969	79.83
2005	750	2,748	3,498	2,833	80.99
2006	665	2,742	3,407	2,781	81.63
2007	626	2,554	3,180	2,545	80.03
2008	635	2,497	3,132	2,500	79.82
2009	632	2,227	2,859	2,313	80.90
2010	546	2,445	2,991	2,403	80.34

ที่มา: Statistics of the Supreme Court of Japan. Statistical Tables of Civil Litigation Cases Disposed of the Supreme Court in 2003 through 2010, Retrieved May 20, 2013, from http://www.courts.go.jp/english/publications/statistical_table/index.html

จากตารางสถิติคดีอาญาของศาลสูงสุดประเทศญี่ปุ่นดังกล่าวข้างต้นนั้น เห็นได้ว่า ปริมาณคดีอาญาที่รับมาใหม่เฉลี่ยจะอยู่ที่ประมาณ 2,600 คดีต่อปีและปริมาณคดีอาญาเสร็จไปเฉลี่ย มีปริมาณใกล้เคียงกัน โดยคิดเป็นคดีอาญาเสร็จไปเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 80 ซึ่งถือว่ามียุทธคดีอาญาเสร็จไปจากศาลสูงสุดของญี่ปุ่นในปริมาณที่มากเช่นเดียวกับคดีแพ่ง โดยจะมีปริมาณของคดีอาญาที่ค้างมาในปีถัด ๆ ไปเฉลี่ยประมาณ 700 คดี ซึ่งถือเป็นจำนวนที่น้อยมากและยังมีแนวโน้มที่ลดลงจากปีก่อน ๆ อีกด้วย

จากการศึกษาถึงสถิติคดีในศาลฎีกาของไทยเปรียบเทียบกับศาลสูงสุดของต่างประเทศ ดังกล่าวข้างต้นนั้น แสดงให้เห็นว่า จากการศึกษาศาลสูงสุดของประเทศอังกฤษ ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศญี่ปุ่น หรือในส่วนของมลรัฐแคลิฟอร์เนียที่ใช้รูปแบบการฎีกาคดีโดยระบบอนุญาต โดยให้ผู้พิพากษามีดุลยพินิจในการเลือกรับคดีไว้พิจารณาพิพากษานั้น ทำให้ปริมาณคดีเสร็จไป จากศาลสูงสุดอย่างรวดเร็วอันส่งผลให้มีปริมาณคดีไม่คั่งค้างในศาลสูงสุดเป็นจำนวนมาก ซึ่งหากเปรียบเทียบกับประเทศไทยที่ยังคงใช้ระบบสิทธิในการฎีกาคดีแพ่ง ส่งผลทำให้ในแต่ละปี มีคดีแพ่งขึ้นสู่การพิจารณาในศาลฎีกาเป็นจำนวนมาก และแม้จะมีระบบในการบริหารจัดการคดี โดยใช้ระบบการจำกัดคดีในชั้นฎีกาที่มีอยู่ในปัจจุบันก็ตาม ก็ไม่มีผลช่วยลดปริมาณคดีแพ่งที่คั่งค้าง ในศาลฎีกาได้เท่าที่ควรจะเป็น ก่อให้เกิดความไม่ยุติธรรมขึ้นแก่คู่ความเนื่องจากความล่าช้าในการ พิจารณาคดี ตามคำกล่าวที่ว่า “Justice delayed is justice denied” ซึ่งจะขัดกับเจตนารมณ์ ของกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งที่มุ่งประสงค์จะอำนวยความสะดวกความยุติธรรมให้แก่ประชาชน โดยต้องการให้การพิจารณาคดีดำเนินไปโดยสะดวก รวดเร็ว ประหยัด และเป็นธรรม ในขณะเดียวกัน ก็ต้องมีการเปิดโอกาสให้มีการอุทธรณ์ฎีกา เพื่อเป็นการตรวจสอบข้อผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้นได้ ในศาลชั้นต้น อีกทั้งยังเป็นการสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ประชาชนว่าจะได้รับความยุติธรรม จากศาลอย่างเต็มที่

4.1.2 ผลต่อการใช้สิทธิของคู่ความในการฎีกาคดีแพ่ง

จากการศึกษาถึงระบบการฎีกาและการจำกัดคดีในชั้นฎีกาของไทยในปัจจุบันนั้น เห็นได้ว่า การฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่งของไทยยังคงเป็นการใช้ระบบสิทธิ (Appeal by Right) ในการฎีกาอยู่เช่นเดิม กล่าวคือ ระบบสิทธิในการฎีกาเป็นระบบที่เปิดโอกาสให้คู่ความหรือบุคคล ที่ถูกระทบกระเทือนสิทธิโดยตรงจากผลแห่งคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลสามารถฎีกาโต้แย้ง คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลได้ คู่ความหรือบุคคลที่ถูกระทบกระเทือนสิทธิมีสิทธิฎีกาได้อย่าง กว้างขวาง โดยถือว่าการฎีกาเป็นสิทธิของคู่ความตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 247 และการห้ามฎีกาเป็นข้อยกเว้นซึ่งจะทำในรูปแบบของการจำกัดสิทธิในการฎีกา เช่น การห้ามคู่ความฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง ตามมาตรา 248 หรือตามบทบัญญัติมาตรา 249 ที่ว่า ข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายที่จะยกขึ้นอ้างในการฎีกาคู่ความจะต้องกล่าวไว้โดยชัดแจ้งในฎีกา และจะฎีกาได้แต่เฉพาะในข้อที่ไต่ยกขึ้นว่ากันมาแล้ว โดยชอบในศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์ จะฎีกานอกประเด็นที่ได้ว่ากันมาแล้วไม่ได้ เป็นต้น ซึ่งหากข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายดังกล่าวนั้น ชอบด้วยบทบัญญัติของกฎหมายแล้ว ศาลฎีกาจะต้องพิจารณาอีกว่าเป็นข้อที่เป็นสาระอันควรแก่คดี อันควรได้รับการวินิจฉัยด้วย เช่นเดียวกันกับการจำกัดคดีในชั้นฎีกาโดยการให้อำนาจแก่ศาลฎีกา ในการที่จะปฏิเสธไม่รับคดีไว้พิจารณาพิพากษาหากว่าคดีดังกล่าวที่อุทธรณ์หรือฎีกาขึ้นมานั้น

ไม่เป็นสาระแก่การพิจารณาพิพากษา ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 219 วรรคสอง และพระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 23 แต่หลักการดังกล่าวก็มีได้กระทบต่อการใช้สิทธิของคู่ความหรือผู้มีส่วนได้เสียในการฎีกาเช่นกัน เนื่องจากเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นภายหลังที่คดีขึ้นสู่การพิจารณาของศาลฎีกาแล้ว กล่าวคือ เมื่อคู่ความหรือผู้มีส่วนได้เสียใช้สิทธิฎีกาไปยังศาลฎีกาโดยชอบแล้ว ศาลฎีกาจึงจะตรวจพิจารณาว่า ฎีกาในคดีนั้นจะเป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาจากศาลฎีกาหรือไม่ ซึ่งถ้าหากคดีดังกล่าวไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณา ศาลฎีกาก็มีคำสั่งโดยจำหน่ายคดีออกไป หรือหากคดีดังกล่าวเป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาศาลฎีกาก็จะรับพิจารณาคดีนั้นและมีคำพิพากษาแบบคดีปกติต่อไป ในเบื้องต้นจึงเห็นได้ว่า กระบวนการที่ให้อำนาจศาลฎีกาในการปฏิเสธไม่รับคดีซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาพิพากษาจึงมิได้เป็นการกระทบต่อสิทธิหรือเป็นการจำกัดสิทธิในการฎีกาของคู่ความแต่อย่างใด

แต่อย่างไรก็ตามเนื่องจากการที่ไทยใช้ระบบสิทธิในการฎีกา จึงทำให้มีปัญหาที่น่าพิจารณาประการสำคัญว่า คดีแพ่งที่ขึ้นสู่การพิจารณาของศาลฎีกาจำนวนไม่น้อยนั้นเป็นคดีที่คู่ความหรือผู้มีส่วนได้เสียแห่งคดีฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์โดยมิได้มุ่งหวังต่อผลชนะในทางคดี หากแต่เป็นการใช้สิทธิในการฎีกาที่มีอยู่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและสิทธิตามกระบวนการยุติธรรมซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ให้ความคุ้มครองแก่บุคคลตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 40¹³² เพียงเพื่อที่จะประวิงคดีให้ล่าช้าออกไป

¹³² มาตรา 40 บัญญัติว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิในกระบวนการยุติธรรม ดังต่อไปนี้

- (1) สิทธิเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยง่าย สะดวก รวดเร็ว และทั่วถึง
- (2) สิทธิพื้นฐานในกระบวนการพิจารณา ซึ่งอย่างน้อยต้องมีหลักประกันขั้นพื้นฐานเรื่องการได้รับพิจารณาโดยเปิดเผย การได้รับข้อเท็จจริงและตรวจเอกสารอย่างเพียงพอ การเสนอข้อเท็จจริง ข้อโต้แย้ง และพยานหลักฐานของตน การคัดค้านผู้พิพากษาหรือตุลาการ การได้รับการพิจารณาโดยผู้พิพากษาหรือตุลาการที่นั่งพิจารณาคดีครบองค์คณะ และการได้รับทราบเหตุผลประกอบคำวินิจฉัย คำพิพากษา หรือคำสั่ง
- (3) บุคคลย่อมมีสิทธิจะให้คดีของตนได้รับการพิจารณาอย่างถูกต้อง รวดเร็วและเป็นธรรม
- (4) ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา โจทก์ จำเลย คู่กรณี ผู้มีส่วนได้เสีย หรือพยานในคดีมีสิทธิได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรม รวมทั้งสิทธิในการได้รับการสอบสวนอย่างถูกต้อง รวดเร็ว เป็นธรรม และการไม่ให้ถ้อยคำเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง
- (5) ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา จำเลย และพยานในคดีอาญา มีสิทธิได้รับความคุ้มครอง และความช่วยเหลือที่จำเป็นและเหมาะสมจากรัฐ ส่วนค่าตอบแทน ค่าทนาย และค่าใช้จ่ายที่จำเป็น ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

และมุ่งหวังให้คนไม่ต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนในทางคดีแพ่งเท่านั้น ก่อให้เกิดความเสียหายแก่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งโดยอาศัยโอกาสที่ตนมีสิทธิในการฎีกา ซึ่งถือเป็นการใช้สิทธิฎีกาโดยไม่สุจริต โดยเฉพาะการใช้สิทธิในการฎีกาคดีแพ่งที่เป็นปัญหาข้อเท็จจริง นอกจากนี้แม้ว่าประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 248 จะมีบทบัญญัติต้องห้ามมิให้คู่ความฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง แต่คู่ความก็ยังยังสามารถยื่นคำร้องขอให้ผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาคดีในศาลชั้นต้นหรือศาลอุทธรณ์รับรองว่ามีเหตุสมควรที่จะฎีกา หรือมีหนังสือจากอธิบดีผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์อนุญาตให้ฎีกาได้ ดังนั้น จึงทำให้คู่ความส่วนใหญ่อาศัยเหตุดังกล่าวนำคดีที่ต้องห้ามฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงขึ้นสู่การพิจารณาของศาลฎีกาได้เช่นกัน จึงทำให้คดีแพ่งขึ้นสู่การพิจารณาของศาลฎีกาเป็นจำนวนมาก ซึ่งเป็นสาเหตุหลักของการเกิดปัญหาปริมาณคดีชั้นศาลฎีกาอยู่ในปัจจุบัน ประกอบกับการที่ประเทศไทยเองยังไม่มีบทกฎหมายที่นำมาใช้ลงโทษคู่ความหรือผู้มีส่วนได้เสียแห่งคดีที่ใช้สิทธิในการฎีกาโดยไม่สุจริตอย่างเห็นได้ชัดและนำมาปฏิบัติใช้ได้จริงจัง ซึ่งต่างจากประเทศที่ใช้ระบบคอมมอนลอว์ (Common Law) เช่น ประเทศอังกฤษและสหรัฐอเมริกา นั้น จะปรากฏอยู่ในเรื่อง “Abuse of Process” หรือ “Malicious Abuse of Legal Process” หมายถึง การฟ้องคดีอย่างไม่จริงจังหรือไม่มีความสุจริตโดยผู้ฟ้องไม่มีเหตุอันควรจะฟ้องคดีได้หรือการใช้สิทธิหรือการบิดเบือนการดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยไม่ชอบซึ่งบทลงโทษส่วนใหญ่จะปรากฏอยู่ในชั้นอุทธรณ์เนื่องจากคู่ความสามารถใช้สิทธิในการอุทธรณ์คดีได้ตามระบบสิทธิ (Appeal by Right) จึงอาจทำให้เกิดปัญหาในการใช้สิทธิอุทธรณ์คดีโดยไม่สุจริตขึ้นได้ โดยในกฎหมายของสหรัฐอเมริกานั้น ศาลอุทธรณ์อาจกำหนดบทลงโทษสำหรับคู่ความที่ทำให้ศาลเสียเวลาในการพิจารณาอุทธรณ์ที่ไม่มีสาระแก่คดี (Fivolous) ได้¹³³ และในกฎหมายของอังกฤษเองนั้นก็ได้มีการกำหนดโทษในกรณีดังกล่าวไว้เช่นเดียวกัน ซึ่งหากจำเลยอุทธรณ์โดยไม่มีเหตุผลเพียงพออาจถูกลงโทษหนักกว่าที่ศาลชั้นต้นลงโทษมาแล้วก็เป็นได้ ดังนั้น คดีส่วนใหญ่ของอังกฤษจึงสิ้นสุดลงที่ศาลชั้นต้น

(6) เด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ หรือผู้พิการหรือทุพพลภาพ ข่อมมีสิทธิได้รับความคุ้มครองในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอย่างเหมาะสม และข่อมมีสิทธิได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในคดีเกี่ยวกับความรุนแรงทางเพศ

(7) ในคดีอาญา ผู้ต้องหาหรือจำเลยมีสิทธิได้รับการสอบสวนหรือการพิจารณาคดีที่ถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม โอกาสในการต่อสู้คดีอย่างเพียงพอ การตรวจสอบหรือได้รับทราบพยานหลักฐานตามสมควร การได้รับความช่วยเหลือในทางคดีจากทนายความ และการได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว

(8) ในคดีแพ่ง บุคคลมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือทางกฎหมายอย่างเหมาะสมจากรัฐ.”

¹³³ Jack S. Emery. Loc.cit.

นอกจากนี้ ยังมีปัญหาประการสำคัญจากการจำกัดคดีในชั้นฎีกาโดยการให้อำนาจแก่ศาลฎีกาในการที่จะปฏิเสธไม่รับคดีไว้พิจารณาพิพากษาหากว่าคดีดังกล่าวที่อุทธรณ์หรือฎีกาขึ้นมานั้นไม่เป็นสาระแก่การพิจารณาพิพากษา ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 219 วรรคสอง และพระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 23 กล่าวคือเมื่อศาลฎีกามีคำสั่งไม่รับคดีไว้พิจารณาพิพากษา และสั่งจำหน่ายคดี คำสั่งดังกล่าวจะแตกต่างจากการพิจารณาพิพากษาคดีตามขั้นตอนปกติในเรื่องการวินิจฉัยคดีโดยผู้พิพากษาศาลฎีกา ซึ่งรูปแบบของการทำคำพิพากษาศาลฎีกานั้น ผู้พิพากษาศาลฎีกาจะให้เหตุผลในการวินิจฉัยคดีทั้งในส่วน of ปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมายอย่างชัดเจน และมีคำพิพากษายก ยืน กลับ หรือแก้คำพิพากษาของศาลล่าง แต่การปฏิเสธคดีแพ่งซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาพิพากษา จะกระทำในรูปแบบของการออกคำสั่งไม่รับคดี โดยไม่มีการวินิจฉัยคดีตามปกติ แต่จะมีข้อความอันแสดงถึงเหตุแห่งการปฏิเสธคดีนั้นสั้น ๆ ตามรูปแบบที่กำหนดไว้ โดยจะเห็นได้จากตัวอย่างคำสั่งศาลฎีกาที่ไม่รับคดีแพ่งซึ่งอุทธรณ์หรือฎีกาไม่เป็นสาระอันควรแก่พิจารณาในบทที่ 3 ทำให้คู่ความอาจไม่ยอมรับผลแห่งคำสั่งไม่รับคดีดังกล่าวได้ เนื่องจากคู่ความไม่ทราบเหตุผลประกอบการพิจารณาคดี ซึ่งคู่ความมีสิทธิในการทราบเหตุผลประกอบการพิจารณาคดีตามที่ได้บัญญัติรับรองสิทธิไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 40 (2) ส่งผลให้คู่ความเกิดทัศนคติในแง่ลบต่อการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลฎีกา

และในส่วนในเรื่องค่าธรรมเนียมสำหรับการขออนุญาตฎีกาในระบบอนุญาต เช่น ประเทศอังกฤษมีกฎหมายกำหนดให้คู่ความจะต้องเสียค่าธรรมเนียมในการขออนุญาตฎีกาต่อศาลสูงสุดเป็นจำนวนเงิน 1,000 ปอนด์ เช่นเดียวกับในประเทศสหรัฐอเมริกา คู่ความก็จะต้องเสียค่าธรรมเนียมในการขออนุญาตฎีกาต่อศาลสูงสุดเพื่อให้รับคดีไว้พิจารณาเป็นจำนวนเงิน 300 ดอลลาร์ ซึ่งหากจะคำนวณค่าใช้จ่ายทั้งหมดในการฎีกาแล้วก็ถือว่าเป็นจำนวนเงินที่สูงมาก เหตุผลที่ศาลสูงสุดของทั้งสองประเทศได้กำหนดค่าธรรมเนียมในการขออนุญาตฎีกาก็เพื่อเป็นการป้องกันมิให้คู่ความขออนุญาตฎีกาเข้ามาพรวดพราดเกินกว่าที่ศาลสูงจะรับคำขออนุญาตไว้พิจารณาได้ทั้งหมด ซึ่งหากจะเปรียบเทียบกับกฎหมายไทยในเรื่องที่ใกล้เคียงกันคือการฎีกาในปัญหาข้อกฎหมายหรือการฎีกาในคดีที่มีคำขอให้ปลดปล่อยทุกซ์อันไม่อาจคำนวณทุนทรัพย์ในชั้นฎีกาได้ ซึ่งคู่ความที่ฎีกาจะต้องเสียค่าขึ้นศาลเป็นจำนวน 200 บาท หรือในกรณีเกี่ยวกับการขออนุญาตฎีกาโดยการขอให้ศาลชั้นต้นหรือศาลอุทธรณ์รับรองว่ามีเหตุสมควรที่จะฎีกาขอยกเว้นตามมาตรา 248 โดยจะเห็นได้ว่า ในกรณีที่คดีต้องห้ามมิให้คู่ความฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง การขอให้ผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาคดีในศาลชั้นต้นหรือศาลอุทธรณ์รับรองว่ามีเหตุสมควรที่จะฎีกา หรือมีหนังสือจากอธิบดีผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์อนุญาตให้ฎีกาได้นั้นไม่มี

บทบัญญัติของกฎหมายกำหนดให้คู่ความต้องเสียค่าธรรมเนียมในการขอรับรองหรืออนุญาตให้ฎีกาเพิ่มเติมแต่อย่างใด คู่ความเพียงแต่เสียค่าขึ้นศาลตามจำนวนทุนทรัพย์ในชั้นฎีกาเท่านั้น ดังนั้น จึงทำให้คู่ความส่วนใหญ่อาศัยช่องว่างดังกล่าวนำคดีที่ต้องห้ามฎีกาขึ้นสู่การพิจารณาของศาลฎีกาโดยการขอให้ผู้พิพากษาศาลชั้นต้นหรือศาลอุทธรณ์รับรองว่ามีเหตุสมควรที่จะฎีกา หรือมีหนังสือจากอธิบดีผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์อนุญาตให้ฎีกาเป็นจำนวนมาก

4.1.3 ผลต่อจำนวนผู้พิพากษาศาลฎีกาในการพิจารณาพิพากษาคดี

ศาลฎีกาเป็นศาลยุติธรรมชั้นสูงสุด มีเขตอำนาจทั่วราชอาณาจักรโดยมีอำนาจในการพิจารณาพิพากษาบรรดาคดีที่อุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์และศาลอุทธรณ์ภาค ภายใต้เงื่อนไขของกฎหมายว่าด้วยการฎีกาซึ่งประเทศไทยใช้ระบบสิทธิในการฎีกา คู่ความมีสิทธิในการฎีกาคัดค้านคำพิพากษาหรือคำสั่งศาลอุทธรณ์ภายใน 1 เดือน นับแต่วันที่ได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งศาลอุทธรณ์นั้น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 247 และการรับพิจารณาพิพากษาคดีที่อุทธรณ์ปัญหาข้อกฎหมายโดยตรงต่อศาลฎีกา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 223 ทวิ หรือคดีที่อุทธรณ์ปัญหาข้อกฎหมายโดยตรงต่อศาลฎีกาในศาลชั้นอุทธรณ์พิเศษต่าง ๆ เช่น คดีแรงงาน คดีภาษีอากร คดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ เป็นต้น รวมทั้งมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายบัญญัติให้เสนอโดยตรงต่อศาลฎีกา ในลักษณะเป็น “ระบบศาลชั้นเดียว” โดยเป็นคดีที่มีความสำคัญซึ่งรัฐธรรมนูญมีเจตนารมณ์หรือความจำเป็นเฉพาะเรื่องที่จะให้คดีเสร็จเด็ดขาดไปด้วยความรวดเร็ว เช่น การฟ้องร้องดำเนินคดีแก่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 275 คดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งและเพิกถอนสิทธิในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 219 วรรคสาม เป็นต้น

โดยหลักแล้วองค์คณะพิจารณาพิพากษาคดีในศาลฎีกาประกอบด้วยผู้พิพากษาอย่างน้อย 3 คน ตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 27 วรรคหนึ่ง¹³⁴ เว้นแต่ในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองซึ่งต้องมีองค์คณะผู้พิพากษา 9 คน ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 219 วรรคสี่¹³⁵

¹³⁴ มาตรา 27 บัญญัติว่า “ในการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลอุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์ภาคหรือศาลฎีกา ต้องมีผู้พิพากษาอย่างน้อยสามคนจึงเป็นองค์คณะที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีได้.”

¹³⁵ มาตรา 219 วรรคสี่ บัญญัติว่า “ให้มีแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในศาลฎีกา โดยองค์คณะผู้พิพากษาประกอบด้วยผู้พิพากษาในศาลฎีกาซึ่งดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าผู้พิพากษาศาลฎีกาหรือ

ในปัจจุบัน ศาลฎีกามีอัตรากำลังผู้พิพากษาศาลฎีกา ประกอบด้วย ประธานศาลฎีกา รองประธานศาลฎีกา 6 คน ประธานแผนกคดีพิเศษ 10 คน ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลฎีกา 30 คน ผู้พิพากษาศาลฎีกา 60 คน โดยมีการเพิ่มจำนวนผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลฎีกาอีก 5 คน และผู้พิพากษาศาลฎีกาอีก 10 คน จากเดิมที่มีผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลฎีกา 25 คน และผู้พิพากษาศาลฎีกา 50 คน ตามประกาศคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม เรื่อง กำหนดจำนวนผู้พิพากษาในศาลยุติธรรม (ฉบับที่ 49)¹³⁶ ให้เหมาะสมตามความจำเป็นแห่งราชการ ซึ่งสามารถแบ่งเป็นองค์คณะได้ 30 องค์คณะ และผู้พิพากษาอาวุโสในศาลฎีกา 50 คน รวมทั้งสิ้นเป็นจำนวน 157 คน

สาเหตุประการสำคัญที่ทำให้ศาลฎีกาต้องมีอัตรากำลังของผู้พิพากษาศาลฎีกาเป็นจำนวนมาก ก็เนื่องมาจากปริมาณคดีที่มีชั้นศาลฎีกาอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งเป็นผลมาจากการที่ไทยใช้ระบบสิทธิในการฎีกา แต่การเพิ่มจำนวนผู้พิพากษาในศาลฎีกาไม่น่าจะเป็นวิธีการแก้ปัญหาดังกล่าวที่ถูกต้อง เนื่องจากศาลฎีกาจะมีขนาดใหญ่เกินไป ทำให้ติดขัดในเรื่องอาคารสถานที่และงบประมาณ¹³⁷ เป็นต้น อีกทั้งหากพิจารณาในเรื่องการทำคำพิพากษาของศาลฎีกา โดยผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลฎีกาต้องเขียนคำพิพากษาเดือนละ 6 เรื่อง ผู้พิพากษาศาลฎีกาต้องเขียนคำพิพากษาเดือนละ 8 เรื่อง และผู้พิพากษาอาวุโสต้องเขียนคำพิพากษาเดือนละ 4 เรื่อง (ระบบโควตา)¹³⁸ ดังนั้นโดยเฉลี่ยแล้ว ผู้พิพากษาศาลฎีกาสามารถเขียนคำพิพากษาได้เดือนละ 860 เรื่อง ใน 1 ปี สามารถเขียนคำพิพากษาได้ 10,230 เรื่อง แต่ในปี 2555 มีคดีทั้งหมดที่ค้างพิจารณามากถึง 29,151 คดี¹³⁹ ซึ่งเท่ากับว่าจะต้องเพิ่มจำนวนผู้พิพากษาศาลฎีกาอีก 3 เท่า ถึงจะทำให้คดีที่ค้างพิจารณาในปี 2555 เสร็จไปทั้งหมดได้ นอกจากนี้การที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้กำหนดให้มีแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองขึ้นในศาลฎีกาเพื่อทำหน้าที่ในการพิจารณาพิพากษาคดีที่ผู้กล่าวหายื่นคำร้องต่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่า ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ได้แก่ นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี

ผู้พิพากษาอาวุโสซึ่งเคยดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าผู้พิพากษาศาลฎีกาจำนวนเก้าคน ซึ่งได้รับเลือกโดยที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาโดยวิธีลงคะแนนลับ และให้เลือกเป็นรายคดี.”

¹³⁶ ดูรายละเอียดได้ในภาคผนวก จ หน้า 156.

¹³⁷ แรงธม ปรีพจน์พจนพิสุทธิ์. (2549). แนวทางการลดปริมาณคดีที่ค้างพิจารณาในศาลสูง: ศึกษาเฉพาะกรณีศาลฎีกา. หน้า 123.

¹³⁸ เชิดพันธุ์ วิลาวรรณ. (2551). การเร่งรัดการพิจารณาและลดปริมาณคดีในศาลฎีกา โดยการยกวางคำพิพากษาและคำสั่งไม่รับคดีไว้พิจารณาพิพากษามาตรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 219 วรรคสอง. หน้า 7.

¹³⁹ ข้อมูลสถิติคดีประจำปี 2555.

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภาหรือข้าราชการการเมืองอื่น รวมทั้งผู้ที่ไม่ได้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง แต่ได้เป็นตุลาการ ผู้ใช้ หรือผู้สนับสนุนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองดังกล่าวกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่หรือทุจริตหน้าที่คดีปกปิดทรัพย์สิน คดีทรัพย์สินเพิ่มขึ้นผิดปกติ คดีรั่วรัยผิดปกติ เพื่อพิจารณาส่งเรื่องให้อัยการฟ้องร้องดำเนินคดี หรือคดีกล่าวหาว่ากรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติกระทำความผิด โดยในการพิจารณาคดีดังกล่าว กำหนดให้องค์คณะผู้พิพากษาประกอบด้วยผู้พิพากษาในศาลฎีกาซึ่งดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าผู้พิพากษาศาลฎีกาหรือผู้พิพากษาอาวุโสซึ่งเคยดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าผู้พิพากษาศาลฎีกาจำนวน 9 คน ซึ่งได้รับเลือกโดยที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาโดยวิธีลงคะแนนลับ และให้เลือกเป็นรายคดี ซึ่งการกำหนดให้ผู้พิพากษาศาลฎีกาทำหน้าที่ในการพิจารณาคดีดังกล่าว ย่อมส่งผลทำให้เกิดความล่าช้าในการพิจารณาพิพากษาคดีปกปิด เนื่องจากองค์คณะผู้พิพากษาจะต้องนั่งพิจารณาคดีโดยใช้ระบบไต่สวน โดยจะต้องยึดสำนวนของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติเป็นหลักในการพิจารณาและอาจไต่สวนหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้ตามที่เห็นสมควร

ด้วยเหตุนี้ การเพิ่มจำนวนผู้พิพากษาศาลฎีกาจึงไม่ใช่ทางออกที่ถูกต้องในการแก้ไขปัญหาปริมาณคดีล้นศาล อีกทั้งยังเป็นการส่งผลกระทบต่อความน่าเชื่อถือของการเป็นสถาบันสูงสุดในการใช้อำนาจตุลาการได้

ซึ่งหากเปรียบเทียบจำนวนผู้พิพากษาในศาลสูงสุดของต่างประเทศที่ใช้ระบบอนุญาตในการฎีกา โดยให้ผู้พิพากษามีดุลยพินิจในการเลือกรับคดีไว้พิจารณาพิพากษานั้น พบว่าประเทศที่ใช้ระบบคอมมอนลอว์ (Common Law) เช่น ประเทศอังกฤษ มีผู้พิพากษาศาลสูงสุดจำนวน 12 คน ประเทศสหรัฐอเมริกา มีผู้พิพากษาศาลสูงสุดจำนวน 9 คน หรือในศาลสูงสุดแห่งมลรัฐแคลิฟอร์เนีย มีผู้พิพากษาจำนวน 7 คน และประเทศที่ใช้ระบบซีวิลลอว์ (Civil Law) เช่น ประเทศญี่ปุ่น มีผู้พิพากษาศาลสูงสุดจำนวน 15 คน เท่านั้น ซึ่งถือว่ามีจำนวนผู้พิพากษาน้อยมากเมื่อเทียบกับจำนวนผู้พิพากษาศาลฎีกาของประเทศไทย โดยเฉพาะมลรัฐแคลิฟอร์เนียที่มีระบบศาล 3 ชั้น และมีปริมาณคำร้องขออนุญาตฎีกาเป็นจำนวนมากเช่นเดียวกับศาลฎีกาของไทย หรือในศาลสูงสุดของประเทศญี่ปุ่นที่ก็มีปริมาณคดีแพ่งที่รับเข้ามาในแต่ละปีใกล้เคียงกับปริมาณคดีแพ่งในศาลฎีกาไทย แต่จากการวิเคราะห์สถิติคดีของศาลสูงสุดแห่งมลรัฐแคลิฟอร์เนียและประเทศญี่ปุ่นแล้วนั้น พบว่าศาลสูงสุดแห่งมลรัฐแคลิฟอร์เนียและศาลสูงสุดของญี่ปุ่นสามารถบริหารจัดการกับปริมาณคดีจำนวนมากนั้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้ง ๆ ที่มีจำนวนผู้พิพากษาน้อยกว่าของไทย

4.1.4 ผลต่อการอุทธรณ์ฎีกาในศาลชั้นอุทธรณ์พิเศษ

ดังที่ได้กล่าวไปแล้วในบทที่ 3 ว่า นอกจากระบบศาล 3 ชั้นที่ไทยใช้อยู่ในปัจจุบัน ในการอุทธรณ์ฎีกาคดีทั่วไปตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 1 ยังมีกฎหมายอื่นที่กำหนดให้คดีบางประเภทสามารถอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งจากศาลชั้นต้นไปยังศาลฎีกาได้ โดยศาลชั้นต้นดังกล่าวจัดเป็นศาลชั้นอุทธรณ์พิเศษ ปัจจุบันมีทั้งหมด 4 ศาล คือ ศาลแรงงาน ศาลภาษีอากร ศาลล้มละลาย และศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ ซึ่งการจัดตั้งศาลชั้นอุทธรณ์พิเศษดังกล่าวขึ้นเพื่อให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาเป็นไปอย่างรวดเร็วและทำให้ผู้เดือดร้อนได้รับการเยียวยาแก้ไขในระยะเวลาอันรวดเร็วที่สุดเป็นสิ่งสำคัญ

แต่หากพิจารณาถึงโครงสร้างศาลและระบบการอุทธรณ์ฎีกาของศาลชั้นอุทธรณ์พิเศษ พบว่าการที่ศาลชั้นอุทธรณ์พิเศษใช้โครงสร้างศาล 2 ชั้น และใช้ระบบการอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นอุทธรณ์พิเศษที่เป็นศาลชั้นต้นไปยังศาลฎีกาได้โดยไม่ต้องผ่านการอุทธรณ์ไปยังศาลอุทธรณ์ก่อนตามรูปแบบโครงสร้างศาลยุติธรรม 3 ชั้น ยังมีผลทำให้ปริมาณคดีในศาลฎีกาเพิ่มมากขึ้น โดยจะเห็นได้จากตารางสถิติคดีที่ปรากฏ ดังนี้

ตารางที่ 4.9 สถิติคดี ค้างมา รับใหม่ จากศาลชั้นอุทธรณ์พิเศษเปรียบเทียบคดีทั้งหมดที่อยู่ระหว่างการพิจารณาในศาลฎีกา ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2546 ถึง ปี พ.ศ. 2555

ปี	คดีค้างมา	คดีรับใหม่	รวม	คดีทั้งหมด	คิดเป็นร้อยละ
2546	2,466	4,211	6,677	24,271	27.51
2547	2,941	4,353	7,294	29,235	24.95
2548	2,312	2,213	4,525	29,357	15.41
2549	2,090	2,870	4,960	33,928	14.62
2550	3,264	4,110	7,374	33,140	22.25
2551	4,414	5,067	9,481	44,531	21.29
2552	4,467	2,442	6,906	44,014	15.70
2553	5,504	2,688	8,192	49,812	16.45
2554	4,776	2,571	7,347	49,428	14.87
2555	6,322	3,693	10,015	52,011	19.26

ที่มา: รายงานสถิติคดีศาลทั่วราชอาณาจักร สำนักแผนงานและงบประมาณ สำนักงานศาลยุติธรรม

จากการศึกษาและวิเคราะห์ตารางสถิติคดีดังกล่าว พบว่าคดีจากศาลชั้นอุทธรณ์ทั้งหมดที่อยู่ในระหว่างการพิจารณาของศาลฎีกาเปรียบเทียบกับปริมาณคดีทั้งหมดที่อยู่ในระหว่างการพิจารณาในศาลฎีกา ในช่วงปี พ.ศ. 2546 ถึงปี พ.ศ. 2555 นั้น คิดเป็นอัตราร้อยละ 18.67 หรืออาจจะถือเป็นสัดส่วนเกือบหนึ่งในห้าของคดีทั้งหมดที่อยู่ในระหว่างการพิจารณาของศาลฎีกา ซึ่งหากจะพิจารณาแล้วก็เท่ากับว่าคดีที่ขึ้นมาจากศาลชั้นอุทธรณ์มีผลทำให้ปริมาณคดีในศาลฎีกาเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแต่ละปี จะมีคดีแรงงานที่อยู่ในระหว่างการพิจารณาในศาลฎีกาเป็นจำนวนที่มากกว่าคดีจากศาลชั้นอุทธรณ์อื่น ๆ

และจากการศึกษาถึงระบบการอุทธรณ์ฎีกาของศาลชั้นอุทธรณ์ พบว่าระบบดังกล่าวไม่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่องตามลำดับชั้นศาล เนื่องจากผู้พิพากษาศาลชั้นต้นในศาลชั้นอุทธรณ์ดังกล่าวเหล่านี้ เมื่อพิจารณาคดีจนเชี่ยวชาญแล้ว หากเลื่อนตำแหน่งสู่ผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ ก็จะมีได้ใช้ความรู้ความสามารถและประสบการณ์จากศาลชั้นอุทธรณ์ เพราะไม่มีคดีเหล่านี้ขึ้นสู่การพิจารณาของศาลอุทธรณ์ จึงทำให้การปฏิบัติงานไม่สามารถใช้ความรู้ความสามารถได้อย่างต่อเนื่อง

นอกจากนี้ ยังมีคดีจากศาลชั้นอุทธรณ์บางประเภท เช่น คดีแรงงานที่มีการกำหนดให้คู่ความสามารถอุทธรณ์ไปยังศาลฎีกาได้แต่ในเฉพาะข้อกฎหมาย แต่ในทางปฏิบัติ คู่ความก็ยังคงมีการอุทธรณ์คำสั่งไม่รับอุทธรณ์ดังกล่าวขึ้นมายังศาลฎีกาอีก ส่งผลให้เกิดปัญหาคดีแรงงานในศาลฎีกาเพิ่มมากขึ้นด้วยเช่นกัน

ดังนั้น ผู้เขียนเห็นว่า จากการศึกษาที่ยังคงใช้รูปแบบโครงสร้างศาล 2 ชั้นและใช้ระบบการอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นอุทธรณ์ซึ่งเป็นศาลชั้นต้นไปยังศาลฎีกา แผนกคดีพิเศษต่าง ๆ ได้นั้น คดีจากศาลชั้นอุทธรณ์จึงขึ้นสู่การพิจารณาของศาลฎีกาได้โดยตรง มีผลทำให้ปริมาณคดีในศาลฎีกาเพิ่มมากขึ้นทั้ง ๆ ที่ควรจะมีการพิจารณาคดีดังกล่าวในศาลอุทธรณ์อีกชั้นหนึ่งเสียก่อน เพื่อเป็นการคัดกรองคดีที่มีความสำคัญซึ่งมีผลทำให้ปริมาณคดีที่จะขึ้นสู่ศาลฎีกาน้อยลงด้วยเช่นกัน

จากการศึกษาและวิเคราะห์ถึงระบบสิทธิในการฎีกาและการจำกัดคดีแพ่งในชั้นฎีกาของไทย เห็นได้ว่าการที่ไทยยังคงใช้ระบบสิทธิในการฎีกาคดีแพ่ง โดยมีการจำกัดคดีในชั้นฎีกาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 219 วรรคสอง และพระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 23 หลักการดังกล่าวนี้ไม่สามารถแก้ไขปัญหาปริมาณคดีค้างในศาลฎีกาได้เท่าที่ควรจะเป็น โดยเฉพาะระบบปฏิเสหคดีซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาในศาลฎีกา ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 219 วรรคสอง และพระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 23 หลักการดังกล่าว

กลับไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์ที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญที่ว่า เพื่อเป็นการลดปริมาณคดีที่ค้างค้างในศาลฎีกาที่มีอยู่เป็นจำนวนมากให้ลดลง อันจะทำให้ระบบคดีในศาลฎีกาทำงานได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยจะเห็นได้ว่า ปริมาณคดีที่เสร็จไปนั้นมีอัตราที่เพิ่มขึ้นและลดลงอย่างไม่คงที่ อีกทั้งคดีที่เสร็จไปโดยระบบการปฏิเสธคดีแพ่งมีส่วนเพียงหนึ่งในห้าของคดีแพ่งที่เสร็จไปจากศาลฎีกาทั้งหมด แสดงให้เห็นว่าจำนวนคดีที่เสร็จไปจะมากหรือน้อยนั้นเป็นผลมาจากการบริหารจัดการคดีในศาลฎีกามากกว่าการใช้ระบบปฏิเสธคดี ซึ่งแตกต่างจากประเทศที่ใช้ระบบอนุญาตในการฎีกา มีสถิติคดีเสร็จไปจากศาลสูงสุดในอัตราที่สูงมาก ดังนั้น ผู้เขียนเห็นว่าสิ่งที่ไทยยังคงใช้ระบบสิทธิในการฎีกา โดยการใช้หลักการจำกัดคดีแพ่งในชั้นฎีกาดังกล่าวไม่เหมาะสมในการแก้ปัญหาปริมาณคดีแพ่งในศาลฎีกาที่มีอยู่ปัจจุบันได้

และการที่กฎหมายไทยยังเปิดโอกาสให้คู่ความสามารถฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่งมายังศาลฎีกาได้ตามระบบสิทธิในการฎีกา หรือการให้คู่ความยื่นคำร้องขอให้ศาลที่พิจารณาคดีรับรองว่ามีเหตุอันสมควรฎีกาในคดีที่ต้องห้ามฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงนั้น ย่อมก่อให้เกิดปัญหาในเรื่องการใช้สิทธิโดยไม่สุจริต เพื่อประวิงคดีให้ล่าช้าออกไป โดยมีได้มุ่งหวังผลแพ้ชนะแก่คดีอย่างแท้จริง อีกทั้งยังทำให้ปัญหาที่ขึ้นสู่การพิจารณาในศาลฎีกาไม่มีความแตกต่างจากศาลอุทธรณ์ ทำให้การนำคดีขึ้นสู่ศาลอุทธรณ์มีความสำคัญลดลง เพราะคู่ความมองว่าคดีของตนยังมีโอกาสขึ้นไปสู่ศาลฎีกาได้อีก เมื่อศาลฎีกาของไทยยังคงใช้ระบบสิทธิในการฎีกาคดีแพ่งอยู่ย่อมมีผลทำให้มีคดีแพ่งขึ้นสู่การพิจารณาของศาลฎีกาเป็นจำนวนมากซึ่งเป็นสาเหตุหลักของการเกิดปัญหาปริมาณคดีล้นศาลฎีกาอยู่ในปัจจุบัน และการพยายามแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยการเพิ่มจำนวนผู้พิพากษาศาลฎีกาให้มากยิ่งขึ้นนั้นก็ไม่ใช่ทางออกที่ถูกต้อง เพราะจะทำให้ติดขัดในเรื่องสถานที่และงบประมาณ อีกทั้งยังเป็นการส่งผลกระทบต่อความน่าเชื่อถือของการเป็นสถาบันสูงสุดในการใช้อำนาจตุลาการได้ ซึ่งแตกต่างจากประเทศที่ใช้ระบบอนุญาตในการฎีกา ที่มีจำนวนผู้พิพากษาในศาลสูงสุดเป็นจำนวนที่น้อยมาก แต่สามารถบริหารจัดการกับปริมาณคดีที่มีจำนวนมากได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นอกจากนี้ ในส่วนของรูปแบบการอุทธรณ์ฎีกาของศาลชั้นอุทธรณ์พิเศษที่ประเทศไทยใช้อยู่ในปัจจุบัน ยังส่งผลกระทบต่อปริมาณคดีในศาลฎีกา เนื่องจากโครงสร้างศาล 2 ชั้น ที่กำหนดให้คู่ความสามารถอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นอุทธรณ์พิเศษที่เป็นศาลชั้นต้นไปยังศาลฎีกาได้ ทำให้ปริมาณคดีในศาลฎีกามีจำนวนเพิ่มมากขึ้น โดยวัตถุประสงค์ของการอุทธรณ์ฎีกาคดีจากศาลชั้นอุทธรณ์พิเศษเพื่อให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาเป็นไปด้วยความรวดเร็ว ซึ่งจะแตกต่างจากต่างประเทศที่ใช้ระบบการอุทธรณ์แบบกบกระโดด (Leap Frog) ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ศาลสูงสุดได้วินิจฉัยในปัญหาที่สำคัญ

4.2 วิเคราะห์ความเหมาะสมในการนำระบบอนุญาตมาใช้ในการศึกษาคดีแพ่งของไทย

จากการศึกษาและวิเคราะห์ถึงระบบสิทธิในการฎีกา โดยหลักการจำกัดคดีแพ่งในชั้นฎีกาของไทยเปรียบเทียบกับระบบอนุญาตในการฎีกาต่อศาลสูงสุดของต่างประเทศ เช่น ประเทศอังกฤษ สหรัฐอเมริกา ฝรั่งเศส เยอรมัน ญี่ปุ่นหรือมลรัฐแคลิฟอร์เนีย ผู้เขียนเห็นว่าระบบที่เหมาะสมที่จะนำมาใช้ในการศึกษาคดีแพ่งของไทย คือ ระบบอนุญาต โดยการกำหนดให้คดีแพ่งเป็นที่สุดในศาลอุทธรณ์ คู่ความจะฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่งไปยังศาลฎีกาได้ต่อเมื่อยื่นคำร้องขออนุญาตฎีกาต่อศาลฎีกา และจะฎีกาได้แต่เฉพาะปัญหาข้อกฎหมายเท่านั้น โดยคดีแพ่งจะขึ้นสู่การพิจารณาของศาลฎีกาได้ก็ต่อเมื่อศาลฎีกาอนุญาตเท่านั้นและไม่ถือว่าการฎีกาเป็นสิทธิของคู่ความอีกต่อไป อีกทั้งยังเป็นการลดบทบาทของศาลล่างในเรื่องการขอให้ผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาคดีในศาลชั้นต้นหรือศาลอุทธรณ์รับรองว่ามีเหตุสมควรที่จะฎีกา เพราะเมื่อศาลล่างพิจารณาคดีตัดสินมีคำพิพากษาแล้วก็ไม่ควรเข้ามายุ่งเกี่ยวกับคดีนั้นอีก ซึ่งระบบอนุญาตในการฎีกานั้นจะทำให้ศาลฎีกาสามารถควบคุมและคัดกรองคดีแพ่งที่มีความสำคัญเพียงพอหรือมีเหตุสมควรจะอนุญาตจริง ๆ เข้าสู่การพิจารณาได้เอง มิใช่ให้ความสำคัญกับเรื่องจำนวนทุนทรัพย์มาเป็นเกณฑ์ในการศึกษาคดีแพ่งอีกต่อไป โดยระบบอนุญาตมีแนวโน้มที่จะทำให้ปริมาณคดีแพ่งที่จะขึ้นสู่ศาลฎีกาลดลง และช่วยให้คดีแพ่งเสร็จไปจากศาลฎีกาได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพมากขึ้น ก่อให้เกิดความยุติธรรมแก่คู่ความและสามารถแก้ปัญหาปริมาณคดีแพ่งในศาลฎีกาที่มีอยู่ปัจจุบันได้ ซึ่งจะเห็นได้จากสถิติคดีของประเทศที่ใช้ระบบอนุญาตในการฎีกาที่มีสถิติคดีเสร็จไปจากศาลสูงสุดในอัตราที่สูงมาก และยังส่งผลทำให้ระบบในการศึกษาคดีแพ่งของไทยสอดคล้องกับประเทศในระบบกฎหมายซีวิลลอว์และคอมมอนลอว์ส่วนใหญ่ที่ใช้ระบบอนุญาตในการฎีกาอีกด้วย

นอกจากนี้ หากมีการเปลี่ยนระบบสิทธิเป็นระบบอนุญาตในการศึกษาคดีแพ่ง จะเป็นการตัดปัญหาคู่ความหรือผู้มีส่วนได้เสียแห่งคดีใช้สิทธิที่มีอยู่ตามกฎหมายฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์โดยมิได้มุ่งหวังต่อผลชนะในทางคดี หรือเพื่อประวิงคดีให้ล่าช้าออกไปโดยมิได้มีวัตถุประสงค์เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของคำพิพากษาศาลอุทธรณ์แต่อย่างใดอันเป็นการใช้สิทธิโดยไม่สุจริต เนื่องจากคู่ความมีสิทธิในการอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งศาลชั้นต้นทั้งในปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมายต่อศาลอุทธรณ์ตามระบบสิทธิมาแล้วครั้งหนึ่ง ดังนั้น การอุทธรณ์ในครั้งที่สองหรือการฎีกานั้น คู่ความจะฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่งไปยังศาลฎีกาได้ต่อเมื่อยื่นคำร้องขออนุญาตฎีกาต่อศาลฎีกา และคดีจะขึ้นสู่การพิจารณาของศาลฎีกาได้ก็ต่อเมื่อศาลฎีกาอนุญาต โดยการฎีกาไม่ถือว่าเป็นสิทธิของคู่ความเหมือนในระบบสิทธิ ทั้งนี้ศาลฎีกาจะพิจารณาเฉพาะคดีแพ่งที่มีประเด็นหรือปัญหาที่มีความสำคัญและทำหน้าที่ควบคุมหลักและ

การตีความกฎหมายในฐานะที่เป็นศาลสูงสุดเท่านั้น มิใช่ทำหน้าที่ในลักษณะเป็นศาลที่พิจารณาคดีอีกครั้งโดยไม่แตกต่างจากศาลอุทธรณ์ และเมื่อคดีแพ่งสิ้นสุดที่ศาลอุทธรณ์ยังมีผลทำให้ทัศนคติเกี่ยวกับการอุทธรณ์ฎีกาเปลี่ยนแปลงไป กล่าวคือหากเป็นการใช้ระบบสิทธิในการฎีกาคู่ความ มักจะใช้สิทธิอุทธรณ์ฎีกาจนครบทั้ง 3 ศาล เพื่อเป็นการขอโอกาสศาลอีกครั้งมากกว่าที่จะเป็นการตรวจสอบความถูกต้องของคำพิพากษาอย่างแท้จริง ทำให้คู่ความมองข้ามความสำคัญ of ศาลอุทธรณ์ไป แต่หากเปลี่ยนเป็นระบบอนุญาตในการฎีกา โดยให้คดีแพ่งสิ้นสุดลงในศาลอุทธรณ์ คำพิพากษาศาลอุทธรณ์จะมีความศักดิ์สิทธิ์และจะทำให้คู่ความทุกฝ่ายยอมรับคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ เพราะเป็นบรรทัดฐานที่ทุกคนในสังคมได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกัน

ปัจจุบัน ประเทศไทยมีการนำเอาระบบอนุญาตมาใช้ในการอุทธรณ์ฎีกาสำหรับคดีบางประเภท เช่น คดีล้มละลาย คดีผู้บริโภค และคดีอาชญากรรม ซึ่งในการอุทธรณ์หรือฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นหรือศาลอุทธรณ์ไปยังศาลฎีกานั้นจะต้องยื่นคำร้องขออนุญาตอุทธรณ์หรือฎีกาในคดีดังกล่าวด้วย

คดีล้มละลาย ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลล้มละลายและวิธีพิจารณาคดีล้มละลาย พุทธศักราช 2542 กำหนดห้ามมิให้อุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลล้มละลายในคดีแพ่ง แต่มีข้อยกเว้นให้อุทธรณ์ได้ 5 ประการ ตามมาตรา 24¹⁴⁰ และคดีล้มละลายในส่วนเกี่ยวกับคดีอาญา ที่มีอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกไม่เกิน 3 ปี หรือปรับไม่เกิน 60,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ห้ามมิให้อุทธรณ์คำพิพากษาของศาลล้มละลายในปัญหาข้อเท็จจริง โดยมีข้อยกเว้นให้อุทธรณ์ได้ 3 ประการ ตามมาตรา 24/1¹⁴¹

¹⁴⁰ มาตรา 24 บัญญัติว่า “ภายใต้บังคับแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งว่าด้วยการฎีกา คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลล้มละลายให้อุทธรณ์ไปยังศาลฎีกาภายในกำหนดหนึ่งเดือน นับแต่วันที่ได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น

ห้ามมิให้อุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลล้มละลาย เว้นแต่

- (1) คำพิพากษายกฟ้อง หรือคำสั่งยกคำร้องหรือคำร้องขอให้ล้มละลาย
- (2) คำสั่งยกคำร้องขอให้ฟื้นฟูกิจการ
- (3) คำสั่งอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้เจ้าหนี้ได้รับชำระหนี้ไม่ว่าทั้งหมดหรือแต่บางส่วน
- (4) คำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ของลูกหนี้เด็ดขาด
- (5) คำพิพากษาหรือคำสั่งในคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องพันกับคดีตามกฎหมายว่าด้วยล้มละลาย”

¹⁴¹ มาตรา 24/1 บัญญัติว่า “คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลล้มละลายในส่วนที่เกี่ยวกับคดีอาญา ให้อุทธรณ์ไปยังศาลฎีกาภายในกำหนดหนึ่งเดือนนับแต่วันที่ได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น

คดีที่ต้องห้ามอุทธรณ์ดังกล่าว มาตรา 26 กำหนดว่า คู่ความอาจยื่นคำร้องขอโดยทำเป็นคำร้องเพื่อขออนุญาตอุทธรณ์ต่อศาลฎีกาไปพร้อมกับอุทธรณ์ก็ได้ ซึ่งการยื่นคำขอและการพิจารณา คำขอของศาลฎีกาให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยการขออนุญาตอุทธรณ์ต่อศาลฎีกาในคดีล้มละลาย พุทธศักราช 2547

ระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาฯ ข้อ 12 กำหนดว่า ศาลฎีกามีดุลพินิจที่พิจารณาจะอนุญาตให้อุทธรณ์ เมื่อมีเหตุสมควรเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม และการรับวินิจฉัยปัญหา ดังกล่าวจะทำให้กระบวนการพิจารณาคดีล้มละลายดำเนินไปอย่างเป็นธรรม ซึ่งเหตุสมควรที่ศาลฎีกา อาจพิจารณานุญาตให้อุทธรณ์ได้ รวมถึงเหตุดังต่อไปนี้

ก. เมื่อคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลล้มละลายขัดกับคำพิพากษาหรือคำสั่งอันถึงที่สุดของศาลอื่น

ข. คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลล้มละลายได้วินิจฉัยข้อกฎหมายที่สำคัญขัดกับแนวคำวินิจฉัยของศาลอื่น หรือขัดกับแนวบรรทัดฐานของคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลฎีกา

ค. คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลล้มละลายได้วินิจฉัยข้อกฎหมายที่สำคัญซึ่งยังไม่มีแนวคำวินิจฉัยของศาลฎีกามาก่อน

และมาตรา 26 วรรคห้า กำหนดว่าหากคดีนั้นไม่ต้องห้ามอุทธรณ์ตามมาตรา 24 แต่ศาลฎีกาเห็นว่าข้อที่อุทธรณ์นั้นไม่ควรได้รับการวินิจฉัยจากศาลฎีกาตามที่กำหนดในระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยข้ออุทธรณ์ในคดีล้มละลายที่ไม่ควรได้รับการวินิจฉัยจากศาลฎีกา พุทธศักราช 2547 ศาลฎีกาจะยกอุทธรณ์ดังกล่าวเสียก็ได้

โดยระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาฯ ข้อ 3 กำหนดว่า คดีที่ไม่ต้องห้ามอุทธรณ์ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลล้มละลายและวิธีพิจารณาคดีล้มละลาย พุทธศักราช 2542 มาตรา 24 หากศาลฎีกาเห็นว่าข้อที่อุทธรณ์นั้นไม่สมควรได้รับการวินิจฉัยจากศาลฎีกา ให้ศาลฎีกายกอุทธรณ์ดังกล่าวเสีย ซึ่งข้ออุทธรณ์ที่ไม่สมควรได้รับการวินิจฉัยจากศาลฎีกา ให้รวมถึงเหตุดังต่อไปนี้

(1) อุทธรณ์เฉพาะปัญหาข้อกฎหมาย ซึ่งเคยมีคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลฎีกา วินิจฉัยข้อกฎหมายดังกล่าวมาแล้ว และกรณียังไม่มีความที่จะเปลี่ยนแปลงแนวคำวินิจฉัยเดิม

คดีล้มละลายในส่วนเกี่ยวกับคดีอาญาที่มีอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ห้ามมิให้อุทธรณ์คำพิพากษาของศาลล้มละลายในปัญหาข้อเท็จจริง เว้นแต่ในกรณีต่อไปนี้ให้จำเลยอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงได้

- (1) จำเลยต้องคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุกหรือลงโทษกักขังแทนโทษจำคุก
- (2) จำเลยต้องคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุก แต่ศาลรื้อการลงโทษไว้
- (3) จำเลยต้องคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุก แต่ศาลรื้อการกำหนดโทษไว้

(2) อุทธรณ์เฉพาะปัญหาข้อเท็จจริง ซึ่งศาลล้มละลายวินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริงไว้โดยชอบด้วยเหตุผลแล้ว ข้ออุทธรณ์ของผู้อุทธรณ์ไม่มีเหตุที่จะเปลี่ยนแปลงหรือแก้ไขคำวินิจฉัยของศาลล้มละลาย

(3) เมื่อพิจารณาอุทธรณ์ของผู้อุทธรณ์ทั้งฉบับแล้ว กรณีไม่มีเหตุที่จะเปลี่ยนแปลงผลตามคำวินิจฉัยของศาลล้มละลายกลาง

คดีผู้บริโภครวม ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พุทธศักราช 2551 มาตรา 51 บัญญัติว่า “คดีที่ศาลอุทธรณ์แพนคดีผู้บริโภคหรือศาลอุทธรณ์ภาคแพนคดีผู้บริโภคมีคำพิพากษาหรือคำสั่งแล้ว คู่ความอาจยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาเพื่อขอให้พิจารณานุญาตให้ฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงในคดีที่มีทุนทรัพย์ที่พิพาทในชั้นฎีกาเกินสองแสนบาทหรือในปัญหาข้อกฎหมายภายในกำหนดหนึ่งเดือนนับแต่วันที่ได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์แพนคดีผู้บริโภคหรือศาลอุทธรณ์ภาคแพนคดีผู้บริโภค

การยื่นคำร้องตามวรรคหนึ่ง ให้คู่ความยื่นฎีกาไปพร้อมกับคำร้องนั้นด้วย โดยยื่นต่อศาลชั้นต้นที่มีคำพิพากษาหรือคำสั่งในคดีนั้น แล้วให้ศาลชั้นต้นรีบส่งคำร้องพร้อมฎีกาดังกล่าวไปยังศาลฎีกาเพื่อพิจารณาโดยเร็ว”

เห็นได้ว่า พระราชบัญญัตินี้ได้เปลี่ยนแปลงระบบการฎีกาสำหรับคดีผู้บริโภคจากระบบการฎีกาเดิมที่ใช้ระบบสิทธิเป็นระบบอนุญาต โดยกำหนดให้คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์แพนคดีผู้บริโภคหรือศาลอุทธรณ์ภาคแพนคดีผู้บริโภคให้เป็นที่สุดตามมาตรา 49 วรรคสอง คู่ความจะฎีกาได้ก็ต่อเมื่อได้รับอนุญาตจากศาลฎีกา โดยที่ศาลฎีกาอาจพิจารณานุญาตให้ฎีกาคดีผู้บริโภคได้เมื่อเห็นว่าปัญหาตามฎีกานั้นเป็นปัญหาซึ่งเกี่ยวพันกับประโยชน์สาธารณะหรือเป็นปัญหาสำคัญอื่นที่ศาลฎีกาควรวินิจฉัย ตามมาตรา 52 เหตุผลในการเปลี่ยนระบบสิทธิเป็นระบบอนุญาตในคดีผู้บริโภคก็เนื่องจากระบบฎีกาแบบเดิมคู่ความที่แพ้คดีมักใช้สิทธิฎีกาเป็นช่องทางในการประวิงคดี ทั้ง ๆ ที่คดีนั้นไม่เป็นสาระอันควรขึ้นสู่ศาลฎีกา ทำให้การพิจารณาพิพากษาคดีของศาลฎีกาเกิดความล่าช้าโดยไม่จำเป็นและก่อให้เกิดความเสียหายแก่คู่ความที่สุจริต การกำหนดให้ศาลฎีกามีอำนาจคัดกรองเฉพาะคดีที่มีความสำคัญหรือที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะขึ้นสู่ศาลฎีกา จะทำให้ศาลฎีกาสามารถพิจารณาคดีต่าง ๆ ให้เสร็จสิ้นภายในเวลาอันรวดเร็ว และยังทำให้การพิจารณาพิพากษาแต่ละคดีเป็นไปด้วยความละเอียดรอบคอบมากยิ่งขึ้น¹⁴² ซึ่งมาตรา 53 กำหนดให้หลักเกณฑ์และวิธีการในการยื่นคำร้องขอให้พิจารณานุญาตให้ฎีกาให้เป็นไปตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา

¹⁴² ชาญณรงค์ ปรานีจิตต์. (2551). คำอธิบายพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551. หน้า 161.

ขั้นตอนการพิจารณาคำร้องนั้น ศาลฎีกาต้องพิจารณาว่า ปัญหาตามฎีกานั้นสมควรอนุญาตให้ฎีกาหรือไม่ โดยข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินกระบวนการพิจารณาและการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีในคดีผู้บริโภค พุทธศักราช 2551 มาตรา 40 กำหนดให้ศาลฎีกามีดุลยพินิจที่จะอนุญาตได้ใน 2 กรณี คือ เมื่อเห็นว่าปัญหานั้นเป็นปัญหาซึ่งเกี่ยวข้องกับประโยชน์สาธารณะ หรือเมื่อเห็นว่าเป็นปัญหาสำคัญอื่นที่ศาลฎีกาเห็นสมควรวินิจฉัย โดยตัวอย่างที่ถือว่าเป็นปัญหาสำคัญ เช่น

- (1) เมื่อคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์ขัดกับคำพิพากษาหรือคำสั่งอันถึงที่สุดของศาลอื่น
- (2) เมื่อคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์ได้วินิจฉัยข้อกฎหมายที่สำคัญขัดกันหรือขัดกับแนวบรรทัดฐานของคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลฎีกา
- (3) คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์ได้วินิจฉัยข้อกฎหมายที่สำคัญซึ่งยังไม่มีแนวคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลฎีกามาก่อน

คดียาเสพติด ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความคดียาเสพติด พุทธศักราช 2550 มาตรา 18 กำหนดว่า ให้คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์เฉพาะการกระทำที่เป็นความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้เป็นที่สุด ส่วนคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์ในการกระทำความผิดอื่นซึ่งมิใช่ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด คู่ความอาจฎีกาได้ภายใต้บทบัญญัติว่าด้วยการฎีกาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แต่อย่างไรก็ตาม ในมาตรา 19⁴³ กำหนดว่า คู่ความอาจยื่นคำขอโดยทำเป็นคำร้องไปพร้อมกับฎีกาคือศาลฎีกาภายในกำหนดหนึ่งเดือนนับแต่วันอ่านหรือถือว่าได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลนั้นให้คู่ความฝ่ายที่ขออนุญาตฎีกาฟัง เพื่อขอให้พิจารณารับฎีกาไว้วินิจฉัยก็ได้ตามหลักเกณฑ์ในระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการ

⁴³ มาตรา 19 บัญญัติว่า “ในกรณีที่ศาลอุทธรณ์พิพากษาหรือมีคำสั่งในคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ตามมาตรา 18 วรรคหนึ่งแล้ว คู่ความอาจยื่นคำขอโดยทำเป็นคำร้องไปพร้อมกับฎีกาคือศาลฎีกาภายในกำหนดหนึ่งเดือนนับแต่วันอ่านหรือถือว่าได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลนั้นให้คู่ความฝ่ายที่ขออนุญาตฎีกาฟัง เพื่อขอให้พิจารณารับฎีกาไว้วินิจฉัยได้

เมื่อมีคำร้องขอตามวรรคหนึ่ง ศาลฎีกาอาจพิจารณารับฎีกาในปัญหาเรื่องหนึ่งเรื่องใดไว้วินิจฉัยได้ หากเห็นว่าเป็นปัญหาสำคัญที่ศาลฎีกาควรจะได้วินิจฉัย

คดีที่ศาลฎีกามีคำสั่งไม่รับฎีกาไว้วินิจฉัย ให้เป็นที่สุดตั้งแต่วันที่ได้อ่านหรือถือว่าได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์

หลักเกณฑ์และวิธีการยื่นคำขอ ตลอดจนการพิจารณาและมีคำสั่งอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ฎีกาตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ทั้งนี้ ในระเบียบดังกล่าวอย่างน้อยต้องระบุเงื่อนไขของการสั่งไม่อนุญาตที่ไม่ขัดหรือแย้งต่อการปฏิบัติตามมาตรา 262 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา.”

ยื่นคำขอ การพิจารณา และมีคำสั่งอนุญาตและไม่อนุญาตให้ฎีกาในคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พุทธศักราช 2551

โดยระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาฯ ข้อ 8 กำหนดว่า ในการวินิจฉัยว่าปัญหาเรื่องหนึ่ง เรื่องใดเป็นปัญหาสำคัญที่ศาลฎีกาควรจะได้วินิจฉัย ให้พิจารณาจากข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมาย ที่เห็นประจักษ์ว่าอาจมีผลเปลี่ยนแปลงสาระสำคัญในคำพิพากษาหรือคำสั่งศาลอุทธรณ์ หรือข้อกฎหมายที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยซึ่งศาลฎีกาเห็นควรยกขึ้นและรับไว้วินิจฉัย

แต่คดีที่ศาลฎีกามีคำสั่งไม่รับฎีกาไว้วินิจฉัย ให้เป็นที่สุดตั้งแต่วันที่ได้อ่านหรือถือว่าได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

ระบบการอุทธรณ์ฎีกานั้น เป็นระบบที่เปิดโอกาสให้คู่ความสามารถตรวจสอบความถูกต้องของคำพิพากษาได้ โดยในการอุทธรณ์ครั้งแรกนั้น เกือบทุกประเทศมักจะใช้ระบบสิทธิในการอุทธรณ์ กล่าวคือ กฎหมายจะให้สิทธิคู่ความสามารถอุทธรณ์คำพิพากษาได้ทั้งในปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย แต่ในการอุทธรณ์ครั้งที่สองหรือการฎีกานั้น ประเทศส่วนใหญ่ เช่น อังกฤษ สหรัฐอเมริกา เยอรมัน และญี่ปุ่น ล้วนแล้วแต่ใช้ระบบอนุญาตในการฎีกาทั้งสิ้น โดยจะมีบทบัญญัติของกฎหมายกำหนดให้อำนาจศาลสูงสุดในการใช้ดุลยพินิจเลือกรับคดีไว้พิจารณาพิพากษา และมักเป็นคดีที่มีประเด็นปัญหาข้อกฎหมายสำคัญหรือยังไม่มีแนวบรรทัดฐานคำพิพากษาศาลสูงสุดในเรื่องนั้นมาก่อน ซึ่งแตกต่างจากประเทศไทยที่ยังคงใช้ระบบสิทธิในการฎีกา โดยใช้หลักการจำกัดคดีในชั้นฎีกาอยู่ในปัจจุบัน

การที่ไทยยังคงใช้ระบบสิทธิในการฎีกาคดีแพ่ง โดยใช้หลักการจำกัดคดีในชั้นฎีกาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 219 วรรคสอง และพระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 23 นั้น ผู้เขียนเห็นว่าหลักการดังกล่าวไม่สามารถแก้ไขปัญหาปริมาณคดีที่ค้างในศาลฎีกาได้เท่าที่ควรจะเป็นหลักการดังกล่าวมีผลทำให้คดีลดลงเพียงเล็กน้อยในช่วงต้นของการเปลี่ยนแปลง แต่เมื่อเวลาผ่านไประยะหนึ่งคดีก็กลับมีจำนวนสูงขึ้นอีก ซึ่งจะเห็นได้จากตารางสถิติคดีแพ่งและคดีอาญาของศาลฎีกาในบทที่ 4 ที่ยังคงมีคดีค้างพิจารณาอยู่ในศาลฎีกาเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะหลักการปฏิเสธคดีซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาในศาลฎีกา ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 219 วรรคสอง ประกอบพระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 23 หลักการดังกล่าวกลับไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์ที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญที่ว่า เพื่อเป็นการลดปริมาณคดีที่ค้างในศาลฎีกาที่มีอยู่เป็นจำนวนมากให้ลดลง อันจะทำให้ระบบคดีในศาลฎีกาทำงานได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยจะเห็นได้ว่า ปริมาณคดีที่เสร็จไปนั้นมีอัตราที่เพิ่มขึ้นและลดลงอย่างไม่คงที่ อีกทั้งคดีที่เสร็จไปโดยระบบการปฏิเสธคดีแพ่งมีสัดส่วนเพียงหนึ่งในห้าของคดีแพ่งที่เสร็จไปจากศาลฎีกาทั้งหมด แสดงให้เห็นว่าจำนวนคดีที่เสร็จไปจะมากหรือน้อยนั้น

เป็นผลมาจากการบริหารจัดการคดีในศาลฎีกามากกว่าการใช้ระบบปฏิเสธคดี นอกจากนี้ระบบสิทธิ นั้นยังเปิดโอกาสให้คู่ความสามารถฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่งมายังศาลฎีกาได้กว้างขวาง ซึ่งน่าจะ ก่อให้เกิดปัญหาในเรื่องการใช้สิทธิโดยไม่สุจริตเพื่อประวิงคดีให้ล่าช้าออกไป โดยมีได้มุ่งหวัง ผลแพ้ชนะแก่คดีอย่างแท้จริง โดยเฉพาะการใช้สิทธิในการฎีกาและการขอรับรองให้ฎีกาในคดีแพ่ง ที่เป็นปัญหาข้อเท็จจริง อีกทั้งการที่กฎหมายกำหนดให้คดีสามารถยื่นสู่การพิจารณาของศาลฎีกา ได้ทั้งปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมาย คดีที่ศาลฎีกาพิจารณาพิพากษาจึงมีลักษณะ เหมือนกับคดีในศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์ ไม่มีลักษณะสำคัญพิเศษ และมีลักษณะเป็นการโต้แย้ง ดุลยพินิจของศาลล่างมากกว่าจะเป็นการวางหลักกฎหมาย ดังนั้น เมื่อศาลฎีกาของไทยยังคงใช้ ระบบสิทธิในการฎีกาคืออยู่ ย่อมมีผลทำให้มีคดียื่นสู่การพิจารณาของศาลฎีกาเป็นจำนวนมาก ซึ่งเป็นสาเหตุหลักของการเกิดปัญหาปริมาณคดีล้นศาลฎีกาอยู่ในปัจจุบัน และการพยายามแก้ไข ปัญหาดังกล่าว โดยการเพิ่มจำนวนผู้พิพากษาศาลฎีกาให้มากยิ่งขึ้นนั้นก็ไม่ใช่ทางออกที่ถูกต้อง เพราะจะทำให้ติดขัดในเรื่องสถานที่และงบประมาณ อีกทั้งยังเป็นการส่งผลกระทบต่อ ความน่าเชื่อถือของการเป็นสถาบันสูงสุดในการใช้อำนาจตุลาการได้

ต่างจากระบบอนุญาตในการฎีกาของศาลสูงสุดต่างประเทศ โดยการอุทธรณ์ใน ครั้งที่สองหรือการฎีกานั้น ศาลสูงสุดสามารถใช้ดุลยพินิจเลือกรับคดีที่จะยื่นสู่การพิจารณา ในศาลสูงสุดได้ คู่ความจะนำคดียื่นสู่การพิจารณาของศาลสูงสุดได้ก็ต่อเมื่อได้รับอนุญาตให้ฎีกา เท่านั้นและเป็นคดีที่มีความสำคัญเกี่ยวกับปัญหาข้อกฎหมาย ซึ่งการนำระบบอนุญาตมาใช้ ในการฎีกาคดีไปยังศาลสูงสุดนั้น พบว่า มีสถิติคดีเสร็จไปจากศาลสูงสุดในอัตราที่สูงมากเมื่อเทียบกับสถิติคดีเสร็จไปของศาลฎีกาไทย โดยจะเห็นได้จากตารางสถิติคดีของศาลสูงสุดต่างประเทศ เช่น ประเทศอังกฤษ สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น รวมถึงมลรัฐแคลิฟอร์เนีย ประเทศสหรัฐอเมริกา ที่ผ่านมาในบทที่ 4 ส่งผลให้มีคดีที่ค้างพิจารณาในศาลสูงสุดเป็นจำนวนที่ไม่มากนัก นอกจากนี้ การที่ประเทศต่าง ๆ ส่วนใหญ่ใช้ระบบอนุญาตในการฎีกา โดยที่คดีนั้นจะยื่นสู่การพิจารณาของ ศาลสูงสุดได้ก็ต่อเมื่อศาลสูงสุดอนุญาต ย่อมเป็นลดปัญหาคู่ความหรือผู้มีส่วนได้เสียแห่งคดีใช้ สิทธิที่มีอยู่ตามกฎหมายฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์ โดยมีได้มุ่งหวังต่อผลชนะ ในทางคดี หรือเพื่อประวิงคดีให้ล่าช้าออกไป อันเป็นการใช้สิทธิโดยไม่สุจริต เพราะการฎีกาไม่ถือ ว่าเป็นสิทธิของคู่ความเหมือนในระบบสิทธิ อีกทั้ง หากพิจารณาในเรื่องจำนวนผู้พิพากษาศาล สูงสุดของต่างประเทศที่ใช้ระบบอนุญาตในการฎีกา เช่น ประเทศอังกฤษ มีผู้พิพากษาศาลสูงสุด จำนวน 12 คน ประเทศสหรัฐอเมริกา มีผู้พิพากษาศาลสูงสุดจำนวน 9 คน ประเทศญี่ปุ่น มีผู้พิพากษาศาลสูงสุดจำนวน 15 คน หรือในศาลสูงสุดแห่งมลรัฐแคลิฟอร์เนีย มีผู้พิพากษา จำนวน 7 คนเท่านั้น ซึ่งถือว่ามิมีจำนวนที่น้อยมาก แต่สามารถบริหารจัดการกับปริมาณคดีที่มีจำนวน

มากได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในขณะที่การบริหารจัดการกับปริมาณคดีในศาลฎีกาของไทยกลับไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควรจะเป็น ทั้ง ๆ ที่มีจำนวนผู้พิพากษาศาลฎีกาอยู่ทั้งสิ้นถึง 157 คน ก็ตาม

นอกจากนี้ สาเหตุประการสำคัญที่ทำให้ปริมาณคดีในศาลฎีกาของไทยเพิ่มมากขึ้นก็เนื่องมาจากรูปแบบการอุทธรณ์ฎีกาของศาลชั้นอุทธรณ์ที่ประเทศไทยใช้อยู่ในปัจจุบัน ที่กำหนดโครงสร้างศาล 2 ชั้น คือ ศาลชั้นอุทธรณ์ที่เป็นศาลชั้นต้น และศาลฎีกา แผนกคดีชั้นอุทธรณ์ที่ทำหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีประเภทนี้โดยเฉพาะ ซึ่งรูปแบบของการอุทธรณ์ฎีกานั้น คู่ความสามารถอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นอุทธรณ์ที่เป็นศาลชั้นต้น ไปยังศาลฎีกาได้โดยตรงตามที่ได้อำนาจไว้ ในพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลและวิธีพิจารณาคดีของศาลชั้นอุทธรณ์นั้น ๆ มีผลทำให้ปริมาณคดีในศาลฎีกามีจำนวนเพิ่มมากขึ้นเช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งคดีแรงงานที่ขึ้นสู่การพิจารณาในศาลฎีกาเป็นจำนวนมาก ซึ่งหากศึกษาถึงวัตถุประสงค์ของการอุทธรณ์ฎีกาคดีจากศาลชั้นอุทธรณ์นั้นจะพบว่า มีวัตถุประสงค์เพื่อให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาเป็นไปด้วยความรวดเร็วโดยจะแตกต่างจากต่างประเทศที่ใช้ระบบการอุทธรณ์แบบกบกระโดด (Leap Frog) ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ศาลสูงสุดได้วินิจฉัยในปัญหาที่สำคัญ

5.2 ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาและวิเคราะห์ถึงระบบสิทธิในการฎีกา โดยหลักการจำกัดคดีแพ่งในชั้นฎีกาของไทย ตลอดไปจนถึงโครงสร้างศาล 2 ชั้น และระบบการอุทธรณ์ฎีกาคดีของศาลชั้นอุทธรณ์ ผู้เขียนเห็นว่า ระบบดังกล่าวไม่เหมาะสมที่จะนำมาใช้ในการฎีกาคดีของไทยในปัจจุบัน โดยผู้เขียนได้เสนอแนะวิธีการและระบบที่เหมาะสมในการฎีกาคดีแพ่งและการอุทธรณ์ฎีกาคดีของศาลชั้นอุทธรณ์ของไทย เพื่อที่จะสามารถแก้ไขกับปัญหาปริมาณคดีแพ่งคั่งค้างในศาลฎีกาได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดย

1. การนำระบบอนุญาตมาใช้ในการฎีกาคดีแพ่ง

ผู้เขียนได้เสนอระบบในการฎีกาคดีแพ่งที่เหมาะสม คือระบบอนุญาต โดยกำหนดให้คดีแพ่งเป็นที่สุดในศาลอุทธรณ์ คู่ความจะฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่งไปยังศาลฎีกาได้ก็ต่อเมื่อยื่นคำร้องขออนุญาตฎีกาต่อศาลฎีกาเท่านั้น ซึ่งจะทำให้ศาลฎีกาสามารถควบคุมและคัดกรองคดีแพ่งที่มีความสำคัญเพียงพอหรือมีเหตุสมควรจะอนุญาตจริง ๆ เข้าสู่การพิจารณาได้ ซึ่งเป็นการควบคุมทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ กล่าวคือ ศาลฎีกาจะสามารถพิจารณารับฎีกาในปริมาณที่เหมาะสมกับจำนวนผู้พิพากษาศาลฎีกาที่มีเพื่อทำให้คดีแล้วเสร็จในแต่ละปี อันจะทำให้ปริมาณคดีที่ค้างพิจารณาอยู่ในศาลฎีกาลดลงได้ ในขณะที่เดียวกันศาลฎีกาก็จะทำหน้าที่ควบคุมคุณภาพของคดีที่มีการฎีกาขึ้นมาได้ด้วยตนเอง เนื่องจากคดีใดที่มีการขออนุญาตฎีกาขึ้นมายังศาลฎีกา

หากศาลฎีกาเห็นว่าเป็นคดีที่ศาลฎีกาควรวินิจฉัยก็จะเกิดจากการใช้ดุลยพินิจของตนเองวินิจฉัยเสียก่อนที่จะรับคดีนั้นไว้พิจารณาวินิจฉัยในเนื้อหา ทำให้คดีที่ไม่สมควรได้รับการวินิจฉัยสิ้นสุดไปโดยเร็ว อีกทั้งการนำระบบอนุญาตมาปรับใช้ในการฎีกาคดีแพ่งยังช่วยลดความยุ่งยากซับซ้อนในการฎีกาโดยใช้ระบบสิทธิ ที่มีหลักการจำกัดคดีแพ่งในชั้นฎีกาด้วย และยังทำให้ศาลฎีกามีสถานะเป็นศาลสูงสุดอย่างแท้จริง

และเพื่อให้ระบบอนุญาตในการฎีกาคดีแพ่งมีผลบังคับใช้ จึงจำเป็นต้องมีการแก้ไขบทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

1) แก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ลักษณะ 2 ฎีกา

(1) มาตรา 247 ที่บัญญัติเกี่ยวกับการฎีกาว่า “ในกรณีที่ศาลอุทธรณ์ได้พิพากษาหรือมีคำสั่งในชั้นอุทธรณ์แล้วนั้น ให้ยื่นฎีกาได้ภายในกำหนดหนึ่งเดือนนับแต่วันที่ได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์นั้น และภายใต้บังคับบทบัญญัติที่มาตรานี้กับกฎหมายอื่นว่าด้วยการฎีกาให้นำบทบัญญัติในลักษณะ 1 ว่าด้วยอุทธรณ์มาใช้บังคับโดยอนุโลม”

โดยบทบัญญัติที่แก้ไขใหม่ควรกำหนดให้คำพิพากษาศาลอุทธรณ์เป็นที่สุด แต่คู่ความอาจยื่นคำขอโดยทำเป็นคำร้องไปพร้อมกับฎีกาต่อศาลฎีกาเพื่อขอให้พิจารณารับฎีกาไว้วินิจฉัยภายในกำหนดหนึ่งเดือนนับแต่วันที่ได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์นั้น

(2) แก้ไขมาตรา 248 เดิมที่บัญญัติว่า “ในคดีที่ราคาทรัพย์สินหรือจำนวนทุนทรัพย์ที่พิพาทกันในชั้นฎีกาไม่เกินสองแสนบาทหรือไม่เกินจำนวนที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกาห้ามมิให้คู่ความฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง เว้นแต่ผู้พิพากษาที่ได้นั่งพิจารณาคดีนั้นในศาลอุทธรณ์ได้มีความเห็นแย้งหรือผู้พิพากษาที่ได้นั่งพิจารณาคดีในศาลชั้นต้นก็ดี ศาลอุทธรณ์ก็ดี ได้รับรองไว้หรือรับรองในเวลาตรวจฎีกาว่ามีเหตุสมควรที่จะฎีกาได้ ถ้าไม่มีความเห็นแย้งหรือคำรับรองเช่นว่านี้ ต้องได้รับอนุญาตให้ฎีกาเป็นหนังสือจากอธิบดีผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์

บทบัญญัติในวรรคหนึ่งมิให้ใช้บังคับในคดีเกี่ยวกับสิทธิแห่งสภาพบุคคลหรือสิทธิในครอบครัว และคดีฟ้องขอให้ปลดปล่อยทุกข์อันไม่อาจคำนวณเป็นราคาเงินได้ เว้นแต่ในคดีฟ้องขับไล่บุคคลใด ๆ ออกจากอสังหาริมทรัพย์อันมีค่าเช่าหรืออาจให้เช่าได้ ในขณะที่ยื่นคำฟ้องไม่เกินเดือนละหนึ่งหมื่นบาทหรือไม่เกินจำนวนที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา

คดีเกี่ยวกับการบังคับวงศัญชาติทั้งหลายและบริวารของผู้ถูกฟ้องขับไล่ ซึ่งอยู่บนอสังหาริมทรัพย์ซึ่งคู่ความในคดีฟ้องขับไล่ นั้นต้องห้ามฎีกาข้อเท็จจริงตามวรรคสอง ถ้าศาลอุทธรณ์พิพากษายืนตามคำพิพากษาหรือคำสั่งศาลชั้นต้น หรือเพียงแก้ไขเล็กน้อย ไม่ว่าศาลจะรับฟังว่าบุคคลดังกล่าวสามารถแสดงอำนาจพิเศษให้ศาลเห็นได้หรือไม่ ห้ามมิให้ฎีกาใน

ข้อเท็จจริง เว้นแต่จะ ได้มีความเห็นแย้งหรือคำรับรอง หรือหนังสืออนุญาตให้ฎีกาตามที่บัญญัติไว้ในวรรคหนึ่ง

การขอให้ผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาคดีในศาลชั้นต้นหรือศาลอุทธรณ์รับรองว่ามีเหตุสมควรที่จะฎีกาได้ ให้ผู้ฎีกายื่นคำร้องถึงผู้พิพากษานั้นพร้อมกับคำฟ้องฎีกาต่อศาลชั้นต้นเมื่อศาลได้รับคำร้องเช่นนั้น ให้ส่งคำร้องพร้อมด้วยสำนวนความไปยังผู้พิพากษาดังกล่าวเพื่อพิจารณารับรอง”

บทบัญญัติที่แก้ไขใหม่นั้น ให้ยกเลิกข้อความทั้งหมดทุกวรรคทั้งเรื่องจำนวนทุนทรัพย์ในการฎีกาปัญหาข้อเท็จจริง และการอนุญาตหรือรับรองให้ฎีกาเดิมที่ให้ผู้พิพากษาศาลล่างเป็นผู้กำหนดความสำคัญของคดีเพื่อให้ศาลฎีกาวินิจฉัย ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดปัญหาคดีค้างพิจารณาในศาลฎีกาอยู่ในปัจจุบัน โดยบทบัญญัติที่แก้ไขใหม่นั้นจะเป็นการให้ศาลฎีกามีอำนาจในการคัดกรองคดีที่มีความสำคัญเพื่อพิจารณาพิพากษาได้เอง โดยบัญญัติว่า

มาตรา 248 “ศาลฎีกาอาจพิจารณารับฎีกาเรื่องใดเรื่องหนึ่งไว้พิจารณาได้ หากเห็นว่า เป็นปัญหาสำคัญที่ศาลฎีกาควรจะได้วินิจฉัย ตามที่กำหนดไว้ในระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา

คดีที่ศาลฎีกามีคำสั่งไม่รับฎีกาไว้วินิจฉัย ให้ถือว่าเป็นที่สุดตั้งแต่วันที่ได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์”

(3) ยกเลิกมาตรา 249 และ มาตรา 252

2) แก้ไขบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 219 วรรคสอง ที่บัญญัติว่า

มาตรา 219 วรรคสอง “ศาลฎีกามีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายบัญญัติให้เสนอต่อศาลฎีกาได้โดยตรง และคดีที่อุทธรณ์หรือฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นหรือศาลอุทธรณ์ตามที่กฎหมายบัญญัติ เว้นแต่เป็นกรณีที่ศาลฎีกาเห็นว่า ข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์หรือฎีกานั้นจะไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณา ศาลฎีกามีอำนาจไม่รับคดีไว้พิจารณาพิพากษาได้ ทั้งนี้ ตามระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกากำหนด”

และบทบัญญัติแห่งพระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 23 วรรคแรก ซึ่งมีใจความที่สอดคล้องกันว่า

มาตรา 23 วรรคแรก “ศาลฎีกามีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายบัญญัติให้เสนอต่อศาลฎีกาได้โดยตรง และคดีที่อุทธรณ์หรือฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ หรือศาลอุทธรณ์ภาคตามที่กฎหมายบัญญัติ เว้นแต่กรณีที่ศาลฎีกาเห็นว่า ข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์หรือฎีกานั้นจะไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณา ศาลฎีกามี

อำนาจไม่รับคดีไว้พิจารณาได้ ดังนี้ ตามระเบียบที่ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกากำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา”

โดยบทบัญญัติที่จะต้องมีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงนั้น จะต้องให้ศาลฎีกามีอำนาจใช้ดุลพินิจเลือกรับคดีที่อุทธรณ์หรือฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้น หรือศาลอุทธรณ์ไว้พิจารณาพิพากษาตามที่เห็นสมควร โดยกำหนดหลักเกณฑ์และขั้นตอนในการเลือกรับคดีไว้พิจารณาพิพากษาในระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ซึ่งการนำรูปแบบของการฎีกาโดยระบบอนุญาต ที่ให้อำนาจศาลฎีกาในการเลือกรับคดีไว้พิจารณาพิพากษานี้ควรให้มีลักษณะเป็นไปในการทำงานเดียวกับรูปแบบการฎีกาโดยระบบอนุญาตต่อศาลสูงสุด เช่น ศาลสูงสุดของประเทศอังกฤษ ศาลสูงสุดของสหรัฐ และศาลสูงสุดแห่งมลรัฐแคลิฟอร์เนีย เป็นต้น

3) กำหนดหลักเกณฑ์และขั้นตอนในการเลือกรับคดีไว้พิจารณาพิพากษาไว้ในระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาโดยให้มีลักษณะในการทำงานเดียวกับระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยการขออนุญาตอุทธรณ์ต่อศาลฎีกาในคดีล้มละลาย พ.ศ. 2547 โดยในส่วนของหลักเกณฑ์ที่ศาลฎีกาจะนำมาใช้ในการเลือกรับคดีไว้พิจารณาพิพากษานั้นจะต้องให้สอดคล้องกับระเบียบที่ประชุมใหญ่ฯ ในส่วนของข้อ 12¹⁴⁴ และนอกจากนี้ จะต้องเป็นไปในลักษณะเดียวกับข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินกระบวนการพิจารณาและการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีในคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ข้อ 40¹⁴⁵ โดยการร่างระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วย

¹⁴⁴ ข้อ 12 กำหนดว่า ศาลฎีกามีดุลพินิจที่พิจารณาจะอนุญาตให้อุทธรณ์ เมื่อมีเหตุสมควรเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม และการรับวินิจฉัยปัญหาดังกล่าวจะทำให้กระบวนการพิจารณาคดีล้มละลายดำเนินไปอย่างเป็นธรรม

เหตุสมควรที่ศาลฎีกาอาจพิจารณาอนุญาตให้อุทธรณ์ได้ รวมถึงเหตุดังต่อไปนี้

ก. เมื่อคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลล้มละลายขัดกับคำพิพากษาหรือคำสั่งอันถึงที่สุดของศาลอื่น
ข. คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลล้มละลายได้วินิจฉัยข้อกฎหมายที่สำคัญขัดกับแนวคำวินิจฉัยของศาลอื่นหรือขัดกับแนวบรรทัดฐานของคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลฎีกา

ค. คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลล้มละลายได้วินิจฉัยข้อกฎหมายที่สำคัญซึ่งยังไม่มีแนวคำวินิจฉัยของศาลฎีกามาก่อน.

¹⁴⁵ ข้อ 40 กำหนดว่า การพิจารณาคำร้องขอให้พิจารณาอนุญาตฎีกาตามข้อ 38 ศาลฎีกามีดุลพินิจที่จะพิจารณาอนุญาตให้ฎีกา เมื่อเห็นว่าปัญหาคดีนั้นเป็นปัญหาซึ่งเกี่ยวข้องกับประโยชน์สาธารณะหรือปัญหาสำคัญอื่นที่ศาลฎีกาเห็นสมควรวินิจฉัย

ปัญหาสำคัญตามวรรคหนึ่ง เช่น

(1) เมื่อคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์ขัดกับคำพิพากษาหรือคำสั่งอันถึงที่สุดของศาลอื่น

(2) เมื่อคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์ได้วินิจฉัยข้อกฎหมายที่สำคัญขัดกันหรือขัดกับแนว

บรรทัดฐานของคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลฎีกา

การขออนุญาตฎีกาต่อศาลฎีกาในคดีแพ่ง พ.ศ. 25.. ข้อ.. กำหนดให้ศาลฎีกามีดุลยพินิจที่จะพิจารณา คำร้องขออนุญาตฎีกาไว้พิจารณาพิพากษา เมื่อเห็นว่า¹⁴⁶

- (1) เมื่อคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์ขัดกับคำพิพากษาหรือคำสั่งอันถึงที่สุดของศาลอื่น
- (2) เมื่อคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์ได้วินิจฉัยข้อกฎหมายที่สำคัญขัดกันหรือขัดกับแนวบรรทัดฐานของคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลฎีกา
- (3) คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์ได้วินิจฉัยข้อกฎหมายที่สำคัญซึ่งยังไม่มีแนวคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลฎีกามาก่อน
- (4) ปัญหาสำคัญอื่นในประเด็นข้อกฎหมายที่ศาลฎีกาเห็นสมควรรับฎีกาไว้พิจารณาพิพากษา

และในส่วนของการยื่นคำร้องขอให้ศาลฎีการับคดีไว้พิจารณา ควรกำหนดรูปแบบของคำร้อง ในลักษณะเดียวกับคำขออนุญาตฎีกา ตามระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการยื่นคำขอ การพิจารณา และมีคำสั่งอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ฎีกาในคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2551 ข้อ 5¹⁴⁷ ประกอบกับคำร้องขออนุญาตอุทธรณ์ ตามระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยการขออนุญาตอุทธรณ์ต่อศาลฎีกาในคดีล้มละลาย พ.ศ. 2547 ข้อ 5¹⁴⁸ และข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินกระบวนการพิจารณาและการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานคดีในคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ข้อ 38¹⁴⁹ กล่าวคือ คู่ความจะต้องระบุประเด็นปัญหาข้อ

(3) คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์ได้วินิจฉัยข้อกฎหมายที่สำคัญซึ่งยังไม่มีแนวคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลฎีกามาก่อน.

¹⁴⁶ चनाภา ขอบพิเพียร. (2553). ระบบการปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาในศาลฎีกา. หน้า 166.

¹⁴⁷ ข้อ 5 คำขออนุญาตฎีกาให้ประกอบด้วย

- (1) ปัญหาที่ขออนุญาตฎีกา ซึ่งแสดงโดยชัดแจ้งและกะทัดรัด
- (2) เหตุที่ศาลฎีกาควรรับฎีกาของผู้ร้องไว้พิจารณา

¹⁴⁸ ข้อ 5 กำหนดว่า คำร้องเพื่อขออนุญาตอุทธรณ์จะต้องประกอบด้วย

- (1) ปัญหาที่ขออนุญาตอุทธรณ์ จะต้องแสดงโดยแจ้งและกะทัดรัด
- (2) เหตุที่ศาลฎีกาควรรับอุทธรณ์ของคู่ความที่ยื่นคำร้องไว้พิจารณา.

¹⁴⁹ ข้อ 38 กำหนดว่า การขอให้ศาลฎีกาพิจารณาอนุญาตให้ฎีกาตามมาตรา 51 ให้ทำเป็นคำร้องยื่นต่อศาลชั้นต้นโดยแสดงถึง

- (1) ปัญหาที่ขออนุญาตฎีกาโดยชัดแจ้งและกะทัดรัด

กฎหมายที่ขอให้ศาลฎีการับคดีไว้พิจารณา โดยประเด็นข้อกฎหมายนั้นต้องชัดเจนและกะทัดรัด รวมทั้งเหตุที่ศาลฎีกาควรรับฎีกาของคู่ความที่ยื่นคำร้อง เพื่อความสะดวกในการใช้ดุลยพินิจเลือกรับคดีของศาลฎีกา

อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนระบบสิทธิเป็นระบบอนุญาตในการฎีกาคดีแพ่ง อาจทำให้เกิดปัญหาในช่วงแรกที่มีการเปลี่ยนแปลง กล่าวคือ ประชาชนอาจรู้สึกวุ่นวายกับการโอนสิทธิในการอุทธรณ์ฎีกาที่เคยมีอย่างกว้างขวางได้ เนื่องจากคิดว่าตนจะไม่ได้รับสิทธิการเยียวยาความเสียหายจากกฎหมายอย่างเต็มที่เหมือนเช่นในระบบสิทธิ แต่ผู้เขียนเห็นว่าปัญหาดังกล่าวจะค่อย ๆ ลดลงเมื่อระบบอนุญาตในการฎีกาได้ถูกนำมาใช้พัฒนาอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากประชาชนจะค่อย ๆ เข้าใจเหตุผลของความจำเป็นที่ต้องนำระบบอนุญาตมาใช้ ภายใต้หลักความรวดเร็ว เป็นธรรม และความเชื่อมั่นให้แก่ประชาชนว่าจะได้รับความยุติธรรมจากศาลอย่างเต็มที่

2. ปรับปรุง โครงสร้างศาลและแก้ไขรูปแบบการอุทธรณ์ฎีกาของศาลชั้นอุทธรณ์พิเศษ

นอกจากการแก้ไขตัวบทกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับระบบการฎีกาในคดีแพ่งของไทยให้เป็นระบบอนุญาต ในส่วนของการอุทธรณ์ฎีกาคดีจากศาลชั้นอุทธรณ์พิเศษ ผู้เขียนเห็นว่าสมควรที่จะปรับปรุง โครงสร้างศาลและแก้ไขรูปแบบการอุทธรณ์ฎีกาของศาลชั้นอุทธรณ์พิเศษเพื่อให้สอดคล้องเป็นแนวทางเดียวกัน และเพื่อเป็นการลดปริมาณคดีที่จะขึ้นสู่ศาลฎีกา ดังต่อไปนี้ คือ

1) ปรับปรุง โครงสร้างศาล โดยการจัดตั้งศาลอุทธรณ์คดีพิเศษ โดยเฉพาะหรือจัดให้มีศาลอุทธรณ์คดีพิเศษเป็นแผนก ๆ หนึ่งอยู่ในศาลชั้นอุทธรณ์นั้นเอง หรือตั้งแผนกคดีพิเศษขึ้นในศาลอุทธรณ์กลางหรือศาลอุทธรณ์ภาคแล้วแต่กรณี ตามความเหมาะสม

2) แก้ไขระบบการอุทธรณ์ฎีกาคดีพิเศษ กล่าวคือ จากเดิมคดีแรงงาน คดีล้มละลาย คดีภาษีอากร และคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ ที่ใช้รูปแบบการอุทธรณ์ฎีกาตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลและวิธีพิจารณาคดีของศาลนั้น ๆ ที่กำหนดให้คดีดังกล่าวสามารถอุทธรณ์ไปยังศาลฎีกาได้ โดยมีต้องผ่านศาลอุทธรณ์ตามรูปแบบการอุทธรณ์ฎีกาตามลำดับชั้นศาลในคดีทั่วไป ดังนั้น เมื่อมีการจัดตั้งศาลอุทธรณ์คดีพิเศษ โดยเฉพาะ การจัดให้มีศาลอุทธรณ์คดีพิเศษเป็นแผนก ๆ หนึ่งอยู่ในศาลชั้นอุทธรณ์พิเศษ หรือตั้งแผนกคดีพิเศษขึ้นในศาลอุทธรณ์กลางหรือศาลอุทธรณ์ภาค แล้วแต่กรณี ให้อุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นอุทธรณ์พิเศษไปยังศาลอุทธรณ์ที่จัดตั้งขึ้นนั้น และกำหนดให้คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์ดังกล่าวเป็นที่สุด การฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์ไปยังศาลฎีกาได้นั้น ให้นำระบบอนุญาตมาใช้ คู่ความจะฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์ไปยังศาลฎีกาได้ก็ต่อเมื่อยื่นคำร้องขอ

(2) ความเกี่ยวข้องกับประโยชน์สาธารณะหรือความสำคัญของปัญหาที่ทำให้ศาลฎีกาควรอนุญาตให้ฎีกาให้ศาลชั้นต้นตรวจคำร้องและฎีกาของผู้ร้อง โดยนำความในข้อ 30 มาใช้บังคับ.

อนุญาตต่อศาลฎีกา และจะต้องเป็นการฎีกาในปัญหาข้อกฎหมายเท่านั้น และในส่วนของเรื่องคำสั่ง คำร้องต่าง ๆ ของคดีพิเศษดังกล่าว กำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของศาลอุทธรณ์ในการพิจารณาคำสั่งคำร้องนั้น และให้เป็นที่สุดศาลอุทธรณ์ คู่ความไม่สามารถอุทธรณ์คำสั่งดังกล่าวไปยังศาลฎีกาได้อีก

3) กำหนดหลักเกณฑ์และขั้นตอนในการเลือกรับคดีไว้พิจารณาพิพากษาไว้ในระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาเพื่อให้มีลักษณะในทำนองเดียวกับระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยการขออนุญาตอุทธรณ์ต่อศาลฎีกาในคดีล้มละลาย พ.ศ. 2547 ข้อ 12 และจะต้องเป็นไปในลักษณะเดียวกับข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินกระบวนการพิจารณาและการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีในคดีผู้บริโภคน พ.ศ. 2551 ข้อ 40 เพื่อให้สอดคล้องและเป็นไปในแนวทางเดียวกันกับหลักเกณฑ์และขั้นตอนในการเลือกรับคดีไว้พิจารณาพิพากษาในส่วนของคดีแพ่งข้างต้น โดยการออกระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยการขออนุญาตฎีกาต่อศาลฎีกาในคดีพิเศษดังกล่าว กำหนดให้ศาลฎีกามีดุลยพินิจที่จะพิจารณาคำร้องขออนุญาตฎีกาไว้พิจารณาพิพากษา เมื่อเห็นว่า

- (1) เมื่อคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์ขัดกับคำพิพากษาหรือคำสั่งอันถึงที่สุดของศาลอื่น
- (2) เมื่อคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์ได้วินิจฉัยข้อกฎหมายที่สำคัญขัดกันหรือขัดกับแนวบรรทัดฐานของคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลฎีกา
- (3) คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์ได้วินิจฉัยข้อกฎหมายที่สำคัญซึ่งยังไม่มีแนวคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลฎีกามาก่อน
- (4) ปัญหาสำคัญอื่นในประเด็นข้อกฎหมายที่ศาลฎีกาเห็นสมควรรับฎีกาไว้พิจารณาพิพากษา

และในส่วนของกรยื่นคำร้องขอให้ศาลฎีการับคดีไว้พิจารณา ควรกำหนดรูปแบบของคำร้องในลักษณะเดียวกับคำขออนุญาตฎีกา ตามระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการยื่นคำขอ การพิจารณา และมีคำสั่งอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ฎีกาในคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2551 ข้อ 5 ประกอบกับคำร้องขออนุญาตอุทธรณ์ ตามระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยการขออนุญาตอุทธรณ์ต่อศาลฎีกาในคดีล้มละลาย พ.ศ. 2547 ข้อ 5 และข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินกระบวนการพิจารณาและการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานคดีในคดีผู้บริโภคน พ.ศ. 2551 ข้อ 38 กล่าวคือ คู่ความจะต้องระบุประเด็นปัญหาข้อกฎหมายที่ขอให้ศาลฎีการับคดีไว้พิจารณา โดยประเด็นข้อกฎหมายนั้นต้องชัดเจนและกะทัดรัด

รวมทั้งเหตุที่ศาลฎีกาควรรับฎีกาของคู่ความที่ยื่นคำร้อง เพื่อความสะดวกในการใช้ดุลยพินิจเลือกรับคดีของศาลฎีกา เช่นเดียวกับในส่วนของกรยื่นคำร้องขอให้ศาลฎีการับคดีแพ่งไว้พิจารณา

3. กำหนดให้มีนิติกรประจำตัว (Law Clerk) ผู้พิพากษาศาลฎีกา

ปัจจุบัน นอกจากผู้พิพากษาศาลฎีกาซึ่งทำหน้าที่วินิจฉัยชี้ขาดคดีแล้ว ในศาลฎีกายังมีผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา ซึ่งทำหน้าที่ตรวจสอบข้อเท็จจริงและค้นคว้าปัญหาข้อกฎหมายตลอดจนช่วยตรวจและแก้ไขปรับปรุงร่างคำพิพากษาศาลฎีกา เพื่อเป็นหลักประกันในด้านความถูกต้อง ความรวดเร็ว และความเป็นธรรมแก่ประชาชน แต่ก็ยังไม่สามารถที่จะแก้ไขปัญห ปริมาณคดีคั่งค้างในศาลฎีกาได้เท่าที่ควรจะเป็น ดังนั้นเพื่อเป็นการช่วยลดปริมาณคดีในศาลฎีกาอีกทางหนึ่ง หลังจากที่ได้มีการเปลี่ยนเป็นระบบอนุญาตในการฎีกาแล้วนั้น ผู้เขียนเห็นว่าควรกำหนดให้มีนิติกรประจำตัว (Law Clerk) ผู้พิพากษาศาลฎีกา เช่นเดียวกับกับนิติกรประจำตัว (Law Clerk) ผู้พิพากษาศาลสูงสุดของสหรัฐ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 3 โดยเริ่มต้นนั้นควรจะต้องเลือกเอาจากผู้ที่จบการศึกษาทางด้านนิติศาสตร์จากมหาวิทยาลัยด้วยคะแนนที่สูงหรือได้รับเกียรตินิยมเรียนดี ซึ่งนิติกรประจำตัวผู้พิพากษาศาลฎีกานั้นจะทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยในการอ่านและพิจารณาคำร้องขออนุญาตฎีกาพร้อมทั้งทำบันทึกของแต่ละเรื่องเพื่อเสนอไปยังผู้พิพากษา โดยสิ่งที่บันทึกจะต้องระบุคือ ประเด็นปัญหา มีอย่างไร รายละเอียดโดยย่อของคดี นิติกรประจำตัวผู้พิพากษามีความเห็นหรือข้อเสนอแนะว่าอย่างไร รายละเอียดคำฟ้องและคำให้การหรือข้อโต้แย้งของคู่ความ เมื่อผู้พิพากษาศาลฎีกาแต่ละท่านได้รับบันทึกดังกล่าวก็จะพิจารณาและแยกคดีที่เห็นว่ามีความเป็นไปได้ที่ต้องรับพิจารณาคดีนั้นไว้

ข้อพิจารณาสำคัญอีกประการหนึ่งคือ เมื่อมีการเปลี่ยนระบบสิทธิเป็นระบบอนุญาต โดยให้คดีสิ้นสุดลงในศาลอุทธรณ์ อาจมีผลกระทบต่อจำนวนผู้พิพากษาในศาลฎีกาที่มีอยู่ในปัจจุบันที่ต้องย้ายลงมาในศาลอุทธรณ์ เนื่องจากหากปริมาณคดีที่ขึ้นมาสู่ศาลฎีกาและปริมาณคดีที่คั่งค้างในศาลฎีกามีจำนวนลดลง การมีจำนวนผู้พิพากษาศาลฎีกามากอย่างเช่นในปัจจุบันอาจไม่จำเป็นอีกต่อไปในการพิจารณาพิพากษาคดี จึงต้องปรับลดจำนวนผู้พิพากษาศาลฎีกาลงโดยโยกย้ายมาเป็นผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ แต่อย่างไรก็ตาม การโยกย้ายตำแหน่งดังกล่าวก็มิได้มีผลกระทบต่อสถานะและความก้าวหน้าในอาชีพแต่อย่างใด เนื่องจากเงินเดือนและเงินประจำตำแหน่งของผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์และผู้พิพากษาศาลฎีกานั้น ไม่มีความแตกต่างกันแต่อย่างใดตามบัญชีอัตราเงินเดือนและเงินประจำตำแหน่งข้าราชการตุลาการ ตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการตุลาการศาลยุติธรรม พุทธศักราช 2543

๕

๖

บรรณานุกรม

๗

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

หนังสือ

- กระทรวงยุติธรรม. (2535). *100 ปี กระทรวงยุติธรรม*. กรุงเทพฯ: เพอเพคท์กราฟฟิคกรุ๊ป.
- คณะกรรมการจัดงานฉลองวันเฉลิมฉลองวชิรราชสมบัติครบ 100 ปี. (2511). *การปฏิรูประบบกฎหมายและการศาลในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระปิยะมหาราช*. พระนคร: สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี.
- จรัญ ภักดีธนากุล. (2551). *สรุปคำบรรยายกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ว่าด้วยอุทธรณ์-ฎีกา* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: จีรัชการพิมพ์.
- ชาญณรงค์ ปราณจิตต์. (2551). *คำอธิบายพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551*. กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลยุติธรรม.
- ชาญณรงค์ ปราณจิตต์ และคณะ. (2545). *การวิจัยเพื่อหาวิธีลดปริมาณคดีที่มาสู่ศาลอุทธรณ์และศาลฎีกา* (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: คณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ.
- เชิดพันธุ์ วิลาวรรณ. (2551). *การเร่งรัดการพิจารณาและลดปริมาณคดีในศาลฎีกาโดยการยกวางคำพิพากษาและคำสั่งไม่รับคดีไว้พิจารณาพิพากษาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 219 วรรคสอง* (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: การอบรมหลักสูตร “ผู้พิพากษาผู้บริหารในศาลชั้นต้น” รุ่นที่ 6 สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม.
- ธานินทร์ กรีวิเชียร. (2511). *การปฏิรูประบบกฎหมายและการศาลในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระปิยะมหาราช*. พระนคร: สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี.
- ธานิส เกศวพิทักษ์. (2552). *หัวใจของพระธรรมนูญศาลยุติธรรมและพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวง* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: พลสยามพรีนติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- ปรีดี เกษมทรัพย์. (2548). *นิติปรัชญา* (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ไพโรจน์ วายุภาพ. (2555). *คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 3 อุทธรณ์และฎีกา* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: พลสยามพรีนติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

- มานิตย์ จุมปา. (2552). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายสหรัฐอเมริกา* (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: วิทยุชน.
- แรงรณ ปริพันธ์พจนพิสุทธิ์. (2549). *แนวทางการลดปริมาณคดีที่ค้างพิจารณาในศาลสูง: ศึกษา เฉพาะกรณีศาลฎีกา* (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: การอบรมหลักสูตร “ผู้บริหาร กระบวนการยุติธรรมระดับสูง (บ.ย.ส.)” รุ่นที่ 9 วิทยาลัยการยุติธรรม สำนักงาน ศาลยุติธรรม.
- วรรณชัย บุญบำรุง, ธนกฤต วรรณชชากุล และสิริพันธ์ พลรบ. (2549). *หลักและทฤษฎีกฎหมายวิธี พิจารณาความแพ่ง เล่ม 1* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: วิทยุชน.
- วรรณชัย บุญบำรุง, ธนกฤต วรรณชชากุล, สิริพันธ์ พลรบ และเรวดี ขวัญทองอิม . (2554). *หลักและทฤษฎีกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เล่ม 2* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: วิทยุชน.
- ศูนย์วิจัย คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (2546). *โครงการศึกษารวบรวมข้อมูลด้าน การเมืองการปกครองของไทย ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสถาบันฝ่ายตุลาการ*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สมชัย ฑีฆาอุดมกร. (2549). *ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 3 อุทธรณ์และฎีกา* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: พลสยามพรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- สุนัย มโนมัยอุดม. (2552). *ระบบกฎหมายอังกฤษ* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: โครงการตำรา และเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล. (2551). *ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ฉบับอ้างอิง* (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: วิทยุชน.
- สำนักงานศาลยุติธรรม. (2546). *รายงานสถิติคดีศาลทั่วราชอาณาจักร ประจำปี พ.ศ. 2546*. กรุงเทพฯ: จีรรัชการพิมพ์.
- _____. (2547). *รายงานสถิติคดีศาลทั่วราชอาณาจักร ประจำปี พ.ศ. 2547*. กรุงเทพฯ: สหมิตรพรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- _____. (2548). *รายงานสถิติคดีศาลทั่วราชอาณาจักร ประจำปี พ.ศ. 2548*. กรุงเทพฯ: สหมิตรพรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- _____. (2549). *รายงานสถิติคดีศาลทั่วราชอาณาจักร ประจำปี พ.ศ. 2549*. กรุงเทพฯ: สหมิตรพรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- _____. (2550). *รายงานสถิติคดีศาลทั่วราชอาณาจักร ประจำปี พ.ศ. 2550*. กรุงเทพฯ: สหมิตรพรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

สำนักรายงานการประชุมและชวเลข สำนักเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2550). รายงานการประชุม
 สภาร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ 33/2550. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
 หลวงสุทิวาทนฤพุมิต. (2516). ประวัติศาสตร์กฎหมายไทยชั้นปริญญาโท. พระนคร:
 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
 อุดม เฟื่องฟุ้ง. (2550). คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 3 อุทธรณ์และฎีกา.
 (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.

บทความ

กฤษฎา บุญสมิต. (2550, ธันวาคม). “กระบวนการฟ้องคดีในกฎหมายตราสามดวง: พระอัยการ
 ลักษณะฟ้อง.” *บทบัณฑิตย์*, 63 (4). หน้า 8.
 ธนกร วรปรัชญากุล. (2547, มกราคม-เมษายน). “ระบบศาลยุติธรรมและการขอให้มีการทบทวน
 คำพิพากษาของศาลในประเทศฝรั่งเศส.” *ดุสิต*, 51 (1). หน้า 50.
 นพพร โทธีรังษิยากร. (2530, กันยายน). บทบาทของศาลสูงสุดแห่งสหรัฐอเมริกา: การเลือกรับคดี
 ขึ้นพิจารณา. *บทบัณฑิตย์*, 43 (3). หน้า 86.
 วิชามหาคุณ. (2525). “ระบบศาลในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น.” *ที่ระลึกนิทรรศการทางการศาล
 สมโภชกรุงรัตนโกสินทร์สองร้อยปี*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม.
 วิรัช ชินวินิจกุล. (2553, กรกฎาคม-กันยายน). “รัฐธรรมนูญกับการแก้ไขปัญหาดีความพิจารณาใน
 ศาลฎีกา.” *กระบวนการยุติธรรม*, 3 (3). หน้า 10-11.
 สถิตย์ เล็งไธสง. (2524, มีนาคม-เมษายน). “ทางแก้ปัญหาดีความค้างค้ำในศาลสูง (รายงาน
 การศึกษาดูงานศาลประเทศสหรัฐอเมริกา อังกฤษ และเยอรมัน).” *บทบัณฑิตย์*, 38 (2).
 หน้า 170-171.
 สบโชค สุขารมณ. (2525). “ประวัติศาสตร์ฎีกา.” *ที่ระลึกนิทรรศการทางการศาล สมโภช
 กรุงรัตนโกสินทร์สองร้อยปี*. กรุงเทพฯ: รุ่งเรืองธรรม.

วิทยานิพนธ์

เกียรติศักดิ์ พุฒพันธ์. (2546). การแก้ไขทบทวนคำพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาผู้ดำรง
 ตำแหน่งทางการเมือง (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท). กรุงเทพฯ:
 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- กิตติงาม คงตระกูล. (2546). *ระบบไต่สวนในกฎหมายวิธีพิจารณาคดีปกครองไทย* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ชนาภา ชอปปิเพียร. (2553). *ระบบการปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาในศาลฎีกา* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชินานนท์ วงศ์วีระชัย. (2527). *การแก้ไขคำพิพากษาในคดีอาญาโดยการอุทธรณ์ตามระบบคอมมอนลอว์และซีวิลลอว์* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ฐิติมา กุ๋สาร. (2547). *ปัญหาการอุทธรณ์ฎีกาแบบระบบสิทธิในคดีแพ่งของไทย* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ธีรารักษ์ หงษ์ขุนทด. (2527). *บทบาทของฝ่ายตุลาการในประเทศไทย* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นฤมล เทียนนาม. (2549). *การดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลสูงของไทย* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ปวีณา มาสมุททิก. (2533). *การจำกัดสิทธิอุทธรณ์ฎีกาในคดีแพ่ง* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมศักดิ์ อินทร์พันธุ์. (2535). *วิธีพิจารณาความของคณะกรรมการวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาททางปกครองในประเทศไทย* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เอกสารอื่น ๆ

- เอกสารการประชุมเชิงวิชาการ โดยระบบทางไกลผ่านจอภาพ (Video Conference) ร่วมกับศาลสูงสุดแห่งสหรัฐอเมริกา เรื่อง “การปฏิเสธไม่รับพิจารณาพิพากษาคดีซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาในศาลฎีกา.”
- เอกสารการประชุมเชิงวิชาการ โดยระบบทางไกลผ่านจอภาพ (Video Conference) เรื่อง “แนวทางการดำเนินการแก้ไขปัญหาคดีค้างพิจารณาในศาลสูง: ประสบการณ์จากศาลฎีกา มลรัฐแคลิฟอร์เนีย ประเทศสหรัฐอเมริกา และแคนาดา” ครั้งที่ 3.

เอกสารเพื่อประกอบการพิจารณาให้ความเห็นชอบระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยการ
ไม่รับคดีซึ่งข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์หรือฎีกาจะไม่เป็นสาระอันควรแก่
การพิจารณาไว้พิจารณาพิพากษาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 219
วรรคสอง พุทธศักราช 2551.

สารสนเทศจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์

โครงการเปิดทำการศาลนอกเวลาราชการเพื่อเร่งรัดการพิจารณาพิพากษาคดีประจำปีงบประมาณ
พ.ศ. 2555. สืบค้นเมื่อ 1 พฤศจิกายน 2556, จาก <http://www.oppb.coj.go.th/>
ประกาศ การกำหนดจำนวนผู้พิพากษาในศาลยุติธรรม (ฉบับที่ 49). สืบค้นเมื่อ 19 พฤษภาคม 2556,
จาก <http://www.ojac.coj.go.th/>
รายงานสถิติคดีศาลทั่วราชอาณาจักร ประจำปี พ.ศ. 2551 ถึง ปี พ.ศ. 2555. สืบค้นเมื่อ 22 มกราคม
2556, จาก <http://www.oppb.coj.go.th/>

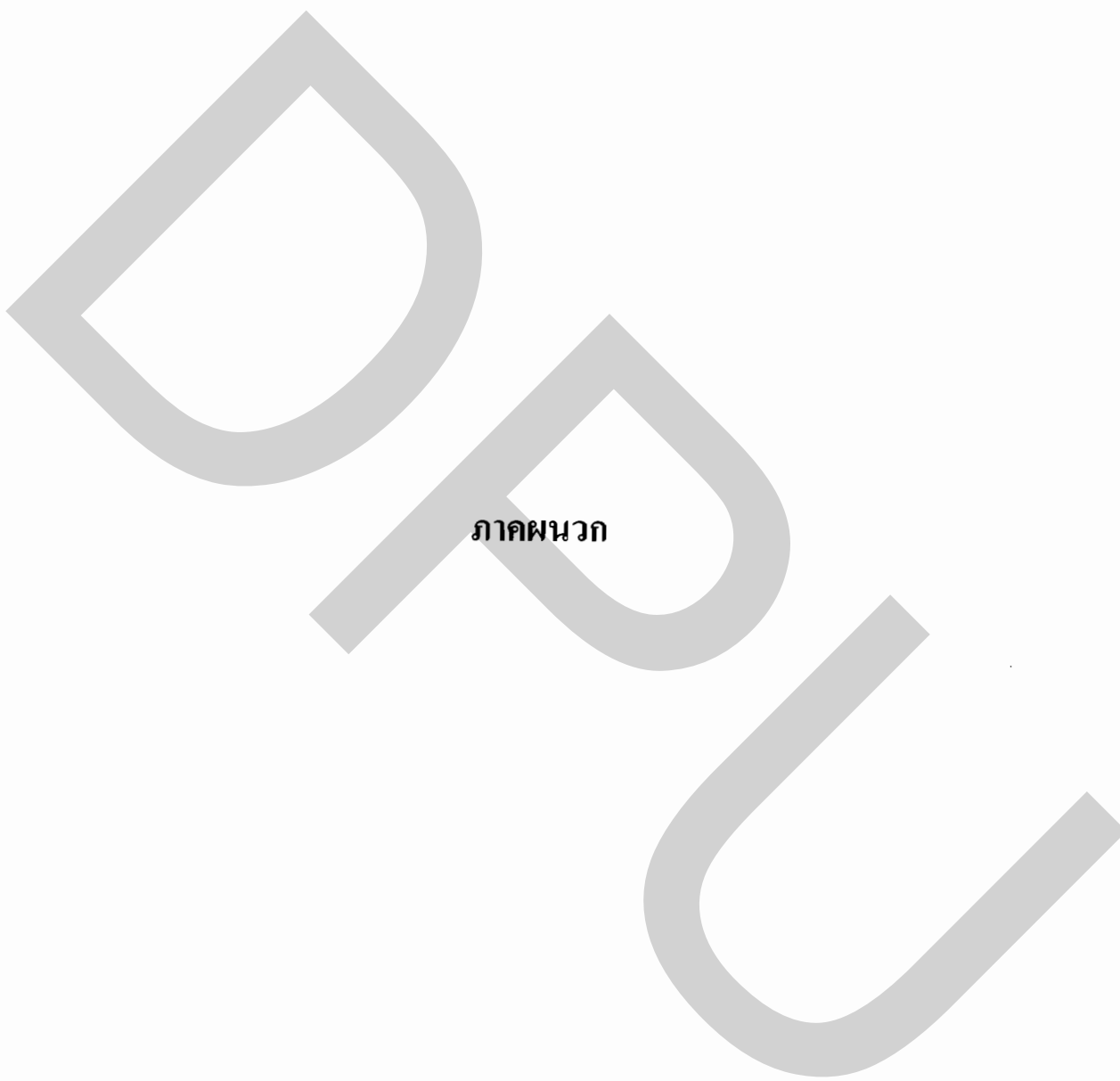
ภาษาต่างประเทศ

BOOKS

- Charles Alan Wright. (1994). *The Law of Federal Courts* (5th ed.). Saint Paul, MN: West Publishing.
- Daniel John Meader. (1991). *American Courts*. Saint Paul, MN: West Publishing.
- Harzel B. Kerper. (1979). *Introduction to Criminal Justice System* (2nd ed.). Saint Paul, NY: West Publishing.
- Henry J. Abraham. (1986). *Judicial Process* (5th ed.). NY: Oxford University Press.
- Jack S. Emery. (2000). *Civil Procedure Litigation*. NY: West Legal Studies.
- Meryll Dean. (2002). *Japanese Legal System* (2nd ed.). London: Routledge-Cavendish.
- Paul D. Carrington and Barbara Allen Babcock. (1977). *Civil Procedure* (2nd ed.). Boston: Little Brown.

ELECTRONIC SOURCES

- Final Appeal. Outline of Criminal Justice in Japan, Supreme Court of Japan, Retrieved May 22, 2013, from
http://www.courts.go.jp/english/judicial_sys/criminal_justice_index/criminal_justice/index.html
- Judicial Function Supreme Court of Japan, Retrieved May 20, 2013, from
http://www.courts.go.jp/english/judicial_sys/overview_of/overview/index.html
- Organization of justice for the first judgment of Civil Court of France. Retrieved December 20, 2012, from <http://www.justice.gouv.fr/organisation-de-la-justice-10031/lordre-judiciaire-10033>
- Peter Gottwald. Review Appeal to the German Federal Supreme Court after the Reform 2001. Retrieved February 22, 2013, from
<http://www.uv.es/coloquio/coloquio/ponencias/c4got.pdf>
- Statistics of the Supreme Court of California. Summaries of filings and dispositions for 2002 through 2011. Retrieved March 6, 2013, from <http://www.courts.ca.gov/13421.html>
- Statistics of the Supreme Court of Japan. Statistical Tables of Civil Litigation Cases Disposed of the Supreme Court in 2003 through 2010, Retrieved May 20, 2013, from
http://www.courts.go.jp/english/publications/statistical_table/index.html
- Statistics of the Supreme Court of the United Kingdom. Annual Report and Accounts 2009-2012. Retrieved March 1, 2013, from
<http://www.supremecourt.gov.uk/about/statistics.html>
- Statistics of the United States Supreme Court. Cases on Docket, Disposed of, and Remaining on Docket at conclusion in 1996 through 2011. Retrieved March 5, 2013, from
<http://www.uscourts.gov/Statistics/JudicialBusiness.aspx>

ศพนว

ภาคผนวก ก
ระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา
ว่าด้วยการไม่รับคดีซึ่งข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์หรือฎีกา
จะไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาไว้พิจารณาพิพากษา
พ.ศ. 2551

ระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา
ว่าด้วยการไม่รับคดีซึ่งข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์หรือฎีกา
จะไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาไว้พิจารณาพิพากษา
พ.ศ. 2551

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 219 วรรคสอง ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 และมาตรา 23 วรรคหนึ่ง ของพระธรรมนูญศาลยุติธรรม ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระธรรมนูญศาลยุติธรรม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2551 ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาให้ออกระเบียบว่าด้วยการไม่รับคดีซึ่งข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์หรือฎีกา จะไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาดังต่อไปนี้

ข้อ 1 ระเบียบนี้เรียกว่า “ระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยการไม่รับคดีซึ่งข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์หรือฎีกาจะไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาไว้พิจารณาพิพากษา พ.ศ.2551”

ข้อ 2 ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

ข้อ 3 คดีที่อุทธรณ์หรือฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นหรือศาลอุทธรณ์ ตามที่กฎหมายบัญญัติ หากศาลฎีกาเห็นว่าข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์หรือฎีกานั้น จะไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณา ให้ศาลฎีกามีคำสั่งไม่รับคดีดังกล่าวไว้พิจารณาพิพากษาได้

ข้อ 4 ข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์หรือฎีกาจะไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณา หมายถึง ข้ออุทธรณ์หรือฎีกาที่ศาลฎีกาไม่พึงรับไว้พิจารณาพิพากษา เนื่องจากไม่มีเหตุที่จะเปลี่ยนแปลงผลคำวินิจฉัยของศาลล่าง และให้รวมถึงกรณีดังต่อไปนี้

(1) เป็นอุทธรณ์หรือฎีกาในปัญหาข้อกฎหมายซึ่ง

1.1 เคยมีคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลฎีกาวินิจฉัยข้อกฎหมายดังกล่าวมาแล้ว และยังไม่เป็นเหตุที่จะเปลี่ยนแปลงแนวคำวินิจฉัยเดิม

1.2 เป็นข้อกฎหมายที่ไม่ยุ่งยาก และการวินิจฉัยข้อกฎหมายดังกล่าวจะไม่มีผลเปลี่ยนแปลงคำวินิจฉัยของศาลล่าง

1.3 เป็นข้อกฎหมายซึ่งศาลล่างได้วินิจฉัยไว้ถูกต้องแล้ว และไม่มีเหตุที่จะเปลี่ยนแปลงคำวินิจฉัยของศาลล่าง

1.4 เป็นข้อกฎหมายที่ถึงแม้จะวินิจฉัยให้เป็นคุณตามข้ออุทธรณ์หรือฎีกาก็ไม่เป็นเหตุที่จะเปลี่ยนแปลงคำวินิจฉัยของศาลล่าง

(2) เป็นอุทธรณ์หรือฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงซึ่ง

2.1 ศาลล่างได้วินิจฉัยข้อเท็จจริงดังกล่าวไว้ชอบด้วยเหตุผลแล้ว และไม่มีเหตุที่จะเปลี่ยนแปลงคำวินิจฉัยของศาลล่าง

2.2 มีเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวกับดุลพินิจในการกำหนดโทษ รอกการกำหนดโทษ หรือรอกการลงโทษ ซึ่งไม่มีเหตุที่จะเปลี่ยนแปลงคำวินิจฉัยของศาลล่าง

(3) เป็นอุทธรณ์หรือฎีกาที่มีการรับรองหรืออนุญาตให้อุทธรณ์หรือฎีกาและอุทธรณ์หรือฎีกานั้น ไม่มีเหตุที่จะเปลี่ยนแปลงคำวินิจฉัยของศาลล่าง

(4) เป็นอุทธรณ์หรือฎีกาที่เมื่อพิจารณาอุทธรณ์หรือฎีกาทั้งฉบับแล้วกรณีไม่มีเหตุที่จะเปลี่ยนแปลงผลตามคำวินิจฉัยของศาลล่าง

ข้อ 5 ให้จัดองค์คณะผู้พิพากษาตามที่ประธานศาลฎีกาเห็นสมควรเป็นผู้พิจารณาว่า ข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์หรือฎีกานั้น จะไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาคตามระเบียบนี้

ข้อ 6 คำสั่งไม่รับคดีไว้พิจารณาพิพากษาคตามระเบียบนี้ ให้เสนอต่อรองประธานศาลฎีกา ซึ่งประธานศาลฎีกามอบหมายเป็นผู้พิจารณาสั่งออก

ข้อ 7 ประธานศาลฎีกามีอำนาจออกคำสั่งและแบบพิมพ์ต่าง ๆ เพื่อให้การพิจารณาพิพากษาคดีเป็นไปตามระเบียบนี้

ประกาศ ณ วันที่ 6 พฤษภาคม พ.ศ. 2551

ภาคผนวก ข

คำสั่งศาลฎีกา ที่ 22/2551

เรื่อง การไม่รับคดีซึ่งข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์หรือฎีกา
จะไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาไว้พิจารณาพิพากษา

คำสั่งศาลฎีกา

ที่ 22/2551

เรื่อง การไม่รับคดีซึ่งข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์หรือฎีกา
จะไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาไว้พิจารณาพิพากษา

ด้วยระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยการไม่รับคดีซึ่งข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์หรือฎีกาจะไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาไว้พิจารณาพิพากษา พ.ศ. 2551 กำหนดให้ประธานศาลฎีกามีอำนาจออกคำสั่งและแบบพิมพ์ต่าง ๆ เพื่อให้การพิจารณาพิพากษาคดีเป็นไปตามระเบียบ ประธานศาลฎีกาจึงให้ออกคำสั่งดังต่อไปนี้

ข้อ 1 ในคำสั่งนี้

“ระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา” หมายถึง ระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยการไม่รับคดีซึ่งข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์หรือฎีกาจะไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาไว้พิจารณาพิพากษา พ.ศ. 2551

“ผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา” หมายความว่า ผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกาในแผนกหรือผู้พิพากษาในกองผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา

ข้อ 2 ให้จัดตั้งให้จัดตั้งส่วนงานตรวจพิจารณาอุทธรณ์ฎีกาเป็นการภายใน โดยให้มีหน้าที่ดังต่อไปนี้

2.1 ตรวจสอบคัดแยกสำนวนคดีที่ข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์หรือฎีกาจะไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา

2.2 ดำเนินการเกี่ยวกับการสรุปย่อประเด็นปัญหาตามอุทธรณ์หรือฎีกา การทำความเข้าใจพร้อมแนบข้อกฎหมายและแนวคำพิพากษาศาลฎีกา ตลอดจนการร่างคำสั่งไม่รับคดีไว้พิจารณาพิพากษาและจัดพิมพ์

2.3 จัดทำไบเซนอ่ายสำนวน (ปลิว) พร้อมร่างคำสั่งและเอกสารที่เกี่ยวข้องให้แก่เลขานุการศาลฎีกา เพื่อเสนอประธานศาลฎีกาจ่ายสำนวน

2.4 ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่ได้รับมอบหมาย

ข้อ 3 คดีทุกประเภทที่อุทธรณ์หรือฎีกามายังศาลฎีกา เมื่องานรับฟ้องได้รับอุทธรณ์หรือฎีกาและลงสารบบรับฟ้องแล้ว ให้รีบส่งสำนวนคดีไปยังงานตรวจพิจารณาอุทธรณ์โดยเร็ว

ข้อ 4 ข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์หรือฎีกาจะไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณา หมายถึง ข้ออุทธรณ์หรือฎีกาที่ศาลฎีกาไม่พึงรับไว้พิจารณาพิพากษา เนื่องจากไม่มีเหตุที่จะเปลี่ยนแปลงผลคำวินิจฉัยของศาลล่าง และให้รวมถึงกรณีดังต่อไปนี้

(1) เป็นอุทธรณ์หรือฎีกาในปัญหาข้อกฎหมายซึ่ง

1.1 เคยมีคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลฎีกาวินิจฉัยข้อกฎหมายดังกล่าวมาแล้วและยังไม่มีเหตุที่จะเปลี่ยนแปลงแนวคำวินิจฉัยเดิม

1.2 เป็นข้อกฎหมายที่ไม่ยุ่งยาก และการวินิจฉัยข้อกฎหมายดังกล่าวจะไม่มีผลเปลี่ยนแปลงคำวินิจฉัยของศาลล่าง

1.3 เป็นข้อกฎหมายซึ่งศาลล่างได้วินิจฉัยไว้ถูกต้องแล้ว และไม่มีเหตุที่จะเปลี่ยนแปลงคำวินิจฉัยของศาลล่าง

1.4 เป็นข้อกฎหมายที่ถึงแม้จะวินิจฉัยให้เป็นคุณตามข้ออุทธรณ์หรือฎีกาก็ไม่เป็นเหตุที่จะเปลี่ยนแปลงคำวินิจฉัยของศาลล่าง

(2) เป็นอุทธรณ์หรือฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงซึ่ง

2.1 ศาลล่างได้วินิจฉัยข้อเท็จจริงดังกล่าวไว้ชอบด้วยเหตุผลแล้วและไม่มีเหตุที่จะเปลี่ยนแปลงคำวินิจฉัยของศาลล่าง

2.2 มีเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวกับดุลพินิจในการกำหนดโทษ รอกการกำหนดโทษ หรือรอกการลงโทษซึ่งไม่มีเหตุที่จะเปลี่ยนแปลงคำวินิจฉัยของศาลล่าง

(3) เป็นอุทธรณ์หรือฎีกาที่มีการรับรองหรืออนุญาตให้อุทธรณ์หรือฎีกา และอุทธรณ์หรือฎีกานั้นไม่มีเหตุที่จะเปลี่ยนแปลงคำวินิจฉัยของศาลล่าง

(4) เป็นอุทธรณ์หรือฎีกาที่เมื่อพิจารณาอุทธรณ์หรือฎีกาทั้งฉบับแล้วกรณีไม่มีเหตุที่จะเปลี่ยนแปลงผลตามคำวินิจฉัยของศาลล่าง

ข้อ 5 ให้ผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกาซึ่งทำหน้าที่ตรวจพิจารณาอุทธรณ์หรือฎีกาจัดให้มีการตรวจและคัดแยกสำนวน โดยยึดหลักเกณฑ์ตามข้อ 4

หากเห็นว่าเป็นคดีที่ไม่สมควรได้รับการพิจารณาจากศาลฎีกา ก็ให้ทำบันทึกความเห็นตามแบบแนบท้าย และยกร่างคำสั่งไม่รับคดีเพื่อเสนอประธานศาลฎีกาจ่ายสำนวนแก่องค์คณะผู้พิพากษาศาลฎีกาหรือองค์คณะผู้พิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีชำนาญพิเศษที่ได้รับมอบหมายจากประธานศาลฎีกา แล้วแต่กรณีต่อไป

การดำเนินการตามวรรคสอง ผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกาจะต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จภายในสิบวันนับแต่ได้รับสำนวนคดีจากงานตรวจพิจารณาอุทธรณ์ฎีกา

ในกรณีที่เห็นว่าอุทธรณ์หรือฎีกาคดีใดสมควรได้รับการพิจารณาจากศาลฎีกา และคดีนั้นเข้าหลักเกณฑ์การปฏิบัติหน้าที่ยกร่างคำพิพากษาศาลฎีกาโดยผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา ตามคำสั่งศาลฎีกาที่ 60/2550 ให้ผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกาผู้นั้นดำเนินการยกร่างคำพิพากษาตามคำสั่งดังกล่าว แต่หากไม่เข้าหลักเกณฑ์ตามคำสั่งดังกล่าว ให้ส่งสำนวนคดีเหล่านั้นคืนงานรับฟ้องเพื่อดำเนินการต่อไปเช่นเดียวกับคดีปกติ

ข้อ 6 เมื่อองค์คณะผู้พิพากษาศาลฎีกา หรือองค์คณะผู้พิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีชำนาญพิเศษที่ได้รับมอบหมายจากประธานศาลฎีกาได้รับสำนวนและบันทึกความเห็นของผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกาพร้อมกับร่างคำสั่งไม่รับคดีตามข้อ 5 แล้วให้ประชุมปรึกษาคดีออกความเห็นโดยให้พิจารณาดำเนินการดังนี้

- (1) ถ้าเห็นว่าเป็นคดีที่ไม่สมควรได้รับการพิจารณาจากศาลฎีกา ให้องค์คณะผู้พิพากษาศาลฎีกาตรวจและลงลายมือชื่อในร่างคำสั่งไม่รับคดี
- (2) ถ้าเห็นว่าเป็นคดีที่สมควรได้รับการพิจารณาจากศาลฎีกา ให้องค์คณะผู้พิพากษาศาลฎีกาพิจารณาพิพากษาคดีนั้นต่อไปเช่นคดีปกติ

ข้อ 7 ร่างคำสั่งไม่รับคดีที่องค์คณะผู้พิพากษาศาลฎีกาได้ลงนามแล้ว ให้จัดพิมพ์และจ่ายให้ผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกาตรวจสำนวนและร่างคำสั่งตามแนวปฏิบัติของศาลฎีกา

ข้อ 8 คำสั่งนี้ให้ใช้แก่บรรดาคดีที่ประธานศาลฎีกาได้จ่ายสำนวนไว้แล้วก่อนวันที่คำสั่งนี้มีผลใช้บังคับด้วย

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ 16 มิถุนายน พ.ศ. 2551

ภาคผนวก ค
ตารางสถิติคดีค้างมา รับใหม่ เสร็จไปของศาลชั้นต้นทั่วราชอาณาจักร
ประจำปี พ.ศ. 2546 ถึงปี พ.ศ. 2555

ตารางสถิติคดีค้างมา รับใหม่ เสร็จไปของศาลชั้นต้นทั่วราชอาณาจักร ตั้งแต่ปี
พ.ศ. 2546 ถึง ปี พ.ศ. 2555

ปี	คดีค้างมา	คดีรับใหม่	รวมคดีทั้งหมด	คดีเสร็จไป
2546	196,879	810,194	1,007,073	844,857
2547	162,770	754,065	916,835	757,457
2548	186,726	821,047	1,007,773	835,325
2549	172,448	893,281	1,065,725	885,457
2550	180,268	1,002,269	1,182,537	988,860
2551	193,677	1,049,389	1,243,116	1,068,210
2552	174,760	1,053,068	1,227,828	1,058,360
2553	169,500	1,010,948	1,180,448	1,029,345
2554	150,828	1,048,904	1,199,732	1,044,702
2555	154,959	1,081,973	1,236,932	1,102,767

ที่มา: รายงานสถิติคดีศาลทั่วราชอาณาจักร สำนักแผนงานและงบประมาณ สำนักงานศาลยุติธรรม

ภาคผนวก ง

ตารางสถิติคดีเสร็จไปโดยระบบการปฏิเสหคดีซึ่งไม่เป็นสาระอันควร
แก่การพิจารณาพิพากษาเปรียบเทียบกับคดีเสร็จไปทั้งหมดของศาลฎีกา
ตั้งแต่เดือนกรกฎาคม 2551 ถึง ธันวาคม 2555

ตารางสถิติคดีเสร็จไปโดยระบบการปฏิเสธคดีซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณา พิพากษาเปรียบเทียบกับคดีเสร็จไปทั้งหมดของศาลฎีกา ตั้งแต่เดือนกรกฎาคม 2551 ถึง ธันวาคม 2555

เดือน ปี	คดีแพ่ง			คดีอาญา		
	คดีทั้งหมด	คดีที่ไม่เป็นสาระฯ	คดีที่ไม่เป็นสาระฯ ร้อยละ	คดีทั้งหมด	คดีที่ไม่เป็นสาระฯ	คดีที่ไม่เป็นสาระฯ ร้อยละ
กรกฎาคม 2551	387	1	0.26	772	18	2.33
สิงหาคม 2551	226	3	1.33	717	47	6.56
กันยายน 2551	271	25	9.23	530	82	15.47
ตุลาคม 2551	193	21	10.88	209	39	18.66
พฤศจิกายน 2551	302	44	14.57	458	116	25.33
ธันวาคม 2551	699	187	26.75	936	320	34.19
มกราคม 2552	177	45	25.42	295	112	37.97
กุมภาพันธ์ 2552	257	64	24.90	489	140	28.63
มีนาคม 2552	231	46	19.91	509	150	29.47
เมษายน 2552	222	44	19.82	433	111	25.64
พฤษภาคม 2552	189	40	21.16	434	84	19.35
มิถุนายน 2552	168	48	28.57	492	117	23.78
กรกฎาคม 2552	240	73	30.42	556	137	24.64
สิงหาคม 2552	156	53	33.97	342	106	30.99
กันยายน 2552	113	26	23.01	161	35	21.74
ตุลาคม 2552	171	69	40.35	392	82	20.92
พฤศจิกายน 2552	276	83	30.07	702	230	32.72
ธันวาคม 2552	289	115	39.79	880	354	40.23
มกราคม 2553	74	27	36.49	186	43	23.12
กุมภาพันธ์ 2553	252	81	32.14	620	121	19.52
มีนาคม 2553	279	34	12.19	588	175	29.76

เดือน ปี	คดีแพ่ง			คดีอาญา		
	คดีทั้งหมด	คดีที่ไม่เป็นสาระฯ	คดีที่ไม่เป็นสาระฯ ร้อยละ	คดีทั้งหมด	คดีที่ไม่เป็นสาระฯ	คดีที่ไม่เป็นสาระฯ ร้อยละ
เมษายน 2553	98	19	19.39	306	73	23.86
พฤษภาคม 2553	168	14	8.33	403	59	14.64
มิถุนายน 2553	159	36	22.64	575	124	21.57
กรกฎาคม 2553	197	45	22.84	714	232	32.49
สิงหาคม 2553	253	76	30.04	686	184	26.82
กันยายน 2553	262	46	17.56	458	115	25.11
ตุลาคม 2553	189	68	35.98	748	162	21.66
พฤศจิกายน 2553	543	195	35.91	1,355	320	23.62
ธันวาคม 2553	759	239	31.49	2,100	480	22.86
มกราคม 2554	50	9	18.00	88	20	22.73
กุมภาพันธ์ 2554	267	68	25.47	565	92	16.28
มีนาคม 2554	323	63	19.50	672	139	20.68
เมษายน 2554	255	66	25.88	495	99	20.00
พฤษภาคม 2554	364	74	20.33	605	90	14.88
มิถุนายน 2554	304	71	23.36	794	142	17.88
กรกฎาคม 2554	222	54	24.32	530	79	14.91
สิงหาคม 2554	301	88	29.24	814	149	18.30
กันยายน 2554	284	47	16.55	462	71	15.37
ตุลาคม 2554	183	47	25.68	473	103	21.78
พฤศจิกายน 2554	181	48	26.52	427	93	21.78
ธันวาคม 2554	424	81	19.10	1313	252	19.19
มกราคม 2555	109	22	20.18	343	47	13.70
กุมภาพันธ์ 2555	221	50	22.62	836	137	16.39
มีนาคม 2555	328	78	23.78	1,013	218	21.52
เมษายน 2555	306	38	12.42	831	170	20.46

เดือน ปี	คดีแพ่ง			คดีอาญา		
	คดีทั้งหมด	คดีที่ไม่เป็นสาระฯ	คดีที่ไม่เป็นสาระฯ ร้อยละ	คดีทั้งหมด	คดีที่ไม่เป็นสาระฯ	คดีที่ไม่เป็นสาระฯ ร้อยละ
พฤษภาคม 2555	428	74	17.29	980	189	19.29
มิถุนายน 2555	365	43	11.78	837	98	11.71
กรกฎาคม 2555	686	94	13.70	1,303	183	14.04
สิงหาคม 2555	592	52	8.78	1,113	153	13.75
กันยายน 2555	445	65	14.61	948	107	11.29
ตุลาคม 2555	593	111	18.71	1,088	147	13.51
พฤศจิกายน 2555	580	94	11.03	1,142	155	13.57
ธันวาคม 2555	713	130	18.23	1,575	194	12.32

ที่มา: งานสถิติคดีของศาลฎีกา

ภาคผนวก จ
ประกาศคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม
เรื่อง กำหนดจำนวนผู้พิพากษาในศาลยุติธรรม
(ฉบับที่ 49)

ประกาศคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม
เรื่อง กำหนดจำนวนผู้พิพากษาในศาลยุติธรรม
(ฉบับที่ 49)

ด้วยคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมในการประชุมครั้งที่ 8/2555 เมื่อวันที่ 28 พฤษภาคม 2555 เห็นสมควรกำหนดจำนวนผู้พิพากษาในศาลยุติธรรมให้เหมาะสมตามความจำเป็นแห่งราชการ

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 7 แห่งพระธรรมนูญศาลยุติธรรม จึงกำหนดจำนวนผู้พิพากษาในศาลยุติธรรมเพิ่มจำนวน 101 อัตรา ดังนี้

ก. ศาลฎีกา

1. ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลฎีกา	จำนวน 5 อัตรา
2. ผู้พิพากษาศาลฎีกา	จำนวน 10 อัตรา

ข. ศาลอุทธรณ์

1. ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลอุทธรณ์	จำนวน 10 อัตรา
2. ผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์	จำนวน 20 อัตรา
3. ผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์	จำนวน 10 อัตรา
4. ผู้พิพากษาหัวหน้าประจำศาลของผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์หรือผู้พิพากษาศาลชั้นต้นประจำกองผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์	จำนวน 4 อัตรา

ค. สำนักงานอธิบดีผู้พิพากษภาค

1. <u>สำนักงานอธิบดีผู้พิพากษภาค 1</u>
รองอธิบดีผู้พิพากษภาค 1	จำนวน 6 อัตรา
2. <u>สำนักงานอธิบดีผู้พิพากษภาค 2</u>
รองอธิบดีผู้พิพากษภาค 2	จำนวน 4 อัตรา
3. <u>สำนักงานอธิบดีผู้พิพากษภาค 3</u>
รองอธิบดีผู้พิพากษภาค 3	จำนวน 5 อัตรา
4. <u>สำนักงานอธิบดีผู้พิพากษภาค 4</u>
รองอธิบดีผู้พิพากษภาค 4	จำนวน 5 อัตรา

5. สำนักงานอธิบดีผู้พิพากษภาค 5
รองอธิบดีผู้พิพากษภาค 5 จำนวน 4 อัตรา
6. สำนักงานอธิบดีผู้พิพากษภาค 6
รองอธิบดีผู้พิพากษภาค 6 จำนวน 4 อัตรา
7. สำนักงานอธิบดีผู้พิพากษภาค 7
รองอธิบดีผู้พิพากษภาค 7 จำนวน 4 อัตรา
8. สำนักงานอธิบดีผู้พิพากษภาค 8
รองอธิบดีผู้พิพากษภาค 8 จำนวน 4 อัตรา
9. สำนักงานอธิบดีผู้พิพากษภาค 9
รองอธิบดีผู้พิพากษภาค 9 จำนวน 6 อัตรา

ทั้งนี้ ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2555 เป็นต้นไป สำหรับกรอบอัตรากำลังในศาลฎีกา
และศาลอุทธรณ์กำหนดเป็นกรอบอัตรากำลังชั่วคราว 3 ปี

ประกาศ ณ วันที่ 18 มิถุนายน พ.ศ. 2555

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-นามสกุล
ประวัติการศึกษา

ปัทมา ศิลปโอสถ
นิติศาสตรบัณฑิต
ปีการศึกษา 2549 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ปีการศึกษา 2551 เนติบัณฑิตไทย สมัยที่ 61
สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา
ปีการศึกษา 2552 หลักสูตรวิชาว่าความทนายความ
รุ่นที่ 31